

IUSTITIA

Časopis Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije

BROJ 3/2016

www.paragraf.rs

jul-decembar 2016

TEMA BROJA:

ZAKON O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU

POSEBNO IZDVAJAMO:

- Sudska praksa po Zakonu o izvršenju i obezbeđenju
- Nejednakost sudske prakse u procesnim stvarima kroz različito postupanje sudova koji pripadaju istom apelacionom području
- Dužnost davanja podataka po Zakonu o izvršenju i obezbeđenju
- Krivičnopravni izazovi u implementaciji Istanbulske konvencije

NAŠ TIM

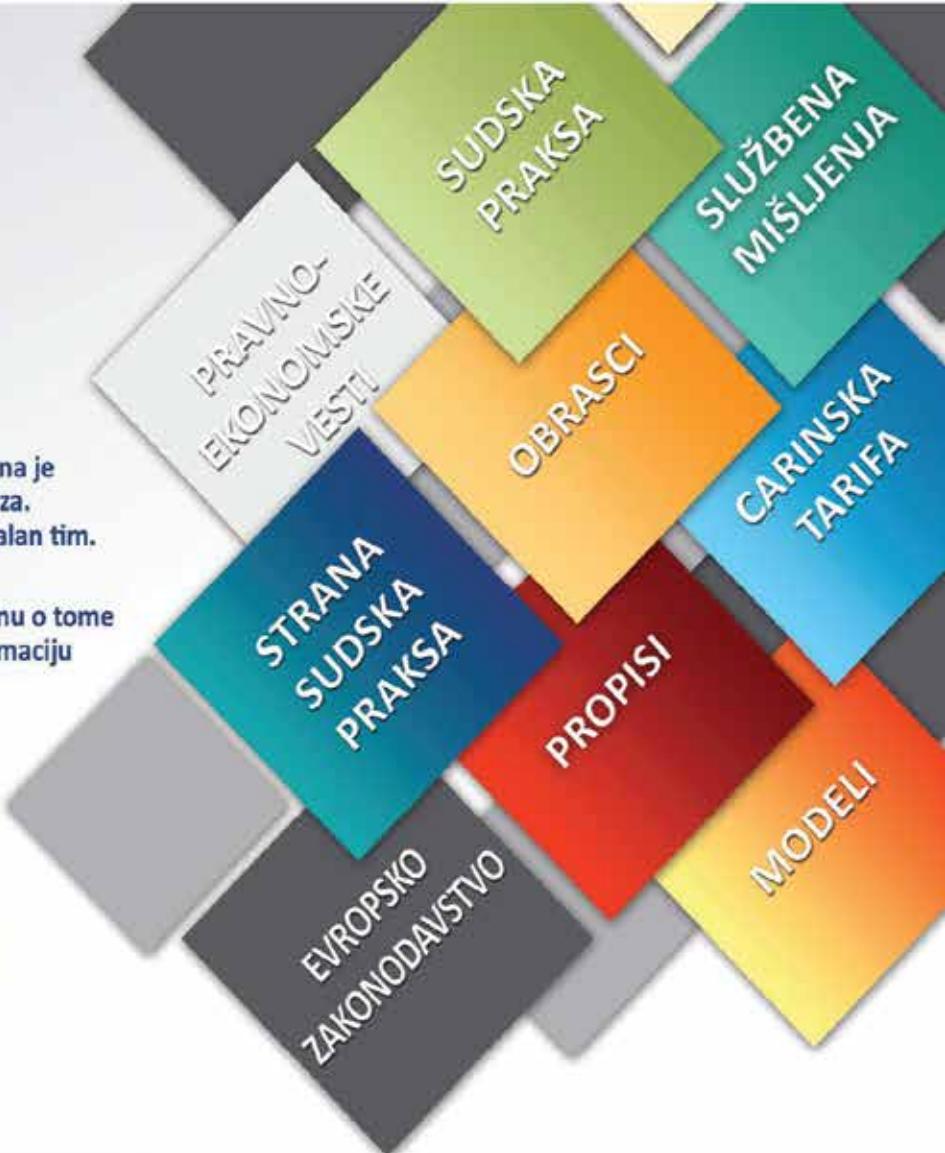
Za uspešno poslovanje potrebna je kvalitetna pravno-ekonomská baza.

Za kvalitetnu bazu potreban je profesionalan tim.

Naš tim broji preko:

- 180 zaposlenih koji se svakodnevno brinu o tome da dobijete blagovremenu i tačnu informaciju
- 200 stalnih autora iz oblasti pravnih, ekonomskih i ostalih nauka
- 15.000 višegodišnjih korisnika koji svojim sugestijama doprinose kvalitetu baze "Paragraf Lex"

POSTANITE I VI DEO USPEŠNOG TIMA!

Želite pouzdanu pravno-ekonomsku bazu na koju možete da se oslonite i koja će Vam ponuditi stručne tekstove, pronaći odgovore i biti Vaš virtuelni saradnik?

IMAMO REŠENJE ZA VAS!

www.paragraf.rs

IUSTITIA

PARAGRAF LEX d.o.o.

21000 Novi Sad
Jovana Boškovića 5
Tel: 021/457-421

Direktor Paragraf Lex d.o.o: Bratislav Milovanović

Supervizor svih redakcija "Paragraf Lex"
i glavni i odgovorni urednik izdanja

„Pravni instruktor“: Dušan Pavlović

Autor Pravne baze "Paragraf Lex": Pjevač Pejović Ljiljana

Dizajn: Paragraf Lex d.o.o.

Copyright © Paragraf Lex www.paragraf.rs

**ZA SVE TEKSTOVE U ČASOPISU ODGOVORNO JE
UDRUŽENJE SUDIJSKIH I TUŽILAČKIH POMOĆNIKA SRBIJE**

**Glavni i odgovorni urednik
izdanja "Iustitia"** Ivana Stojiljković

Članovi redakcije izdanja "Iustitia": Gordana Krstić
Jelena Gajić
Jelena Stevančević
Ivan Duzlevski
Nikola Pantelić
Darko Prstić
Lazar Lazović
Jasmina Minić

CIP - Каталогизација у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

347.9(497.11)

IUSTITIA : часопис Удруženja судијских и туžilačkih помоћника Србије / главни и одговорни urednik Ivana Stojiljković.

- 2015, br. 1 (feb.) - . - Novi Sad : Paragraf Lex, 2015-. - 30 cm

Tromesečno.

ISSN 2406-2103 = Iustitia

COBISS.SR-ID 294146823

Sadržaj

Iustitia 3 • jul-decembar 2016.

3	UVODNA REČ
4	INTERVJU SA PROF. DR VESNOM RAKIĆ VODINELIĆ
9	INTERVJU SA STANISLAVOM DUKIĆEM, PREDSEDNIKOM KOMISIJE ZA IZRADU PRAVILNIKA O KRITERIJUMIMA I MERILIMA ZA OCENU STRUČNOSTI, OSPOSOBLJENOSTI I DOSTOJNOSTI KANDIDATA U POSTUPKU PREDLAGANJA ZA ZAMENIKA JAVNOG TUŽIOCA KOJI SE PRVI PUT BIRA
12	PRIMERI SUDSKE PRAKSE
18	IZVRŠENJE NA NEPOKRETNOSTIMA
22	ZAJEDNIČKA PRODAJA NEPOKRETNOSTI I POKRETNIH STVARI
24	PODNOŠENJE PRAVNIIH LEKOVA OD STRANE IZVRŠNOG DUŽNIKA PROTIV REŠENJA O IZVRŠENJU
28	ROKOVI U NOVOM ZAKONU O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU U POSTUPKU PLENIDBE POTRAŽIVANJA IZVRŠNOG DUŽNIKA
30	O OSNOVNIM NAČELIMA IZVRŠNOG POSTUPKA
37	DUŽNOST DAVANJA PODATAKA PO ZAKONU O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU
40	PRIVREMENE MERE U KRIVIČNOM POSTUPKU
44	MERA BEZBEDNOSTI ZABRANE VRŠENJA POZIVA, DELATNOSTI ILI DUŽNOSTI
51	NASTAVAK REGIONALNE SARADNJE
54	NEJEDNAKOST SUDSKE PRAKSE U PROCESnim STVARIMA KROZ RAZLIČITO POSTUPANJE SUDOVA KOJI PRIPADAJU ISTOM APELACIONOM PODRUČJU
58	KRIVIČNOPRAVNI IZAZOVI U IMPLEMENTACIJI ISTANBULSKE KONVENCIJE
62	ZAKON O ZAŠTITI PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU
71	ZABRANA IZMIRIVANJA NOVČANIH OBAVEZA DUŽNIKA U BLOKADI ALTERNATIVnim OBLCIMAMA PLAĆANJA
76	NEKOLIKO RAZMIŠLJANJA O PREDLOGU ZAKONU O STANOVANJU I ODRŽAVANJU STAMBENIH ZGRADA
78	PRISTUPANJE EU EVROPSKOJ KONVENCIJI O LJUDSKIM PRAVIMA - OSVRT IZ PERSPEKTIVE PRAKSE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA
81	PRIMENA ODREDBE ČLANA 78 STAV 4 PORODIČNOG ZAKONA REPUBLIKE SRBIJE U SUDSKOJ PRAKSI
84	RAZVOJ EKOLOŠKOG PRAVA U SRBIJI
88	JEZIČKE NEDOUMICE
89	ISTORIJSKI RAZVOJ ANTIKURUPTIVNIH KRIVIČNIH NORMI U SRBIJI
94	IZAZOVI MIGRANTSKE KRIZE SA ASPEKTA NADLEŽNOSTI PREKRŠAJNIH SUDOVA

UVODNA REČ

Poštovani čitaoci i čitateljke,

Pred vama je šesto izdanje časopisa „Iustitia“. Tema broja posvećena je novom Zakonu o izvršenju i obezbeđenju.

Imajući u vidu da Zakon o izvršenju i obezbeđenju donosi značajne i brojne promene u postupku izvršenja, te kako je od velike važnosti da se odredbe pomenutih novina približe kako nama, pravnicima, još je od veće važnosti koje će efekte prijema Zakona imati na građane. Sa tim u vezi, redakcija časopisa „Iustitia“ je, kao što je to do sad činila, uz pomoć stručnih autora dala kompetentan prikaz određenih tema iz oblasti izvršenja i obezbeđenja, sa ciljem da široj, stručnoj javnosti ukazuje na novine koje Zakon o izvršenju i obezbeđenju sa sobom nosi, zajedno sa svim svojim vrlinama i manama.

U narednom periodu, naš časopis će pored centralne teme obuhvatiti i praksi sudova sa teritorije Republike Srbije, koja prati centralnu temu, te i na taj način pokušati da bude od pomoći kolegama prilikom izrade odluka i postupanja u rešavanju određenog problema.

Od novina, koji časopis sa sobom nosi, a koja predstavlja važnu temu sa kojom se svi kroz praksu susrećemo i koju ovom prilikom želim da napomenem, jeste tema neujednačene sudske prakse, koja je, po našem mišljenju, goruća, te verujemo da će se otvaranjem pitanja na temu neujednačene sudske prakse kroz pravne institute postići kvalitetna i argumentovana kritička rasprava, te ovim putem koristim priliku da Vas pozovem da se u istu, pisanjem i uključite.

Kako smatram da je od velike važnosti da bismo danas postupali po pravilima struke i morala, potrebno je da imamo i na koga da se ugledamo. Zato mi je zadovoljstvo da napomenem da će se u narednom periodu u našim brojevima naći i po jedan tekst koji je izlazio u Biltenima iz ranijeg perioda, te kao takvi biti od značaja za poređenje nekadašnjih sa postojećim institutima, te primer dobre prakse kada je za određeni pravni problem, isti potrebno sagledati sa više aspekata.

*glavna i odgovorna urednica časopisa „Iustitia“
Ivana Stojiljković*

INTERVJU SA PROF. DR VESNOM RAKIĆ VODINELIĆ

Intervju priredila Ivana Stojiljković

tužilački pomoćnik

Drugo osnovno javno tužilaštvo

1.) Da li smatrate da je novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju donet sa ciljem ubrzavanja postupka izvršenja i obezbeđenja i kako Zakon tretira položaj izvršnih dužnika?

Nema sumnje da je jedna od ideja inoviranog teksta Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 2015. godine (jer, mora se podvući da nije u pitanju novi zakonski tekst u striktnom smislu reči, već samo novelirani raniji, a zasnovan na istom konceptu), bila da se postigne ubrzanje postupka izvršenja i obezbeđenja u građanskim i trgovinskim, tj. privrednim stvarima. Prema raspoloživim podacima, kad je reč o građanskom pravosuđu, postupci izvršenja, ukupno gledano, neopravdano dugo traju. Međutim, drugo je pitanje koliko će baš ovakvim zakonskim tekstom postupak izvršenja biti ubrzan. Imam značajne rezerve o tome da će ovakav Zakon i promene u odnosu na ranije zakonske tekstove, imati za rezultat ubrzanje postupka. Najpre, zakonski nalog da se postupak okonča u što kraćem roku izražen je rečnikom koji je odista neuobičajen u dosadašnjoj istoriji legislative u Srbiji. Na primer, član 17. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (ZIO) glasi:

„Nepostupanje sudija prvostepenog ili drugostepenog suda po prigovoru ili žalbi u rokovima koji su određeni ovim zakonom uvek se uzima u obzir u postupku za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

Predsednik suda posebno je dužan da pazi na to.“

Najpre, uverena sam da je reč o nekvalitetnom prevodu sa engleskog jezika. U prvom stavu ove odredbe se verovatno želelo propisati da je nepoštovanje rokova za odlu-

čivanje po prigovoru ili žalbi, povreda prava na suđenje u razumnom roku, kad stranka pokrene postupak radi zaštite ovog prava. Ali to je samo jedno od mogućih jezičkih tumačenja ove odredbe.

Položaj izvršnog dužnika je pogoršan u odnosu na raniji zakon, iako je umesto prigovora kao važnog pravnog leka dužnika, uvedena žalba. Isto onako kako je dužnik u vreme samoupravnog socijalizma bio zakonski prezaštićen, tako je danas ostao bez efikasne zaštite. U oba slučaja bili su presudni ideološki, a ne pravni razlozi.

O tome naročito govori samo nekoliko odredaba koje analiziram primera radi, a nalaze se u opštem delu Zakona o izvršenju i obezbeđenju (ZIO).

Isključiva nadležnost vansudskog izvršitelja (koji po ovom Zakonu sada nosi naziv „javni izvršitelj“), da donosi rešenje o izvršenju, koje je najvažnija meritorna odluka u izvršnom postupku - je proširena. On je nadležan ne samo da odlučuje o predlozima za izvršenje radi namirenja potraživanja na osnovu pružanja komunalnih usluga, već i za druge „srodne usluge“ (čl. 3. st. 3. ZIO) Iz teksta, a ni konteksta ZIO ne može se zaključiti šta je zakonodavac podrazumevao pod „srodnim“ uslugama. U članu 2. ZIO kojim se definišu izrazi upotrebljeni Zakonom, nema definicije „srodnih“ usluga. Izvesno je da se ne radi samo o komunalnim uslugama, a ostaje nejasno da li se imaju u vidu usluge koje se plaćaju obročno (npr. usluge na osnovu ugovora o delu, na osnovu ugovora o povremenim i privremenim poslovima), ili su, pak ovim pojmom obuhvaćene usluge koje se plaćaju jednokratno, a „liče“ na komunalne usluge. Ovakva neodređena formulacija navodi na zaključak da je

jedan od koncepata novog ZIO da postepeno čitavu oblast izvršenja izvede iz sudske nadležnosti, čak i kad je reč o doноšењу meritornih odluka i da je poveri nekom drugom. Taj drugi bi trebalo da bude kontrolisani pojedinac kome je povereno vršenje javnih ovlašćenja. Moraju se postaviti pitanja: koliko je on kontrolisan, ko ga zapravo kontroliše i da li je uopšte kontrolisan. Po mom mišljenju (ma kako ono možda staromodno zvučalo), ozbiljno smanjenje nadležnosti suda koje vodi ka potpunom ukidanju te nadležnosti u izvršnom postupku - jeste civilizacijsko nazadovanje. U devetnaestovekovnoj Srbiji, za prinudno izvršenje je bila nadležna policija. Posle stvaranja jugoslovenske države i dugogodišnjih javnih rasprava (koje su prilikom promene koncepta izvršenja kod nas u XXI veku sasvim izostale), velikim dostignućem se smatralo poveravanje izvršenja sudu. Pored negativnog civilizacijskog efekta, ovakvo rešenje ima i teške ekonomske posledice. Upravo kad je reč o plaćanju komunalnih usluga, masovni dužnici su građani. Izvršenje preko vansudskog izvršitelja bitno je poskupelo troškove izvršenja koji u celosti pogađaju dužnika. Najzad, država, poveravajući široku isključivu, nadležnost vansudskim izvršiteljima, oslobođa sebe troškova izvršenja, prebacujući ih u celosti na građane.

Pored opisane odredbe, o nadležnosti za odlučivanje o izvršenju, proširena je i nadležnost za *sprovođenje izvršenja*, što je predmet čl. 4. st. 1. i 2:

„Sud je isključivo nadležan za izvršenje zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari, činjenja, nečinjenja ili trpljenja (čl. 359-367) i izvršenje izvršnih isprava u vezi s porodičnim odnosima i vraćanjem zaposlenog na rad.

Javni izvršitelji jesu isključivo nadležni za izvršenje ostalih izvršnih isprava, rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, rešenja o usvajanju predloga za protivizvršenje i rešenja o izvršenju rešenja o izrečenim sudskem penalima.“

Dakle – jasno je: sud je nadležan za sprovođenje izvršenja samo kad je reč o četiri sredstva izvršenja, dok je za sva ostala sredstva izvršenja nadležan vansudski izvršitelj. Prinudno izvršenje neretko podrazumeva – kako i sam naziv kaže – prinudu, silu. Tu silu mogu primeniti, prema tome i pojedinci kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja. Poznato je – ovakve zakonske mogućnosti nema ni u izvršenju krivičnih sankcija. Štaviše, osuđeni za krivična dela se neretko slobodno šetaju. I ginu.

Moglo bi se navesti još mnogo primera disbalansa između zakonskog položaja izvršnog dužnika i izvršnog poverioca. Izvršni dužnik je u odnosu na poverioca faktički diskriminiran. Ovakav položaj izvršnog dužnika je, najblaže rečeno, sporan sa stanovišta čl. 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pravo na pravično sudjenje nije vezano za parnični postupak, već i za postupak izvršenja, o čemu govore brojne odluke Evropskog suda za ljudska prava, među njima i neke donesene protiv Srbije.

ZIO je promašio, čak i ako obezbedi brže okončanje izvršnog postupka, ako istovremeno ne obezbedi pravičan postupak pred nezavisnim i nepristrasnim *tribunalom* osnovanim zakonom.

2.) Šta se postiže vraćanjem žalbe kao pravnog leka u izvršni postupak i da li smatrate da će posebni parnični postupak za utvrđivanje nedozvoljenosti izvršenja poboljšati položaj izvršnog dužnika?

Najpre, žalba je dopuštena samo protiv rešenja radi izvršenja na osnovu izvršne isprave, dakle ne i na osnovu verodostojne isprave, za koju je proširena nadležnost vansudskog izvršitelja. Sve odluke vansudskog izvršitelja pobijaju se prigovorom (čl. 24. st. 3. ZIO). No, tamo gde je žalba dopuštena, svakako će poboljšati položaj izvršnog dužnika. Žalba se morala vratiti u izvršni postupak, jer Ustav Srbije u čl. 36. st. 2, kao pravilo, jemči dvostopenost. Razlozi žalbe su isti kao u ranijim tekstovima Zakona o izvršnom postupku. Međutim i tu je zakonodavac našao prostora za procesno pogoršanje položaja dužnika. Kada dužnik podnosi žalbu, ona mora da sadrži razloge zbog kojih pobija rešenje o izvršenju, činjenice i dokaze kojima potkrepljuje razloge za pobijanje rešenja o izvršenju i da *priloži sve pismene dokaze* na koje se poziva u žalbi, inače će biti odbačena, bez vraćanja na dopunu (čl. 75. ZIO). Međutim, kad poverilac izjavljuje žalbu, on ne mora prilagati nikakve pismene dokaze (čl. 82. ZIO).

Što se tiče tužbe zbog nedopuštenosti izvršenja, to je stari institut našeg izvršnog prava, još od tridesetih godina XX veka. On je izostao iz prethodnog teksta ZIO, a to izostajanje je bilo sa osnovom kritikovano. Dobro je što je ova mogućnost vraćena. Neobično je, međutim, to što nisu propisani razlozi za podnošenje ove tužbe, jer ona ima karakter pravnog sredstva. Još je neobičnije što je za nju propisan posebni parnični postupak koji važi za sporove male vrednosti. Izgleda da i u tome ima ideje da se oteža položaj izvršnog dužnika, koji se pojavljuje kao parnični tužilac.

3.) Koje su prema Vašem mišljenju najznačajnije novine predstojećeg Građanskog zakonika i koliko je Kodifikacija značajna za naš pravni sistem?

Građanski zakonik treba da predstavlja jedan od temeljnih sistema svake države, konkretnije – sistem privatnog prava kojim se definisu ugovori, svojina i druga stvarna prava, nasleđivanje i porodično pravo. Prednacrt ima preko 2000 odredaba i u značajnoj meri predstavlja kompilaciju postojećih zakona iz navedenih oblasti.

Izdvojila bih, ipak, odredbe kojima se nastoji reagovati na više poštovanja ljudskih prava ili se nastoji odgovoriti na neke savremene društvene pojave. Pravo na imovinu, iako ima dobar temelj u Ustavu i u praksi Evropskog suda za ljudska prava, uređeno je i u Prednacrtu. Pravo građenja sadrži savremena rešenja. Odredbe iz dela koji se tiče porodičnih odnosa, a koje nastoje da idu u korak sa savreme-

nom evropskom praksom, jesu, npr. istopolno partnerstvo i surogat majka.

Svaka kodifikacija, a razume se i ova, ima poseban značaj za svaki stabilan pravni poredak. Nacionalne kodifikacije su nastale krajem XVIII veka i zapravo dovele do okončanja *ius commune*, izgrađenog pretežno na Justinianovom *Corpus Iuris Civilis*. Od nastanka pa do sredine XX veka, kodifikacije građanskog prava su bile gotovo jedini zakonodavni manir. Njihova bitna odlika je, što u odnosu na skup parcilajnih zakona iz oblasti građanskog prava, predstavljaju sistematizovanu i zaokruženu knjigu (*codex*) svog ili pretežnog dela građanskog prava. Do izvesnog zastoja u običajima kodifikacije došlo je posle Prvog svetskog rata, kada su počeli da se donose novi zakoni, kao reakcija na nove pojave ili na potrebu pojačane zaštite ljudskih prava. Ti novi posebni zakoni su u svojoj osnovi imali društvenu potrebu da se zaštite lica sa slabijim pravnim položajem (deca, potrošači, zakupci, žene, radnici), ali to uglavnom nije dovelo do bitnije pojave dekodifikacije. Novonastale evropske i evro-azijske zemlje, gotovo po pravilu donele su svoje građanske zakonike.

- 4.) Da li smatrate da se propisivanjem uslova za izjavljivanje revizije diskriminiš stranke u parničnom postupku koje su slabijeg imovnog stanja, odnosno da li je revizija dostupna svim građanima? Da li je omogućena jednak zaštita prava pred sudovima svim licima čiji su postupci započeti u vreme kada je revizija bila dozvoljena ili su mnoge stranke izgubile pravo na reviziju upravo iz razloga što o njihovim zahtevima sudovi nisu odlučili u razumnom roku?**

Najpre, treba podvući da je revizija još od sedamdesetih godina XX veka stalno postojeći institut parničnog postupka, tj. da nikad nije bila ukidana. Takođe, važno je znati da revizija nigde nije dostupna svima i da ne treba da bude, s obzirom da je ona vanredni pravni lek, koji ima za cilj kontrolu primjenjenog materijalnog (supstancialnog) prava, kao i otklanjanje posledica bitnih povreda učinjenih u nižestepenim postupcima. Međutim, zakonodavac Srbije je pokazivao sklonost prema naglim zaokretima, prilikom regulisanja uslova za dopuštenost revizije - zaokretima koji ostavljaju utisak zakonodavne hirovitosti. Na primer, Zakon o parničnom postupku (ZPP) iz 2004. godine reviziju je, u imovinskim sporovima, ograničavao relativno skromnom vrednošću, a onda je, izmenama iz 2010. godine, ta vrednost ekstremno povećana - na 100.000 evra u dinarskoj protivvrednosti u opštem parničnom postupku, odnosno na 300.000 evra u postupku u privrednim sporovima. Iznosi su odista bili enormni u poređenju sa ostalim državama nastalim na području bivše Jugoslavije. Potom je, izmenama iz 2013. godine, iznos spušten na 40.000, odnosno 100.000 evra. Današnja revizija je, međutim, ograničena u neimovinskim sporovima samo na slučajeve koji su izričito

predviđeni posebnim zakonom, za razliku od ranijih tekstova ZPP, kada je u neimovinskim sporovima bila dopuštena uvek. Novinu i to dobru, predstavlja zakonsko rešenje po kome je revizija uvek dopuštena protiv drugostepene presude, kojom je prvostepena presuda preinačena. Česte i značajne promene uslova za dopuštenost revizije, kao i ograničavajuće prelazne i završne odredbe, odista su dovode do neravnopravnosti stranaka, a uzrok te neravnopravnosti je delom ležao i u dugom trajanju postupka. Stranke čiji je postupak brže okončan, moguće su se koristiti novim uslovima za dopuštenost, i obratno. Pored toga, zakonodavac se pošteno orientisao na vrednost predmeta spora, bez obzira na egzistencijalni značaj sporne stvari za parnične stranke. Ako je, npr. predmet spora nepokretnost u kojoj kao svojoj jedinoj, stranka živi sa svojom porodicom, a ona se nalazi u manjem provincijskom mestu, vrednost te nepokretnosti može biti manja od revizijske sume, dok je u velikom gradu, ta vrednost veća. Stranka iz malog provincijskog mesta neće imati pravo na reviziju, druga hoće - iako se radi o podjednakoj, egzistencijalnoj vrednosti za oba lica.

5.) U kojoj meri je Republika Srbija kao potpisnica Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda obavezna da u svoj sistem inkorporira i implementira odredbe predviđene ovim međunarodnim dokumentima i da li to ona čini, te kako vidite usvojenu Nacionalnu strategiju za ratne zločine?

Za Srbiju, kao i za nemali broj država, pogotovo onih u okruženju, postalo je tipično (takoreći opšte mesto) da deklarativno izražavaju spremnost da u svoje zakonodavstvo unesu odredbe koje će korespondirati sa ova dva i drugim međunarodnim dokumentima, kao praksom sudova i drugih tela koji sprovođe te akte. Najčešće se ovo odnosi na veoma dobre odredbe koje bi trebalo da sprovedu međunarodne odredbe, praksu i standarde. Međutim, u Srbiji nikad nije bilo problem lifierovati zakone - dobre, češće loše i nepomišljene. Centralni problem jeste sudska i tužilačka interpretacija i primena tih izvora - priznatih uostalom i našim Ustavom. Adekvatna interpretacija i primena su rezultat različitih činilaca. Ima tu svakako nedovoljnog pravničkog obrazovanja, ali odlučujuću ulogu, po mom mišljenju koje, verujem, mogu dobro obrazložiti, igra politička zavisnost sudstva i tužilaštva - nezavisno od toga čiji ili koji režim vrši tekuću vlast. Ranije - kada vlast nije bila izrazito autoritarna, politička transmisija u pravosuđe je uglavnom bila vezana za interes (političke, ekonomski, grupne). Ima mnogo dokaza da se međunarodni dokumenti zapravo ne poštuju. Ja ču dati jedan politički neutralan primer. U postupku *Jovanović protiv Srbije*, Evropski sud za ljudska prava je obavezao Srbiju da Zorici Jovanović isplati pravičnu naknadu zbog povrede prava na porodični život, zato što državni organi nisu učinili ništa da pokušaju da utvrde

istinu o navodnoj smrti njenog sina u porodilištu (tzv. slučaj nestalih beba). Pored toga, Srbija je kao država obavezana da uspostavi nezavisni mehanizam koji će obeštetiti roditelje i utvrditi sudbinu nestale dece. Komitet ministara Saveta Evrope je već u nekoliko mahova ozbiljno opomenuo Srbiju na izvršenje ove neispunjene obaveze. Najviši državni organi su se o te opomene do danas oglušili.

Što se tiče Strategije i prakse kažnjavanja za ratne zločine pred sudovima Srbije, stvar se iz godine u godinu pogoršava, što nije naročito neobično kad se zna da nijedna vlast posle 2000 godine nije ozbiljno pokušala da se suoči sa odgovornosti za ratne zločine. Strategija i praksa stoje u očiglednom raskoraku. Pored izostajanja suočavanja sa prošlošću, sporadično (a i danas je tako) vlast su vršili/vrše upravo oni koji su u prošlosti podsticali ili opravdavali ratne zločine, navodno učinjene u ime građana Srbije i Srbije kao države.

6.) Da li bi alternativno rešavanje sporova (medijacija, arbitraža) ubrzalo efikasnost pravosudnog sistema, te da li se alternativno rešavanje sporova u dovoljnoj meri primenjuje?

Svakako da alternativno rešavanje sporova (ARS) teorijski i praktično gledano ubrzava efikasnost pravosuđa. Takođe je jasno da je primena ARS u Srbiji, relativno oskudna. Svaki ARS zavisi od volje stranaka - njihova sporazumna dispozicija i autonomija volje su od presudnog značaja. Ali, kad spor izbije, čak i pre nego što se bilo kakav postupak pokrene, nije lako doći do sporazuma. Koliko mi je poznato, dosta stručnjaka u Srbiji je do sada obrazovano da primenjuje razne metode ARS-a, ali, ipak, spremnost stranaka je odlučujuća, a ona često izostaje. Ne spadam u one koji veruju da je to pretežno mentalitska stvar. Tradicija neke vrste ARS (preko tzv. *izbranih sudova*) u Srbiji je bila ograničena uglavnom na ruralne sredine i ta tradicija je bila nedovoljna da bi stvorila naviku da se pokuša mirno rešavanje sporova. Pored toga, sporazum koji se postigne u postupku mirnog rešenja spora, po pravilu nema snagu pravnosnažnosti koju imaju sudska poravnjanja, ako se izuzmu arbitraže. To je jedan od razloga zbog kojih stranke možda smatraju da put ARS nije tako „siguran“ kao put parnice pred sudom. Verujem da će teškoće koje stranke osećaju u sudskim postupcima, a najpre nepoverenje u nepristrasnost i nezavisnost sudija i sudova, povećanje sudskih taksi i, uopšte, troškova sudskog postupka, dugo trajanje postupka - pre nego dobre strane ARS, navesti građane da ozbiljnije razmisle o korišćenju metoda mirnog rešenja spora.

7.) Koji su najbolji mehanizmi zaštite prava čoveka u postupcima i da li se oni na adekvatan način primenjuju u našoj zemlji?

Ne verujem da postoji nešto što bi se, uporednopravno gledano, moglo smatrati „najboljim mehanizmom“ zaštite.

te. U Srbiji je, verujem iz geografskih razloga, a potom i zbog uticaja austrijskih i nemačkih pravnih rešenja, prihvaćen sistem zaštite ljudskih prava u kome konačnu reč ima Ustavni sud, putem mehanizma ustavne žalbe. Iz jednog broja odluka Ustavnog suda Srbije, može se videti da su prihvaćeni neki od standarda koje je utvrdio Evropski sud za ljudska prava. Međutim, ima i suprotnih odluka. Put do Ustavnog suda je dug i vezan za teške procesne uslove. Put do Evropskog suda za ljudska prava je još duži. „Pravda“ kad je reč o zaštiti osnovnih ljudskih prava iz Srbije izgleda veoma daleko.

8.) Koji su, po vašem mišljenju, mehanizmi za prevaraženje velikog priliva predmeta, posebno ako uzmemu u obzir donošenje Zakona o suđenju u razumnom roku?

Najpre, u Srbiji ne postoje pouzdani statistički podaci na osnovu kojih bi se moglo tvrditi da postoji „veliki priliv predmeta“. Potom, izvesno je da je priliv predmeta neravnomeren i da najveći pritisci postoje u velikim gradovima, a to je vezano za loša zakonska rešenja o broju i vrstama sudova, te njihovoj teritorijalnoj raspoređenosti. Iako u Srbiji, nažalost nema dobre pravosudne statistike - ima je na drugim mestima. Prema izveštaju CEPEJ (Evropska komisija za efikasnost pravosuđa) za 2014. godinu, Srbija je u toj godini imala 2.916 sudija. Kada se broj sudija uporedi sa brojem stanovnika, iz ovog izveštaja, proizlazi da je Srbija 2014. godine imala 40,5 sudija na 100.000 stanovnika, te da se nalazi na četvrtom, vrlo visokom mestu, po prosečnom broju sudija u državama - članicama saveta Evrope (Ispred Srbije su Monako, Slovenija i Hrvatska). Inače, prosečan broj sudija na 100.000 stanovnika u državama - članicama saveta evrope iznosi 21, gotovo upola manje nego u Srbiji. Nezvanični podaci nekih međunarodnih organizacija pokazuju da osnovni sudovi i prvostepeni prekršajni sudovi nose najveći teret u sudstvu Srbije - oni postupaju u oko 84% svih sudskeh predmeta. Prema tome, osnovni problem je u traljavoj organizaciji sudskog rada, a ne u „velikom prilivu predmeta“, u neadekvatno rešenoj mreži sudova (a, posledično i javnih tužilaštava), i u ekstenzivnom stilu rada sudija i tužilaca.

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku je zasnovan na konceptu da prednost treba dati disciplinovanju sudija na prvom mestu, a tek potom stvarnoj zaštiti prava na suđenje u razumnom roku. Nema pouzdanih podataka o tome da li je ovaj Zakon doprineo bržem okončanju postupka.

9.) U kojoj meri i na koji način će Poglavlje 23. u procesu pridruživanja Evropskoj Uniji i kasnije praksa evropskih zemalja uticati na građansko pravo u celini?

Kad je reč o materijalnom (supstancialnom) pravu, samo poglavje 23 nema direktnog uticaja. Taj uticaj će postati

značajan tek kad i ako Srbija postane članica EU, i to preko prakse Evropskog suda pravde, naročito mehanizmom preliminarnih (interpretativnih) odluka toga Suda koji je bitno izmenio materijalno pravo čak veoma moćnih država. Naročito korpus kompanijskog i trgovinskog prava. Proces otvaranja i pregovaranja glave 23. i 24. bi trebalo da dovede od „upristojenja“ pravosuđa u celini, modernizovanja procesnog prava, učvršćivanja sudske vlasti kao ravnopravne državne vlasti, te na taj način do prihvatljivog nivoa vladavine prava.

10) Kako su, po Vašem mišljenju, na srpsko pravosuđe uticale brojne reforme, koja je situacija u istom, kao i na koji način vidite ulogu pomoćnika u pravosuđu, da li je njihov status zadovoljavajući i na koji način se može poboljšati?

Da su reforme bile dobro smišljene i uspešne, ovog razgovora verovatno ne bi bilo. U poslednjih nekoliko decenija, gotovo sedamdeset godina, govori se i više se fingira nego što se ozbiljno radi na reformi. Neki navodni reformski za-

hvati su odista bili pogubni: na prvom mestu mislim tu na neustavno „razrešenje“ velikog broja sudija i tužilaca, koje je na nesrećan način, odlukom Ustavnog suda vraćeno na početak, a da nikad nije došlo do ozbiljnog pojedinačnog razmatranja znanja, veštine i dostojnosti za obavljanje ovih važnih profesija. Bilo je otvorenih slučaja poluprikrivene korupcije koji nikad nisu doživeli sudski epilog. Zastarevanje krivičnog gonjenja je suviše često pokazalo selektivnost koja je favorizovala bilo političke, bilo porodične, bilo verske, čak i estradne *very important persons*. To bitno podriva moral ovog društva.

Sudski i tužilački pomoćnici mogli bi imati veoma značajnu ulogu za pojačanje efikasnosti pre svega. Međutim, njihov zakonski, a i stvarni položaj je suštinski neuređen. Ponekad (što je ređi slučaj) nisu dovoljno iskorišćeni, ponekad su neopravdano preopterećeni. Umesto hijerarhije koja je zasnovana na meritokratiji, njihov položaj odlikuje birokratsku hijerarhiju, a time visoka administrativna zavisnost. Ako tražite savet - ugledajte se na one najbolje sudsije i tužioce. Mala je ovo zemљa - znamo ko su.

INTERVJU SA STANISLAVOM DUKIĆEM, PREDSEDNIKOM KOMISIJE ZA IZRADU PRAVILNIKA O KRITERIJUMIMA I MERILIMA ZA OCENU STRUČNOSTI, OSPOSOBLJENOSTI I DOSTOJNOSTI KANDIDATA U POSTUPKU PREDLAGANJA ZA ZAMENIKA JAVNOG TUŽIOCA KOJI SE PRVI PUT BIRA

Intervju priredile

*Jasmina Minić, savetnik u Vrhovnom
kasacionom sudu i
Ivana Stojiljković, tužilački pomoćnik u
Drugom osnovnom javnom tužilaštvu.*

1.) Zašto je bilo potrebno doneti novi Pravilnik i koje izmene on donosi?

Izmenama i dopunama Zakona o javnom tužilaštvu, koji je počeo da se primenjuje od 1. septembra 2016. godine i to članom 77a predviđeno je da se u postupku izbora zamenika javnog tužioca, koji se prvi put bira na funkciju u javnom tužilaštvu, na ispitu koji organizuje Državno veće tužilaca, proverava stručnost i sposobljenost kandidata, pa je bilo neophodno formirati Komisiju čija bi nadležnost bila da izradi Nacrt Pravilnika koji bi propisao program i način polaganja ispita. Na prvoj sednici, koja je održana nakon stupanja na funkciju novoizabranih izbornih članova Državnog veća tužilaca, dana 15.04.2016. godine Veće je obrazovalo radno telo za izradu Nacrta programa i načina polaganja ispita na kome se proverava stručnost i sposobljenost kandidata za zamenika javnog tužioca koji se prvi put bira, a ja sam, kao član Državnog veća tužilaca, izabran za predsednika tog radnog tela, dok su samo radno telo činili svi relevantni predstavnici tužilačke struke.

2.) Da li je doneti Pravilnik prelaznog karaktera, imajući u vidu da je bilo reči o podnošenju Ustavne inicijative Ustavnom суду Republike Srbije vezano za ocenu ustavnosti odredbe člana 77a od strane Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika?

Pravilnik nema prelazni karakter jer je donet na isti način kao i sva ostala opšta akta koja na osnovu svojih ustavnih i zakonskih ovlašćenja donosi Državno veće tužilaca. Činjenica je da je predstavnik Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika u radnom telu za izradu ovog Pravilnika već na prvom sastanku Komisije najavio podnošenje takve inicijative, što naravno nije uticalo na samo donošenje Pravilnika, pa ni na karakter Pravilnika. Međutim, ovaj Pravilnik će na neki način deliti sudbinu člana 77a Zakona o javnom tužilaštvu jer će, ako Ustavni sud Srbije bude utvrdio da je ova odredba u suprotnosti sa Ustavom, Državno veće tužilaca svakako uskladiti Pravilnik sa odlukom Ustavnog suda. Ovde je važno napomenuti da oni kandidati, koji su zadovoljni dobijenom ocenom na ispitu, neće biti u obavezi da naredne dve godine polažu ispit, već će se ta ocena vrednovati na svim konkursima u dve naredne godine. Kada je

reč o kandidatima koji nisu zadovoljni dobijenom ocenom na predviđenom ispitu, mogu ponovo polagati ispit na sledećem konkursu i tako popraviti prethodno dobijenu ocenu. U toku rada na izradi ovog Pravilnika neki članovi Komisije su čak i pokrenuli inicijativu da se za tužilačke pomoćnike izradi i program skraćene obuke na Pravosudnoj akademiji što bi svakako uticalo na smanjenje tenzija između tužilačkih pomoćnika i polaznika početne obuke na Pravosudnoj akademiji. U svakom slučaju, u naredne dve godine će mnogo toga biti jasnije pa se nadam da ćemo uz pomoć svih relevantnih faktora, svim ovim izmenama pravila za prvi izbor, iskristalizati sistem koji će nam omogućiti da na javnotužilačku funkciju budu birani isključivo najbolji kandidati, bez obzira da li dolaze iz tužilaštva, sudstva, Pravosudne akademije ili su radili na nekim drugim radnim mestima. Jednostavno, otvaranjem vrata za sve ove kategorije kandidata može se izvršiti neophodno kadrovsко jačanje javnotužilačke organizacije. Kao što ste videli, na prethodnom konkursu, koji je održan za dvadesetak zamenika u osnovnim javnim tužilaštвима, izabrani su kandidati i iz tužilaštava i iz sudova, kao i sa Pravosudne akademije, čime smo poslali jasnu poruku da nikome nisu „zatvorena“ vrata za izbor na javnotužilačku funkciju.

3.) Kako se vrši sabiranje ocene sa pismenog i usmenog dela ispita, a kako rangiranje kandidata?

Članom 11. Pravilnika propisano je da se ispit za proveru stručnosti i sposobljenosti sastoji od testa i izrade izreke optužnog akta. Test se sastoji od 20 pitanja iz Zakonika o krivičnom postupku i Krivičnog zakonika, sa po tri ponuđena odgovora od kojih je jedan tačan. Ovde bih želeo da napomenem da nijedno pitanje neće biti dvosmisленo, niti će odgovor na pitanje zavisiti od pravnog stava na koji svaki kandidat ima pravo, nego će isključivo biti pitanja sa egzaktnim odgovorom. Ocene na testu su od jedan do pet, s tim što, ako kandidat da manje od jedne polovine tačnih odgovora, smatraće se da ne ispunjava kriterijum stručnosti prema Pravilniku, dok je od jedanaest do dvanaest tačnih odgovora predviđena ocena dva na ovom delu pismenog ispita i tako redom. Ono što je važno istaći je da je za maksimalnu ocenu, pet, dovoljno da kandidat da sedamnaest tačnih odgovora, što znači da se neće tražiti da kandidat odgovori tačno na svih dvadeset postavljenih pitanja kako bi dobio maksimalnu ocenu. Smatram da će ova fleksibilnost u ocenjivanju uticati povoljno na kandidate, koji će na taj način pokazati koliko zasta znaju i mogu. Što se tiče drugog dela pismenog ispita, isti se sastoji u izradi izreke optužnog akta, koji se opet ocenjuje ocenom od jedan do pet, a koja se dobija tako što se pojedinačne ocene, koju je dao svaki član ispitne komisije, sabiraju i dele sa brojem članova komisije. Ocena izreke optužnog akta se izražava celim brojem koji je najpribližniji prosečnoj oceni. Konačno-ocena na pismenom delu ispita se dobija tako što se zbir ocena sa testa i izrade izreke optužnog akta podeli sa dva, s tim što se zaokruživanje vrši na višu ocenu.

Dalje, imajući u vidu da se polaganje ispita ne odnosi na kandidate koji su završili početnu obuku na Pravosudnoj akademiji i to samo za konkurisanje za osnovni nivo u javnom tužilaštvu, nakon ove pismene faze, ispitna komisija objavljuje jedinstvenu listu kandidata za svako javno tužilaštvo za koje je objavljen oglas, koju čine kandidati koji su ispunili kriterijume stručnosti i sposobljenosti na ispit i kandidati koji su završili početnu obuku na Pravosudnoj akademiji. Nakon toga Komisija za prethodno rangiranje Kandidata obavlja usmene razgovore sa svim kandidatima sa jedinstvene liste, kako sa onima koji su položili ispit na kome im je proverena stručnost i sposobljenost, tako i sa onima koji su završili početnu obuku na Pravosudnoj akademiji. Svaki član komisije usmeni razgovor ocenjuje ocenom od 1 do 5, a ukupnu ocenu razgovora predstavlja prosek ocena svih članova komisije bez zaokruživanja. Ova ocena se sabira sa ocenom dobijenom na ispitu za kandidate koji su polagali ispit ili sa ocenom sa završnog ispita na Pravosudnoj akademiji za kandidate koji su završili početnu obuku i koji su se izjasnili da im se računa ova ocena i na osnovu toga se formira Prethodna rang lista koju objavljuje na internet stranici Veća. Važno je istaći da svaki kandidat na svaku pojedinačnu ocenu ima pravo prigovora, pa tako i na objavljenu listu kandidata, Kandidat ima pravo prigovora u roku od tri dana od dana objavljinja na internet stranici Veća.

4.) U procesu donošenja Pravilnika, Državno veće tužilaca je uputilo svim tužilaštвимa poziv da dostave primedbe i sugestije na Nacrt pravilnika. Kakav je odgovor tužilaštava bio, odnosno u čemu se sastojale sugestije i primedbe?

Državno veže tužilaca je na sednici koja je održana dana 22. jula 2016. godine donelo Odluku da se Nacrt pravilnika uputi na javnu raspravu, te uputilo poziv tužilaštвимa da iznesu svoje primedbe i sugestije od kojih bih napomenuo da je Osnovno javno tužilaštvo u Paraćinu dostavilo primedbu vezanu za odredbu člana 77a Zakona o javnom tužilaštvu uz sugestiju da treba ispitati da li je navedena odredba u suprotnosti sa članom 21. stav 3. Ustava Republike Srbije koji propisuje da je zabranjena svaka diskriminacija, neposredna ili posredna po bilo kom osnovu, te članu 53. Ustava koji propisuje da građani imaju pravo da učestvuju u upravljanju javnim poslovima i da pod jednakim uslovima stupaju u javne službe i na javne funkcije kao i sa članom 82. stav 6. Zakona o javnom tužilaštvu koji zabranjuje diskriminaciju prilikom izbora i predlaganja kandidata za javnotužilačku funkciju po bilo kom osnovu. Primedbe slične sadržine dostavilo je i Više javno tužilaštvo u Leskovcu, kao i Osnovno javno tužilaštvo u Čačku. U istom smjeru su išle i primedbe od strane Višeg javnog tužilaštvu u Požarevcu, dok je Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu dalo sugestiju u odnosu na član 11. Nacrta Pravilnika ukazujući na povoljniji položaj polaznika Pravosudne akademije. Od pojedinačnih primedaba usvojene su

primedbe tužilačkog pomoćnika iz Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu, Nikole Vukovića, a usvojene primedbe se odnose na termin „otpočinje”, kada je prihvaćeno da postupak „počinje” kao i da se umesto termina „vreme trajanja ispita” koristi termin „trajanje ispita”

5.) Kako su protekle javne rasprave u Apelacionim javnim tužilaštima i šta je iz istih proisteklo?

Javne rasprave održane su u periodu od 22. do 25. avgusta 2016. godine u skladu sa Odlukom Državnog veća tužilaca od dana 18.08.2016. godine i svim javnim raspravama prisustvovali su članovi radnog tela, predsednik Stanislav Đukić i član Nenad Stefanović. Članovi radnog tela su odgovarajući na brojna pitanja, između ostalog, istakli da je cilj ispita da se na delovoran način utvrdi ko je od kandidata stručan i obučen da na brz i efikasan način odredi pravnu kvalifikaciju i uradi javnotužilački akt zbog čega je pisani test pojednostavljen, a sama izrada javnotužilačkog akta ograničena na izreku optužnog akta, dok su članovi radnog tela smatrali da jedna od primedbi koja je istaknuta na javnoj raspravi, a koja se odnosi na radni staž na radnom mestu tužilačkog pomoćnika ne može uzeti u obzir kao poseban kriterijum jer bi pomoćnici koji rade trideset i više godina bili u nenadoknadivoj prednosti u odnosu na ostale kandidate. Takođe, nije prihvaćena sugestija koja se odnosi na to da jedan od kriterijuma prilikom izbora za zamenika javnog tužioca bude i broj predmeta koji pomoćnici zadaju, jer bi se na taj način favorizovali tužilački pomoćnici koji dolaze iz osnovnih javnih tužilaštava u odnosu na one koje dolaze iz viših i apelacionih javnih tužilaštava.

6.) Da li smatrate da doneti Pravilnik otežava ili olakšava postupak za izbor zamenika javnih tužilaca?

O tome se ne bih izjašnjavao, osim što bih dodao da je Pravilnik donet jer je bilo neophodno da se usaglasi sa odredbom člana 77a Zakona o javnom tužilaštvu, te bih želeo da izrazim nadu da će se primenom istog na adekvatan način proveriti stručnost i sposobljenost svakog od kandidata za prvi izbor za zamenika javnog tužioca.

7.) Da li biste želeli da dodate nešto za kraj intervjuja?

Posebno sam ponosan na Javnu raspravu koja je održana u postupku izrade Nacrta Pravilnika o kriterijumima i merilima za ocenu stručnosti, sposobljenosti i dostojnosti kandidata u postupku predlaganja za zamenika javnog tužioca koji se prvi put bira, jer mislim da smo uspeli da održimo zaista delovornu javnu raspravu u kojoj su sva zainteresovana lica mogla da daju primedbe i sugestije. No, ono što ovu javnu raspravu razlikuje od svih prethodnih nije činjenica da je svima bilo omogućeno da daju primedbe i sugestije već činjenica da su svi koji su uzeli aktivno učešće u javnoj raspravi dobili odgovor na svoje primedbe i sugestije, bilo da smo mogli da im odgovorimo neposredno u toku usmene javne rasprave, bilo da je Komisija morala da zauzme stav po određenom pitanju. U ovom drugom slučaju, učesniku koji je dao konkretnu primedbu ili predlog odgovoren je elektronskom poštom nakon održavanja sednice Komisije za izradu nacrta Pravilnika. Još jednom bih se zahvalio svima koji su na bilo koji način dali doprinos da Pravilnik dobije svoj konačni izgled.

PRIMERI SUDSKE PRAKSE

*Jelena Gajić,
sudijski pomoćnik u Apelacionom
sudu u Beogradu*

Obustava izvršnog postupka usled neizjašnjenja u smislu odredbe člana 547. Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Prema stanju u spisima predmeta, izvršni poverilac je podneo predlog za izvršenje radi prinudnog izvršenja, pa kako se u smislu čl 547. Zakona o izvršenju i obezbeđenju izvršni poverilac nije izjasnila do 01.07.2016. godine da li je voljna da izvršenje sproveđe sud ili javni izvršitelj, to je primenom navedene odredbe Zakona o izvršenju i obezbeđenju, postupak obustavljen.

Pravilno je odlučio prvostepeni sud, kada je doneo pobijanu odluku, a razloge iste u svemu kao dovoljne i jasne prihvata i viši sud.

Naime, odredbom člana 547. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano je u stavu prvom da izvršni poveroci u čiju korist je pre početka rada izvršitelja u Republici Srbiji dočeto rešenje o izvršenju na osnovu izvršne ili verodostojne isprave, ili rešenje o obezbeđenju i koje na dan 01. maja 2016. godine, još vode izvršni postupak, ili postupak obezbeđenja, dužni su da se u roku od 01. maja 2016. godine do 01. jula 2016. godine izjasne o tome, da li su voljni da izvršenje sproveđe sud ili javni izvršitelj, a u stavu drugom istog člana je propisano da ako se ne izjasne u roku, izvršni postupak se obustavlja. Izvršitelji su dana 01.06.2012. godine, otpočeli sa radom na teritoriji nadležnosti toga suda. Kako se izvršni poverilac u navedenom periodu nije izjasnila da li je voljna da izvršenje sproveđe sud ili javni izvršitelj,

to je primenom odredbe člana 547. stav 2. Zakona o izvršenju i obezbeđenju odlučeno kao u izreci pobijanog rešenja.

Kako je navedena odredba člana 547. Zakona o izvršenju i obezbeđenju imperativnog, a ne dispozitivnog karaktera, to znači da sud ne može postupati drugačije od onoga kako je propisano, pa je pravilno prvostepeni sud, primenjujući citirani član Zakona o izvršenju i obezbeđenju (Službeni glasnik RS broj 116/15), našao da postupak treba obustaviti, pa navodi žalbe, da izvršni poverilac nije znala za promenu zakonskih propisa, ne mogu uticati na donošenje drugačije odluke.

Obaveza prvostepenog suda da neukoj stranci vrati predlog za određivanje privremene mere u smislu odredbe 416. Zio na uređenje

Prvostepeni sud je doneo rešenje kojim je odbacio predlog za određivanje privremene mere na osnovu člana 416. i 418. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, jer poverilac nije naznačio konkretno određenog i mesno nadležnog javnog izvršitelja koji sprovodi izvršenje, međutim s obzirom da izvršni poverilac nije imala punomoćnika, prvostepeni sud je imao obavezu da vrati stranci podnesak radi ispravke odnosno dopune, odnosno naloži dopunu predloga zaključkom.

Prema stanju u spisima, izvršni poverilac je lično podnela predlog za određivanje privremene mere zabrane opterećenja i otuđenja nepokretnosti, kojom je predložila da se odredi privremena mera, te da se izvršnom dužniku ĆV zabrani svako opterećenje i otuđenje dvosobnog stana površine 42 m² koji se nalazi u prizemlju zgrade u ulici JM

broj 21 u Zemunu na kat. parceli? KO Zemun upisan u LN? kao poseban deo zgrade broj 1, koja će se zabrana upisati u LN? kod Službe za katastar nepokretnosti Zemun, uz obrazloženje da je izvršni dužnik juna meseca 2016. godine u Beogradu izvršio uknjižbu prava svojine na stanu broj 21 u ulici JM u Zemunu na osnovu dokumentacije za koju osnovano sumnja da je falsifikovana, zbog čega je podnela protiv nje i drugih lica krivičnu prijavu pred Trećim osnovnim tužilaštvo po kojoj prijavljen je krivični postupak u toku, te kako za nju kao testamentalnog naslednika pokojnog DS koji je preminuo 22.05.2016. godine može nastupiti ne-nadoknadiva šteta, kao i za eventualnog kupca, jer je ĆV oglasila stan na prodaju, te potencijalni kupac može kupiti stan od nevlasnika, predložila je određivanje privremene mere zabrane opterećenja i otuđenja navedenog stana, uz navode da izvršnom dužniku određivanje takve privremene mere ne bi pričinilo nikakvu štetu, jer ukoliko se eventualno dokaže da ugovor nije falsifikat ista ostaje vlasnik stana. Imajući u vidu ovakvo činjenično stanje, prvostepeni sud je doneo rešenje kojim je odbacio predlog za određivanje privremene mere na osnovu člana 416. i 418. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, jer poverilac nije naznačio konkretno određenog i mesno nadležnog javnog izvršitelja koji sprovodi izvršenje.

Međutim, osnovano se žalbom izvršnog poverioca osporava pravilnost pobijanog rešenja. Ovo stoga što je prvostepeni sud, bez donošenja zaključka kojim bi naložio izvršnom poveriocu kao neukoj stranci da označi javnog izvršitelja, odbacio predlog za obezbeđenje, iako mu takvo ovlašćenje ne pripada u skladu sa odredbama člana 416. ZIO. Naime, odredbom člana 416. stav 3. ZIO propisano je da se predlog za određivanje privremene mere odbaciće rešenjem, ako ne sadrži sredstvo i predmet kojim se privremena mera izvršava, bez prethodnog vraćanja na dopunu. Kako je predlogom za određivanje privremene mere izvršni poverilac označila sredstvo i predmet kojim se privremena mera izvršava, to prvostepeni sud nije bio ovlašćen da odbaci predlog za određivanje privremene mere, bez prethodnog vraćanja na dopunu, jer mu to ovlašćenje pripada samo u slučaju da izvršni poverilac nije označio sredstvo i predmet kojim se privremena mera izvršava. S obzirom da takvo ovlašćenje nije izričito propisano odredbama ZIO-a koji je lex specialis, za taj slučaj se shodno primenjuje zakon kojim se uređuje parnični postupak u skladu sa članom 39. ZIO. Sledstveno tome, shodnom primenom odredbi člana 101. stav 1. u vezi člana 98. stav 3. ZPP-a na osnovu člana 39. ZIO-a koje se shodno primenjuje, s obzirom da izvršni poverilac nije imala punomoćnika, prvostepeni sud je imao obavezu da vrati stranci podnesak radi ispravke, odnosno dopune, odnosno naloži dopunu predloga zaključkom.

Propustom da postupi u skladu sa navedenim zakonskim odredbama prvostepeni sud je učinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 374. stav 1. Zakona o

parničnom postupku u vezi člana 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, koja je bila od uticaja na pravilnost pobijanog rešenja, a na postojanje koje se žalbenim navodima izvršnog poverioca ukazuje, te u slučaju čijeg postojanja je drugostepeni sud dužan da, saglasno odredbi člana 84. stav 2. ZIO-a, oceni da li su, s obzirom da su navedene u žalbi, zaista i uticale na zakonitost i pravilnost rešenja.

Naime, odredbom člana 423. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano je da se na žalbu protiv rešenja o obezbeđenju shodno primenjuju odredbe o žalbi protiv rešenja o izvršenju, a na žalbu protiv ostalih rešenja u postupku obezbeđenja, što je ovde slučaj, odredbe o žalbi protiv ostalih rešenja suda u izvršnom postupku (član 82. do 84. Zakona o izvršenju i obezbeđenju). Odredbom člana 82. do 84. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisane su odredbe o postupanju po žalbama protiv ostalih rešenja suda i rešenja javnog izvršitelja, a postupanje drugostepenog suda je određeno odredbom člana 84. stav 2. ZIO, po kojоj je drugostepeni sud dužan da oceni da li su povrede postupka koje su navedene u žalbi zaista i uticale na zakonitost i pravilnost rešenja, samo ako se pobija rešenje o odbacivanju ili odbijanju predloga za izvršenje na osnovu izvršne isprave.

Kako se u konkretnom slučaju radi o pobijanju rešenja o odbacivanju predloga za izvršenje, odnosno predloga za obezbeđenje, to je drugostepeni sud dužan, u skladu sa citiranom odredbom člana 84. stav 2. ZIO da oceni da li su povrede postupka uticale na zakonitost i pravilnost rešenja, kojim izričitim ovlašćenjem je izuzetno isključena zabrana ukidanja prvostepenog rešenja propisana odredbom člana 26. ZIO, te je, shodnom primenom navedenih odredbi Zakona o parničnom postupku, na osnovu ovlašćenja iz člana 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, pobijano rešenje o odbaćaju predloga ukinuto i predmet vraćen na dalje postupanje.

U ponovnom postupku, prvostepeni sud će otkloniti bitnu povredu odredaba postupka na koje je ukazano ovim rešenjem, tako što će imajući u vidu da se radi o neukoj stranci ceniti urednost predloga za obezbeđenje, imajući u vidu i uređeni predlog, dostavljen uz žalbu, te pravilnom primenom odredbe člana 415. i 416. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, o predlogu izvršnog poverioca doneti novu, pravilnu i na zakonu zasnovanu odluku.

Odbačaj predloga za izvršenje kao neurednog jer izvršni poverilac u predlogu nije naznačio identifikacione podatke o izvršnom poveriocu

Prema stanju u spisima predmeta izvršni poverilac je preko punomoćnika advokata, dana 13.07.2016. godine, podnela predlog za izvršenje na osnovu izvršne isprave - rešenja Osnovnog suda koje je postalo izvršno 06.05.2016. godine, a radi naplate novčanog potraživanja u iznosu od 9.000,00 dinara na ime angažovanja izvršnog poverioca kao puno-

moćnika po službenoj dužnosti. Prvostepeni sud je navedeni predlog za izvršenje odbacio kao neuredan, navodeći da izvršni poverilac u predlogu nije naznačio identifikacione podatke o izvršnom poveriocu a to su datum rođenja i jedinstveni matični broj građana, pa je na osnovu odredbe člana 59. stav 1. i člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju a shodno primenom odredaba članova 98. stav 3. i 101. stav 5. ZPP, a u vezi odredbe člana 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju odbacio navedeni predlog kao neuredan.

Međutim, viši sud nalazi da se ovakva odluka prvostepenog suda ne može prihvati kao pravilna jer je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 374. stav 1. ZPP, u vezi člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju i člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, zbog čega je pobijano rešenje moralo biti ukinuto.

Iz stanja u spisima sledi da je predlog za izvršenje podneo punomoćnik izvršnog poverioca, a radi naplate novčanog potraživanja koje je dosuđeno poveriocu kao punomoćniku po službenoj dužnosti, advokatu, pravosnažnim i izvršnim rešenjem Osnovnog suda. U predlogu je kao izvršni poverilac označena OP, advokat i navedeni su njen matični broj, PIB broj i broj računa. Osnovano se žalbom izvršnog poverioca pobija pravilnost prvostepenog rešenja i ukazuje da je podnosič predloga advokat koji je označen imenom i prezimenom, naveden je njen PIB i matični broj i broj računa, te nije potrebno da se dostavi JMBG i datum rođenja da bi se izvršenje moglo sprovesti. Naime članom 30. stavom 4. ZIO je propisano da su identifikacioni podaci o izvršnom dužniku i izvršnom poveriocu koji je preduzetnik ili fizičko lice koji obavlja delatnost: Poslovno ime ili ime i prezime i Matični broj i poreski identifikacioni broj.

Punomoćnik izvršnog poverioca je u predlogu za izvršenje dostavio - naveo identifikacione podatke za poverioca propisane odredbom člana 30. stav 4. te nije bilo mesta donošenju pobijanog rešenja kojim je prvostepeni sud navedeni predlog odbacio kao neuredan, zbog čega će prvostepeni sud u ponovnom postupku imajući u vidu primedbe iz ovog rešenja doneti novu i na zakonu zasnovanu odluku.

Odlučivanje o žalbi izvršnog poverioca kojim pobija rešenje o odbacivanju predloga za izvršenje

Odredbom člana 73. stav 2. Zakona o izvršenju i obezbeđenju je propisano da izvršni poverilac može žalbom da pobija rešenje o odbacivanju predloga za izvršenje ili rešenje o odbijanju predloga za izvršenje ili rešenje o izvršenju kojim je prekoračio njegov zahtev, kao i to da Zakonom o izvršenju i obezbeđenju nije propisano odlučivanje drugostepenog suda o žalbi izvršnog poverioca protiv rešenja o odbacivanju predloga za izvršenje već je samo odredbom člana 78. ZIO propisano postupanje - odlučivanje drugostepenog suda o žalbi izvršnog dužnika.

U konkretnom slučaju, žalba nije izjavljena protiv odluke kojom je meritorno odlučeno o predlogu poverioca, već protiv procesnog rešenja, a kako Zakonom o izvršenju i obezbeđenju nije izričito propisan postupak odlučivanja drugostepenog suda o žalbi izvršnog poverioca kojim pobija rešenje o odbacivanju predloga za izvršenje, u konkretnom slučaju se primenjuje odredba člana 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju kojim je propisano da se u izvršnom postupku i postupku obezbeđenja shodno primenjuje Zakon kojim se uređuje parnični postupak, kao i odredbe člana 82. do 84. Zakona o izvršenju i obezbeđenju kojim članovima je propisan postupak odlučivanja o žalbama protiv ostalih rešenja suda i rešenja javnog izvršitelja.

Članom 84. stavom 2. ZIO je propisano da je drugostepeni sud dužan da oceni da li su povrede postupka koje su navedene u žalbi zaista i uticale na zakonitost i pravilnost rešenja samo ako se pobija rešenju o odbacivanju ili odbijanju predloga za izvršenje na osnovu izvršne isprave, te se ne može primeniti zabrana ukidanja prvostepenog rešenja propisana odredbom člana 26. ZIO, jer prvostepeni sud nije ni odlučio o predlogu izvršnog poverioca već je isti odbacio zbog procesnih nedostataka.

Neuredan predlog

Prvostepena odluka je doneta primenom odredaba člana 30. stav 1. i člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, a u vezi odredbe člana 30. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, te shodnom primenom odredaba članova 98. stav 3. i 101. stav 5. ZPP, u vezi sa odredbom člana 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, pošto je predlog za izvršenje izvršnog poverioca koji je podnet preko punomoćnika iz reda advokata neuredan, jer ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupati, odnosno zato što u njemu nisu naznačeni datum rođenja, JMBG izvršnog poverioca niti izvršnog dužnika, a što je obaveza izvršnog poverioca, shodno odredbi člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Pravilno je, po oceni Višeg suda, prvostepeni sud doneo pobijanu odluku kojom je predlog za izvršenje odbacio kao neuredan, u smislu člana 101. stav 5. ZPP, a u vezi člana 59. stav 1. i člana 30. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, jer je navedeni predlog u ime izvršnog poverioca podneo punomoćnik iz reda advokata a ovo zbog toga što je odredbom člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano da se u predlogu za izvršenje naznačavaju identifikacioni podaci o izvršnom poveriocu i izvršnom dužniku (član 30), izvršna isprava, potraživanje izvršnog poverioca, jedno sredstvo i jedan predmet ili više sredstava i predmeta izvršenja i drugi podaci koji su potrebni za sprovođenje izvršenja, dok se prema odredbi člana 30. stav 1. tačka 1. istog Zakona, identifikacioni podaci o izvršnom dužniku i izvršnom poveriocu koji je fizičko lice: ime i prezime, prebivalište, datum rođenja, JMBG.

S obzirom na propisanu i obaveznu sadržinu predloga za izvršenje ne naznačavanjem datuma rođenja, JMBG kako izvršnog poverioca, tako i izvršnog dužnika, predlog za izvršenje u konkretnom slučaju je neuredan, zbog čega je prvostepeni sud ovlašćen da predlog koji je u ime stranke podneo punomoćnik odbaci na osnovu odredbe člana 101. stav 5. ZPP.

Neosnovani su žalbeni navodi punomoćnika tužioca da sud nije mogao da odbaci navedeni predlog za izvršenje kao neuredan, iz razloga što u predlogu izvršni poverilac nije naveo datum rođenja, JMBG izvršnog poverioca, jer u navedenom predlogu punomoćnik poverioca je naveo one podatke koji su mu bili dostupni, a podatak o datumu rođenja i JMBG stranaka podaci nisu evidentirani, niti se nalaze u spisima, a ovo iz razloga što se u spisima predmeta nalazi punomoćje kojim je NLJ, ovde izvršni poverilac, ovlastila advokata da u njeno ime može da podnese predlog za izvršenje, te on kao punomoćnik izvršnog poverioca je mogao da dođe do njenih ličnih podataka kao što su datum rođenja, JMBG. Osim toga, odredba člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju je imperativne prirode i u njoj je izričito navedeno da su identifikacioni podaci o izvršnom dužniku i izvršnom poveriocu koji je preduzetnik ili fizičko lice, poslovno ime ili ime i prezime, matični broj i poreski identifikacioni broj.

Navedena odredba člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju je imperativnog karaktera a ne dispozitivnog karaktera što znači da sud ne može postupati drugačije od onoga kako je propisano.

Nadležnost javnog izvršitelja, kada je predlog za protivizvršenje podnet nakon nakon 01.07.2016. godine

Prema stanju u spisima predmet, izvršni dužnik je podneo Osnovnom суду predlog za protivizvršenje, navodeći da je rešenjem Osnovnog suda od 20.05.2015. godine određeno izvršenje na novčanim sredstvima izvršnog dužnika, radi naplate izvršnom poveriocu duga u iznosu od 46.140,00 dinara, kao i troškova izvršnog postupka u iznosu od 10.940,00 dinara. Dužnik je svoj dug dobровoljno uplatio dana 26.05.2015. godine, a izvršenje je sproveo i izvršitelj dana 24.06.2015. godine. Pozivajući se na odredbu člana 78. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju predložio je da se obaveže izvršni poverilac da izvršnom dužniku u roku od 5 radnih dana vrati iznos koji mu je isplaćen u izvršnom postupku pod poslovnim brojem I?, sa zakonskom zateznom kamatom na taj iznos počev od 25.06.2015. godine pa do isplate. Razmatrajući navedeni predlog za protivizvršenje, prvostepeni sud je navedeni predlog odbacio kao neuredan, s pozivom na odredbu člana 4. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, smatrujući da se radi o isključivoj nadležnosti javnog izvršitelja, pa sud nalazi da se po podnetom predlogu za protivizvršenje ne može postupati.

Pravilno je postupio prvostepeni sud kada je navedeni predlog odbacio kao neuredan, ali navedeni predlog trebalo je odbaciti iz razloga što predlog ne sadrži sve što je potrebno da bi se po istom moglo postupati. Naime, odredbom člana 30. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano je da su identifikacioni podaci o izvršnom dužniku i izvršnom poveriocu koji je fizičko lice ime i prezime i prebivalište, datum rođenja i jedinstveni matični broj građana. Odredbom člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju propisano je da u predlogu za izvršenje naznačavaju se između ostalog identifikacioni podaci o izvršnom poveriocu i izvršnom dužniku iz člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, izvršna isprava, potraživanje izvršnog poverioca, jedno sredstvo ili jedan predmet ili više sredstava i predmeta izvršenja, i drugi podaci koji su potrebni za sprovođenje izvršenja. Predlog za protivizvršenje je novi predlog za izvršenje i treba da sadrži sve što je potrebno da bi se po istom moglo dalje postupati u smislu odredbe člana 30. stav 1. i člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Imajući u vidu napred navedeno pravilno je prvostepeni sud na osnovu odredbi članova 98. stav 3. i 101. stav 5. Zakona o parničnom postupku a u vezi člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju doneo odluku kojom je navedeni predlog za protivizvršenje odbacio kao neuredan.

Neosnovani su žalbeni navodi izvršnog dužnika protivizvršnog poverioca, da u konkretnom slučaju nije bilo mesta primeni navedenih zakonskih odredbi jer postupak protivizvršenja nije nov izvršni postupak već je isti izvršni postupak kao onaj u kome je predlog za protivizvršenje podnet, a ovo iz razloga što je protivizvršenje novi postupak koji pokreće dužnik novim predlogom tražeći od suda da se obaveže poverilac da mu vrati ono što je on neosnovano primio.

Članom 113. Zakona o izvršenju je propisano u stavu prvom da izvršni dužnik može kad je izvršenje već okončano, podneti суду predlog za protivizvršenje. Članom 114. istog zakona je propisano da se predlog za protivizvršenje podnosi суду koji je mesno nadležan da izvršnom dužniku pri nudno vrati ono što je izvrši poverilac primio, a stavom dva istog člana je propisano da isti суд i odlučuje o predlogu.

Iz ovih zakonskih odredbi proizilazi da je суд nadležan da nakon sprovedenog postupka u smislu člana 116. ZIO da odlučuje o osnovanosti predloga za protivizvršenje.

Neosnovan je žalbeni navod da se u ovom predmetu primenjuje Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Službeni glasnik RS“ br. 31/11 i 139/14) po kom zakonu je započet izvršni postupak pod gornjim poslovnim brojem a ovo iz razloga što je predlog za protivizvršenje podnet суду 11.07.2016. godine a Zakon o izvršenju i obezbeđenju se primenjuje od 01.07.2016. godine, te kako je predlog podnet суду nakon stupanja na snagu novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju

u konkretnom slučaju postupak se sprovodi po odredbama tog zakona, a na osnovu čl. 545. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (Sl. glasnik br. 106/15).

Iz svih napred navedenih razloga, a primenom odredbe člana 401. tačka 2. ZPP u vezi sa članom 39. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, Viši sud je odlučio kao u izreci rešenja.

Nadležnost za sprovođenje izvršenja kada se predlog odnosi na naplatu nenaplaćene carine za robu koju je izvršni dužnik stavio u promet

Izvršni poverilac je podneo predlog za izvršenje protiv izvršnog dužnika na osnovu izvršne isprave - rešenja Ministarstva finansija - Uprava carina - Carinarnica od 08.07.2016. godine, koje je postalo izvršno dana 21.07.2016. godine, a radi naplate novčanog potraživanja u iznosu od 51.037,07 dinara. Postupajući po podnetom predlogu za izvršenje, prvostepeni sud je doneo rešenje kojim je isti odbacio i oglasio se nadležnim za postupanje u ovoj pravnoj stvari, iz razloga što je izvršni poverilac tražio da sud sproveđe izvršenje novčane kazne izrečene u prekršajnom postupku i troškove prekršajnog postupka na osnovu izvršne isprave za čije izvršenje je shodno članu 2. stav 2. i članu 13. stav 1. tačka 2. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, u vezi sa članom 299. Zakona o prekršajima, nadležan upravni organ, imajući u vidu da je u izreci izvršne isprave naznačeno da će se prinudna naplata sprovesti shodno članu 299. stav 2. i 3. Zakona o prekršajima. Pobijanu odluku je doneo na osnovu člana 4. stav 1. Zakona o uređenju sudova, u vezi člana 16. stav 1. i 2. ZPP, u vezi sa članom 10. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Međutim, osnovano se u žalbi izvršnog poverioca ukazuje da pobijana odluka nije pravilna. Naime, ako se ima u vidu da je izvršni poverilac predlog za izvršenje podneo dana 11.08.2016. godine, odnosno u vreme kada je stupio na snagu novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS“ br. 106/15), ostalo je nejasno zbog čega se prvostepeni sud prilikom donošenja pobijane odluke pozvao na odredbe ranije važećeg Zakona o izvršenju i obezbeđenju, koji je prestao da važi dana 01.07.2016. godine.

Takođe, razlozi koje je prvostepeni sud dao za pobijanu odluku su protivrečni, tako da je ostalo nejasno zbog čega se prvostepeni sud pozvao na odredbu člana 299. stav 1. Zakona o prekršajima, kada izvršnu ispravu predstavlja rešenje nadležnog carinskog organa od 07.06.2016. godine koje se odnosi na naplatu nenaplaćene carine za robu koju je izvršni dužnik stavio u promet, a ne novčanu kaznu izrečenu za prekršaj i troškove prekršajnog postupka. Ovo tim pre što je i Zakon o prekršajima („Sl. glasnik RS“ br. 101/05, 116/08 i 111/09), na koji se pozvao prvostepeni sud, prestao da važi danom početka primene novog Zako-

na o prekršajima („Sl. glasnik RS“ br. 65/2013 i 13/2016), koji se primenjuje od 01.01.2014. godine.

Navedeno ukazuje da je pobijana odluka zahvaćena bitnom povredom odredaba parničnog postupka propisane članom 374. stav 2. tačka 12. ZPP, a u vezi člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju i člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, zbog čega je ista morala biti ukinuta.

Nisu ispunjeni uslovi za obustavu u smislu odredbe člana 547. Zio ukoliko je već doneto je rešenje o izvršenju

Izvršni poverioci su preko punomoćnika podneli predlog za izvršenje pravnosnažne presude Opštinskog suda i to dana 19.05.2011. godine, a nakon toga dana 09.09.2011. godine postupajući po nalogu suda dostavili uređeni predlog, odnosno novi formalni predlog za izvršenje sa uređenim predlogom za obračun kamate na ime troškova parničnog postupka od dana donošenja dopunskog rešenja. Rešenjem Osnovnog suda od 18.11.2011. godine određen je zastoj u izvršnom predmetu suda na period od 6 meseci, jer se izvršni dužnik nalazi u postupku prestrukturiranja. Nakon toga dana 17.12.2012. godine doneto je rešenje o izvršenju. Dana 25.12.2012. godine, izvršni poverioci su dostavili podnesak kojim su tražili da se doneše zaključak da se naloži Brokersko dulerskom društvu A.D. da izvrši upis založnog prava u korist izvršnih poverilaca na imovini izvršnog dužnika, što je učinjeno zaključkom suda od 25.02.2013. godine. Nakon ovoga su izvršni poverioci podneskom od 15.10.2015. godine obavestili sud da je otvoren postupak stečaja nad stečajnim dužnikom i dostavili rešenje Privrednog suda od 03.08.2015. godine, nakon čega je doneto rešenje o prekidu postupka u predmetu Osnovnog suda i to dana 14.12.2015. godine.

U konkretnom slučaju rešenje o izvršenju je doneo Osnovni sud dana 17.12.2012. godine, odnosno nakon početka rada izvršitelja u Republici Srbiji što je bilo 01.05.2012. godine, te u tom smislu i nisu bili ispunjeni uslovi predviđeni odredbom člana 547. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju za obustavu postupka koja je određena rešenjem o izvršenju Osnovnog suda u Beogradu i ukidanju svih sprovedenih radnji, kako je to odlučeno u izreci ozalbenog rešenja.

Viši sud nalazi da se odluka prvostepenog suda ne može prihvati kao pravilna, jer je prvostepeni sud učinio bitnu povedu odredaba parničnog postupka iz člana 374. stav 1. Zakona o parničnom postupku, u vezi člana 30. Zakona o izvršenju i obezbeđenju i člana 59. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju i člana 547. istog Zakona, zbog čega je pobijano rešenje moralno biti ukinuto.

Nadležnost javnih izvršitelja

Dana 03.08.2016. godine izvršni poverilac je podneo prвostepenom суду предлог за извршење против извршног дужника на основу извршне исправе-правноснаžне и извршне пресуде zbog izostanka Osnovnog suda od 26.01.2016. godine. Postupajući po podnetom predlogu, prвostepeni sud je doneo pobijano rešenje kojim je odredio predloženo izvршење i odmerio poveriocu troškove izvршног postupka u iznosu od 8.772,00 dinara.

Međutim, osnovano se u žalbi izvршnog dužnika ukazuje da pobijana odluka nije pravilna. Naime, u konkretnom slučaju, izvрshnu ispravu predstavlja presuda zbog izostanka Osnovnog suda od 26.01.2016. godine kojom je obavezan tuženi, ovde izvрshni dužnik, da tužiocu, ovde izvрshnom poveriocu, isplati iznos od 21.800,00 dinara sa pripadajućom kamatom. Ako se ima u vidu da se izvрshna isprava odnosi na namirenje novčanog potaživanja, onda je za izvрšeњe isključivo nadležan javni izvršitelj, u smislu čl. 4. st. 2 ZIO, a ne izvрshni sud, na šta se osnovano ukazuje u žalbi izvрshnog dužnika.

Pored toga, u predlogu za izvрšeњe nisu navedeni identifikacioni podaci za izvрshnog poverioca i izvрshnog dužnika odnosno nisu navedeni matični broj i PIB broj za izvрshnog poverioca i datum rođenja i JMBG za izvрshnog dužnika koji je fizičko lice, u smislu čl. 30. st.1. i st.4. ZIO. Navedeno ukazuje da podneti predlog za izvрšeњe nije uredan jer ne sadrži sve podatke koje treba da se naznače u predlogu za izvрšeњe u smislu čl. 59. ZIO na šta se, takođe, osnovano ukazuje žalbom. Pri tome, ovaj sud je imao u vidu da je predlog za izvрšeњe sačinjen od strane advokata. Iz navedenih razloga, ovaj sud je usvojio žalbu izvрshnog dužnika, ukinuo pobijano rešenje o izvрšeњu i odbacio predlog za izvрšeњe.

Republika Srbija kao izvрshni dužnik

Izvрshni poverilac je preko punomoćnika podnela predlog za izvрšeњe na sredstvima na računu izvрshnog dužnika Prvom osnovnom суду u Beogradu dana 04.08.2016. godine. U postupku prethodnog razmatranja navedenog predloga ceneći njegovu urednost, prвostepeni sud je zaključio da je predlog za izvрšeњe izvрshnog poverioca iz Velike Britanije neuredan, a ovo iz razloga što ne sadrži sve što je potrebno da bi se po navedenom predlogu moglo postupati. Naime, izvрshni poverilac u predlogu za izvрšeњe nije pravilno označio identifikacione podatke koji se odnose na izvрshnog dužnika i pored Republike Srbije nije označio direktnog korisnika budžetskih sredstava zbog čijeg rada je nastalo

potraživanje koje se namiruje, i jedinstveni broj korisnika javnih sredstava koje pripada tom direktnom korisniku budžetskih sredstava, pa je prвostepeni sud primenom odredbe člana 300. Zakona o izvрšeњu i obezbeđenju te shodno primenom odredaba članova 98. stav 3. i 101. stav 5. Zakona o parničnom postupku a na osnovu člana 39. Zakona o izvрšeњu i obezbeđenju odbacio navedeni predlog kao neuredan.

Pravilno je, po oceni Višeg suda, prвostepeni sud doneo pobijanu odluku kojom je predlog za izvрšeњe odbacio kao neuredan, u smislu člana 101. stav 5. ZPP, a u vezi člana 59. stav 1. i člana 30. stav 1. Zakona o izvрšeњu i obezbeđenju, te u vezi člana 300. stav 2. Zakona o izvрšeњu i obezbeđenju.

Ovo zbog toga što je odredbom člana 300. stav 2. Zakona o izvрšeњu propisano da ako je u predlogu za izvрšeњe kao izvрshni dužnik naznačena Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave izvрshni poverilac je dužan da pored računa izvрšeњa budžeta, naznači direktnog korisnika budžetskih sredstava zbog čijeg rada je nastalo potraživanje koje se namiruje, i jedinstveni broj korisnika javnih sredstava koje pripada tom direktnom korisniku budžetskih sredstava. Stavom 3. istog člana je propisano da ako je u predlogu za izvрšeњe kao izvрshni dužnik naznačen indirektni korisnik budžetskih sredstava izvрshni poverilac dužan je da naznači račun preko koga indirektni korisnik budžetskih sredstava posluje, njegov matični broj i njegov poreski i identifikacioni broj.

U konkretnom slučaju punomoćnik izvрshnog poverioca nije označio direktnog korisnika budžetskih sredstava zbog čijeg je rada nastalo potraživanje koji se potražuje i jedinstveni broj korisnika javnih sredstava koji pripada tom direktnom korisniku budžetskih sredstava, a što je bio obavezan shodno napred citiranoj zakonskoj odredbi, to je pravilno primenjujući navedenu zakonsku odredbu odlučio prвostepeni sud.

Neosnovani su žalbeni navodi izvрshnog poverioca da sud nije mogao da odbaci navedeni predlog kao neosnovan, navodeći da je predmetna šteta nastala kao posledica radnje savezne uprave za kontrolu letenja u okviru bivše SFRJ, a što je punomoćnik izvрshnog poverioca naveo u svom predlogu za izvрšeњe, ali imajući u vidu imperativnu sadržinu navedene zakonske norme, punomoćnik poverioca je bio dužan da označi i direktnog korisnika budžetskih sredstava zbog čijeg je rada nastalo potraživanje koje se namiruje i jedinstveni broj korisnika javnih sredstava koji pripada tom direktnom korisniku budžetskih sredstava što on nije učinio.

ИЗВРШЕЊЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА

Зорица Вељић
Судија Вишег суда у Београду

Дана 1. јула 2016. године ступио је на снагу нови Закон о извршењу и обезбеђењу. Оно чиме се законодавац водио је идеја да у највећем броју случајева извршење не спроводи суд, већ јавни извршитељ. Најинтересантнија новина је да је смањена надлежност суда и то за извршење заједничком продајом непокретности и покретних ствари, извршење потраживања која се састоје у чињењу, нечињењу или трпљењу, извршење у вези с породичним односима и извршење враћањем запосленог на рад.

У овом тексту ћемо вам ближе објаснити како ће изгледати и извршење ради намирења новчаног потраживања на непокретности. Ради намирења новчаног потраживања на непокретности, искључиво је месно је надлежан суд на чијем се подручју налази непокретност, што је прописивао и претходни закон.

Први доказ који поверилац уз предлог за извршење новчаног потраживања на непокретности треба да поднесе јесте извод из катастра непокретности, којим доказује да је непокретност уписана као својина извршног дужника, или, ако није уписан, исправу подобну да се на основу ње упише својина извршног дужника. Поверилац уз предлог за дозволу извршења може, поред потребних исправа може да достави и налаз, тј. процену непокретности. Извршење новчаног потраживања на непокретности спроводи се уписом забележбе решења о извршењу у катастар непокретности, проценом вредности непокретности, продајом непокретности и намирењем извршног повериоца из продајне цене.

После уписа права својине извршног дужника суд доноси решење о извршењу. Јавни извршитељ врши попис непокретности које су у ванкњижној својини извршног дужника. Уколико је непокретност у сусвојини, у решењу о извршењу одређује се извршење на сувласничком делу извршног дужника, што је добро решење због сигурности осталих сувласника.

Решење о извршењу на непокретности, јавни извршитељ дужан је да да одмах надлежном органу, ради уписа забележбе решења о извршењу на непокретности.

Оно што је врло занимљиво је да законодавац увео новину да орган који води катастар непокретности, је дужан да упише забележбу решења о извршењу у року од 72 часа од пријема захтева за упис. Уколико то не учини, сматра се да је забележба уписана истеком 72 часа од пријема захтева за упис, што ће битно утицати на убрзање спровођења извршења. У случају да је покренуто извршење на непокретности, која је под закупом, уговор о закупу ће остати на снази приликом продаје непокретности, само ако је уписан у катастар непокретности пре најстаријег решења о извршењу. Ако се после стицања заложног права на непокретности промени њен власник, заложни поверилац који покреће извршни поступак у предлогу за извршење назначава залогодавца као извршног дужника (а не новог власника заложене непокретности). Заложни повериоци намирују се у извршном поступку, чак и када нису поднели предлог за извршење, нити пријавили потраживање у извршном

поступку. Заложно право престаје доношењем закључка о предаји непокретности купцу, па и када заложни поверилац није у целини намирен. Купац непокретности и заложни поверилац могу, до истека рока за плаћање продајне цене писмено да уговоре да заложно право остане на непокретности и после њене предаје купцу, а да купац преузме дуг извршног дужника према заложном повериоцу у износу у коме би се заложни поверилац намирио из продајне цене. Продајна цена смањује се за износ преузетог дуга. Споразум купца и заложног повериоца мора да одобри јавни извршитељ закључком.

Продајом непокретности се не гасе личне службености, стварни терети који су уписаны у катастар непокретности пре најстаријег заложног права на непокретности или најстаријег решења о извршењу, док се остale личне службености и стварни терети гасе се доношењем закључка о предаји непокретности. Титулари личних службености и стварних терета који су угашени имају право на накнаду. Не престаје ни закуп, продајом непокретности на њој ако је уговор о закупу уписан у катастар непокретности пре најстаријег заложног права на непокретности или најстаријег решења о извршењу.

Предмет извршења не може бити пољопривредно земљиште земљорадника у површини до 10 ари, осим уколико је на истом уписано хипотекарно потраживање.

Вредност непокретности утврђује се према тржишној цени на дан процене. Јавни извршитељ може извршити процену непокретности на основу писменог обавештења о цени коју добије од одговарајућих организација, институција или правних и физичких лица одговарајуће струке. Од изузетног значаја је да се води рачуна о томе колико се умањује вредност непокретности, јер одређена права на њој остају и после продаје. Вредност непокретности утврђује се закључком.

Круг лица који се не може појавити у улози купца, су извршни дужник, јавни извршитељ, заменик јавног извршитеља, помоћник јавног извршитеља или друго лице које је запослено код јавног извршитеља, свако друго лице које службено учествује у поступку, нити лице које је њихов крвни сродник у правој линији а у побочној линији до четвртог степена сродства, супружник, ванбрачни партнери или тазбински сродник до другог степена или старатељ, усвојитељ, усвојеник или хранитељ. Првенство над најповољнијим понудиоцем има титулар законског права прече куповине непокретности има уколико изјави да купује непокретност под истим условима као најповољнији понудилац, пре доношења закључка о додељивању непокретности. Непокретност се продаје на усменом

јавном надметању или непосредном погодбом. Јавни извршитељ може одредити само продају на јавном надметању. Странке могу да се споразумеју о продаји непосредном погодбом. Након правноснажности решења о извршењу доноси се закључак о продаји непокретности на јавном надметању. Закључком се одређују услови продаје на јавном надметању, од када и како непокретност може да се прода непосредном погодбом у складу са споразумом странака. Закључак о продаји непокретности на јавном надметању објављује се на огласној табли Коморе и на други уобичајени начин, доставља се странкама, заложним повериоцима, учесницима у поступку, имаоцу законског права прече куповине и имаоцу уговорног права прече куповине на непокретности које је уписано у катастар непокретности. Јавно надметање одржава се у канцеларији јавног извршитеља, ако он друкчије не одреди. На јавном надметању могу као понудиоци да учествују само лица која су положила јемство до објављивања јавног надметања, а које износи десетину процењене вредности непокретности. Изврши поверилац и заложни поверилац не полажу јемство ако њихова потраживања досежу износ јемства. Јавно надметање се одржава и ако је присутно само једно лице које је положило јемство. Највише се одржавају два јавна надметања, те уколико непокретност не буде продата на првом јавном надметању јавни извршитељ утврђује да оно није успело и на лицу места заказују друго јавно надметање. Друго јавно надметање мора да почне у року од најмање 15, а највише 30 дана од дана првог јавног надметања. Јавно надметање почиње објављивањем јавног надметања, саопштава се почетна цена и учесници позивају да ставе понуду. Понудилац је дужан да понуди цену вишу од цене коју је понудио претходни понудилац, а не може се понудити цену ниже од почетне. На првом јавном надметању непокретност не може бити продата испод 70% процењене вредности (уместо 60% по досадашњем закону), а на другом испод 50% процењене предности (уместо 30% по досадашњем закону). Понудилац је везан понудом док не буде дата понуда с вишом ценом. Јавно надметање закључује се када ниједан понудилац упркос двоструком позиву јавног извршитеља не понуди већу цену. Када закључи јавно надметање јавни извршитељ доноси закључак о додељивању непокретности најповољнијем понудиоцу, а то је онај који је понудио највишу цену. Јавно надметање није успело уколико нико није дао понуду, за продајну цену која је једнака почетној цени или виша од ње у року од десет минута од почетка јавног надметања и ако ниједна понуда није пуноважна. Јавно надметање није успело ни ако прва три понудиоца са списка из закључка о додељивању непокретности не плате цену коју су понудили у року. Неуспех јавног надметања закључком утврђује јавни извршитељ.

Непокретност може да се прода непосредном погодбом ако се странке тако споразумеју или ако после неуспеха другог јавног надметања то изабере извршни поверилац. Уговор о продаји непокретности непосредном погодбом закључују у писменом облику купац и јавни извршитељ, у име и за рачун извршног дужника, или лице које обавља комисионе послове продаје, у своје име а за рачун извршног дужника. Јемство, у износу десетог дела процењене вредности непокретности, купац полаже непосредно пре закључења уговора о продаји. Споразум о продаји непокретности непосредном погодбом и уговор о продаји непосредном погодбом не подлежу солемнлизацији од јавног бележника. Споразум није дозвољен док траје јавно надметање. Одмах после споразума странака доноси се закључак о продаји непокретности непосредном погодбом по споразуму странака, којим се одређују и рок за закључење уговора и рок за плаћање продајне цене. Уколико нека од страна споразума, писмено одустане или странке не измене споразум у року, или уговор не буде закључен у року, или продајна цена не буде плаћена у року - јавни извршитељ утврђује да непокретност није продата непосредном погодбом по споразуму странака и наставља извршни поступак у стању у ком се налазио кад су се странке споразумеле о продаји непосредном погодбом. Закључак о додељивању непокретности доноси се одмах након закључења уговора о продаји, а пошто јавни извршитељ утврди да уговор испуњава све услове из закључка о продаји непокретности непосредном погодбом по споразуму странака и остала услове који су потребни за његову пуноважност. Уколико се деси да се уговор не закључи у року одређеном закључком о продаји непокретности непосредном погодбом по споразуму странака, странке имају могућност да у наредна три дана измене споразум и тако смање продајну цену на 50% процењене вредности непокретности и самим тим продуже рок за закључење уговора. У наведеном случају јавни извршитељ одмах доноси нови закључак о продаји непокретности непосредном погодбом по споразуму странака којим се, поред осталог, предвиђа да уговор може да се закључи у року од десет дана од дана објављивања новог закључка, а да рок за плаћање продајне цене не може бити дужи од десет дана од дана доношења закључка о додељивању непокретности. Уколико и после неуспеха јавног надметања, поверилац изабере намирење преносом права својине на непокретности, исти се може намирити преносом права својине на непокретности, о чему се доноси закључак, у ком закључку се, поред осталог, извршни поверилац обавезује да у одређеном року положи новчани износ потребан да се намире остала лица која имају право на намирење. Када извршни поверилац положи износ у року, доноси се

закључак о предаји непокретности, а ако то не учини, извршни поступак се обуставља.

Извршни поверилац коме је пренесено право својине на непокретности, биће намирен у износу од 50% од процењене вредности непокретности, умањене за новчани износ који је положио за намирење осталих лица која имају право на намирење. Уколико му преостане више од потраживања које је имао према дужнику, исплаћује му разлику у року који одреди јавни извршитељ, док у супротном се закључак о предаји непокретности ставља ван снаге.

Након исплате продајне цене доноси се закључак о предаји непокретности купцу и доставља свима којима и закључак о продаји непокретности на јавном надметању, односно непосредном погодбом, као и пореској управи и јединици локалне самоуправе, према месту налажења непокретности. Закључак о предаји непокретности садржи налог непосредном држаоцу непокретности да у одређеном року преда купцу државину непокретности, време када купац стиче државину на непокретности, утврђење да су се угасила заложна права, стварне службености и стварни терети који се гасе продајом непокретности, налог да се стицање својине купца на непокретности упише у катастар непокретности, као и налог да се из катастра непокретности бришу права и терети који су се угасили куповином или које купац није преузео. Када се против закључка о предаји непокретности поднесе захтев за отклањање неправилности при спровођењу извршења, решење о усвајању захтева биће само основ за накнаду штете у неком другом парничном поступку.

Непосредни држалач непокретности има обавезу да преда купцу у државину предметну непокретност у року одређеном закључком о предаји непокретности, ако законом или споразумом са купцем није друкчије одређено. Купац стиче државину доношењем закључка о предаји непокретности, у случају да се непокретност нађе и остане у државини другог лица или извршног дужника. Ако ипак деси да непосредни држалач непокретности не преда купцу државину непокретности у року који је одређен закључком о предаји непокретности јавни извршитељ, доноси закључак на предлог купца, који се спроводи према одредбама о извршењу ради испражњења и предаје непокретности. Намирење повериоца почиње одмах после доношења закључка о предаји непокретности купцу, о чему се доноси закључак, при чему се узимају у обзир само потраживања садржана у решењу о извршењу које је постало правноснажно пре доношења закључка о намирењу. Потраживања садржана у решењу о извршењу које није постало правноснажно до доношења закључка о намирењу, намирују се после правноснажности решења о извршењу, из продајне

цене која преостане након првенственог намирења, док се остатак цене предаје извршном дужнику.

Првенствено се намирују, трошкови извршног поступка који су пријављени до доношења закључка о намирењу, потраживања на основу законског издржавања која се доказују извршном исправом и пријављена су до доношења закључка о додељивању непокретности. Ако сви трошкови извршног поступка не могу да се намире у целини, намирују се сразмерно њиховој висини.

Овакав начин регулисања продаје непокретности нема неких великих измена као у досадашњој пракси, осим што би можда велики број предмета, који ће бити делегирани на надлежност јавним извршитељима, могао да доведе до застоја у функционисању.

Имајући у виду на досадашње излагање, могу само још да додам да приликом продаје непокретности која не може бити продата испод 70% процењене вредности непокретности на првом надметању, нити испод 50% процењене вредности непокретности на другом јавном надметању, а обзиром да је код продаје непокретности непосредном погодбом цена одређена између странака не може бити нижа од 70% процењене вредности, па ако се продаја непокретности непосредном погодбом одређује по избору извршног повериоца након две неуспеле продаје на јавном надметању, то што се цена непокретности слободно

уговара је добро законско решење јер на тај начин ће се очувати реална вредност непокретности и иста неће бити продата у „бесцење“. Такође је добро решење упис забележбе решења о извршењу у року од 72 часа од пријема захтева за упис, што доприноси правној сигурности грађана. Можда би било олакшавајуће за повериоца да не предујмљује трошкове извршења, већ да се на крају изврши наплата из средстава дужника по спроведеном извршењу.

На крају, напомињем да су сви извршни повериоци у поступцима у којима је решење о извршењу донето пре 17. маја 2012. године, били дужни да се у року од 1. маја 2016. године до 1. јула 2016. године изјасне да ли ће даље извршење спроводити суд или јавни извршитељ, јер ће у супротном извршни поступак биће обустављен.

Обзиром да је напред наведени закон тек ступио на снагу, остаје да се види колико ће и да ли ће нови закон успети да побољша правну сигурност и да ојача ефикасност и брзину која је потребна извршном поступку, што је и био циљ законодавца.

Литература:

Закон о извршењу и обезбеђењу, Сл. гласник РС бр. 106/15.

Вољом аутора текст је одштампан ћирилично.

ZAJEDNIČKA PRODAJA NEPOKRETNOSTI I POKRETNIH STVARI

Marija Nikolić

*Privredni sud u Beogradu
Sudijski pomoćnik*

denih Zakonom o izvršenju i obezbeđenju, to će u daljem tekstu biti dat prikaz samog postupka.

• *Nadležnost i uslovi za određivanje zajedničkog izvršenja na pokretnim i nepokretnim stvarima*

Naime, kao što je navedeno na samom početku, za sprovođenje zajedničke prodaje propisana je isključiva nadležnost suda, odnosno u ovoj situaciji nema mesta postupanju javnih izvršitelja, budući da su isti apsolutno nenađeni za sprovođenje zajedničke prodaje. U pogledu stvarne nadležnosti imaju se primeniti opšta pravila propisana Zakonom o uređenju sudova, pa će u zavisnosti od toga da li je reč o fizičkim licima ili pak privrednim subjektima, biti nadležni za postupanje osnovni ili privredni sudovi. Dalje, odredbom člana 211. Zakona o izvršenju i obezbeđenju predviđena je i isključiva mesna nadležnost suda na čijem području se nalazi nepokretnost.

Da bi došlo do određivanja zajedničke prodaje pokretnih i nepokretnih stvari neophodno je ispunjenje određenih zakonom propisanih uslova, odnosno zakonodavac je predviđeo mogućnost zajedničke prodaje samo u slučaju kada se pokretne i nepokretne stvari nalaze u funkcionalnoj vezi, ili kada se pokretne stvari nalaze na ili unutar nepokretnosti. Ukoliko je jedan od alternativno postavljenih uslova ispunjen, pristupa se zajedničkoj prodaji, koja se ogleda u tome što se pokretne i nepokretne stvari prodaju na istoj prodaji, po jednoj ukupnoj ceni, i što je kupovina nepokretnosti uslovljena prethodnom kupovinom pokretnih stvari, i obrnuto.

Dana 1.jula 2016. godine stupio je na snagu novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju, kojim su uvedene brojne novine u pravni sistem Republike Srbije, a u cilju poboljšanja efikasnosti postupka izvršenja. Jedna od ključnih novina, jeste raspodela nadležnosti u pogledu sprovodenja izvršenja, gde zakon daje prevagu javnim izvršiteljima u odnosu na sud. Tačnije, izvršni poverilac više nema mogućnost izbora da li će sprovođenje izvršenja potvrditi sudu ili pak javnom izvršitelju, budući da Zakon celokupno sprovođenje izvršenja poverava javnim izvršiteljima, osim u slučaju sprovodenja odluka iz porodičnih odnosa, vraćanja zaposlenog na rad, odluka koje glase na činjenja, nečinjenje ili trpljenje, gde je propisana isključiva nadležnost suda. Pored navedenih situacija, posebno treba istaći da je sud isključivo nadležan i za sprovođenje zajedničke prodaje pokretnih i nepokretnih stvari radi namirenja novčanog potraživanja, što ujedno predstavlja i novi institut u našem pravnom sistemu. Cilj ovog instituta jeste omogućavanje kupovine kako same nepokretnosti, tako i pokretnih stvari koje sa istom u funkcionalnoj celini, npr. kupovina fabrike, kao i celokupnog proizvodnog pogona, a što se zapravo dešava kada je izvršni dužnik privredni subjekt, pa se osnovano očekuje da će se navedeni institut uglavnom primenjivati pred privrednim sudovima.

Imajući u vidu da je institutu zajedničke prodaje pokretnih i nepokretnih stvari jedna od najznačajnijih novina uve-

• ***Način prodaje***

Pitanje koje se nameće kada se govori o zajedničkoj prodaji jeste po kojim pravilima se vrši sama prodaja. Odgovor na navedeno pitanje dat je u članu 213. Zakona o izvršenju i obezbeđenju kojim je decidno propisano da se prodaja isključio vrši na javnom nadmetanju, nakon što se prethodno utvrdi vrednost stvari i donese zaključak o zajedničkoj prodaji, a što je zapravo još jedna specifičnost instituta zajedničke prodaje, budući da se u posebnim postupcima prodaje pokretnih ili nepokretnih stvari pored javnog nadmetanja, prodaja može vršiti i neposrednom pogodbom ili pak dosuđenjem stvari izvršnom poveriocu. Zajednička vrednost pokretnih i nepokretnih stvari utvrđuje se posebnim zaključkom pre javnog nadmetanja, najčešće od strane stručnog lica, a troškove na ime procene predujmljuje izvršni poverilac. U pogledu načina održavanja javnog nadmetanja, polaganja jemstva, prodajne cene, ko ne može biti kupac i neuspeha javnog nadmetanja, zakonodavac upućuje na primenu odredaba koje se odnose na namirenje novčanog potraživanja prodajom nepokretnosti ili pokretnih stvari. Ukoliko javno nadmetanje bude uspešno, pristupa se namirenju izvršnog poverioca, iz ostvarene cene. U praksi se često dešava da pored izvršnog poverioca se u postupku pojавljuju lica sa pravom prvenstvenog namirenja-založni poverioci, koji se takođe moraju namiriti iz ostvarene kupoprodajne cene, pa u tom slučaju se ima primeniti odredba člana 214. Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Navedena odredba decidno propisuje da se u toj situaciji namirenje vrši tako što nakon uplate cene od strane kupca u ostavljenom roku, stalni sudski veštak utvrđuje koji deo ukupne cene otpada na kupovinu nepokretnosti, a koji na kupovinu pokretnih stvari, i namirenje poverilaca i drugih lica koja imaju pravo na namirenje vrši se odvojeno za nepokretnost, odvojeno za pokretne stvari, a postupak oba namirenja vodi isti sudija.

Pored napred navedenih pravila, takođe je bitno istaći kao specifičnost instituta zajedničke prodaje situaciju kada drugo javno nadmetanje ostane bez uspeha. U tom slučaju Zakon predviđa da se izvršni postupak razdvaja na postupak prodaje nepokretnih stvari i postupak prodaje pokretnih stvari, koji se tada vode po opštim pravilima prodaje pokretnih i nepokretnih stvari.

Sa druge strane, ukoliko jedan ili više javnih izvršitelja vodi dva ili više postupaka namirenja novčanog potraživanja prodajom pokretnih i prodajom nepokretnih stvari, koje ispunjavaju uslove za zajedničku prodaju, javni izvršitelj može na predlog izvršnog poverioca, ili pak po službenoj dužnosti doneti zaključak o spajanju postupaka, koji se tada vodi po pravilima zajedničke prodaje. Zakon je vremenski ograničio mogućnost spajanja postupaka tako što zaključak o spajanju može biti donet najkasnije do objavljanja zaključka o prodaji nepokretnih ili pokretnih stvari, u zavisnosti od toga koji zaključak je ranije donet.

• ***Zaključak***

Imajući u vidu napred navedeno može se zaključiti da je glavna prednost instituta zajedničke prodaje omogućavanje kupovine jedne funkcionalne celine, i sprečavanje rasparčavanja iste, što je i bio nedostatak prethodnog Zakona. Međutim, u predstojaćem periodu ćemo videti da li će *ratio legis* navedenog instituta biti ostvaren.

Literatura:

<http://www.kombeg.org.rs/>

Zakon o izvršenju i obezbeđenju, Sl. glasnik RS br.106/15, čl.210-218;

Dvadeset četvrtto savetovanje sudija privrednih sudova Republike Srbije, Radni materijal, Referati

PODNOŠENJE PRAVNIH LEKOVA OD STRANE IZVRŠNOG DUŽNIKA PROTIV REŠENJA O IZVRŠENJU

Željko Rakić
Pomoćnik javnog izvršitelja

U izvršnom pravu koje se primenjivalo na području Republike Srbije, u poslednjem periodu, postojala su različita rešenja u pogledu sistema pravnih lekova. Isključivanje i ponovno vraćanje žalbe kao redovnog pravnog leka, smenjivalo se promenom zakona. Novi važeći Zakon o izvršenju i obezbeđenju koji je počeo da se primenjuje 2016. godine, predviđa žalbu kao pravni lek, što ujedno predstavlja jednu od ključnih novina u odnosu na prethodni zakon koji se primenjivao od 2011. godine. Načelo dvostopenosti koje odlikuje žalbu, kao garancija zaštite od grešaka prvostepenog suda, nameće se naspram demonstrativnog pravnog leka-prigovora, o kojem odlučuje sud koji je u prvom stepenu doneo i rešenje o dozvoli izvršenja.¹⁾ Prema novom Zakonu o izvršenju i obezbeđenju, pravna lekovi jesu žalba i prigovor. Kao jedna od najznačajnijih novina, uvođenje žalbe u izvršni postupak moralno je da ima pravno-političku pozadinu, odnosno određeni cilj.²⁾ Da bi se shvatio cilj, između ostalog, treba napomenuti da je sud postao isključivo nadležan za izvršenje činjenja, nečinjenja ili trpljenja, izvršenje zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari i izvršenje izvršnih isprava u vezi s porodičnim odnosima i vraćanja zaposlenog na

rad. Tako, javnom izvršitelju je pripala šira nadležnost s obzirom da je sada isključivo nadležan za izvršenje ostalih izvršnih isprava, rešenja o usvajanju predloga za protivizvršenje i rešenja o izvršenju rešenja o izrečenim sudskim penalima.³⁾ Upravo takvo sužavanje ovlašćenja suda i povećanje obima posla javnih izvršitelja dovodi do brojnosti i mogućnosti različitom rešavanju istih ili sličnih pitanja koja se postavljaju u praksi. Niz ovih pitanja, koja su sporna u praksi, nastaje upravo iz postojanja izvršnih isprava koje nisu odluke sudova ili drugih organa, te je njeno ujednačavanje putem žalbe neophodno. Drugi cilj koji je trebalo da se ostvari jeste omogućavanje strankama u postupku da o njihovim pravima i obavezama, u najvažnijim pitanjima, odlučuje sud koji je kompetentniji od prvostepenog suda: viši sud ili privredni apelacioni sud, u zavisnosti koji sud je doneo prvostepeno rešenje.⁴⁾

Pravne lekove u izvršnom postupku može podnosiťi kako izvršni dužnik tako i izvršni poverilac, protiv rešenja suda, odnosno protiv rešenja javnog izvršitelja. Uvođenjem žalbe, samim tim i postupanje drugostepenog suda, povećala se kompleksnost postupka po pravnom leku. Upravo iz tog razloga, u ovom izlaganju ćemo se ograničiti na ulaganje prigovora i žalbe od strane izvršnog dužnika na rešenje o izvršenju, uz sažeti osvrt na dalje postupanje od strane suda nakon uloženog pravnog leka.

- 1) Prof. dr Nebojša Šarkić, Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju, kompanija Paragraf, Beograd 2016, 28.
- 2) Ljiljana Milanković - Vasović, Izvršenje i obezbeđenje-novi zakon, Biblioteka „Pravni Informator”, „Intermax, Beograd 2016, 24, 25.
- 3) Zakon o izvršenju i obezbeđenju - ZIO, Službeni glasnik RS, br.106/2015, čl. 4
- 4) Ljiljana Milanković - Vasović, Izvršenje i obezbeđenje-novi zakon, op. cit., 25-26.

Žalbom se po pravilu mogu pobijati rešenja prvostepenog suda ili javnog izvršitelja, ali zakon ovo pravo stranaka šava izričitim propisivanjem da protiv nekih rešenja žalba nije dozvoljena i određivanjem da se protiv nekih rešenja može izjaviti drugi pravni lek, odnosno prigovor. Iako na prvi pogled ovakva mogućnost izjavljivanja žalbe stvara privid da je žalba u izvršnom postupku široko određena, to nije slučaj u odnosu na sva rešenja. Upravo tako, razliku možemo da vidimo kod ulaganja pravnog leka protiv rešenja o izvršenju na osnovu izvršne i na osnovu verodostojne isprave. Žalba je, na primer, dozvoljena samo protiv rešenja suda, koje je doneto o predlogu za izvršenje na osnovu izvršne isprave, ali već protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, žalba je isključena propisivanjem mogućnosti izjavljivanja prigovora na ovo rešenje suda i javnog izvršitelja. Dalje, o izjavljenom prigovoru na rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave odlučuje veće rešenjem, protiv kojeg je takođe dozvoljeno izjaviti žalbu, osim protiv rešenja donetog o prigovoru na rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave radi namirenja novčanih potraživanja iz komunalnih i srodnih delatnosti. Protiv zaključaka suda i javnih izvršitelja nije dozvoljeno izjavljivanje pravih lekova. Ako stranka ipak izjavi neki od pravnih lekova, isti će biti odbačen rešenjem ili zaključkom kojim se okončava izvršni postupak.⁵⁾

O prigovoru odlučuje veće suda, a o žalbi drugostepeni sud. Još jedna bitna razlika u odnosu na prethodni zakon o izvršenju i obezbeđenju jeste rok u kojem prigovor može da se izjavi. Za razliku od prethodnog zakona u kojem se prigovor izjavljivao u roku od 5 radnih dana od dana dostavljenja rešenja, novi zakon je predviđao novi rok za podnošenje prigovora u trajanju od 8 dana od dana dostavljanja rešenja. U istom roku stranke mogu da podnesu i žalbu na rešenje.

Žalba i prigovor imaju suspenzivno dejstvo samo kada je to zakonom određeno. Upravo je za prigovor koji je izjavljen protiv rešena o izvršenju na osnovu verodostojne isprave predviđeno da odlaže izvršenje do pravosnažnosti. Izuzeetak o ovoga biće slučaj kada je rešenje doneto na osnovu menice.⁶⁾ Podnošenje žalbe na rešenje o izvršenju na osnovu izvršne isprave ne utiče na tok izvršnog postupka, on ne zastaje, ne odlaže se.⁷⁾

Žalba izvršnog dužnika protiv rešenja o izvršenju na osnovu izvršne isprave

Izvršni dužnik može žalbom da pobija rešenje o izvršenju na osnovu izvršne isprave iz razloga koji sprečavaju sprovođenje izvršenja, koji su taksativno nabrojani: ako isprava na osnovu koje je doneto rešenje o izvršenju nema svojstvo izvršne isprave; ako je izvršna isprava na osnovu koje je doneto rešenje o izvršenju poništена, ukinuta, preinačena, stavljena van snage ili nije izvršna; ako su sudske ili upravne poravnanje ili javnobeležnički zapisnik o poravnanju na osnovu kojih je doneto rešenje o izvršenju poništene ili na drugi način stavljene van snage; ako nije protekao rok za ispunjenje obaveze izvršnog dužnika; ako obaveza izvršnog dužnika zavisi od prethodnog ili istovremenog ispunjenja obaveze izvršnog poverioca ili od nastupanja uslova, a izvršni poverilac nije ispunio svoju obavezu ili nije obezbedio njeno ispunjenje ili uslov nije nastupio; ako je potraživanje prestalo na osnovu činjenice koja je nastala u vreme kada izvršni dužnik više nije mogao da je istakne u postupku iz koga potiče izvršna isprava ili posle zaključenja sudske ili upravne poravnanje ili javnobeležničkog zapisnika o poravnanju; ako potraživanje nije prešlo na izvršnog poverioca ili ako obaveza nije prešla na izvršnog dužnika; ako je protekao rok u kome može da se zahteva izvršenje; ako je izvršenje određeno na stvarima i pravima koji su izuzeti od izvršenja ili na kojima je izvršenje ograničeno; ako je potraživanje koje je dosuđeno u izvršnoj ispravi zastarelo; ako je u rešenju o izvršenju određen mesno nenadležan javni izvršitelj. Izvršni dužnik je dužan da u žalbi navede jedan od navedenih razloga zbog kojih pobija rešenje o izvršenju, kao i činjenice i dokaze kojima potkrepljuje razloge za pobijanje rešenja o izvršenju i da priloži sve pismene dokaze na koje se poziva u žalbi. U suprotnom, žalba izvršnog dužnika će se rešenjem odbaciti kao nepotpuna bez prethodnog vraćanja na dopunu.⁸⁾

Žalba se podnosi prvostepenom суду koji je doneo rešenje o izvršenju, koji može rešenjem da odbaci žalbu ako je neblagovremena, nepotpuna, ili nedozvoljena. Dvostranost žalbe kao pravnog leka se ogleda u njenom dostavljanju izvršnom poveriocu na odgovor, ako je sud već prethodno nije odbacio. Prvostepeni sud dostavlja žalbu zajedno sa odgovorom na žalbu i spisima predmeta drugostepenom судu narednog radnog dana od dana prijema odgovora

5) Mirjana Popović i drugi, *Priručnik za primenu Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, kompanija Paragraf, Beograd 2016, 54-56.

6) ZIO, čl. 25, 86

7) Ljiljana Milanković - Vasović, *Izvršenje i obezbeđenje-novi zakon*, op. cit., 27.

8) ZIO, čl. 74, 75

na žalbu ili isteka roka za odgovor na žalbu. Nakon ispitivanja prvostepenog rešenja, drugostepeni sud rešenjem odbacuje, usvaja ili odbija žalbu. U slučaju da drugostepeni sud rešenjem usvoji žalbu, izvršni postupak se obustavlja i preinačiće se prvostepeno rešenje o izvršenju, te odbiti predlog za izvršenje ili će se postupak obustaviti i ukinuti rešenje o izvršenju, a predlog za dozvolu izvršenja će se odbaciti. Ako je sprovođenje izvršenja već počelo, pored obustave izvršnog postupka, ukidaju se i sve sprovedene izvršne radnje.⁹⁾

Prigovor izvršnog dužnika protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave

Protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, izvršni dužnik može da izjavi prigovor. Prigovor se podnosi sudiji pojedincu koji je doneo rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, koji dostavlja prigovor i spise predmeta veću na ispitivanje i odlučivanje, a stranke mogu žalbom da pobijaju rešenje koje je doneto o prigovoru. Razlikujemo tri situacije. U prvoj, izvršni dužnik pobija samo deo rešenja u kome je obavezan da namiri novčano potraživanje. Ovo predstavlja pobijanje obavezujućeg dela rešenja i ono se pobija iz sledećih razloga: ako potraživanje iz verodostojne isprave nije nastalo ili nije dospelo; ako je u verodostojnoj ispravi unet neistiniti sadržaj; ako je obaveza iz verodostojne isprave ispunjena ili je prestala na drugi način; ako je potraživanje zastarelo. Pored razloga, izvršni dužnik je dužan da navede činjenice i priloži dokaze na kojima zasniva prigovor, inače se prigovor odbacuje kao nepotpun. Ako usvoji prigovor, veće stavlja van snage deo rešenja kojim su određeni sredstvo i predmet izvršenja i ukida sprovedene radnje, a posle pravosnažnosti rešenja o usvajaju prigovora, postupak se dalje nastavlja kao po prigovoru protiv platnog naloga. Druga situacija jeste slučaj kada izvršni dužnik pobija rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave samo u delu u kome su određeni sredstvo i predmet izvršenja, što predstavlja pobijanje određujućeg dela. Izvršni dužnik je dužan da u prigovoru navede razloge zbog kojih rešenje pobija, činjenice i dokaze na kojima prigovor zasniva. Ako veće usvoji prigovor, sudija pojedinac odmah posle pravosnažnosti rešenja o usvajaju prigovora obaveštava izvršnog poverioca da je deo rešenja u kome je izvršni dužnik obavezan da namiri novčano potraživanje postao izvršna isprava na osnovu koje može ponovo da se zahteva izvršenje. To se može učiniti u istom ili u drugom postupku. Na kraju, u poslednjoj situaciji, izvršni dužnik može izjaviti i progovor protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave,

kojim pomenuto rešenje pobija u celini. Izvršni dužnik je dužan da navede činjenice i razloge zbog kojih rešenje pobija i da navede, odnosno priloži dokaze na kojima zasniva prigovor, a veće tada prvo ispituje zakonitost i pravilnost obavezujućeg dela, a potom i određujućeg dela rešenja. Ukoliko rešenjem usvoji prigovor u celini, veće stavlja van snage deo rešenja kojim su određeni sredstvo i predmet izvršenja i ukida sprovedene radnje. Posle pravosnažnosti ovog rešenja, postupak se dalje nastavlja kao po prigovoru protiv platnog naloga.¹⁰⁾

Ako se pobija samo deo rešenja o izvršenju kojim su odmereni troškovi postupka, bez obzira da li je rešenje doneto na osnovu verodostojne ili izvršne isprave, čini se to prigovorom. Iako stranke mogu žalbom da pobijaju rešenje veća suda, kojim je odlučeno o prigovoru izjavljenom protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, žalba neće biti dozvoljena ako su stranke pobijale samo deo rešenja kojim su odmereni troškovi postupka.¹¹⁾

Namirenje novčanih potraživanja nastalih iz komunalnih i srodnih delatnosti

Najveći broj predmeta u izvršnom postupku jesu oni koji se odnose na namirenje novčanih potraživanja nastalih iz komunalnih i srodnih delatnosti. Srodnu delatnost, u smislu ovog zakona, predstavlja delatnost od opštег interesa kojom se kontinuirano pružaju usluge većem broju lica na određenom području i periodično naplaćuju. Pravni lek kojim izvršni dužnik pobija rešenje o izvršenju jeste prigovor, s obzirom da se i ovde radi o pobijanju rešenja o izvršenju koje je doneto na osnovu verodostojne isprave. Novina predviđena ovim zakonom jeste podnošenje prigovora opšte mesno nadležnom суду na čijem području izvršni dužnik ima prebivalište ili boravište, odnosno sedište.¹²⁾ Prema ranijoj odredbi, o prigovoru protiv zakљučka o izvršenju radi namirenja novčanih potraživanja nastalih iz komunalnih i srodnih delatnosti, odlučivalo je veće suda na čijem području se nalazi sedište izvršnog poverioca.¹³⁾ U velikom broju slučaja se dešava da izvršni dužnici propuštaju rok za izjavljivanje prigovora protiv donetog rešenja, te gube pravo da onemoguće prinudnu naplatu zastarelih potraživanja koja izvršni poverioci imaju prema njima. Iako su često upoznati sa odredbom zakona prema kojoj je za potraživanja naknade za isporučenu električnu i toplotnu energiju i za druge komunalne i srodne delatnosti, predviđen kratak jednogodišnji rok zastarevanja za fizička lica, izvršni dužnici nisu upoznati da zastarela potraživanja nisu utuživa, ali su zato naplativa.¹⁴⁾

9) Prof. dr Nebojša Šarkić, Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju, op. cit., 100-103.

10) Prof. dr Nebojša Šarkić, Ibid., 97-114.

11) ZIO, čl. 73 st. 3, čl. 85 st. 2, 3

12) ZIO, čl 7, 392, 398

13) Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Službeni glasnik RS br. 31/2011, 99/2011 - dr. zakon, čl. 256

14) Perović Slobodan, Komentar zakona o obligacionim odnosima, Savremena administracija, Beograd 1995, 770.

Kao što se može zaključiti, novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju ima svoje pozitivne i negativne strane. Već smo pomenuli, uvođenjem žalbe u izvršni postupak, pristupa se ujednačavanju prakse učešćem drugostepenih sudova, a izvršnim dužnicima se omogućava da o njihovim pravima i obavezama, u najvažnijim pitanjima, odlučuje viši i kompetentniji sud. Žalba dovodi do veće pravičnosti pri odlučivanju i neuporedivo je delotvorniji pravni lek iz jednostavnog razloga što o tome sada ne odlučuje više isti sud koji je

odlučivao u prvom stepenu, već se predmet izmešta u ne-posredno viši sud. Dvostopenost predstavlja i meru zaštite od potencijalne korupcije, zloupotreba, lokalnih uticaja, i slično. Nažalost, moramo konstatovati i da je donošenjem novog Zakona, sistem odlučivanja nepotrebno komplikovan.¹⁵⁾ Izjavljivanjem žalbe, prolongira se sam postupak izvršenja, a ujedno se i dodatno opterećuju drugostepeni sudovi.

15) Prof. dr Nebojša Šarkić, Komentar Zakona o izvršenju i obezbeđenju, op. Cit., 28-29., 40.

Paragraf Lex android aplikacija osvežena i unapređena

BESPLATNO:

- ✓ *Svi propisi*
- ✓ *Obrasci*
- ✓ *Pravne vesti*

Skenirajte QR kod i
preuzmite aplikaciju

ROKOVI U NOVOM ZAKONU O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU U POSTUPKU PLENIDBE POTRAŽIVANJA IZVRŠNOG DUŽNIKA

Mladen Pecelj

Javni izvršitelj imenovan za područje

Višeg suda u Kruševcu i Privrednog suda u Kraljevu

Novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 106/2015) uneo je velike izmene u procesnom položaju i ovlašćenjima izvršnog poverioca i javnog izvršitelja. Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 31/2011, 99/2011 - dr. zakon, 109/2013 - odluka US, 55/2014 i 139/2014) koji se primenjivao do 01.07.2016. godine (a i dalje se primenjuje na predmete započete po istom) predviđao je aktivnu ulogu javnog izvršitelja (tada izvršitelja) i „pasivnu” ulogu izvršnog poverioca. Aktivnosti javnog izvršitelja su se ogledale u njegovim ovlašćenjima za postupanje u predmetima prilikom određivanja i sprovođenja izvršenja, a posebno u pogledu „traganja” za imovinom izvršnog dužnika i slobodnom izboru sredstava i predmeta izvršenja. Javnim izvršiteljima po tada važećem zakonu u malom broju slučajeva bila potrebna saglasnost ili predlog izvršnog poverioca za preduzimanje ili ne preduzimanje neke izvršne radnje. Procesna uloga izvršnog poverioca je bila „pasivna” iz razloga što je isti u najčešćem broju slučajeva samo podnosio predlog za sprovođenje izvršenja i eventualno prisustvovao nekim izvršnim radnjama. Takva procesna uloga, odnosno položaj i ovlašćenja izvršnog poverioca i javnog izvršitelja u pogledu postupanja u rokovima kako je uređivao taj zakon nije rezultovala negativnim posledicama za izvršnog poverioca iz razloga što isti nije imao aktivnu ulogu i nije mogao da dođe u situaciju da zbog njegovog postupanja ili nepostupanja po određenim rokovima propisanim zakonom snosi

posledice. Kako je na početku istaknuto novi Zakon o izvršenju i obezbeđenju drastično menja procesni položaj i ovlašćenja izvršnog poverioca i samog javnog izvršitelja. Shodno novim zakonskim rešenjima izvršni poverilac „preuzima” aktivnu ulogu u izvršnom postupku, bez čijeg predloga ili ovlašćenja javni izvršitelj ne može više slobodno-samoinicijativno preduzimati izvršne radnje. Zapravo javni izvršitelj „preuzima” ulogu suda i samo odlučuje o predozima stranaka, odnosno preduzima izvršne radnje tek po predlogu i u granicama predloga izvršnog poverioca. Takva procesna uloga naročito se iskazuje u pogledu postupanja u rokovima od strane izvršnog poverioca i javnog izvršitelja, a naročito u posledicama propisanim ovim zakonom u slučaju ne preduzimanja radnji u zakonom propisanom roku. Posledica za izvršnog poverioca za propuštanje radnje ili roka je obustava izvršnog postupka, a posledica za javnog izvršitelja je disciplinska odgovornost, tačnije teža disciplinska povreda.

Najpre u pogledu postupanja i rokova za postupanje treba imati u vidu odredbu čl. 15. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (načelo hitnosti) koji između ostalog propisuje da rok za preduzimanje neke radnje ne može biti duži od 8 dana osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno. Navedena odredba zakona je veoma bitna iz razloga što ako ovim zakonom nije određen rok za preduzimanje neke radnje primenjuje se rok od 8 dana.

Kada se govori o rokovima koji regulišu plenidbu potraživanja izvršnog dužnika, najpre treba imati u vidu šta se smatra plenidbom potraživanja i koje su zakonske odredbe

koje isto regulišu. Plenidbu novčanog potraživanja regulišu odredbe od čl. 256. zaključno sa odredbom čl. 287. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (glava treća), plenidbu potraživanja izvršnog dužnika u pogledu potraživanja na osnovu zarade ili drugih stalnih novčanih primanja regulišu odredbe od čl. 288. zaključno sa odredbom čl. 298. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (glava četvrta), plenidbu sredstava izvršnog dužnika iz štednog uloga regulišu odredbe od čl. 307-309 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (glava šesta) i plenidbu izvršnog dužnika na sredstvima sa tekućeg računa reguliše odredba čl. 310. Zakon o izvršenju i obezbeđenju (glava sedma).

U pogledu rokova koje regulišu napred navedene glave Zakona o izvršenju i obezbeđenju, posebno treba imati u vidu sledeće odredbe:

Odredbom čl. 260. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok u kome je izvršni poverilac dužan da predloži vrstu prenosa i taj rok je deset dana od dana prijema izjašnjenja dužnika izvršnog dužnika. Posledica za propuštanje navedenog roka je obustava postupka.

Odredbom čl. 267. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok u kome je dužnik izvršnog dužnika dužan da se izjasni o tome da li i u kom iznosu priznaje potraživanje i taj rok je do pet dana od dana dostavljanja rešenja o izvršenju. Nalog za postupanje shodno navedenom čl. zakona dužniku izvršnog dužika daje javni izvršitelj i po zakonskoj formulaciji taj rok može iznositi i manje od pet dana, osim u slučaju kada izvršni poverilac prilikom pisanja predloga za izvršenje navede rok npr 3 dana ili do pet dana i tada javni izvršitelj, ako takav predlog sud dozvoli, ne može korigovati, odnosno ne može isti skratiti ili produžiti. Posledica za propuštanje izjašnjenja u roku je shodno odredbi čl. 268. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, odgovornost dužnika izvršnog dužnika za štetu izazvanu izvršnom poveriocu time što nije postupio po nalogu.

Odredbom čl. 272. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok, u slučaju da izvršni poverilac u predlogu (čitaj rešenju) nije odredio vrstu prenosa da odredi vrsti prenosa, a u slučaju da je odredi vrstu prenosa u predlogu (čitaj rešenju) rok da se izjasni da li ostaje pri određenoj vrsti prenosa ili je menja. Rok za davanje izjašnjenja iznosi pet dana od dana prijema izjašnjenja dužnika izvršnog dužnika. Posledicu za propuštanje roka se vidi u st. 2 navedenog člana zakona, odnosno ako je u predlogu već određena vrsta prenosa, javni izvršitelj određuje vrstu prema predlogu, a ako nije određenja vrsta prenosa posledica je obustava.

U pogledu obustave videti odredbu čl. 260. st. 3. Zakon o izvršenju i obezbeđenju.

Odredbom čl. 294. st. 2. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok za poslodavca izvršnog dužnika, odnosno obavezu za poslodavca kod koga je izvršnom dužniku prestao radni odnos da odmah preporučenom pošiljkom dostavi rešenje o izvršenje novom poslodavcu ili ako mu isti nije poznat da o tome obavesti javnog izvršitelja. Kako se vidi rok je ODMAH ali se u tom pogledu primenjuje odredba čl. 15. Zakona o izvršenju i obezbeđenju što znači da je poslodavac dužan da najkasnije u roku od osam dana od dana prestanaka radnog odnosa dostavi rešenje novom poslodavcu i obavesti izvršitelja. Posledica za poslodavca, u slučaju da ne postupi na napred navedeni način, je odgovornost za štetu (odredba čl. 296. Zakona o izvršenju i obezbeđenju).

Odredbom čl. 294. st. 4. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok za izvršnog poverioca da postupi po nalogu javnog izvršitelja i isti je osam dana od dana prijema naloga. Posledica je obustava postupka i propisana je st. 5. ovog člana zakona.

Odredbom čl. 309. st. 3. Zakona o izvršenju i obezbeđenju, propisan je rok u kome je javni izvršitelj dužan da dostavi izvršnom dužniku rešenje o izvršenju, te je javni izvršitelj dostavlja izvršnom dužniku rešenje o izvršenju najkasnije u roku od osam dana od dana kada primi izveštaj da je plenidba sprovedena. Kako rok za preduzimanje te radnje nije propisan ovom glavom zakona u tom pogledu primenjuje odredba čl. 15. Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Zaključak

Ovako postavljeni rokovi, procesni položaj stranaka i ovlašćenja javnog izvršitelja, odnosno posledice propisane za ne poštovanje istih, ukazuju da je zakonodavac donošenjem Zakona o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS“, br. 106/2015) odlučio sledeće: da jasno utvrdi položaj javnog izvršitelja kao lica koji vrši javna ovlašćenja Republike Srbije, odnosno ukaže da je javni izvršitelj sada u procesno pravnom položaju kao nekada sud (nezavistan i nepristrasan), da nepoštovanje i ne preduzimanje radnji u propisanim rokovima može kao rezultat da ima ozbiljne posledice kako za stranke tako i za treća lica. Na samim strankama je, kao i njihovim punomoćnicima, da blagovremeno i u roku propisanim zakonom preduzimaju procesne radnje a na samom javnom izvršitelju, kao nosiocu javnih ovlašćenja, da ceni zakonitost i blagovremenost predloga i radnji stranka, odnosno da zakonito vodi izvršni postupak.

O OSNOVNIM NAČELIMA IZVRŠNOG POSTUPKA*

*Slobodan Stošić master prava
Viši stručni saradnik u Drugom
osnovnom sudu u Beogradu
Prof. dr Zdravko Petrović
Redovni profesor Univerziteta
"Sigmund Freud" u Beču*

Rezime

Zakon o izvršenju i obezbeđenju¹⁾ stupio je na snagu 17.05.2011. godine, a u primeni je od 17.09.2011. godine. ZIO je u stručnoj i široj javnosti okarakterisan kao reformski sa osnovnim ciljem da postupak izvršenja učini efikasnijim i delotvornijim. Međutim, i pored očiglednih nastojanja koja su išla u navedenom pravcu, navedenom zakonu upućivane su kritike u pogledu: slabe efikasnosti, velikog broja započetih i nerešenih predmeta u sudovima, neujednačene sudske prakse, itd. Danas nakon četiri godine od usvajanja i stupanja na snagu ZIO, Srbija ima nov Zakon o izvršenju i obezbeđenju²⁾ od kojeg se očekuje da će navedene nedostatke otkloniti. U ovom radu ograničavamo se na analizu samo nekih od načela izvršnog postupka, sa paralelnim osvrtom na pozitivna zakonska rešenja i ona čiju primenu tek očekujemo.

Ključne reči: Zakon o izvršenju i obezbeđenju, načela izvršnog postupka.

Načelo efikasnosti

Načelno, efikasnost možemo posmatrati kao obavljanje određenog posla uz adekvatno iskorišćavanje raspoloživih

resursa. Kada navedenu konstataciju primenimo, na oblast prava, preciznije procesnog prava, ne bi bio pogrešan zaključak da je efikasnost svojstvena svim procesnim zakonima. Sasvim je logično da zakonodavac uspostavljanjem pravila kojima reguliše određeni postupak mora voditi računa da resurse iskoristi na najbolji način, radi ostvarivanja postavljenog cilja. Pod resursima u navedenom kontekstu možemo smatrati odgovarajuću organizaciju organa pred kojim se postupak vodi, obezbeđenje tehničkih uslova, kao i stručnu afirmaciju subjekata koji primenjuju norme u postupku. S druge strane, efikasan procesni zakon ima za cilj kvalitetnu zaštitu prava i pravnih interesa njegovih učesnika. Imajući u vidu sve navedeno, možemo zaključiti da načelo efikasnosti ima poseban značaj u izvršnom postupku. To je posledica činjenice da u izvršnom postupku ne postoji neizvesnost u pogledu postojanja poveriočevog potraživanja, već samo dužnikovo odbijanje da to potraživanje u paricionom roku ispunii.³⁾ Ovo iz razloga što izvršnom postupku, po pravilu, prethodi kognicijski postupak u kom je već odlučeno o subjektivnom pravu učesnika, te se od postupka izvršenja očekuje „tehničko“ sprovođenje tako utvrđenog prava. Kvalitetno ostvarivanje prava bi bilo samo ono koje je i blagovremeno. Shodno tome, načelo efikasnosti u izvršnom postupku podrazumeva sprovođenje izvršenja u najkraćem vremenskom roku. Obzirom da

* Rad je već objavljen u časopisu "Pravo i privreda" 1-3/2016

1) Zakon o izvršenju i obezbeđenju - ZIO, „Službeni glasnik RS“ br. 31/2011, 99/2011 - dr. zakon, 109/2013 - OUS, 55/2014 i 139/2014

2) Zakon o izvršenju i obezbeđenju - novi ZIO, „Službeni glasnik RS“, br. 106/15

3) Nikola Bodiroga: „Prigovor trećeg lica u izvršnom postupku“, Analji Pravnog fakulteta u Beogradu br. 1/2006, 131

je u prethodnom postupku utvrđeno ko je „jači u pravu”, izvršni postupak bi trebao da bude oslobođen mehanizma kojima se odlučuje o nekom subjektivnom građanskom pravu. Drugim rečima, suština izvršnog postupka bi trebalo da bude samo prinudno sprovođenje potraživanja (novčanog ili nenovčanog), čije je postojanje utvrđeno u postupku koji mu je prethodio.

Ukoliko izvršni poverilac blagovremeno ne realizuje potraživanje utvrđeno izvršnom ispravom, ono može biti obezvredeno. Otuda je propisivanje kratkih rokova, svojstveno za postupak kod kojeg se efikasnost hijerarhijski izdiže među sam vrh načela. Novi ZIO menja pravilo o računaju rokova, te se umesto radnih dana rokovi računaju u kalendarskim danima. Tako, sud i javni izvršitelj dužni su da o zahtevu ili predlogu stranke ili drugog lica odluče u roku od osam dana i da donetu odluku otprave u narednih pet radnih dana, ako zakonom nije određen kraći ili duži rok.⁴⁾ Odredbu prema kojoj rok u kome su stranke i druga lica dužni da po nalogu suda ili javnog izvršitelja preduzmu radnje ne može biti duži od osam dana,⁵⁾ smatramo nepričerenom, jer se niz radnji ne može realno završiti za osam dana, te se nepotrebno sud ili javni izvršitelj ovde ograničavaju da će morati stalno da donose nova akta kojima će praktično osporavati sopstvenu odluku.⁶⁾

Suštinski, prelazak sa radnih dana na kalendarske na smatramo značajnom novinom, obzirom da se rok od pet radnih dana, po pravilu poklapao sa rokom od osam kalendarskih dana. Značajnjom nam se učinilo izostavljanje odredbe ZIO o prekluzivnom karakteru procesno-pravnih rokova. Naime, prema važećem zakonu stranka koja nije preduzela radnju u roku koji je određen zakonom ili koji je odredio sud, gubi pravo na preduzimanje te radnje.⁷⁾ Kako novi ZIO ne sadrži navedenu odredbu, može se opravdano postaviti pitanje procesnog dejstva radnji preduzetih nakon isteka propisanog roka. Tako na primer izvršni poverilac može u roku od osam dana od dana okončanja popisa, predložiti da se popis izmeni.⁸⁾ Pretpostavimo da predloži izmenu popisa nakon devet dana? Da li gubi pravo na preduzimanje radnje, u ovom i sličnim slučajevima kada zakon ne sadrži odredbu o posledici propuštanja radnje? Smatramo da je odgovor potvrđan, obzirom da bi se u suprotnom preduzimanje radnji u postupku moglo prolongirati u nedogled, što je neprihvatljivo sa aspekta načela efikasnosti.

Poštovanje zakonom propisanih rokova posebno je značajno u postupku po pravnom leku. Nepostupanje sudija prвostepenog ili drugostepenog suda po prigovoru ili žalbi u rokovima koji su određeni ovim zakonom uvek se uzima u obzir u postupku za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.⁹⁾ Članom 6. Evropske konvencije za zaštitu Ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija)¹⁰⁾, garantuje se pravo na suđenje u razumnom roku, a koje svoju posebnu razradu nalazi u postupku izvršenja i obezbeđenja. Povreda prava na suđenje u razumnom roku, ovlašćuje oštećenu stranu da, pošto iscrpi sva pravna sredstva domaćeg zakonodavstva, podnese tužbu za naknadu štete Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. Ako se u postupku pred Evropskim sudom utvrdi povreda odredbi Konvencije, isti će obavezati državu potpisniku da tužiocu isplati pravičnu novčanu naknadu i troškove postupka. Da li je razuman rok povređen ceni se u svakom konkretnom slučaju, uzimajući u obzir sve aspekte konkretnog izvršnog predmeta. Tako, na primer povređeno bi bilo pravo izvršnih poverilaca na suđenje u razumnom roku u izvršnom postupku, kada je posle prodaje nepokretnosti izvršnog dužnika u postupku javne prodaje, sam postupak namirenja izvršnih poverilaca trajao 1 godinu i 5 meseci. Naime, postupak namirenja izvršnih poverilaca u situaciji kada je nepokretnost prodata a kupac je isplatio cenu, donošenje rešenja o namirenju uglavnom predstavlja tehnički deo postupka, u kojem se ne rešavaju komplikovana činjenična i pravna pitanja. Po prirodi stvari neophodno je ovaj deo postupka izvršenja obaviti u što kraćem roku.¹¹⁾

Imajući u vidu izneto, efikasnost u postupanju jeste jedan od osnovnih principa na kojima se izvršni postupak zasniva. Tako, rukovodeći se potrebama efikasnosti ZIO ne poznaje institut odlaganja, te eksplicitno propisuje da u postupku izvršenja i obezbeđenja odlaganje nije dozvoljeno.¹²⁾ Navedeno rešenje se može okarakterisati kao dosta rigidan stav, koji se pravda razlozima hitnosti. Posebno je nejasno zbog čega se izvršenje ne može odložiti na predlog izvršnog poverioca. Naime, shodno načelu dispozicije, izvršni poverilac je nosilac prava iz izvršne isprave, te od njegove volje zavisi, hoće li će tražiti sprovođenje izvršenja ili ne. Samim tim, izvršni poverilac bi mogao tražiti i odlaganje izvršenja. ZIO jedino ostavlja mogućnost izvršnom poveriocu da sa izvršnim dužnikom zaključi sporazum (overen u sudu) o izmirenju duga na rate, što će dovesti do obustave

4) Čl. 15 st. 4 novi ZIO

5) Čl. 15 st. 3 novi ZIO

6) Vid. Nebojša Šarkić: „Kritički prikaz Nacrta zakona o izvršenju i obezbeđenju (Prvo čitanje)”, Novi propisi u Republici Srbiji: zbornik radova, Beograd 2015, 232

7) Čl. 7 st. 3 ZIO

8) Čl. 225 st. 1 novi ZIO

9) Čl. 17 st. 1 novi ZIO

10) Srbija i Crna Gora je ratifikovala navedenu konvenciju 2003. godine, „Sl. list SCG”, br. 9/2003

11) Rešenje Okružnog suda u Valjevu, Gž.br.1360/08 od 19.12.2008. godine, dostupno u bazi PropisiSoft Online

12) Čl. 8 ZIO

postupka.¹³⁾ Ukoliko bi izvršni dužnik, prekršio odredbe iz sporazuma, izvršni poverilac bi morao da pokreće nov izvršni postupak.

Novi ZIO, ponovo uvodi institut odlaganja u izvršnom postupku, što je, na osnovu iznetog svakako pozitivno rešenje. Predviđeno je odlaganje na predlog izvršnog poverioca, na osnovu sporazuma stranaka, na osnovu predloga izvršnog dužnika i predloga trećeg lica.

Na predlog izvršnog poverioca, javni izvršitelj rešenjem protiv koga žalba nije dozvoljena, odlaže izvršenje koje nije još počelo. Ako je sprovođenje izvršenja počelo, a izvršni dužnik se usprotivi odlaganju u ostavljenom roku, javni izvršitelj odbija predlog izvršnog poverioca.¹⁴⁾ Ne vidimo razlog zbog kojeg je zakonodavac uslovio mogućnost izvršnog poverioca da traži odlaganje, za činjenicu da li je sprovođenje izvršenja počelo ili ne. Shodno iznetim stavovima smatramo da izvršni poverilac u toku celog postupka može da disponira svojim pravom da zahteva odlaganje. Takođe, kako izvršni poverilac može u toku celog postupka da povuče predlog za izvršenje¹⁵⁾, shodno principu „ko može više može i manje“, smatramo da i u toku celog postupka može zahtevati njegovo odlaganje.

Odlaganje izvršenja na predlog izvršnog dužnika proizilazi iz potrebe za prilagođavanjem opšte zakonske norme, konkretnoj životnoj situaciji. Naime, u određenim izuzetnim slučajevima (npr. teška bolest, trudnoća, smrtni slučaj) odlaganje izvršenja bi se moglo izvesti iz načela zaštite izvršnog dužnika. Dodajmo ovome i konstataciju da odlaganje može biti u interesu svih stranaka. Na primer, kod izvršenja ispražnjenjem i predajom nepokretnosti zakazano sprovođenje bi se moglo odložiti na zahtev izvršnog dužnika za određeni period u kojem bi on dobrovoljno ispunio svoju obavezu i na taj način rasteretio izvršnog poverioca obaveze da obezbedi potrebnu radnu snagu i prevoz sredstava radi sprovođenja izvršenja. Novi ZIO propisuje da izvršni dužnik može jednom u toku postupka predložiti da se odloži izvršenje. Svođenje mogućnosti izvršnog dužnika da samo jednom zahteva odlaganje, smatramo potpuno prihvatljivim rešenjem, obzirom da odlaganje treba ograničiti

na izuzetne slučajeve, čija je pretežna karakteristika da se ne dešavaju više puta.

Najzad, iz zakonske formulacije da „izvršni dužnik može jednom u toku izvršnog postupka da predloži javnom izvršitelju da se odloži izvršenje“, može se zaključiti da je odlaganje moguće samo u slučajevima kada javni izvršitelj sprovodi izvršenje. Argumentum a contrario proizilazi da kod sprovođenja izvršenja koje je u isključivoj nadležnosti suda¹⁶⁾, odlaganje nije dozvoljeno. Na osnovu predloga izvršnog dužnika, javni izvršitelj može da odloži izvršenje ako izvršni dužnik učini verovatnim da bi usled izvršenja pretrpeo nenadoknadiv ili teško nadoknadiv štetu, koja je veća od one koju bi zbog odlaganja pretrpeo izvršni poverilac, i ako odlaganje opravdavaju naročiti razlozi koje izvršni dužnik dokaže javnom ili po zakonu overenom ispravom.¹⁷⁾ Nedostatak propisivanja maksimalnog vremenskog perioda na koji se izvršenje po predlogu izvršnog dužnika odlaže smatramo nedostatkom novog ZIO. Zakonodavac se zadovoljio rešenjem da trajanje odlaganja određuje javni izvršitelj u zavisnosti od okolnosti, što može otvarati mogućnost arbiternosti.

Novi ZIO dozvoljava odlaganje izvršenja po predlogu trećeg lica koje je podnело prigovor da se izvršenje proglaši nedopuštenim. U tom slučaju javni izvršitelj može da odloži izvršenje, samo jednom u toku postupka ako treće lice dokazuje svoje pravo pravnosnažnom odlukom ili javnom ili po zakonu overenom ispravom.¹⁸⁾ Navedeno rešenje afirmiše prigovor trećeg lica kao efikasno sredstvo zaštite pravnih interesa, od povrede prava koje mogu nastati u postupku izvršenja. Naime, prema trenutno važećem ZIO prigovor trećeg lica nema suspenzivno dejstvo, odnosno ne sprečava izvršenje.¹⁹⁾ Otuda ukoliko je tužbeni zahtev trećeg lica usvojen pošto je izvršenje sprovedeno i poverilac namiren, trećem licu stoji na raspolaganju tužba iz pravno neosnovanog obogaćenja. Ovo iz razloga što protivizvršenje predstavlja sredstvo kojim se može koristiti samo dužnik. Nakon završenog izvršnog postupka, treće lice koje je pretrpelo kakvu štetu, može tražiti još samo odštetu na osnovu odredaba opšteg građanskog prava.²⁰⁾

13) Vid. čl 76 st. 4 ZIO

14) Čl. 120 st 1 i 2 novi ZIO

15) Čl. 65 st. 1 novi ZIO

16) Čl. 4 st. 1 novi ZIO „Sud je isključivo nadležan za izvršenje zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari, činjenja, nečinjenja ili trpljenja i izvršenje izvršnih isprava u vezi s porodičnim odnosima i vraćanjem zaposlenog na rad“

17) Čl. 122 st. 2 novi ZIO

18) Vid. čl. 123 novi ZIO

19) Čl. 50 st. 7 ZIO

20) N. Bodiroga, 130

Samim tim, prigovor trećeg lica kao pravno sredstvo zaštite, praktično gubi svaki značaj, a presuda trećeg lica izdejstvovana u parnici ostaje mrtvo slovo na papiru.²¹⁾ Otuda, opravdano se postavlja pitanje ima li logičnjeg rešenja od onog, po kojem bi treće lice u slučaju uputa na parnicu, pod određenim uslovima imalo pravo na odlaganje izvršenja do pravosnažnog okončanja parnice.²²⁾

Načelo ustavnosti i zakonitosti

Načelo ustavnosti i zakonitosti predstavljaju fundamentalna načela, na kojima se bez izuzetka temelje svi sudski postupci. Novi ZIO, zasniva se na načelima ustavnosti i zakonitosti, koja se konkretizuju kroz pojedinačne zakonske odredbe. Načelo ustavnosti podrazumeva da svi pravni akti u jednoj zemlji moraju biti usaglašeni sa ustavom kao pravnim aktom sa najvećom pravnom snagom. Njegova dosledna primena znači da je u pravnom sistemu uspostavljena hijerarhija pravnih akata, na čijem vrhu se nalazi ustav. Vladavina prava, kao osnovna pretpostavka uređene države, temelji se na ovom načelu i ustavu kao pravnom aktu, koji proklamuje osnovne principe na kojima se zasniva pravni poredak jedne zemlje. Razradom opštih ustavnih načela, dolazi se do posebnih principa svojstvenih postupku izvršenja i obezbeđenja (socijalno-ekonomска zaštita izvršnog dužnika, izuzimanje pojedinih stvari od izvršenja, zabrana zloupotrebe procesnih prava, itd.) Zakonitost, predstavlja takođe jedan od elemenata pravnog poretka, nadovezuje se na načelo ustavnosti i podrazumeva formalnu i sadržinsku saglasnost odnosnih pravnih akata sa zakonom. Ovako shvaćen princip zakonitosti zapravo obezbeđuje međusobnu usaglašenost elemenata pravnog sistema. Dosledna primena navedenih načela isključuje mogućnost arbitrenog postupanja organa pred kojim se vodi postupak, te se na taj način smanjuje i mogućnost eventualnih zloupotreba procesnih ovlašćenja.

Načelo formalnog legaliteta

Kako sud odlučuje na osnovu ustava, zakona i drugih propisa, rukovodi se načelom zakonitosti, prema kojem svi pravni akti državnih organa i građana moraju biti u skladu sa zakonom kao opštim, višim pravnim aktom. Da bi se zakonitost ostvarila, svaki pravni poredak predviđa sredstva pomoći kojih može da se ispituje zakonitost pravnih akata. Međutim, ispitivanje zakonitosti pravnih, pa samim tim i sudskih akata mora biti vremenski ograničeno, u su-

protnom uvek bi postojala neizvesnost u pogledu primeњene i ostvarivanja prava, učesnici pravnog prometa ne bi se mogli pouzdati u određeni pravni akt. Zbog toga istekom roka u kojem se može ispitivati zakonitost sudske akte, nastupa njegova pravosnažnost. Shodno načelu formalnog legaliteta, u izvršnom postupku se ni na koji način ne može preispitivati, menjati ili prilagođavati izvršna isprava - izvršni sud je vezan sadržinom izvršne isprave. Navedeno načelo proističe iz činjenice da je izvršna isprava pravosnažna odluka, a kao što smo videli, pravosnažnost podrazumeva da je odluka koja ima to svojstvo zakonita, i da se ne može više menjati. Važeći ZIO, doduše u nešto drugačijoj formulaciji, spominje načelo formalnog legaliteta.²³⁾ Međutim, i pored činjenice da bi trebalo da bude nepričuvljivo, u izvršnom postupku nailazimo na odstupanja od navedenog načela.

Ustanova proširene pravosnažnosti se često pominje kao izuzetak od načela formalnog legaliteta. Naime, dejstvo izvršne isprave se u određenim slučajevima, može proširiti i na krug lica koja u njoj izričito nisu navedena. Tako prema odredbama člana 213. ZIO, izvršenje radi ispražnjenja i predaje nepokretnosti se sprovodi tako što sudska izvršitelj, odnosno izvršitelj, nakon što udalji lica i ukloni stvari iz nepokretnosti, istu predaje u posed izvršnom poveriocu. Iz navedene odredbe proizlazi da nije nikakva smetnja za pravne sprovođenje izvršenja iseljenjem iz nepokretnosti ako se u samoj nepokretnosti ne nalazi dužnik po izvršnoj ispravi, već neko treće lice. U protivnom, postupak prinudnog izvršenja obaveze na iseljenje iz nepokretnosti bio bi obesmišljen zloupotrebama dužnika po izvršnoj ispravi, davanjem nepokretnosti u posed nekom trećem licu. Iz tih razloga zakonodavac je i predviđao da sudska izvršitelj, odnosno izvršitelj, ima ovlašćenje da bilo koje lice ili više njih koja se nalaze u nepokretnosti udalji, odnosno da bilo čije stvari izmesti iz nepokretnosti i da je ispražnjenu od lica i stvari preda izvršnom poveriocu.²⁴⁾

Jedna od najflagrantnijih odstupanja od načela formalnog legaliteta, predstavlja odredba važećeg ZIO koja se odnosi na razloge zbog kojih se može izjaviti prigovor. Naime, odredbom člana 42, tačka 2. ZIO između ostalog, je propisano da se prigovor na rešenje o izvršenju na osnovu izvršne isprave može izjaviti iz razloga koji sprečavaju izvršenje, i to ako je odluka na osnovu koje je doneto izvršenje apsolutno ništava.²⁵⁾ Naime, propisujući, kao jedan od razloga za prigovor i apsolutnu ništavost zakonodavac je dao u

21) Vid. Nebojša Šarkić, Mladen Nikolić: „Razmišljanja o mogućim pravcima izmene izvršnog prava u nas”, Novine u zakonskim rešenjima: zbornik radova, Beograd 2013, 186

22) Ibid.

23) Vid. čl. 8 ZIO

24) Iz presude Privrednog apelacionog suda, Pž. 3535/2013 od 16. maja 2013. godine, dostupna u bazi PropisiSoft Online

25) Vid. čl. 42 t. 2 ZIO

nadležnost i time ovlastio sud da u izvršnom postupku preispituje zakonitost izvršne isprave.²⁶⁾ Navedeno rešenje, je po našem mišljenju neprihvatljivo obzirom da predstavlja negaciju načela formalnog legaliteta. Zakonodavac je verovatno uvideo ovu anomaliju, te pomenuta odredba nije našla mesto u tekstu novog ZIO.²⁷⁾ Otuda, smatramo da novi ZIO doslednije sprovodi načelo formalnog legaliteta.

Odstupanje postoji u postupku obezbeđenja, kada izvršni poverilac svoje potraživanje i legitimaciju stranaka ne dokazuje izvršnom ili verodostojnom ispravom, odnosno odlukom stranog suda već samo verovatnošću svog potraživanja.²⁸⁾

Postupak izvršenja na osnovu verodostojne isprave, izuzetak je od načela formalnog legaliteta. U ovom slučaju poстоjanje potraživanja povodom kojeg se određuje i sprovođi izvršenje nije bilo predmet prethodnog postupka, već se o njemu prvi put odlučuje u izvršnom postupku. Otuda, odluka po predlogu za izvršenje na osnovu verodostojne isprave ima dva dela. Prvi deo, predstavlja odluku o potraživanju koje se verodostojnom ispravom dokazuje. Drugim delom, dozvoljava se prinudno izvršenje, radi namirenja utvrđenog potraživanja.

Načelo dispozicije

Shodno načelu dispozicije, izvršni postupak se, osim u retkim slučajevima, ne pokreće po službenoj dužnosti već na inicijativu nosioca prava iz izvršne isprave. Međutim, načelo dispozicije ne iscrpljuje se samo kod pokretanja postupka. I pored činjenice da se postupak pokrenut inicijativom izvršnog poverioca, razvija po službenoj dužnosti, načelo dispozicije dominira i u njegovim docnjim fazama. U tom smislu, izvršni poverilac: bira da li će izvršenje sprovoditi sud ili izvršitelj,²⁹⁾ predlaže sredstvo izvršenja,³⁰⁾ može podneti prigovor protiv rešenja, kojim je odbijen ili odbačen predlog za izvršenje,³¹⁾ može pred sudom nadležnim za određivanje izvršenja da podnese zahtev za dobijanje izjave o imovini izvršnog dužnika,³²⁾ može da povuče predlog za izvršenje, u celini ili delimično i to bez pristanka izvršnog dužnika.³³⁾ Načela dispozicije i efikasnosti ustanovljene su, pre svega, u interesu izvršnog poverioca. Stoga se

opravdano može postaviti pitanje kojem načelu dat prednost ukoliko izvršni poverilac disponirajući svojim pravom, prolongira postupak i na taj način onemogućava efikasno sprovođenje izvršenja. Tako na primer, izvršni poverilac može namerno odugovlačiti sa dostavljanjem određenih podataka o izvršnom dužniku, kako bi uvećao iznos duga na ime kamate koja teče do trenutka naplate potraživanja ili neracionalno, iznoseći nove procesne predloge uvećavati troškove postupka, na štetu izvršnog dužnika. Smatramo da bi sud, odnosno izvršitelj morao u svakoj konkretnoj situaciji da proceni da li stranka, shodno načelu dispozicije, koristi savesno svoja procesna ovlašćenja ili pak ulazi u domen zloupotrebe istih.

Načelo zaštite izvršnog dužnika

Suština izvršnog postupka je prinudno namirenje potraživanja izvršnog poverioca, te su gotovo svi pravni mehanizmi kojima je ova procedura ustrojena, usmereni u tom pravcu. Međutim, u ovaj korpus pravila neophodno je uvrstiti i ona koja se temelje na socijalno-ekonomskom aspektu zaštite izvršnog dužnika, kao lica protiv kojeg se postupak vodi. Izvršenje ima za cilj namirenje poverioca, a ne egzistencijalno uništenje ili onesposobljenje dužnika.³⁴⁾ I pored činjenice da se pravno-tehnički navedeno načelo eksplicitno ne pominje u zakonu, nesporno je da su pojedine odredbe utemeljene upravo radi zaštite izvršnog dužnika.

Novi ZIO, kao i njegov trenutno važeći prethodnik,³⁵⁾ poznaju načelo srazmere prilikom sprovođenja izvršenja. Tako, javni izvršitelj je dužan da prilikom izbora sredstva i predmeta izvršenja radi namirenja novčanog potraživanja vodi računa o srazmeri između visine obaveze izvršnog dužnika i sredstva i vrednosti predmeta izvršenja.³⁶⁾ Dakle, između potraživanja koje se namiruje, odnosno obezbeđuje i predmeta, sredstva izvršenja mora postojati, barem približni, materijalni ekvivalent. Tako, na primer ne bi se moglo odrediti sprovođenje izvršenja prodajom nepokretnosti izvršnog dužnika, ukoliko vrednost nepokretnosti znatno prevazilazi iznos potraživanja. Tumačenjem navedenih odredbi možemo zaključiti da je zakonodavac dao prednost načelu zaštite dužnika nad načelom efikasnosti.

26) N. Šarkić, M. Nikolić, 181

27) Vid. čl 74 t. 2 novi ZIO

28) Član 35 stav 6. ZIO

29) Član 20 stav 1. ZIO

30) Član 40 stav 3. ZIO

31) Član 54 stav 1. ZIO

32) Član 35 stav 8. ZIO

33) Borivoje Poznić, Vesna Rakić Vodinelić, „Građansko procesno pravo”, Beograd 1999, 439

34) Čl. 56 novi ZIO

35) Vid. čl. 20 st. 8 ZIO

36) Čl. 56 novi ZIO

Međutim, mišljenja smo da bi u ovom slučaju, zaštita imovinskih interesa izvršnog dužnika, na uštrb interesa izvršnog poverioca, bila u suprotnosti sa prirodnom izvršnog postupka. Stoga, smatramo da bi se, i pored nesrazmernog izvršenja moglo odrediti i na onim sredstvima izvršnog dužnika, čija vrednost prevazilazi iznos duga, ukoliko druga sredstva ne postoje, odnosno ukoliko je to jedini način da se postupak namirenja efikasno sprovede.

Načelo zaštite izvršnog dužnika najdoslednije je primenjeno kod normi kojima je propisano šta se izuzima od izvršenja. Zakonom se taksativno nabrajaju, koje pokretne stvari ne mogu biti predmet popisa i procene.³⁷⁾ Reč je dakle o stvarima koje su neophodne da bi se ostvario minimum egzistencijalnih potreba izvršnog dužnika, i članova njegovog domaćinstva, odnosno o stvarima čijom bi se prodajom u izvršnom postupku degradiralo dostojanstvo izvršnog dužnika, a bez adekvatnog zadovoljenja pravnog interesa izvršnog poverioca. Pored toga, postoji čitav niz ograničenja i izuzimanja na imovini izvršnog dužnika.³⁸⁾ Reč je kognitivnim normama, koje imaju apsolutnu primenu. Njihovom povredom stvaraju se anomalije u postupku sprovođenja izvršenja, koje zainteresovanim licima daju mogućnost da zahtevaju otklanjanje učinjenih nepravilnosti.

Određivanje minimalne prodajne cene u postupku izvršenja ima dvostruki značaj. S jedne strane, stvari (pokretne i nepokretne) prodaju se ispod procenjene vrednosti kako bi se sama prodaja učinila atraktivnijom za potencijalne kupce. S druge strane, propisivanjem donje granice, ispod koje se stvari ne mogu prodati izbegava se mogućnost prodaje dužnikovih stvari u bescenje. Otuda, ovu ustanovu možemo posmatrati i kao realizaciju načela zaštite izvršnog dužnika. Prema ranije važećem Zakonu o izvršnom postupku,³⁹⁾ popisane stvari nisu mogle se prodati za iznos ispod procenjene vrednosti na prvom nadmetanju, odnosno u roku koji je sud odredio za prodaju neposrednom pogodbom. Ako na prvom nadmetanju nije bila postignuta cena

u visini procenjene vrednosti, sud je na predlog stranke određivao novo nadmetanje na kojem je početna cena bila jednakoj jednoj polovini procenjene vrednosti. Važeći ZIO propisuje minimalnu početnu cenu, na prvom i drugom javnom nadmetanju, koja iznosi 60%, odnosno 30% od procenjene vrednosti. Međutim, iz pravnog stava Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda, usvojenog na sednici od 25. juna 2012. godine, proizlazi da se stvari mogu na javnom nadmetanju prodati i ispod propisanog minimuma. „Kada se radi o ceni, ZIO ne određuje cene po kojima će se prodavati pokretne stvari, kako na javnom nadmetanju tako i u slučaju kada se stvari prodaju putem neposredne pogodbe. Ukoliko se stvari prodaju putem javnog nadmetanja ZIO određuje početnu cenu na prvom nadmetanju 60% procenjene vrednosti, a na drugom 30% procenjene vrednosti. To ne znači da se stvari ne mogu prodati po višoj, odnosno nižoj ceni. Da li će se prodati po višoj ili nižoj ceni zavisi od ishoda javnog nadmetanja. To znači i da se na drugom javnom nadmetanju mogu prodati po ceni ispod 30% procenjene vrednosti“.⁴⁰⁾ Navedeni stav smatramo neodrživim, jer je suprotan načelu zaštite izvršnog dužnika. S druge strane, stav se očigledno se zasniva na gramatičkom tumačenju odredbe člana 97 ZIO. Naime, zakonodavac se poslužio neveštrom formulacijom te je propisao samo minimalnu početnu cenu. Na taj način ostavio je prostora za navedeno tumačenje, odnosno mogućnost da krajnja cena bude i ispod početne, ukoliko bude ponuđena u toku javnog nadmetanja. Novi ZIO, uvodi dve značajne izmene. Pre svega, nedvosmisleno propisuje da stvar ne može biti prodata ispod određene cene, dakle ne određuje samo minimalnu početnu već i krajnju cenu. S druge strane podiže se visina prodajne cene. Tako, na prvom javnom nadmetanju početna cena iznosi 70%, a na drugom 50% od procenjene vrednosti stvari.⁴¹⁾ Na taj način, kada je reč o postupku prodaje nepokretnosti, dolazi do usaglašavanja prodajne cene po odredbama ZIO i cene u vansudskom postupku prodaje, koji je uređen Zakonom o hipoteci.⁴²⁾

37) Vid. čl. 115 ZIO i čl. 218 novi ZIO

38) Vid. čl. 115 ZIO i čl. 164 novi ZIO: „Ne može biti predmet izvršenja poljoprivredno zemljište zemljoradnika površine do 10 ari“; čl. 147 ZIO i čl. 257 novi ZIO: „Ne mogu biti predmet izvršenja:

1) primanje po osnovu zakonskog izdržavanja, naknade štete nastale usled oštećenja zdravlja ili umanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i zbog izgubljenog izdržavanja usled smrti davaoca izdržavanja;

2) primanje po osnovu naknade zbog telesnog oštećenja po propisima o invalidskom osiguranju;

3) primanje po osnovu socijalne pomoći;

4) primanje po osnovu privremene nezaposlenosti; 5) primanje po osnovu dodatka na decu;

6) primanje po osnovu stipendije i pomoći učenicima i studentima;

7) druga potraživanja čiji je prenos zabranjen zakonom“; čl. 148 ZIO i 258 novi ZIO: „Izvrše-

nje na zaradi ili plati, naknadi zarade, odnosno naknadi plate i penziji može da se sproveđe u visini do dve trećine zarade, naknade zarade, plate, naknade plate i penzije, odnosno do njihove polovine, ako je njihov iznos jednak ili manji od minimalne zarade utvrđene u skladu sa zakonom“

39) Zakon o izvršnom postupku - ZIP, „Službeni glasnik“ RS, broj 125/2004

40) Pravni stav Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda, usvojen na sednici od 25. juna 2012. godine

41) Čl. 178 novi ZIO

42) Zakon o hipoteci - ZH, „Sužbeni glasnik RS“, broj 115/2005, 60/2015, 63/2015-OUS i 83/2015. Vid. čl. 35, st. 6 i 7 ZH

Zaključak

Već i površnom analizom odredbi novog ZIO, možemo zaključiti da se isti oslanja na opšta načela izvršnog postupka, koja su bila utemeljena i u prethodnim zakonskim aktima koji su uređivali ovu materiju. Od navedenog zakona očekuje se, pre svega, da postupak učini efikasnijm. Otuda, će ponovno uvođenje odlaganja izvršenja, u očima izvršnih poverilaca sigurno biti okarakterisano kao i ne toliko pozitivna novina. Smatramo da je zakonodavac, na dovoljno restriktivan način prišao ovoj ustanovi, te da odlaganje izvršenja neće postupak učiniti manje efikasnim. Izvršni

postupak ne odlikuje samo brzina u postupanju. Norme kojima je regulisan moraju biti usklađene se principima iz ustava, što je posledica primene načela ustavnosti, svojstvenog ne samo izvršnom već i svim drugim sudskim postupcima. Otuda, održavanje ravnoteže između načela zaštite izvršnog dužnika, s jedne, i načela efikasnosti s druge strane predstavlja izazov, koji se stavlja pred zakon koji uređuje oblast prinudnog izvršenja. Kako je primena novog ZIO odložena do 01.07.2016. godine, ostaje nam da vidimo kako će se novousvojena pravila pokazati u praksi.

PREDSTAVITE SE
STRUČNO
I KVALITETNO
VAŠIM
POTENCIJALNIM
KLIENTIMA

**REGISTRUJTE
SE BESPLATNO!**

www.nadjiadvokata.com

DUŽNOST DAVANJA PODATAKA PO ZAKONU O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU

*Petar Učajev
advokat*

„moru“ izmena dosadašnjih propisa prednjače izmene pravila koja se odnose na izvršni postupak, odnosno postupak izvršenja i obezbeđenja, a što će reći članovi nekadašnjeg Zakona o izvršnom postupku¹⁾ i članovi sada već „nekadašnjeg“ Zakona o izvršenju i obezbeđenju²⁾.

Novim Zakonom o izvršenju i obezbeđenju³⁾ (u daljem tekstu: Zakon) uvedeni su mnogi instituti, dosada nepoznati domaćoj pravnoj praksi, čija primena nam, sa svim svojim nedoumicama, tek predstoji.

Ostavljavajući po strani prednosti i mane uvedenih instituta, odnosno razrađivanja postojećih, u ovom tekstu posebno sam se bavio dužnostima davanja podataka, propisanim članom 31. Zakona.

Odredba iz člana 31. Zakona propisuje:

„(1) Državni organi, imaoci javnih ovlašćenja, druga pravna lica i preduzetnici dužni su da sudu i javnom izvršitelju besplatno dostave, na njihov zahtev, sledeće podatke o izvršnom dužniku:

- 1) ime i prezime ili poslovno ime;
- 2) adresu prebivališta ili boravišta;
- 3) datum rođenja;
- 4) jedinstveni matični broj građana;
- 5) poreski identifikacioni broj;

- 6) podatke o visini zarade i drugih stalnih novčanih primanja i njihovim isplatiocima i podatke o plenidbi zarade ili administrativnoj zabrani na zaradi i drugim stalnim novčanim primanjima;
- 7) brojve računa, štednih uloga i depozita kod banaka, stanje i promet na njima i podatke o plenidbama na njima;
- 8) podatke o platnim računima i izdatom elektronskom novcu kod pružalaca platnih usluga i izdavalaca elektronskog novca, stanje i promet na tim računima, odnosno u vezi sa elektronskim novcem, i podatke o plenidbama na njima;
- 9) brojve računa finansijskih instrumenata i stanje na njima;
- 10) podatke o udelima u privrednim društvima ili drugom učeštu u pravnim licima i dobiti koju je izvršni dužnik na osnovu toga ostvario u poslednjoj godini;
- 11) podatke o nepokretnostima na kojima ili povodom kojih izvršni dužnik ima imovinska prava;
- 12) podatke iz evidencije registrovanih motornih i priključnih vozila;
- 13) podatke iz Registra vazduhoplova Republike Srbije i Evidencije vazduhoplova Republike Srbije i odgovarajućeg registra plovila;
- 14) podatke iz evidencija o pokretnim stvarima;
- 15) podatke o penzijskom i zdravstvenom osiguranju;
- 16) podatke iz matičnih knjiga o ličnim stanjima;
- 17) podatke o životnom i imovinskom osiguranju;
- 18) podatke poreske uprave o poreskim prijavama za poslednje tri godine;

1) Službeni glasnik RS 125/2004 od 22.11.2004. godine

2) Službeni glasnik RS 31/2011 od 09.05.2011. godine

3) Službeni glasnik RS 106/2015 od 21.12.2015. godine, stupio na snagu 01.07.2016. godine

- 19) identifikacione podatke (član 30) o stranama koje su zaključile pravni posao, prepis isprave o pravnom poslu, a ako isprave nema, podatke o sadržini pravnog posla ili radnje koji se odnose na:
- a) teretna raspolaganja kojima je izvršni dužnik u poslednjoj godini činjenjem ili nečinjenjem raspologao svojom imovinom u korist drugih lica,
 - b) teretna raspolaganja kojima je izvršni dužnik u poslednje tri godine činjenjem ili nečinjenjem raspologao svojom imovinom u korist supružnika, vanbračnog partnera, srodnika u pravoj liniji ili u pobočnoj liniji do četvrtog stepena srodstva ili tazbinskog srodnika do četvrtog stepena srodstva,
 - v) besplatna raspolaganja u poslednje tri godine, izuzev uobičajenih prigodnih poklona, nagradnih poklona ili poklona iz zahvalnosti čija je vrednost srazmerna imovinskim mogućnostima izvršnog dužnika.
- (2) Da bi dobio podatke, javni izvršitelj mora da pokaže rešenje o izvršenju na osnovu izvršne ili verodostojne isprave ili rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave radi namirenja potraživanja nastalog iz komunalnih usluga i srodnih delatnosti.
- (3) Dobijene podatke sud i javni izvršitelj mogu da obrađuju samo radi utvrđivanja imovine izvršnog dužnika i sprovođenja izvršenja.
- (4) Sud i javni izvršitelj ima pravo da od državnih organa, imalaca javnih ovlašćenja, drugih pravnih lica i preduzetnika besplatno dobije i druge podatke koji su mu potrebni za delotvorno vođenje izvršnog postupka.
- (5) Državni organi, imaoči javnih ovlašćenja, druga pravna lica i preduzetnici dužni su da izvršnom poveriocu koji navede potraživanje radi čijeg namirenja ili obezbeđenja namerava da vodi izvršni postupak ili postupak obezbeđenja i priloži izvršnu ispravu u kojoj je sadržano potraživanje, besplatno dostave sve podatke koje su dužni da dostave i sudu i javnom izvršitelju, izuzev podataka iz poreske prijave za poslednje tri godine (stav 1. tačka 18. ovog člana). Pod istim uslovima dužnost dostavljanja podataka postoji i prema advokatu kao punomoćniku izvršnog poverioca. Dobijene podatke izvršni poverilac i advokat izvršnog poverioca mogu da koriste samo za potrebe izvršnog postupka, a podatke o pravnim poslovima i radnjama (stav 1. tačka 19. ovog člana) samo za pobijanje pravnih radnji izvršnog dužnika u svrhe sprovođenja izvršenja.
- (6) Podaci moraju da se dostave u roku od osam dana od dana prijema zahteva za dostavljanje.”

4) Službeni glasnik 31/2011 od 09.05.2011. godine

Član 36.

„Advokat ima pravo da, u cilju pružanja pravne pomoći, od državnih organa, ustanova, preduzeća i drugih organizacija traži i blago-vremeno dobije informacije, spise i dokaze koji su u njihovom posedu ili pod njihovom kontrolom.

Državni organi, ustanove i preduzeća dužni su da, u skladu sa zakonom, advokatu omoguće pristup informacijama, spisima i dokazima iz stava 1. ovog člana.“

Citirani član vrlo detaljno propisuje prava i obaveze svih učesnika u postupku izvršenja u vezi sa davanjem, odnosno primanjem podataka i informacija. Kako obaveze državnih organa, imaoča javnih ovlašćenja, bilo kojih pravnih lica i preduzetnika, sa jedne strane, tako prava suda, javnog izvršitelja, izvršnih poverilaca i advokata, punomoćnika izvršnih poverilaca, sa druge strane.

Prethodna regulativa, prema pravilima starog Zakona o izvršenju i obezbeđenju, zasnivala se na davanju ovlašćenja tadašnjim privatnim izvršiteljima da sprovode izvršenja na celokupnoj imovini (što novim zakonom nije ukinuto, već je svedeno samo na izvršenja na osnovu izvršne isprave). Zbog takvog zakonskog rešenja gotovo da nije postojao predlog za izvršenje koji bi sastavio izvršni poverilac ili njegov punomoćnik, a da on nije podrazumevao naplatu potraživanja na dužnikovoj celokupnoj imovini, uz zahtev sudu da od dužnika obavezno pribavi izjavu o imovini. Uobičajena praksa se zasnivala na tome da poverilac ili njegov punomoćnik u njegovo ime podnesu predlog za izvršenje na celokupnoj imovini, a da onda privatni izvršitelj, ili eventualno sud, utvrđuje šta sve dužnik od imovine ima, odnosno poseduje pa po svojoj slobodnoj volji proceni kojim sredstvom i na kojim predmetima će sprovoditi izvršenje radi najcelishodnijeg namirenja poverioca.

Odredba iz člana 31. Zakona rešava decenijski problem sa kojim su se susretali poverioci, a koji se sastojao u tome da čak ni uz postojanje izvršne isprave poverioci nisu uspevali da naplate svoje potraživanje, jer nisu imali zakonski način da dođu do informacija o dužnikovoj imovini. Drugi način na koji su poverioci dolazili do informacija o imovini je po pravilu podrazumevao kakvo lično poznanstvo sa zaposlenima u državnim organima i ustanovama, te uz izviđajno-potražne radnje nekako dolazili do informacija gde dužnik radi, da li ima automobil ili eventualno plovilo, da li je korisnik penzije, vlasnik kakve nepokretnosti, a sve vreme uz povrede podataka o ličnosti.

Čak ni advokati, iako je odredba iz člana 36. Zakona o advokaturi⁴⁾ nedvosmisleno propisivala da advokat ima pravo na informaciju, nisu uspevali da pribave potrebne podatke jer su državni organi jednostavno ignorisali ovu odredbu.

Međutim, odredba iz člana 31. Zakona je omogućila poveriocima da zaista i pribave informacije o dužnikovom stanju imovine.

Analizirajući odredbu može se zaključiti da je potrebno da zainteresovano lice subjektu kojem podnosi zahtev dokaže pravni interes za pribavljanje podatka o dužniku pa da mu

isti zaista i dostavi takvu informaciju i to besplatno u roku od osam dana.

Nekako se propisano ovlašćenje i ranije podrazumevalo kada su u pitanju sud i javni izvršitelj (raniji naziv privatni izvršitelj), ali to je značilo da je poverilac morao da pokrene postupak izvršenja da bi mehanizam pribavljanja informacije uopšte otpočeo. To je dakle, podrazumevalo da poverilac rizikujući da li dužnik uopšte ima neku imovinu, podnese predlog za izvršenje, plati sudske taksu i plati predujam izvršitelju. Kada sve to uradi, on ustvari najpre uveća iznos svog potraživanja, odnosno dužnikov dug, pa tek onda pristupa pribavljanju informacija da li dužnik nešto poseduje ili ne, a tek u trećem koraku bira sredstvo i predmet izvršenja koje mu se čini najcelishodnije za naplatu svog potraživanja, ako se uopšte nešto pronađe.

Međutim, sada je to znatno olakšano jer omogućava poveriocu i njegovom punomoćniku, konkretno advokatu, da besplatno preduzmu sve radnje u cilju pribavljanja informacija o postojanju ili nepostojanju dužnikove imovine pre nego što otpočne izvršenje i pre nego što se izloži dodatnim troškovima u vidu sudske takse i predujma javnom izvršitelju.

Dakle, nije potrebno da je poverilac već pokrenuo postupak izvršenja ili obezbeđenja, već samo da namerava to i da učini, s tim da nije dužan opravdati tu nameru (zaista i pokrenuti postupak).

Terminološki bi se moglo zameriti u tom članu naziv „izvršni“ poverilac, jer on u suštini nije još izvršni sve dok ne pokrene postupak, a navedene radnje predstavljaju radnje eventualne pripreme za izvršenje, odnosno radnje u predizvršenju.

Takođe, član 31. se odnosi i na pribavljanje podataka o preduzetim pravnim poslovima na osnovu kojih bi mogao da podnese paulijansku tužbu ili pobjojnu tužbu u stečaju, a za pobijanje pravnih radnji dužnika u svrhe sprovođenja izvršenja.

Ono što je poveriocu zabranjeno, to je da sazna podatke iz poreske prijave dužnika za poslednje tri godine (stav 1. tačka 18. ovog člana), kao i da te podatke koristi u bilo koje druge svrhe osim za potrebe postupka izvršenja.

Članom 32. Zakona⁵⁾ propisana su ograničenja dužnosti davanja podataka i ona se odnose na situacije kada je poveriocu već omogućeno da iz javnog registra sam pribavi podatak o imovini dužnika besplatno (ovde bi se moglo pogrešno pomisliti na pribavljanje izvoda iz lista nepokret-

nosti iz Republičkog geodetskog zavoda, ali on nije besplatni), kao i u situacijama kada je imovina dužnika dovoljna da se poverilac sa svojim potraživanjem namiri.

Problemi u primeni člana 31. i 32. Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Bez obzira na jasnu odredbu člana 31. Zakona ipak u praksi se javlja dosta problema. Najpre problem je što se vrlo retko poštuje rok za dostavljanje podataka od osam dana. Formalno to izgleda jednostavno; stranka podnese zahtev, zahtev se prosledi ovlašćenom licu za postupanje po tim zahtevima, on tumači zahtev, proverava izvršnost isprave, konsultuje se sa pravnicima i drugim licima (ovo se posebno dešavalо u prвim danima primene Zakona), izradi se informacija, preda se na potpis, šalje se na ekspediciju i stranka dobije istu tek nakon 15-30 dana, iako se formalno na toj informaciji nalazi datum koji odgovara roku od osam dana od prijema zahteva.

Drugi problem je što se na osnovu ovog člana može zahavati dobijanje podataka o nepokretnostima koje se vode na dužnika i to besplatno, a Republički geodetski zavod ne želi da se odrekne takse za pribavljanje lista nepokretnosti, dok se isto odnosi i na Narodnu banku Srbije koja za svaku potvrdu o dužniku zahteva plaćanje takse u iznosu od 900,00 dinara. Treći i najbitniji problem je što ustanova, odnosno pravno lice osnovano od strane države, konkretno Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, ne postupa po tim zahtevima, već direktno po proteku roka od osam dana odbija izdavanje informacije dopisom da se radi o zahtevu po kojem oni postupaju samo kada im se lično obrati dužnik.

Takođe, sporna će biti i primena člana 32. stava 2. Zakona jer se ne navodi šta će potencijalni davalac informacije tačno da uradi u slučaju da utvrdi da je imovina dužnika veća od potraživanja poverioca, već se samo navodi da će da obavesti da je imovina dovoljna, a ne kaže da li ima obavetu da obavesti o kojoj imovini se radi, da li je imovina zaista dovoljna da se iz nje namire i troškovi kamate, troškovi sprovođenja izvršenja i ko je kod davaoca informacije vlastan da izvrši tu procenu.

Dakle, kao što se može zaključiti, i kod najjasnijih odredaba Zakona primena u praksi može da bude teška, odnosno otežana, posebno u situaciji kada je potrebno prilagoditi i druge propise u skladu sa donetim Zakonom, a možda čak izvršiti i kakvu edukaciju zaposlenih koji te propise treba i da primenjuju.

5) Član 32. Zakona o izvršenju i obezbeđenju: Ograničenja dužnosti davanja podataka

„Dužnost davanja podataka ne važi ako se o podatku vodi javni registar koji je besplatno dostupan sudu, javnom izvršitelju, izvršnom poveriocu ili advokatu kao njegovom punomoćniku.“

Kada imovina izvršnog dužnika prelazi visinu potraživanja izvršnog poverioca, državni organ, imalač javnih ovlašćenja, drugo pravno lice i preduzetnik dužan je da sud, javnog izvršitelja, izvršnog poverioca ili advokata kao njegovog punomoćnika obaveste samo o tome da je imovina izvršnog dužnika dovoljna da se izvršni poverilac namiri.“

PRIVREMENE MERE U KRIVIČNOM POSTUPKU

Gordana Krstić
Tužilački pomoćnik

Privremene mere u krivičnom postupku predstavljaju sredstvo obezbeđenja imovinskoopravnog zahmeta nastalog usled izvršenja krivičnog dela ili protivpravnog dela koje je u zakonu predviđeno kao krivično delo, odnosno instrument obezbeđenja imovinske koristi, koja se po odredbama krivičnog materijalnog prava mora oduzeti. Iako su *stricto sensu* institut izvršnog prava, mogu biti određene i u krivičnom postupku. Regulisane su Zakonom o krivičnom postupku¹⁾ u Poglavlju XII pod nazivom „Imovinskoopravni zahtev” i u Poglavlju XXII „Postupak za oduzimanje imovinske koristi”, dok se na ostala pitanja shodno primenjuju odredbe Zakona o izvršenju i obezbeđenju²⁾.

Lice koje je ovlašćeno da podnese imovinskoopravni zahtev u parničnom postupku, opštinski, gradski ili državni pravobranilac ovlašćeni da se stara o zaštitu javne svojine, kao i javni tužilac, aktivno su legitimisani za podnošenje suda *predloga za određivanje privremene mera* s ciljem obezbeđenja imovinskoopravnog zahteva, odnosno imovinske koristi proistekle iz krivičnog dela. Predlog treba da sadrži vrstu privremene mere, njen trajanje, sredstvo i predmet kojim se ona izvršava, sa obrazloženjem okolnosti koje ukazuju da bi daljim raspolažanjem pokretnim, nepokretnim stvarima ili potraživanjima okrivljeni (izvršni dužnik) mogao da osujeti naplatu potraživanja, odnosno oduzimanje

protivpravne imovinske koristi, uz navođenje dokaza koji to potkrepljuju i čine verovatnim postojanje potraživanja. Predlog može biti uperen i protiv trećih lica, kod kojih se stvar ili imovinska korist pribavljeni krivičnim ili protivpravnim delom u zakonu određenim kao krivičnim delom nalazi³⁾. Dozvoljeno je predlaganje jedne ili više privremenih mera, tako da se izvršavaju istovremeno ili tako da se sledeća mera izvršava, ako prethodno nije bila dovoljna za obezbeđenje potraživanja, radi adekvatne zaštite interesa izvršnog poverioca.

Po vrsti privremene mere se mogu podeliti na:

- privremene mere za obezbeđenje novčanog potraživanja** (zabranu otuđenja, odnosno opterećenja pokretnih stvari čiji je vlasnik, po potrebi njihovo oduzimanje od okrivljenog i poveravanje na čuvanje trećem licu; zabrana otuđenja, odnosno opterećenja nepokretnosti čiji je vlasnik ili drugih stvarnih prava koja su upisana u njegovu korist na nepokretnostima u katastar nepokretnosti; zabrana dužniku okrivljenog, odnosno trećem licu da isplati potraživanje ili preda stvar i zabrana okrivljenom da primi isplatu potraživanja ili primi stvar i da njima raspolaže; nalog organizaciji za prinudnu naplatu da bankama koje vode račune okrivljenog naloži da novčana sredstva u visini obezbeđenog potraživanja prenesu u depozit javnog izvršitelja; nalog

1) Zakon o krivičnom postupku, Sl. gl. RS 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14.

2) Zakon o izvršenju i obezbeđenju, Sl. gl. RS 106/15.

3) Čl. 257 st. 4 Zakonika o krivičnom postupku (bel.1).

Centralnom registru hartija od vrednosti da upiše zabranu otuđenja i opterećenja akcija okriviljenog i upiše zabranu okriviljenom da koristi pravo glasa iz akcija i raspolaže njime; oduzimanje gotovog novca ili hartija od vrednosti od okriviljenog i njihovo polaganje u sudske depozite, odnosno kod javnog izvršitelja⁴⁾. Važno je napomenuti da se upis zabrane raspolađanja udelima i akcijama u privrednim društvima, odnosno zabrane korišćenja i raspolađanja prava iz udeli, odnosno akcija evidentira u Registru sudske zabrane Agencije za privredne registre i zabrana raspolađanja i opterećenja nepokretnostima upisuje se u Katastar nepokretnosti Republičkog geodetskog zavoda, zbog načela javnosti i efektivne implementacije privremenih mera;

2. privremene mere za obezbeđenje nenovčanog potraživanja (zabranu otuđenja, odnosno opterećenja pokretnih stvari koje su predmet potraživanja oštećenog i, po potrebi, njihovo oduzimanje od okriviljenog i poveravanje na čuvanje trećem licu; zabranu otuđenja, odnosno opterećenja nepokretnosti koja je predmet potraživanja, uz upis zabeležbe zabrane u katastar nepokretnosti; zabranu okriviljenom da preduzima radnje koje mogu naneti štetu oštećenom i zabranu da promeni stvar koja je predmet potraživanja oštećenog; zabranu dužniku okriviljenog da mu predstvari koja je predmet potraživanja; nalog Centralnom registru hartija od vrednosti da upiše zabranu otuđenja i opterećenja akcija koje su predmet potraživanja oštećenog i upiše zabranu okriviljenom da koristi pravo glasa iz akcija i raspolaže njime; nalog okriviljenom da preduzme radnje potrebne da se sačuva nepokretnost ili pokretna stvar i spreči njihova fizička promena, oštećenje ili uništenje; privremeno uređenje spornog odnosa, ako je potrebno da bi se otklonila opasnost od nasilja ili veće nenadoknade štete.⁵⁾

Kada je reč o sredstvima izvršenja, ona su različita u zavisnosti od vrste potraživanja i odnose se na radnje kojima se namiruje potraživanje. **Sredstva izvršenja radi namirenja novčanog potraživanja** obuhvataju prodaju nepokretnosti okriviljenog, prodaju pokretnih stvari okriviljenog, prenos novčanog potraživanja okriviljenog, prenos zarade okrivilje-

nog, prenos novčanih sredstava sa tekućeg ili drugog računa kod banka, odnosno štednog uloga okriviljenog, prodaju finansijskih instrumenata okriviljenog, prodaju udelu u privrednim subjektima i prenos potraživanja okriviljenog da mu se predaju ili isporuče pokretnе stvari ili preda ne-pokretnost. **Sredstva izvršenja radi ostvarivanja nenovčanog potraživanja** su: predaja pokretnih stvari okriviljenog, ispravljanje i predaja nepokretnosti okriviljenog, činjenje, nečinjenje ili trpljenje okriviljenog, predaja deteta i izvršenje drugih odluka u vezi s porodičnim odnosima, vraćanje zaposlenog na rad, deoba suvlasničke stvari i izdještovanje izjave volje.⁶⁾

Pošto privremene mere u krivičnom postupku za svoju fundamentalnu svrhu imaju obezbeđenje imovinskopopravnog zahteva, odnosno imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, određuju se prevashodno za obezbeđenje novčanog potraživanja i manifestuju se kroz zabranu otuđenja, opterećenja nepokretnosti koja je predmet potraživanja, odnosno zabranu otuđenja i raspolađanja finansijskim instrumentima, hartijama od vrednosti, odnosno udelima i akcijama u privrednim društvima i pravima koja iz njih proizilaze⁷⁾.

Predmeti izvršenja⁸⁾ su stvari ili prava izvršnog dužnika na kojima se sprovodi izvršenje i to ne mogu biti stvari izvan prometa, objekti, oružje i oprema koji su namenjeni odbrani i bezbednosti Republike Srbije, niti stvari koje su ovim ili drugim zakonom izuzete od izvršenja.

U predlogu za određivanje privremene mere veoma je važno da podnositelj učini verovatnim postojanje imovinskopopravnog zahteva, odnosno protivpravne imovinske koristi, što bi trebalo da proizilazi iz činjeničnog opisa krivičnog dela koje se okriviljenom stavlja na teret, kao i opasnost da će bez takve mere kasnije okriviljeni osuđeni ili znatno otežati naplatu potraživanja time što će svoju imovinu ili sredstva otuđiti, prikriti ili na drugi način njima raspolažati. U slučaju da je predlog uperen protiv trećeg lica potrebno je argumentovati njegovu povezanost sa okriviljenim, način i uslove sticanja nepokretnih ili pokretnih stvari, posebno naglasiti *exempli caousa* sticanje bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti, i obrazložiti opasnost da bi daljim raspolađanjima moglo doći do osuđe-

4) Čl. 459 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel.2).

5) Čl. 460 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel.2)

6) Čl. 54 st. 2 i st. 3 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel.2).

7) Exempli causa, u skladu sa čl. 200 st. 1 tač. 5,6 i 24 Zakona o privrednim društvima, Sl. gl. RS 36/11, 99/11, 83/14, 5/15 kod jednočlanog društva sa ograničenim odgovorništu, u kom je okriviljeni ili treće lice protiv kog se određuje privremena mera jedini član društva, može im se zabraniti da vrše nadležnosti, koje spadaju u delokrug Skupštine, kao što su da odlučuju o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala društva, kao i o svakoj emisiji hartija od vrednosti, da odlučuju o raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitaka, uključujući i određivanje dana sticanja prava na učešće u dobiti i dana isplate učešća u dobiti članovima društva, da daju saglasnost na sticanje, prodaju, davanje u zakup, zalaganje ili drugo raspolađanje imovinom veće vrednosti u smislu člana 470 Zakona o privrednim društvima.

8) Čl. 55 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel.2).

ćenja naplate novčanog potraživanja od strane oštećenog, odnosno oduzimanja imovinske koristi.

O predlogu za određivanje privremene mere odlučuje rešenjem u istrazi sudija za prethodni postupak, a posle podignute optužnice veće, s tim što je sud *ovlašćen da i bez predloga po službenoj dužnosti* odredi privremene mere obezbeđenja⁹⁾. Žalba nema suspenzivno dejstvo, a podnosi se u roku od tri dana. O ovom redovnom pravnom leku podnetom protiv rešenja sudije za prethodni postupak odlučuje vanpretresno veće, a protiv rešenja veća nakon podignute optužnice, odlučuje veće neposredno višeg suda. Rešenje o određivanju privremene mere obezbeđenja imovinskopravnog zahteva ili oduzimanja imovinske koristi ima dejstvo rešenja o izvršenju i sprovodi se pre njegove pravnosnažnosti¹⁰⁾ u granicama određenim tim rešenjem.

Trajanje privremene mere određuje se u rešenju o privremenoj meri.¹¹⁾ Privremene mere najduže traju do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, te o obustavi postupka obezbeđenja, ukidanju mera i svih sprovedenih radnji na predlog okriviljenog¹²⁾ može biti odlučeno u osuđujućoj presudi, ili rešenju o izricanju mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja, ili posebnom rešenju. Ukoliko tako ne odluči, sud može ukinuti privremene mere ako oštećeni ne pokrene parnični postupak u roku koji sud odredi, a radi opravdanja mere. Osim toga, privremene mere mogu biti ukinute i ranije u toku krivičnog postupka, npr. kada okriviljeni dostavi dokaze o uplati novčanog iznosa na ime imovinske koristi pribavljene krivičnim delom. Nakon pravnosnažnosti oslobađajuće ili odbijajuće presude, ili obustavljanja postupka privremene mere se takođe ukidaju.

U praksi se ponekad pojavljuje dilema o tome da li predložiti određivanje privremenih mera ili pokrenuti postupak za oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela. Iz tih razloga biće ukazano na karakteristike ovih pravnih instituta. *Privremene mere* su determinisane kroz imovinskopravni zahtev ili imovinsku korist, koja čini element bića, odno-

sno kvalifikatornu okolnost krivičnog dela. Analogno tome, mora postojati uzročno-posledična veza između učinjenog krivičnog dela i pribavljene imovinske koristi, odnosno šete za oštećenog. Sud u krivičnom postupku *ex officio* utvrđuje njihovo postojanje i visinu, barem okvirno, kako bi mogao da presudi u konkretnoj pravnoj stvari. Dok o imovinskopravnom zahtevu sud ne mora da odlučuje ukoliko bi se time znatno odugovlačio postupak¹³⁾, i od čijeg ostvarivanja oštećeni može odustati do završetka glavnog pretresa¹⁴⁾, oduzimanje imovinske koristi je obavezno i niko je ne može zadržati¹⁵⁾, ni okriviljeni, ni bilo koje drugo lice na koje je preneta bez obzira na srodstvo ili drugi lični odnos sa okriviljenim. *Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela* ima uži domaći primene, s obzirom na to je dozvoljeno samo kod taksativno navedenih krivičnih dela u Zakonu o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela¹⁶⁾. Njime je ustanovljen i poseban postupak za otkrivanje, upravljanje i privremeno i trajno oduzimanje imovine. Javni tužilac nakon sprovedene finansijske istrage ima ekskluzivno pravo da podnese zahtev za privremeno, a kasnije i za trajno oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela. U tom postupku imovina koja je predmet ovih zahteva ne mora biti neposredno povezana sa krivičnim delom za koje se goni okriviljeni, ali je potrebno dokazati da postoji očigledna nesrazmerna između imovine i njegovih zakonitih prihoda¹⁷⁾. Dodatni uslov je da se radi o znatnoj imovini, tj. čija vrednost prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara¹⁸⁾. Zahtev može biti uperen ne samo protiv okriviljenog, nego i protiv trećih lica¹⁹⁾. Ipak, taj krug trećih lica je uži nego kod sprovođenja privremenih mera, i radi se o onim licima sa kojima je okriviljeni u krvnom, pobočnom ili tazbinskom srodstvu, braku ili vanbračnoj vezi, između ostalog i zbog prethodne provere i analize strukture i vrednosti imovine, pravnog osnova za sticanje, ostvarenih zarada i troškova života. Za podnošenje zahteva za trajno oduzimanje imovine²⁰⁾ propisan je prekluzivni rok od tri meseca od dana dostavljanja pravnosnažne osuđujuće presude. Nakon što rešenje o trajnom oduzimanju postane pravnosnažno,

- 9) Čl. 540 Zakonika o krivičnom postupku (bel.1).
- 10) Čl. 422 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel.2).
- 11) Čl. 456 st. 1 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel. 2).
- 12) Čl. 457 st. 1 Zakona o izvršenju i obezbeđenju (bel. 2).
- 13) Čl. 252 st.1 Zakonika o krivičnom postupku (bel.1).
- 14) Čl. 255 st.1 Zakonika o krivičnom postupku (bel.1).
- 15) Čl. 91 st. 1 Krivičnog zakonika, Sl. gl. RS 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, s tim što je čl. 93 Krivičnog zakonika propisana zaštita oštećenog i način namirenja imovinskopravnog zahteva u zavisnosti od toga da li je podnet imovinskopravni zahtev u krivičnom postupku i da li oduzimanje imovine prelazi iznos dosuđenog imovinskopravnog zahteva.
- 16) Čl. 2 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, Sl. gl. RS 32/13.
- 17) Čl. 3 st. 1 tač. 2 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).
- 18) Čl. 25 st. 1 tač.3 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).
- 19) Čl. 3 st. 1 tač.6-9 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).
- 20) Čl. 38 st. 1 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).

imovina i novčana sredstva proistekla iz krivičnog dela postaju javna svojina Republike Srbije²¹⁾. Prethodno u rešenju u trajnom oduzimanju imovine moguće je izlučiti iz oduzete imovine iznos na koji glasi imovinskopravni zahtev oštećenog²²⁾. Iz ovog distinkтивnog poređenja, nedvosmisleno se može izvući zaključak da su privremene mere na kraći rok efikasnije i sa aspekta dokaza jednostavnije sredstvo za obezbeđenje i protro osiguranje zahteva imovinskog karaktera u krivičnom postupku, a oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela je ekstenzivniji vid zadiranja u svojinska prava okrivljenog, koji zahteva sveobuhvatnu analizu imovinskog statusa vlasnika i trećih lica, obrazloženje očigledne nesrazmere između imovine i prihoda i s tim u vezi jaku dokaznu potkrepljenost, i ima efektivne rezultate. Oni se ogledaju u permanentnom oduzimanju imovine koja nije bila očigledno u skladu sa zakonitim primanjima okrivljenog, nezavisno od inkriminisanog perioda i utvrđene protivpravne imovinske koristi u bazičnom, krivičnom predmetu, što je jedan ozbiljan i konzistentan korak ka suzbijanju težih oblika kriminaliteta.

Privremene mere regulisane su i međunarodnim ugovorima. Može se izdvojiti Konvencija Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (Varšava, 16. maja 2005.

godine)²³⁾, čijom ratifikacijom je Republika Srbija preuzela obaveze da prilikom međunarodne saradnje u istrazi i postupcima koji imaju za cilj konfiskaciju sredstava i prihoda stečenih krivičnim delima pranja novca i terorizma, pored davanja podataka o bankarskim transakcijama, pomoći u istrazi, na zahtev druge države strane ugovornice *preduzme neophodne privremene mere*, kao što su zamrzavanje ili zaplena, da bi sprečila svaki promet, prenos ili raspolaganje imovinom koja, u kasnijoj fazi, može da bude predmet zahteva za oduzimanje imovine proistekle iz tih krivičnih dela. Takođe, Konvencija o visokotehnološkim kriminalu²⁴⁾ ustanovljava mogućnost strane ugovornice da u okviru međunarodne pravne pomoći zahteva da naredi ili na drugi način obezbedi posebne vrste privremenih mera, tj. hitnu zaštitu podataka sačuvanih preko računarskog sistema koji se nalazi na teritoriji druge strane ugovornice i u vezi sa kojim Strana molilja namerava da traži uzajamnu pomoć u svrhu pretrage ili sličnog pristupa, zaplene ili sličnog obezbeđenja ili otkrivanja podataka, kada postaje osnovi sumnje da su učinjena krivična dela protiv poverljivosti, celovitosti i dostupnosti računarskih podataka i sistema²⁵⁾, krivična dela u vezi sa računarima²⁶⁾, krivična dela u vezi sa sadržajem²⁷⁾, krivična dela u vezi sa kršenjem autorskih i srodnih prava²⁸⁾.

21) Čl. 62 st. 1 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).

22) Čl. 45 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (bel. 16).

23) Čl. 21 i čl. 22 Zakona o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma, Sl. gl. RS - Međunarodni ugovori 19/09-20.

24) Zakon o potvrđivanju Konvencije o visokotehnološkom kriminalu, Sl. gl. RS - Međunarodni ugovori 19/2009-3.

25) Čl. 2-6 Konvencije o visokotehnološkom kriminalu (u pitanju su krivična dela nezakonitog pristupa, odnosno protivpravnog pristupanja računarskom sistemu kao celini ili njegovom delu, nezakonito presretanje prenosa računarskih podataka, ometanje podataka, ometanje sistema, zloupotreba uređaja) - (bel.14).

26) Čl. 7-8 Konvencije o visokotehnološkom kriminalu (falsifikovanje u vezi sa računarima i prevara u vezi sa računarima) - (bel.14).

27) Čl.9 Konvencije o visokotehnološkom kriminalu (proizvodnja dečije pornografije u svrhu njene distribucije, nudeњe ili činjenje dostupnim dečije pornografije, distribucije ili prenošenje, odnosno nabavljanje dečije pornografije preko računarskog sistema, posedovanje dečije pornografije u računarskom sistemu) - (bel.14).

28) Čl.10 Konvencije o visokotehnološkom kriminalu (proizvodnja dečije pornografije u svrhu njene distribucije, nudeњe ili činjenje dostupnim dečije pornografije, distribucije ili prenošenje, odnosno nabavljanje dečije pornografije preko računarskog sistema, posedovanje dečije pornografije u računarskom sistemu) - (bel.14).

MERA BEZBEDNOSTI ZABRANE VRŠENJA POZIVA, DELATNOSTI ILI DUŽNOSTI

*Dr Jasmina Kiurski,
Zamenik javnog tužioca
Republičko javno tužilaštvo*

Sledeći tekst je preuzet iz Biltena Republičkog javnog tužilaštva broj 1-2/2001., Beograd, januar-jun 2001. godine, uz saglasnost Redakcije Biltena Republičkog javnog tužilaštva i autorkе članka Dr Jasmine Kiurski, zamenika javnog tužioca u Republičkom javnom tužilaštvu.

Tekst priredila Ivana Stojiljković, tužilački pomoćnik u Drugom osnovnom javnom tužilaštvu.

Opšte napomene

Sud može učiniocu krivičnog dela zabraniti vršenje određene službe, poziva i samostalne delatnosti, svih ili nekih dužnosti vezanih za raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje državnom ili društvenom imovinom ili za čuvanje te imovine, ako je učinilac zloupotrebio svoj položaj, vršenje delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela ili ako se opravdano može smatrati da bi njegovo dalje vršenje takve delatnosti bilo opasno (čl. 66 st. 1 KZ SRJ). Uvođenje ove mere u sistem mera bezbednosti prouzrokovano je potrebom sprečavanja zloupotrebe koje nastaju ili mogu nastati prilikom vršenja određenih delatnosti¹⁾. Ovom merom se za određeno vreme koje odredi sud otklanjaju povoljni uslovi za vršenje krivičnih dela, odnosno otklanja se opasnost da učinilac u daljem vršenju službe, poziva, delatnosti ili dužnosti ponovo vrši krivična dela.

Obavljanje svakog poziva ili delatnosti ima za cilj postizanje određenih društveno korisnih ciljeva. Istovremeno, obavljanje određene delatnosti predstavlja ekonomsku osnovu kojom čovek obezbeđuje materijalna sredstva za svoju egzistenciju. U tom smislu, vršenje svake delatnosti regulisano je određenim pravilima, jer je i u interesu države kao celine, a i u interesu pojedinca, kao jedinke tog društva, da se obavljanje pojedinih delatnosti vrši na način koji je određen odgovarajućim propisima. Međutim, u praksi se često dešava da se određene delatnosti ne vrše samo radi ciljeva koji proizilaze iz njihove prirode i namene, već naprotiv, za ostvarenje nezakonitih ciljeva, pa i vršenje krivičnih dela. Dakle, navedeni poziv, delatnost ili dužnost se zloupotrebljava, pa se zabrana daljeg vršenja javlja kao neophodna. Nesumnjivo je da u takvim slučajevima postoji društvena potreba da se tim licima za izvesno vreme zabrani vršenje određene delatnosti. Međutim, i pored takve njene neophodnosti, u njenoj primeni mora se ispoljiti opreznost. Izricanjem bilo koje od mera obuhvaćenih odredbom čl. 66. KZ SRJ, znatno se ograničavaju prava i mogućnosti licu, kome je ta mera izrečena, da vrši poziv, samostalnu delatnost, odnosno neku dužnost koja bi najbolje odgovarala njegovoj stručnoj spremi, sposobnostima i potrebama. Taj karakter, odnosno dejstvo mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti nalaže da se izricanje ove mere ima strogo svesti u zakonske okvire, što znači da je njen primenjivanje moguće samo pod ograničenjima

1) B. Čeđović, Krivično pravo – Opšti deo, Niš 1995. godine, str. 483;

i uslovima koje zakon određuje. Iz toga nesumnjivo proizlazi da sud pri izricanju ove mere mora precizno navesti službu, poziv, samostalnu delatnost, odnosno dužnost na koju se zabrana vršenja odnosi. Dalje, sud može zabranom obuhvatiti samo takvu dužnost koja je „vezana“ za samostalno raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje državnom ili društvenom imovinom ili čuvanje ove imovine. Odredba čl. 66. određuje dalje ograničenje u tom smislu što sud može zabraniti vršenje samo onog poziva, one službe i one samostalne delatnosti, odnosno one dužnosti koju je učinilac zloupotrebio radi izvršenja krivičnog dela ili ako se osnovano može smatrati da bi njegovo dalje bavljenje takvom delatnošću bilo opasno. Očito je da je svrha mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti da se spreči povrat. Ali ta mera znači osetljiv zahvat u prava građana, zato se ista može primenjivati samo pod strogim zakonskim uslovima. Pri tome, treba imati u vidu da se čovek tokom svog života kroz različite vidove obrazovanja, školovanja i vaspitanja priprema za određeni poziv, za vršenje određene dužnosti ili delatnosti, ulažeći u to profesionalno sposobljavanje, svoj rad i materijalna sredstva. On lično, porodica i društvo, u krajnjem, ulažu napor da se do tog cilja dođe. Izricanjem ove mere dolaze u pitanje rezultati svih tih napora, jer se pored gubitka zaposlenja, pojavljuju kao propratne pojave lično zapuštanje i rasturanje porodice. Ovo stanje najčešće vodi u socijalnu nesigurnost, koja za sobom donosi niz drugih društveno negativnih pojava, pa nije retko da se iz jednog kriminaliteta prelazi u drugu vrstu društveno opasne delatnosti. Naime, poziv, delatnost ili dužnost često je jedini izvor egzistencije okriviljenog i njegove porodice, a okriviljeni se nekad ne može prekvalifikovati za novi posao, a ako se i prekvalifikuje, često ne može lako naći drugi posao. Osim toga, pojedine delatnosti mogu biti u tolikoj meri specijalizovane da onaj ko ih obavlja nije sposoban za vršenje neke druge delatnosti. Svrha ove mere bezbednosti bila bi promašena ako bi se njenom primenom učinilac doveo u tešku materijalnu situaciju koja bi mogla biti uzrok vršenja novih krivičnih dela. Sve to upućuje na posebnu opreznost pri izricanju ove mere jer se mora voditi računa o tome da se njenom primenom ne postignu efekti suprotni onima zbog čega je ona i ustanovljena kao krivična sankcija. Zbog toga, izricanje ove mere bezbednosti treba da dođe u obzir tek nakon svestrane analize i ocene svih okolnosti dela i ličnosti učinioца i uzimanja u obzir činjenice da ova mera bezbednosti nije predviđena za pojačanje represije, već isključivo za preventivno delovanje, to jest otklanjanje

okolnosti koje bi mogle na određenog učinioca uticati da, zbog rada na određenim poslovima vrši krivična dela.²⁾ Uz to, prilikom izricanja ove mere mora se imati u vidu da i to da je izbor zanimanja i zaposlenja jedan od osnovnih Ustavom utvrđenih prava čoveka, koje se samo izuzetno može ograničiti, a primenom mere se u to pravo nesumnjivo zadirje (čl. 54. Ustava SR Jugoslavije).³⁾

Pošto je ukazano na opreznost pri izricanju ove mere bezbednosti od strane suda, postavlja se pitanje kako je moguće uskladiti ova dva suprotna zahteva: sa jedne strane obaveznost izricanja ove mere, kada su ispunjeni zakonom propisani uslovi, a sa druge strane potrebu da se ona izriče što je moguće opreznije. Zauzet je stav da načelo zakonitosti mora imati prednost, te da se ova mera mora izreći čim su za nju ispunjeni uslovi, bez obzira na njene negativne posledice po materijalni i socijalni položaj okriviljenog i njegove porodice. I sudska praksa je bila na stanovištu da se ova mera mora obavezno izreći, bez obzira na to što bi okriviljeni teško našao novo zaposlenje⁴⁾ i bez obzira na to što mu je određeno zvanje način sticanja sredstava za život.⁵⁾ Iz ovog sledi jedina mogućnost za oprezno izricanje ove mere, odnosno restriktivno tumačenje uslova koji su potrebno za njeno izricanje. To je praktično jedino moguće kod procene postojanja opasnosti da će učinilac u daljem vršenju poziva, delatnosti ili dužnosti ponovo vršiti krivična dela.

Uslovi za izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti.

Da bi se izrekla ova mera bezbednosti potrebno je da su ispunjeni sledeći uslovi:

- Prvi, opšti uslov, ili kako ga neki nazivaju „grupni uslov“⁶⁾ proizilazi iz samog karaktera ove mere. Naime, zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti je nesamostalna mera bezbednosti, koja se može izreći samo uz neku u zakonu predviđenu samostalnu krivičnu sankciju. To znači da se opšti uslov sastoji u tome da je učiniocu krivičnog dela izrečena kazna ili uslovna osuda, a ukoliko se radi o neuračunljivom licu, da mu je izrečena mera bezbednosti obavezognog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi ili na slobodi (na osnovu čl. 62. st. 2 KZ SRJ). S obzirom da je u ovakvim slučajevima praktično izrečeno dve mere bezbednosti, to se mera bezbednosti vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti izvršava posle izvršenja mere bezbednosti obavezognog psihijatrijskog lečenja i ču-

2) Komentar Krivičnog zakona SFRJ, Beograd 1988. godine, str. 275;

3) „Službeni list SRJ“, br. 34 od 23.09.1992. godine;

4) Opštinski sud Pula K. Br. 136/71 od 30.06.1971. godine, Pregled sudske prakse, prilog Naše zakonitosti 1/1972, str. 39;

5) Vrhovni sud Hrvatske i KŽ 1288/75 od 25.02.1976. godine, Pregled sudske prakse, prilog Naše zakonitosti 9/1976, str. 62-63;

6) G. Tomašević, Mjere sigurnosti u krivičnom pravu, Split 1986, str. 11;

vanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno posle obveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi.

Iako zakon ne precizira vrstu kazne uz koju se ova mera bezbednosti može izreći, sledi zaključak da to može biti samo kazna zatvora i novčana kazna, pod uslovom da su iste izrečene kao glavne kazne. To znači da se mogućnost izricanja ove mere bezbednosti ne odnosi na izricanje smrte kazne, niti na sporedne kazne. U slučaju kada je učinjocu krivičnog dela za izvršeno krivično delo utvrđena kazna zatvora i novčana kazna, pa mu je u smislu člana 53. st. 5. KZ SRJ uslovna osuda izrečena samo u pogledu kazne zatvora, treba uzeti da je ispunjen ovaj uslov za mogućnost izricanja mere bezbednosti zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti, bez obzira na činjenicu da li je novčana kazna izrečena kao glavna ili sporedna.⁷⁾ Ukoliko je ova mera bezbednosti izrečena uz uslovnu osudu, sud može doneti odluku da se uslovna osuda opozove (odnosno da se izvrši kazna koja je bila uslovno izrečena) ukoliko učinilac prekrši zabranu vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti (čl. 66. st. 3. KZ SRJ). Prema tome, ova mera bezbednosti se ne može izreći uz sudske opomene ili uz vaspitnu meru (bez obzira da li je vaspitna mera izrečena maloletnom učinjocu krivičnog dela ili prema mlađem punoletnom licu)-čl. 62. st. 4. krivičnog zakona SR Jugoslavije. Pored ovog opštег uslova za izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti, moraju se ispuniti i sledeća dva posebna uslova iz člana 66. KZ SRJ. Prvi se odnosi na zloupotrebu poziva, delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela, a drugi se sastoji u opasnosti od daljeg vršenja krivičnih dela, odnosno u opravdanoj bojazni da bi dalje vršenje takve delatnosti od strane učinjoca bilo opasno.

Zloupotreba položaja, vršenja delatnosti ili dužnosti

Pre svega, potrebno je da je učinilac zloupotrebio položaj, vršenje delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela.⁸⁾ To znači da je učinilac iskoristio položaj na kome se nalazi ili delatnost, odnosno dužnost koju vrši da bi učinio

krivično delo. Između izvršenog krivičnog dela i zloupotrebe delatnosti mora postojati određeni kauzalni odnos. Zloupotreba postoji onda kada je učinilac izvršio krivično delo baš u obavljanju svog poziva, delatnosti ili dužnosti i kad je obavljanje te delatnosti svesno iskoristio za izvršenje krivičnog dela (zato je u nekim zemljama ova mera predviđena kao kazna). Dakle, da bi postojao ovaj uslov za primenu mere bezbednosti, potrebno je utvrditi da, osim objektivnog elementa da je krivično delo izvršeno u obavljanju zanimanja (delatnosti) postoji i subjektivna komponenta izražena u svesti i volji učinjocu dela da vršenje određenog zanimanja koristi radi izvršenja krivičnog dela.

Sudska praksa i teorija bili su jedinstveni u stavu da učinilac povodom svog poziva, delatnosti ili dužnosti nije mogao izvršiti bilo koje krivično delo, već samo ono u kome mu je poziv, delatnost ili dužnost poslužio kao sredstvo za izvršenje krivičnog dela;⁹⁾ ili se poziv, delatnost ili dužnost obavlja na nezakonit način ili se radi o povredi propisa ili pravila kojima je regulisan način obavljanja poziva, delatnosti ili dužnosti ili je krivično delo izvršeno u neposrednoj vezi sa vršenjem poziva, delatnosti ili dužnosti;¹⁰⁾ ili da između izvršenog dela i zloupotrebe delatnosti mora da postoji određeni kauzalni odnos.¹¹⁾ U praksi je takođe prihvaćeno stanovište da se učinjocu može izreći mera bezbednosti zabrane vršenje poziva, delatnosti ili dužnosti koju je učinilac obavljao i zloupotrebo u izvršenju krivičnog dela zbog koga je oglašen krivim.¹²⁾

Shodno tome, zauzet je stav da se službenom licu koje je vršilo teške krađe van svoje službe ne može izreći ova mera bezbednosti jer navedena krivična dela nije vršio zloupotrebom svog položaja.¹³⁾

Obično se kaže da učinjeno krivično delo predstavlja samo povod za primenu mere bezbednosti, ali da ono nema značaja za odlučivanje o njihovom izricanju, i da samim tim, ne određuje ni vrstu mere bezbednosti, niti njeno trajanje. Mišljenja smo da se težina krivičnog dela ne bi smela u

- 7) S. Bejatović, Osnovna obeležja mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti u jugoslovenskom krivičnom pravu, JRKK br. 1/85, str. 92-93;
- 8) Napomena: u odredbi čl. 66. st. 1 KZ SRJ zakonodavac bez opravdanog razloga upotrebljava različite izraze „poziv“ i „položaj“ da bi sa njima, u krajnjem, označio isti pojam. Naime, zakonodavac govoreći o sadržini ove mere na početku odredbe upotrebljava izraz „poziv“ misleći na određeni poziv čije se vršenje može zabraniti ovom merom, dok na drugom mestu u istoj odredbi, gde govori o uslovima za njeno izricanje upotrebljava izraz „položaj“ misleći verovatno i tada na poziv, ali ovaj put na onaj poziv koji je zloupotrebljen radi izvršenja krivičnog dela. Mišljenja smo da ovu terminološku nepreciznost zakonodavca treba otkloniti prilikom eventualne buduće izmene zakona. Vid. Z. Tomić, Mjere bezbjednosti u jugoslovenskom krivičnom pravu, doktorska disertacija, Beograd 1990. godine, str. 313-314;
- 9) F. Bačić, Krivično pravo- Opći dio, Zagreb 1978. godine, str. 483, Isti i Vrhovni sud Jugoslavije, KZ 20/68 od 10.01.1969. godine – Zbirka sudske odluke 1969. godine, K. 14 S. 1 br. 3);
- 10) Vrhovni sud Jugoslavije KZ 98/66 od 10.11.1969. godine – Zbirka sudske odluke, godina 1966. K. 11 S.Z. br. 181;
- 11) N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević – Krivično pravo – Opšti deo, 19. dopunjeno izdanje, Beograd 1996. godine, str. 488;
- 12) Đ. Lazić – Uslovi za primenu mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti, Sudska praksa br. 1/1984, str. 71;

potpunosti zanemariti prilikom odlučivanja o primeni mera bezbednosti, iako KZ SRJ to ne postavlja kao obavezan uslov ni kod jedne mere bezbednosti.¹⁴⁾ Isto iz razloga što se opasnost kao drugi alternativni uslov za primenu mere bezbednosti ne može sagledati ukoliko se nema u vidu učinjeno krivično delo, njegov karakter i težina. Neprihvatljivo je da neko lako krivično delo bude osnov za primenu onih mera bezbednosti kojima se ozbiljno zadire u prava i dobra učinioca (mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti).

Opasnost da će učinilac daljim vršenjem svog poziva, delatnosti ili dužnosti ponovo učiniti krivično delo

Najvažniji osnov i kriterijum za primenu mera bezbednosti vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti prema opšte usvojenom mišljenju jeste opasnost učinioca. Zakonodavac govoreći o ovom alternativno postavljenom uslovu za izricanje navedene mere, traži da se opravdano može smatrati da bi dalje vršenje određene službe, poziva, delatnosti ili dužnosti od strane učinioca bilo opasno. Upotrebljeni izraz ukazuje na to da zakonodavac zahteva postojanje izraženih i jasnih dokaza koji opredeljuje uverenje suda o postojanju navedene opasnosti, što deluje ograničavajuće u primeni ove mere bezbednosti. To uverenje ne može se zasnovati na pretpostavkama, niti prepostavljenim mogućnostima nastupanja okolnosti, već na činjenicama koje utvrdi sud u vezi sa izvršenim delom i s obzirom na ličnost učinioca.¹⁵⁾ To znači da se procena, odnosno uverenje suda o postojanju opasnosti u pogledu ponašanja nekog lica u budućnosti mora zasnivati na čvrstim dokazima vezanim za krivično delo i učinioca, odnosno činjenicama kako objektivne tako i subjektivne prirode. Pretpostavka za sve to je pre svega dobro poznavanje ličnosti delikventa, ali i tada ima dosta teškoća u utvrđivanju svih bitnih komponenti opasnosti. Sa tim u vezi postavlja se pitanje shvatanja opasnosti.

U teoriji i praksi skoro je jedinstveno mišljenje da opasnost prevashodno postoji u slučaju kada je sud stekao osnovano uverenje da će učinilac daljim bavljenjem svoje delatnosti ponovo činiti krivična dela. Već sama činjenica da je neko lice zloupotrebilo svoj poziv, samostalnu delatnosti ili dužnost radi izvršenja krivičnog dela je okolnost od posebnog značaja pri proceni opasnosti od ponovnog vršenja krivičnog dela. Prema tome, ta opasnost najčešće postoji istovremeno sa okolnošću da je učinilac zloupotrebio svoj poziv, delatnost ili dužnost. Pri tome, ta opasnost očigledno ne proizilazi iz kvaliteta delatnosti kojom se neko bavi,

već iz određenog stanja u kome se učinilac krivičnog dela nalazi.¹⁶⁾

Međutim, zloupotreba položaja ili vršenja neke delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela nije jedina okolnost na osnovu koje sud može utvrditi opasnost od ponavljanja krivičnih dela, niti oslobađa sud obaveze utvrđivanja i drugih okolnosti na osnovu kojih se može utvrditi ta opasnost. Utvrđena činjenica da je učinilac zloupotrebi određenu delatnost radi izvršenja krivičnog dela sama za sebe nije dovoljna za primenu ove mere. To jasno proizilazi iz odredbe stava 1. člana 66. KZ SRJ. Te okolnosti je teško navesti s obzirom na različitost i mnogobrojnost životnih situacija koje se ne mogu unapred predvideti. U svakom slučaju, imajući pritom u vidu težinu ove mere bezbednosti, ocena o tim okolnostima mora biti oprezna i svestrana i uvek povezana sa okolnostima izvršenog krivičnog dela od strane određene ličnosti.

Prilikom procene da li je ostvaren najvažniji uslov za izicanje mere bezbednosti, odnosno da li postoji opasnost učinioca u smislu vršenja novih krivičnih dela, od naročitog je značaja odredba člana 60. KZ SRJ kojom se reguliše svrha mere bezbednosti. Ona se sastoji u otklanjanju stanja ili uslova koji mogu biti od uticaja da učinilac ubuduće vrši krivična dela. Prihvaćeno je mišljenje da pojam „stanja“ treba vezati za stanje ličnosti, za životnu sredinu učinioca. Drugim rečima, za primenu ove mere bezbednosti traži se postojanje stanja ili uslova na osnovu kojih se sa visokim stepenom verovatnoće može zaključiti da će učinilac ponovo vršiti krivična dela, kao i da se primenom mere bezbednosti mogu otkloniti stanja ili uslovi.¹⁷⁾

U teoriji se najčešće ukazuje na dve grupe slučajeva kada bi moglo doći do primene ove mere bezbednosti, iako učinilac nije zloupotrebio svoj položaj, vršenje delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela.

Prva grupa odnosi se na slučajeve kada je do izvršenja krivičnog dela došlo ne zbog zloupotrebe delatnosti, već ispoljene nesposobnosti učinioca za vršenje takve delatnosti. Izvršeno krivično delo pojavljuje se kao posledica načina na koji je učinilac obavljao određenu delatnost, a koji pokazuje kako se ta delatnost ne bi smela vršiti na način na koji je postupio učinilac. Kao što je već došlo do izvršenja krivičnog dela, na isti način bi se ono moglo ponoviti, ukoliko se učiniocu ne zabrani dalje vršenje te delatnosti. Ta nesposobnost može biti stručna (npr kada lekar izvrši krivično delo nesavesnog lečenja bolesnika, a

13) Vrhovni sud Bosne i Hercegovine br. 1328/65 od dana 09.09.1966. godine, Vid. B. Čejović – Krivično pravo u sudskej praksi, Prva knjiga, Opšti deo, Beograd 1985. godine, str. 456;

14) Neki strani krivični zakonični izricanje mere bezbednosti uslovljavaju težinom izvršenog krivičnog dela, na primer mađarski Krivični zakonik;

15) N. Šurbanovski, Osnovna obeležja krivične sankcije zabrane bavljenja određenim zanimanjem, JRKK, br. 4/73, str. 551;

16) N. Šurbanovski, Osnovna obeležja krivične sankcije zabrane bavljenja određenim zanimanjem, JRRK 4/73, str. 551;

17) Z. Stojanović, Sistem mera bezbednosti u jugoslovenskom pravu JRKK, br. 4/87, str. 175;

sud utvrdi da je to delo učinio zbog nedovoljnog poznavanja pravila medicinske struke) ili psihofizička (u slučaju da profesionalni vozač izvrši krivično delo Ugrožavanje javnog saobraća zbog slabog vida ili sluha; ili kada se utvrdi da je branilac optuženog odao tajnu koju je saznao u vršenju poziva usled zaboravnosti). U oba slučaja, bilo da se radi o stručnoj ili psihofizičkoj nesposobnosti, da bi ista mogla da bude osnov opasnosti, neophodno je da između nje i izvršenog krivičnog dela, odnosno verovatnoće daljeg vršenja tih krivičnog dela postoji određena kauzalna veza. Neophodno je da nesposobnost bude u uzročnoj vezi sa mogućnošću ponovnog vršenja tih krivičnih dela. Opravданo se u teoriji ukazuje da nesposobnost nekog lica za vršenje delatnosti, ne može bit osnov za primenu ove mere bezbednosti. Takva opasnost može se otkloniti i u nekom drugom postupku, primenom normi neke druge grane prava (na primer nastupanjem pravnih posledica osude, premeštanjem učinioca na drugo radno mesto, privremena suspenzija itd).¹⁸⁾ Naime, zloupotreba službe, poziva, delatnosti ili dužnosti postoji kada učinilac svesno i voljno koristi njihovo vršenje radi izvršenja krivičnog dela. U ovakvim slučajevima, obavljanje delatnosti nema za cilj da se postigne rezultat koji normalno nastaje njihovim vršenjem i koji proizlazi iz same prirode posla, već da se ostvare neki protivpravni ciljevi. Ako to lice ne čini svesno radi izvršenja krivičnog dela, iako nestručno obavlja svoj posao, smatramo da se ova mera ne bi mogla primeniti nezavisno od toga što je sud na osnovu drugih okolnosti utvrdio postojanje opasnosti od daljeg bavljenja određenom delatnošću. Stoga je neprihvatljivo tumačenje da je moguća primena ove mere i onda kada postoji opasnost od daljeg vršenja krivičnih dela, ako učinilac nije zloupotrebio svoj položaj ili vršenje određene delatnosti. Tako tumačenje je u koliziji sa shvatanjem, principom prema kome je nužno potrebna kauzalna veza između zloupotrebe određenih delatnosti i vršenja krivičnih dela, što implicira i potrebnu vezu između izvršenog krivičnog dela i onog dela koje bi eventualno bilo izvršeno u budućnosti. Isto tako, u suprotnosti je i sa samom svrhom i prirodnom ove mere bezbednosti. Zbog toga je primena ove mere bezbednosti opravdana samo u slučajevima kada izvršena zloupotreba i sa tim u vezi izvršeno krivično delo ukazuju da se opravdano može smatrati,

odnosno očekivati vršenje sličnih krivičnih dela, ukoliko bi to lice i dalje vršilo te delatnosti.¹⁹⁾ U protivnom, ova mera bezbednosti bi više delovala kao kazna, nego kao mera bezbednosti.

Druga se odnosi na slučajeve moralne nepodobnosti učinioca da za izvesno vreme obavlja određeni poziv, delatnosti ili dužnost, jer bi time ugrozio neophodan autoritet određenih delatnosti. Dakle, po nekim mišljenjima, opasnost postoji i u onim slučajevima „u kojima nema apsolutno никакве veze između poziva, delatnosti ili dužnosti, kojim se učinilac bavi i izvršenog krivičnog dela”.²⁰⁾ Osnov vezivanja pojma opasnosti od daljeg vršenja takve delatnosti za moralnu nepodobnost, u ovakvim slučajevima leži u činjenici da postoje određene delatnosti za čije obavljanje društvo zahteva i ponašanje u skladu sa određenim moralnim normama. Zbog toga, svi oni koji u obavljaju takvu delatnost i ponašaju se protivno usvojenim (moralnim) pravilima ponašanja, postaju nedostojni da se i dalje bave tim delatnostima. Primenom ove mere bezbednosti takva lica treba onemogućiti u vršenju tih delatnosti, nezavisno od činjenice da delatnost koju su obavljali nije bila u funkciji sredstava za izvršenje krivičnog dela. Ovakvo shvatanje preovladava u teoriji.²¹⁾ Tako se smatra da opasnost od daljeg vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti treba shvatiti kao: moralnu nepodobnost učinioca da dalje obavlja tu delatnost; moralnu nepodobnost učinioca kojom se ugrožava autoritet određenog poziva, delatnosti ili dužnosti, opasnost da se zbog nezadovoljavajućih moralnih kvaliteta mogu očekivati nova krivična dela pogubna za ugled dotičnog poziva; da je učinilac izgubio moralne kvalitete koji se zahtevaju za vršenje određenog zanimanja, delatnosti ili službe; i kriterijum za ocenu da li bi dalje obavljanje poziva, delatnosti ili dužnosti od strane okrivljenog bilo opasno, treba tražiti „u sferi profesionalne etike lica”.²²⁾ Stav da se opasnost od daljeg vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti može sastojati i u moralnoj nepodobnosti učinioca za njihovo vršenje, prihvaci je u sudskoj praksi. Tako je učitelju izrečena mera bezbednosti zabrana bavljenja učiteljskim pozivom zato što je vršio krivična dela Teške krađe, iako nije zloupotrebio učiteljski poziv radi izvršenja krivičnog dela, uz obrazloženje da bi njegovo dalje obavljanje učiteljskog zanimanja bilo opasno, jer kao pedagog ne bi mogao sa uspehom da

18) U tom smislu Lj. Lazarević, Mere bezbednosti i moguće izmene i dopune JRKK, br. 3/1990, str. 41, B. Čeđović, Mere bezbednosti u borbi protiv kriminaliteta JRKK, br. 1-2/1986, str. 206, S. Bejatović, Mera zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti u krivičnom pravu SFRJ, JRKK, br. 1/1985, str. 94-97;

19) M. Babić, Mjere bezbjednosti i predstojeće izmjene u jugoslovenskom zakonodavstvu, JRKK br. 1/97, str. 67;

20) Đ. Lazin, Uslovi za primenu mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, dužnosti ili delatnosti, sudska praksa br. 1/1984, str. 71;

21) U tom smislu: G. Bačić, Krivično pravo, Opći dio Zagreb 1978; Bavcon – Šelih, Kazensko pravo, Splošni del, Ljubljana 1978. str. 314; Kobe –Bavcon, kazenski zakonik s pojasnila in eodno prakso Ljubljana 1970, str. 82; Đ. Marjanović, predavanja iz krivičnog prava, opšti deo, Skoplje 1980, str. 418-419;

22) Đ. Lazin, Uslovi za primenu mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, dužnosti ili delatnosti, Sudska praksa 1/84, str. 71;

odgaja - vaspitava decu.²³⁾ Mišljenja smo da shvatanje po kome se ova mera bezbednosti može izreći i kada je učinilac moralno nepodoban za vršenje poziva, delatnosti ili dužnosti, ne bi bilo pravedno ako se pođe od opšte svrhe mera bezbednosti u članu 60. KZ SRJ, a koja se sastoji u tome da se otklone stanja i uslovi koji mogu biti od uticaja da učinilac ubuduće vrši krivična dela. To znači i da je svrha mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti u otklanjanju opasnosti da učinilac ponovo čini krivična dela. Kad je učinilac, međutim, izvršio krivično delo bez ikakve veze sa pozivom, delatnošću ili dužnošću, koju je obavljao u vreme izvršenja krivičnog dela, onda te opasnosti od daljeg vršenja tih delatnosti, odnosno izvršenja novog krivičnog dela nema, nezavisno od toga što je on moralno nepodoban za dalje obavljanje takvih delatnosti. Zato u takvim slučajevima ne bi imalo svrhe izricati ovu meru bezbednosti.²⁴⁾

Izricanjem ove mere bezbednosti i u slučaju kada je učinilac moralno nepodoban za vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti ona bi se praktično pretvorila u dopunska kaznu, što ne bi smelo da bude, jer po zakonu nije kazna, već mera bezbednosti. Njen smisao, kao i smisao svih ostalih mera bezbednosti isključivo je u preventivnom delovanju, odnosno u otklanjanju uslova i okolnosti koje okrivljenom omogućavaju vršenje krivičnih dela. U prilog ovog shvatanja takođe se ističe da se izricanjem i primenom zabrane bavljenja određenim zanimanjem u slučaju moralne nepodobnosti ne može očekivati da će se otkloniti opasnost ponovnog vršenja krivičnih dela jer ovde razlog za izricanje zabrane bavljenja određenim zanimanjem i nije bojazan da će se kriminalno ponašanje ponoviti. Njeni primeni se nameće iz razloga nedostojnosti učinjocu krivičnog dela da se bavi određenim zanimanjem.²⁵⁾ Njenim izricanjem u ovom slučaju može se postići moralna osuda učinjocu koja je kroz ovu sankciju posebno naglašena,²⁶⁾ ali to očigledno nije dovoljan razlog da se primena mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti kao mere bezbednosti i opravda²⁷⁾.

Kritički osvrt na zakonom propisane uslove za izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti iz člana 66. st. 1 KZ SRJ

Učinjocu krivičnog dela sud može, u smislu člana 66. stav 1. KZ SRJ izreći zabranu vršenja poziva, delatnosti ili dužno-

sti ako su pored opštег uslova (izrečena kazna ili uslovna osuda) ispunjena još dva alternativno postavljena uslova: da je učinilac zloupotrebio svoj poziv, delatnost ili dužnost radi izvršenja krivičnog dela ili ako se opravdano može smatrati da bi dalje vršenje takve delatnosti od strane učinjocu bilo opasno. Iako zakonska formulacija ove odredbe člana 66. stav 1. Krivičnog zakona SRJ na prvi pogled deštuje jasno i nedvosmisleno, postavlja se pitanje u vezi sa izricanjem ove mere bezbednosti, odnosno pitanje odnosa izvršene zloupotrebe poziva, delatnosti ili dužnosti i učinjoceve opasnosti od daljeg vršenja navedene delatnosti, kao uslova za njeno izricanje. Drugim rečima, postavlja se pitanje da li su ta dva uslova postavljena alternativno ili kumulativno? Odgovor na postavljeno pitanje u krajnjem slučaju zavisi ne samo obim primene ove mere bezbednosti već i shvatanje pojma njene pravne prirode (sa pravom se ukazuje da ova mera bezbednosti sa alternativno postavljenim uslovima za njeno izricanje više deluje kao mera bezbednosti). Stoga, sudska praksa u novije vreme više nagnje cilnjom nego gramatičkom tumačenju ove odredbe, uzimajući da su ovim uslovi kumulativno postavljeni. Mišljenja smo da bi bilo celishodnije ove dileme otkloniti izmenom ili dopunom ove odredbe u zakonu, čija je nepreciznost u to smislu nesumnjiva.

Naime, u delu sudske prakse i teorije preovlađuje shvatanje da je za izricanje ove mere dovoljno ispunjenje samo jednog od posebno, alternativno, posrednih uslova i da je zakon u tom smislu jasan i izričit. Ovo shvatanje polazi od gramatičkog tumačenja čl. 66 KZ SRJ koji predviđa „da sud može učinjocu krivičnog dela zabraniti vršenje poziva, dužnosti ili delatnosti...ako je učinilac zloupotrebio svoj poziv.. ili ako se opravdano može smatrati da bi njegovo dalje vršenje takve delatnosti bilo opasno“. Po ovom mišljenju, ova mera bezbednosti može se izreći kako u slučaju kada je učinilac zloupotrebio vršenje neke delatnosti radi izvršenja krivičnog dela iako se ne može smatrati da postoji još i opasnost od daljeg vršenja takve delatnosti (nezavisno od toga što još postoji i opasnost od daljeg vršenja takve delatnosti), tako i u slučaju kada izvršeno delo nije rezultat zloupotrebe, ali je sud stekao uverenje da je opasno da učinilac i dalje vrši određeni poziv, delatnost ili dužnost. To praktično znači da je za primenu ove mere bezbednosti dovoljno da je učinilac zloupotrebio svoj poziv, delatnost ili dužnost, bez potrebe utvrđivanja da li bi dalje obavljanje

23) Vrhovni sud Hrvatske, KŽ 60/62 od 23.01.1962. godine – Zbirka sudske odluke iz 1962. godine, K.7.S.1, br. 3;

24) S. Mucić, primena mere bezbednosti i sporednih kazni u praksi sudova, Materijal sa Savetovanja udruženja za krivično pravo i kriminologiju Srbije, Vrnjačka banja 1980, str. 7;

25) N. Šurbanovski, Osnovna obeležja krivične sankcije zabrane bavljenja određenim zanimanjem, JRKK, br. 4/1983, str. 550;

26) D. Marjanović, merkite za bezbednost vo jugoslovenskiot Krivičen zakonik, Godišnjak Pravnog fakulteta u Skoplju, 1971. godine, str. 345;

27) N. Šurbanovski, ct.rad str. 550 i S. Bejatović, JRKK 1/85, str. 98;

ove delatnosti od strane učinjocu bilo opasno. Na nelogičnost tumačenja prema kojem je ova zloupotreba dovoljan uslov za primenu mere iz čl. 66. KZ SRJ ukazuje i činjenica da se ona javlja kao konstitutivni elemenat nekih krivičnih dela, odnosno da je ona svojstvena prirodi nekih krivičnih dela, što bi značilo da se ta mera bezbednosti kod tih krivičnih dela uvek može izreći. Iz toga se može zaključiti da bi se svim učinjocima krivičnog dela Zloupotrebe službenog položaja mogla izreći ova mera bezbednosti. Apsolutno je neprihvatljivo ovakvo tumačenje, jer učinilac koji je jednom zloupotrebio vršenje neke delatnosti ne mora samim tim da bude opasan u smislu ponovnog vršenja krivičnih dela. Zato ne bi bilo opravdano uvek izreći učinjocu krivičnog dela koji je zloupotrebio svoj položaj, delatnost ili dužnost i meru bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti. Ova mera bezbednosti dobrim delom se izriče kao restitutivna sankcija upravo zbog ove neprecizne formulacije uslova za njenu primenu. Ako je potrebno da se izriče u tom smislu (a ovakvom tumačenjem ona se pretvara u dopunsku kaznu), onda bi zakonodavac trebao predviđeti kao sporednu kaznu i u tom smislu postaviti uslove za njenu primenu kao i svrhu koja se time želi postići.

Prema drugom, prihvatljivijem mišljenju, kod ove mere ne radi se o alternativnim, već o kumulativno postavljenim uslovima zakona. Detaljnija analiza ove zakonske odredbe i njenog povezivanje sa svrhom mere bezbednosti upućuje na zaključak da se ovde radi ustvari o jednom uslovu koji nije u zakonu precizno formulisan.²⁸⁾ Prema ovom mišljenju, ne bi bilo dovoljno da je učinilac jedino zloupotrebio poziv, dužnost ili delatnost da bi se izrekla ova mera, već je neophodno, iako to ne proizlazi iz zakonskog teksta, da pored izvršene zloupotrebe postoji istovremeno i opasnost da će učinilac u daljem vršenju poziva, delatnosti ili

dužnosti ponovo vršiti krivična dela. To znači da je za primenu ove mere bezbednosti neophodno da se ispune oba posebna uslova.

Ovakvo shvatanje je rezultat sistematskog tumačenja, odnosno nužnog povezivanja svrhe ove mere bezbednosti sa opštom svrhom svih mera bezbednosti koju zakonodavac jasno i izričito predviđa u čl. 60. KZ SRJ. Naime, osnovna svrha svih mera bezbednosti je otklanjanje stanja ili uslova koji mogu biti od uticaja da učinilac ubuduće vrši krivična dela. Shodno tome, svrha ove mere bezbednosti je otklanjanje opasnosti od vršnja određenih delatnosti, kako učinilac daljim vršenjem tih delatnosti ne bi ponavljao krivična dela. Zbog toga, ako te opasnosti nema, nema ni potrebe za izricanjem mere bezbednosti uopšte, a ni mere bezbednosti zabrane vršenje poziva, delatnosti ili dužnosti. To znači da odredba člana 60. KZ SRJ kojom se propisuje opšta svrha mera bezbednosti, pa i ove mere bezbednosti „nije deklarativnog karaktera, već norma koja se direktno primenjuje na konkretne slučajeve“.²⁹⁾ Pored toga, ova odredba i sadrži opšte zajedničke uslove za izricanje mere bezbednosti koji moraju biti ispunjeni da bi se primenila bilo koja mera bezbednosti. Povezivanjem svih zakonskih aspekata ove odredbe (čl. 60) i odredbe čl. 66. st. 1 KZ SRJ dolazi se do zaključka da je pravi smisao čl. 66 u tome da se ova mera bezbednosti može izreći samo ako se usled izvršene zloupotrebe položaja ili vršenja neke delatnosti ili dužnosti radi izvršenja krivičnog dela može opravdano smatrati da bi dalje vršenje takve delatnosti od strane učinjocu bilo opasno. Suprotno tumačenje ove zakonske odredbe ne bi bilo u saglasnosti sa opštom zajedničkom svrhom svih mera bezbednosti i davalо bi osnova da se ova mera bezbednosti tretira kao dopunska kazna, što ona po zakonu nije.

28) Komentar Krivičnog zakona SFRJ, Beograd 1988. str. 276;

29) Komentar Krivičnog zakonika SFRJ, Beograd 1988. str. 263.

NASTAVAK REGIONALNE SARADNJE

Predstavnici USTP-a gosti i učesnici na 9. zasedanju redovne godišnje Skupštine USSIBIH u Neumu

Pripremile:

Gordana Krstić

Jelena Gajić

Snežana Mitić

D elegacija Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije (u daljem tekstu: *USTP*), u sastavu Jelena Gajić, sekretar, Snežana Mitić, član Upravnog odbora i Gordana Krstić, član Nadzornog odbora, učestvovala je na 9. zasedanju Skupštine Udruženja stručnih saradnika i savjetnika u sudovima i tužilaštvinama u BiH (u daljem tekstu: *USSIBIH*), koje je održano dana 23. i 24. septembra 2016. godine u Neumu, BiH, pod pokroviteljstvom Američke agencije za međunarodni razvoj - USAID u BiH.

Po dnevnom redu, nakon pozdravnih reči Kenana Hende, predstavnika USAID u BiH, registracije učesnika i utvrđenog kvoruma za održavanje Skupštine, prisutnima sa obratio Dragan Vukajlović, v.d. predsednika USSiBiH, koji je otvorio raspravu o *nacrtu Modela etičkog kodeksa za stručne saradnike i savjetnike u sudovima i tužilaštima u Bosni i Hercegovini*. Potom su Emina Čaušević, Ivana Kallinić, Nebojša Matović, Nedim Muminović i Ana Popadić, članovi USSiBiH, izložili analizu etičkih standarda primenjivih na stručne saradnike i savjetnike u sudovima i tužilaštima u BiH. Obuhvatajući saradnike i savetnike koji rade u Bihaću, Banja Luci, Doboju i Sarajevu, ukazali su na osnovne nedostatke postojećeg pravnog i institucionalnog okvira. Naime, u odnosu na stručne saradnike u općinskim sudovima u Federaciji BiH primenjuje se Kodeks sudske etike, koji ne sadrži izričitu odredbu da obuhvata ovu kategoriju zaposlenih. Postoje nejasnoće i u pogledu statusa stručnih saradnika u osnovnim i okružnim sudovima i viših stručnih saradnika pri Vrhovnom судu u Republici Srpskoj, te u obzir dolazi primena Kodeksa ponašanja državnih službenika RS i Kodeks sudske etike, kao pravnih akata relevantnih za standard ponašanja saradnika. Kad je reč o pravilima poslovnog držanja i postupanja saradnika u tužilaštima u Republici Srpskoj, zasnivaju se na pojedinim odredbama Kodeksa tužilačke etike, ali one nisu izričite. Za stručne saradnike u kantonalm sudovima i tužilaštima u Federaciji BiH i Federalnom tužilaštvu, kao i za stručne savjetnike pri Vrhovnim судu Federacije BiH važi Etički kodeks za državne službenike u Federaciji, koji nije usklađen sa opisom radnih zadataka saradnika u tim organima. Nakon toga Dušan Đuričić, potpredsednik USSiBiH, izneo je *pravnu analizu Modela etičkog kodeksa*, ističući da se razlozi za njegovo usvajanje ogledaju u potrebi za ustanovljavanjem standarda moralnog integriteta i primerenog ponašanja te pravosudne profesije. Ovim aktom proklamovana su načela profesionalne etike i standardi ponašanja, kao što su poštovanje drugih i poštovanje različitosti. Etičkim standardima obuhvaćeni su zakonitost, profesionalizam, pravednost, nepristrasnost i odgovornost prema javnosti, pristojno odevanje na radnom mestu uz izbegavanje ekstravagancije, pribranost i odmerenost u komunikaciji, poverljivost informacija, izbegavanje sukoba interesa i postupanje na politički neutralan način. Zatim se diskutovalo o pitanjima iz oblasti etike i spojivosti funkcija, npr. pozicije stručnog saradnika u općinskom sudu sa obavljanjem dužnosti asistenta na univerzitetu, ili pozicijom člana općinske izborne komisije ili dužnostima ispitivača pri Komisiji za polaganje stručnog ispita sa članstvom u komisiji a izbor državnog službenika, radi zauzimanja jedinstvenog stava.

Naredni deo zasedanja Skupštine bio je posvećen gostima i priliku da se obrate članovima USSiBiH doble su Dalida Burzić, glavna tužiteljica Kantonalnog tužilaštva u Sarajevu, koja je govorila o *etičkim standardima u BiH pravosuđu i disciplinskoj odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija*, i Gordana Krstić, USTP, koja je imala izlaganje na temu *Etički standardi - normativni okvir u sudovima i tužilaštima Republike Srbije*. Tom prilikom Gordana Krstić se zahvalila na pozivu za učešće na 9. zasedanju redovne godišnje Skupštine USSiBiH, istakla važnost normativnog definisanja etičkih standarda za saradnike, ukazala da će rasprava bosanskih kolega o tom pitanju poslužiti kao osnov za buduće aktivnosti USTP-a na ovom planu i govorila o disciplinskoj odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca u Republici Srbiji, Etičkom kodeksu¹⁾, čija značajna kršenja predstavljaju disciplinski prekršaj, te da se na saradnike primenjuju opšta pravila iz Zakona o državnim službenicima²⁾ prilikom utvrđivanja odgovornosti za povrede iz radnog odnosa, i Kodeks ponašanja državnih službenika³⁾. Na kraju, predstavila je časopis USTP-a „*Iustitia*“ i pozvala sve kolege da šalju radove na teme koje su njima interesantne ili su u vezi sa problemima koje su identifikovali kao aktuelne.

Drugi dan je bio prevashodno izborni, jer je Dragan Vukajlović jednoglasno izabran za novog predsednika USSiBiH na periodu od četiri godine. Ovaj perspektivni saradnik u Okružnom судu u Sarajevu zamenio je time i formalno dotadašnjeg predsednika Edina Šaćirovića, koji je u aprili 2016. godine stupio na funkciju tužioca u Kantonalnom tužilaštvu u Sarajevu. Na primopredaji Šaćirović je istakao da je period predsedavanja USSiBiH bio veoma važan u njegovoj karijeri, a kao svoje najveće uspehe istakao je unapređenje položaja stručnih saradnika i savjetnika u sudovima i tužilaštima u BiH, zaključenje sporazuma o regionalnoj saradnji sa USTP-om u Beogradu u novembru 2015., organizovanje godišnje Skupštine USSiBiH u Banja Luci itd. i izrazio uverenje da će novi predsednik unaprediti još više rad Udrženja. Izabran je novi član Upravnog odbora Nebojša Matović, iz Doboja. Marina Maksimović, potpredsednica USSiBiH, obrazložila je finansijski izveštaj i izveštaj o radu Upravnog odbora USSiBiH. Nakon toga data je reč Snežani Mitić, USTP, koja je govorila o *iskustvima u radu USTP-a*, položaju sudske i tužilačke pomoćnika i izazovima na putu do izbora za nosioca sudske ili javnotužilačke funkcije, sa kojima se do sada srećemo, osvrćući se posebno na novi nacrt Pravilnik o kriterijumima i merilima za ocenu stručnosti, sposobljenosti i dostojnosti kandidata u postupku predlaganja i izbora nosilaca javnotužilačke funkcije, čije stupanje na snagu se očekuje u kraćem roku.

1) Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije, Sl. gl RS 87/13.

2) Čl. 107-120 Zakona o državnim službenicima, Sl. gl. RS 79/05, 81/05, 83/05, 64/07, 67/07, 116/08, 104/09, 99/14.

3) Kodeks ponašanja državnih službenika, Sl. gl. RS 29/08, 30/15.

NEJEDNAKOST SUDSKE PRAKSE U PROCESNIM STVARIMA KROZ RAZLIČITO POSTUPANJE SUDOVA KOJI PRIPADAJU ISTOM APELACIONOM PODRUČJU

Ivan Simić
advokat

Uvod

Različitost u postupanju u stvarima sa istim činjeničnim i pravnim osnovom, odnosno, nejedinstvo sudske prakse u meritornim odlukama, predstavlja anomaliju koja preti da uruši pravni poredak Republike Srbije.

Namera autora je da kritičkim osvrtom, kroz razmatranje pojedinih sudske odluka, pokuša da „ustalasa” užu stručnu javnost i podstakne na kreativni kolegijalni dijalog na ovu temu.

U tu svrhu, u užu stručnu javnost pre svega se mogu ubrajati sudijski i tužilački pomoćnici, kao idejni tvorci, inicijalni nosioci i učesnici u izradi velikog broja odluka koje iz suda i tužilaštva izlaze.

Ipak, kao posvećenik svom pozivu iz ugla advokature, biću sloboden da jasno i glasno istaknem da „tajne svog zanata” vrlo često „kradem” od upravo pomenutih kolega, jer sam uveren da njihova „kreativnost” koja se vrlo često javlja kao neophodnost, graniči sa lucidnošću u iznalaženju rešenja (sa kojima se vrlo često i sami ne slažu) i majstorstvom u izradi i obrazlaganju složenih pravnih pitanja i rešenja koja su rezultat sagledavanja nosioca sudijskih i tužilačkih funkcija.

U tom kontekstu, predstaviću nekoliko odluka pravosudnih organa iz svoje advokatske prakse, koje upravo ukazuju na potrebu „kreativnog pristupa” stvarima, koji predstavlja-

ju aksiome procesnog prava, pri čemu moram istaći, da u ovim odlukama, nema primesa lucidnosti i majstorstva. Naprotiv, zaključak svega ostaviće čitaocima na ocenu, uz mogućnost da i sam pristup autora ovog članka dole navedenim odlukama nije adekvatan i pravilan.

Ukazivanje na različita postupanja sudova u istim pravnim stvarima kroz tri primera iz sudske prakse

Predmet ove analize biće postupanje sudova i tužilaštava u procesnim postupanjima.

S tim u vezi, razmatranje će ići u tri pravca, i to u pogledu odlučivanja drugostepenog suda, čiji će osnov biti činjenično i pravno utemeljenje zasnovano na odlukama prvostepenih sudova. Zatim, upoznavanje sa „čuvenim” stavom izvršnog odeljenja Prvog osnovnog suda iz 2014. godine koji se tiče tumačenja izvršne isprave, i na kraju različito postupanje Drugog i Trećeg javnog tužilaštva u Beogradu u pogledu donošenja odluka o troškovima branioca po službenoj dužnosti.

Smaram da je u cilju sveobuhvatnog sagledavanja praktičnih rešenja, korisno da se sagledaju iskustva advokatske struke, koji su u ime svojih stranaka učesnici u sudskim postupcima, kao i da se samo celokupnim sagledavanjem problema može doći do najboljeg rešenja.

Primer broj 1:

Ukoliko predmet jednog parničnog postupka nosi oznaku P1, predmet postupka je radni spor. Ukoliko predmet nosi oznaku GŽ1, takođe je predmet žalbenog postupka radni spor. Radni sporovi proizilaze iz ugovora o radu.

Sigurno čitaocima ovih redova prethodne dve rečenice deluju u najblažem smislu rečeno „smešno”, jer spadaju u pravnički žargon i deluju kao nesporne i samim tim prestavljuju aksiome parničnog postupka.

Međutim, u predmetu GŽ1 33/16 Viši sud u Čačku, odlučujući po žalbi na usvojen prigorov mesne nadležnosti, staje na stanovište da povreda na radu nije radni spor, odnosno da se ugovorom o radu ne može ugovoriti nadležnost suda, i to onog suda koji je istovremeno i opšte mesno nadležan, prema sedištu tuženog.

U obrazloženju presude se navodi da „*Imajući u vidu da se u konkretnom slučaju radi o sporu o naknadi štete, radi se o vanugovornoj odgovornosti za štetu, na koju se ne može primeniti čl.12.2 Ugovora o radu, zaključenog između stranaka kojim je predviđeno da je za sve sporove koji proizilaze iz ili u vezi sa ugovorom o radu, nadležan sud u Beogradu, a da se Ugovorom ne definiše nadležnost suda ukoliko dođe do povrede na radu, prvostepeni sud će odlučujući o prigorovu mesne nadležnosti Osnovnog suda u Gornjem Milanovcu, imati u vidu da li je kod tužioca nastala teška telesna povreda, kao i da li je štetna radnja ili štetna posledica nastupila na teritoriji gde je mesno nadležan Osnovni sud u Gornjem Milanovcu.*”

Iz citiranog dela obrazloženja proizilazi prosto začuđujuća upornost Višeg suda u Čačku da se sudi na teritoriji sopstvene nadležnosti, imajući u vidu da je pored ugovorenih nadležnosti istovremeno, mesno nadležan sud u Beogradu, kao sud opšte mesne nadležnosti.

Suprotno ovoj odluci, Viši Sud u Požarevcu (sud delegirane nadležnosti), u predmetu GŽ 11/15(2014), odlučujući po žalbi na rešenje kojim je odbijen prigorov mesne nadležnosti, kao neosnovan, a kojom odlukom je preinačio odluku prvostepenog suda, daje sledeće obrazloženje:

Žalbeni navodi punomoćnika tuženog da je prigorov mesne nadležnosti prvostepenog suda istaknut potpuno osnovano, jer osnov predstavlja sama pismena isprava, o ugovaranju nadležnosti suda, od strane Višeg suda u Požarevcu, ocenjuju se kao osnovani. Naime, odluka prvostepenog suda je nepravilna, jer je odredbom člana 65.ZPP-a predviđeno da ako zakonom nije propisana isključiva mesna nadležnost nekog suda, stranke mogu da se sporazumeju da im u prvom stepenu sudi sud koji nije mesno nadležan, pod uslovom da je taj sud i stvarno nadležan. Tuženi je shodno članu 19. stav 3. ZPP, prigorov mesne nadležnosti Osnovnog suda u Gornjem Milanovcu, mogao staviti u roku od 30 dana od prijema naloga za odgovor na tužbu (nalog je

primio 08.04.2014.godine), pa kako je prigorov mesne nadležnosti, punomoćnik tuženog istakao u podnesku od 17.04.2014.godine, to se ne može prihvati zaključak prvostepenog suda, da je tuženi faktički propustio rok iz člana 19. stav 3. ZPP-a u kome je mogao istaći ovaj prigorov. Činjenica što tuženi u podnesku, u kome je dao odgovor na tužbu nije istakao ovaj prigorov, nije ga lišila mogućnosti da do isteka roka za odgovor na tužbu prigorov uloži, što je tuženi i učinio u podnesku od 17.04.2014.godine, koji ima karakter dopune odgovora na tužbu. Kako je u konkretnom slučaju ugovorom o radu, zaključenim između stranaka ugovorena mesna nadležnost sud u Beogradu, te kako ne postoji isključiva mesna nadležnost Osnovnog suda u Gornjem Milanovcu, to je Prvi osnovni sud u Beogradu mesno nadležan da postupa u ovoj pravnoj stvari.

Prema mišljenju autora ovog teksta, navedene odluke predstavljaju flangrantan primer neuvedenačenog rešavanja iste pravne stvari, od strane sudova koji predstavljaju isti rang sudovanja.

S tim u vezi, neophodno je apostrofirati, da su u ovom slučaju odluke višeg suda konačne, da protiv istih ne postoji ni redovni ni vanredni pravni lek, niti je moguće tražiti sazivanje sednice odeljenja Vrhovnog kasacionog suda kao najviše sudske instance, na kojoj bi se mogao zauzeti stav po ovom pitanju, obzirom da se radi o procesnim odlukama.

Imajući sve ovo u vidu, za kraj prvog dela ove analize, i kao svoj osrvt na odluku Višeg suda u Čačku, GŽ1 33/16, citiraču jednu latinsku poslovicu: *Sic voleo, sic iubeo pro ratione voluntas*, ili „Tako sudim, pošto mi se tako prohtelo”.

Primer broj 2:

U drugom delu ove analize, podsetiću na „čuveni” stav izvršnog odeljenja Prvog osnovnog suda u Beogradu iz 2014. godine, koji je zauzet na sednici sudija ovog odeljenja, kao avangardno rešenje. O tome, ko je jedini ovlašćen da uzima načelne pravne stavove, i pravna shvatanja, autor neće posebno obrazlagati, imajući u vidu da je i to aksiom, poznat svim čitaocima ovog teksta.

Pre svega citiraču jednu izvršnu ispravu - pravnosnažno i izvršno rešenje o troškovima krivičnog postupka, Osnovnog suda u Čačku k.br.153/14.

Izreka izvršnog naslova glasi:

„Da se iz budžetskih sredstava suda branioci okrivnjene, advokatu P. P. iz Čačka, na ime troškova krivičnog postupka isplati iznos od dinara u roku od 15 dana od pravnosnažnosti rešenja, pod pretnjom prinudnog izvršenja.

Navedeni iznos uplatiti na tekući račun broj 00000000 koji se vodi na ime advokata P. P. iz Čačka kod Čačanske banke AD..”

Na osnovu ove izvršne isprave, punomoćnik izvršnog poverioca je podneo predlog za izvršenje Prvom osnovnim sudu u Beogradu.

Prvi osnovni sud u Beogradu je doneo sledeće rešenje:

„ODBIJA SE predlog za izvršenje izvršnog poverioca P.P. iz Čačka podnet dana 31.03.2014. godine kao NEOSNOVAN.“

U obrazloženju ove odluke, sud je dao sledeće obrazloženje:

„Odlučujući o predlogu izvršnog poverioca P.P. iz Čačka sud nalazi da je isti predlog neosnovan. Naime, troškovi dosuđeni izvršnom ispravom, po osnovu koje je u ovom postupku podnet predlog za izvršenje, predstavljaju troškove koje okrivljeni-zastupano lice imao na ime nagrade i nužnih izdataka zbog zastupanja od strane izabranog branioca, iz kog razloga u konkretnom slučaju sud nalazi da na strani P.P. iz Čačka nema aktivne legitimacije u ovom izvršnom postupku, obzirom da navedeni troškovi pripadaju okrivljenom kao zastupanom licu, a ne predlogom označenom izvršnom poveriocu. Takođe, označeni izvršni poverilac nije u smislu člana 23. Zakona o izvršenju i obezbeđenju dostavio javnu ili u skladu sa zakonom overenu ispravu, niti je dostavio pravosnažnu odnosno konačnu odluku donetu u parničnom prekršajnom postupku ili upravnom postupku i dokazao da je potraživanje po osnovu izvršne isprave na njega preneto. S tih razloga sud je primenom navedene odredbe zakona i čl.37 Zakona o izvršenju i obezbeđenju doneo odluku kao u izreci ovog rešenja“.

Autor teksta smatra da ovakvo obrazloženje, koje ima utemeljenje u pravnom stavu zasnovanom na sednici jednog osnovnog suda, kao suda najnižeg ranga opšte nadležnosti, ne može biti osnov za donošenje gore citirane odluke. Dato obrazloženje nema utemeljenje u zakonskom tekstu, već predstavlja usamljeno gledište na ovo pitanje, kojim se očigledno ovaj sud želeo legitimisati kao čuvar državnog budžeta.

Ovakvo postupanje u brojnim slučajevima imalo je za rezultat izjavljivanje prigovora na ovakva rešenja, što je za posledicu imalo „zatrpanje“ drugostepenih IPV veća, koja zbog preopterećenosti nisu uspevala da u zakonskom roku od pet dana rešavaju po izjavljenim prigovorima.

Nezadovoljne stranke i advokati su, iz razloga nepostupanje suda u skladu sa zakonskim rokovima, podnosiли disciplinske prijave protiv sudija predsednika IPV veća Prvog osnovnog suda u Beogradu Disciplinskom tužiocu VSS. Navedene sudije su procesuirane pred prvostepenom disciplinskom komisijom Saveta, jer su podnete disciplinske prijave ocenjene kao osnovane i u kojim postupcima su sve procesuirane sudije oglaštene odgovornim za izvršeni disciplinski prekršaj.

Tek je Visoki savet sudstva kao drugostepeni organ u disciplinskom postupku, prepoznao problem preopterećenosti i neusklađenosti sudske prakse i usamljenog stava izvršnog

odeljenja Prvog osnovnog suda u Beogradu i oslobođio sve ove sudije disciplinske odgovornosti.

Autor smatra da je visoka cena „plaćena“ za pokušaj da se usamljeni stav sednice izvršnog odeljenja implementira bez osnova u sudske odluke, što je za posledicu imalo nezadovoljstvo učesnika postupaka i bespotrebno izlaganje sudija neprijatnostima disciplinskog postupka, koji su okončani kao neutemeljeni i u korist sudija.

Sve u svemu: lakše je odbraniti okrivljenog, nego naplatiti troškove postupka u kome je okrivljeni oslobođen.

Primer 3.

Treći razmatrani slučaj se odnosi na ne tako davno uspostavljenu prasku osnovnih tužilaštva, koji su sa izmenama Zakonika o krivičnom postupku iz oktobra 2013. godine dobili u nadležnost „tužilačku istragu“.

Primer koji će se razmatrati nije toliko atraktivan za stručnu javnost koja ne pripada advokatskoj profesiji, jer se odnosi na troškove krivičnog postupka branilaca po službenoj dužnosti. Međutim, autor želi da ukaže da nejedinstveno postupanje nije karakteristično samo za sudove, već i za tužilaštva, koji kao ovlašćeni organi donose pojedine odluke koje mogu biti pandan sudskim odlukama.

Tako je rešenjem Drugog osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu KTO br.22/15 od 28.05.2015. godine odbijen zahtev branioca po službenoj dužnosti za isplatu troškova odbrane, sa obrazloženjem:

„Drugo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu nalazi da se navedeni zahtevi za isplatu ne mogu priznati jer, jer je na osnovu člana 261 st. 4 ZKP-a propisano da troškovi kao nužni izdaci postavljenog branioca, u postupku zbog krivičnih dela za koje se goni po službenoj dužnosti isplaćuju se unapred, a naplaćuju se kasnije od lica koja su dužna da ih nadoknade po odredbama ZKP-a, pod nužnim izdaciima treba podrazumevati stvarne izdatke koje je određeno lice, u ovom slučaju, branilac po službenoj dužnosti, imalo obavljajući svoje dužnosti, kao što su putni troškovi, potrošni materijal, što se i navodi u čl. 8 i 9. Tarife o nagradama i naknadama troškova za rad advokata („Sl. glasnik RS“, br.121/12), dok advokat T.T. je podneo troškovnik za nagradu i naknadu, koji se isplaćuju po okončanju krivičnog postupka, a predmetni krivični postupak nije okončan, a ne za nužne izdatke.“

Suprotno ovog odluci, u istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji je Treće osnovno javno tužilaštvo u Beogradu donelo dijagonalno suprotnu odluku i braniocu po službenoj dužnosti, u istoj fazi postupka, dosudilo troškove zastupanja, bez obzira što nisu predstavljali izdatke u vidu putnih troškova i potrošnog materijala.

U obrazloženju odluke Trećeg osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu broj K.T. 5421/13 od 25.04.2016. godine, kojom

je delimično usvojen zahtev branioca po službenoj dužnosti za isplatu troškova postupka, se navodi:

„Branilac po službenoj dužnosti je zahtevao isplatu izvršenih advokatskih usluga u iznosu od 40.500,00 dinara, zbog pristupa na neodržana saslušanja dana 08.07.2014. godine i dana 06.10.2015. godine, poverljiv razgovor sa okrivljenim dana 06.10.2015. godine i pristup na održano saslušanje dana 06.10.2016. godine.

Uvidom u sadržinu celokupnih spisa, utvrđeno je da je postavljeni zahtev delimično osnovan u pogledu pristupa na neodržana i održano saslušanje, a da je neosnovan postavljen zahtev koji se odnosi na stavku „poverljiv razgovor”, jer Tarifom o nagradama i naknada troškova za rad advokata („Sl. glasnik RS”, br.121/12), razgovor sa okrivljenim ne predstavlja radnju koja se tarifira i isplaćuje”.

Citiranim odlukama želi se ukazati na različito postupanje dva tužilaštva u istoj činjeničnoj i pravnoj situaciji, gde se odredbe ZKP-a i Tarife o nagradama i naknadama troškova za rad advokata („Sl. glasnik RS”, br.121/12) različito tumače.

Autor je svestan da ovakvim različitim postupanjem ne mogu da budu nanete štetne posledice bilo kom učesniku

u postupku, jer je sporan samo momenat isplate ostvarenih sudske prakse u procesnim stvarima kroz različito postupanje sudova i tužilaštava koji pripadaju istom apelacionom području i da konkretnim primerima - odlukama potkrepi svoje zapažanje, uz iznošenje ličnog stava o opravdanosti, odnosno neopravdanosti pojedinih rešenja iz prakse.

Zaključak

Predmetom ove analize, autor je želeo da ukaže na nejendakost sudske prakse u procesnim stvarima kroz različito postupanje sudova i tužilaštava koji pripadaju istom apelacionom području i da konkretnim primerima - odlukama potkrepi svoje zapažanje, uz iznošenje ličnog stava o opravdanosti, odnosno neopravdanosti pojedinih rešenja iz prakse.

Gore navedeni tekst će ispuniti svoju svrhu ukoliko prilожena rešenja budu deo diskusije stručne javnosti koja se upozna sa sadržinom ove analize, a najidelaniji scenario bi bio zauzimanje istih pravnih stavova od strane svih pravosudnih organa, u situaciji gde postoji isti činjenični osnov, jer bi na taj način sudska grana vlasti ostvarila svoj Ustavom zagarantovani smisao - da je sudska vlast jedinstvena na teritoriji Republike Srbije.

KRIVIČNOPRAVNI IZAZOVI U IMPLEMENTACIJI ISTANBULSKE KONVENCIJE

Đorđe Bokšan,
advokat

Milan Marković,
advokat

Ratifikacija Konvencije i ulaganje rezervi radi usaglašavanja krivičnog zakonodavstva

Republika Srbija je 4. aprila 2012. godine potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: *Istanbulска конвенија*), da bi 31. oktobra 2013. godine Skupština Republike Srbije usvojila Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Ovakva legislativna aktivnost Republike Srbije predstavlja važan korak u suzbijanju nasilja nad ženama sa ciljem da se njime uvedu bitni korektivi u dosadašnjoj praksi tretiranja ove inkriminisane društvene pojave.

Do sada je ovaj dokument ratifikovalo 7 zemalja: Albanija, Italija, Crna Gora, Portugal, Turska, Bosna i Hercegovina i Austrija, te ukoliko još samo 3 od preostalih 40 zemalja članica Saveta Evrope ratifikuje Istanbulsku konvenciju, ona postaje obligatorna u primeni za sve zemlje članice, ali postaje i jedini regionalni-evropski pravnoobavezujući instrument sa jasno iskazanom rodnom dimenzijom, koji se specifično i isključivo bavi problemom nasilja na ženama.

Republika Srbija je u društvu sa Nemačkom, Poljskom i Maltom, jedna od retkih zemalja koja je prilikom potpisivanja ove Istanbulske konvencije uložila rezerve na pojedine njene članove. Rezerve se navode u Zakonu o potvrđivanju

Konvencije, tačnije u čl. 3 pomenutog zakona koji predviđa: „Prilikom deponovanja instrumenata za potvrđivanje Republika Srbija, u smislu člana 78. stav 2. čl. 1. i 2. Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, stavlja rezervu sledeće sadržine:

„Republika Srbija zadržava pravo da ne primenjuje odredbe člana 30. stav 2. i člana 44. stav 1. tačka e) i st. 3. i 4. Konvencije, dok ne izvrši usaglašavanje unutrašnjeg krivičnog zakonodavstva sa navedenim odredbama Konvencije.

Isticanjem rezervi koje važe 5 godina od dana stupanja Konvencije na snagu oročeno je i vreme trajanja procesa usaglašavanja domaćih zakona sa pomenutom Konvencijom. Neophodno usaglašavanje pozitivnopravih propisa Republike Srbije usmereno je ka članu 30. stav 2. Istanbulске konvencije koja reguliše pitanje naknade žrtvama, članu 44. stav 1. tačka e) koji se odnosi na pitanje teritorijalne nadležnosti za primenu Konvencije u situaciji kada učinilac ima stalno boravište na teritoriji zemlje potpisnice-naše zemlje i članu 44 stavovi 3. i 4, koji propisuju nadležnost u slučaju seksualnog nasilja, uključujući i silovanje, prinudnost braka, genitalno sakaćenja žena, prinudni abortus i prinudnu sterilizaciju. (čl.36-čl.39 Istanbulske konvencije).

Dakle, istaknute rezerve Republike Srbije su pre svega potreba za usklađivanjem krivičnog zakonodavstva u oblasti naknade žrtvama i teritorijalne jurisdikcije, uz obavezno uvođenje novih krivičnih dela odnosno uvođenje novih oblika postojećih krivičnih dela, a što sigurno predstavlja i najveći izazov u implementaciji ovog međunarodnopravnog instrumenta.

Uvođenje novih krivičnih dela

I Dopuna postojećih inkriminacija

Istanbulска конвенција обавезује државе да inkriminišу тј. дефинишу као krivičно дело следеће облике насиља:

Čl.33. psihičko nasilje, Čl.34. proganjanje, Čl.35. fizičko nasilje, Čl.36. seksualno nasilje, укључујући silovanje, Čl.37. принудни brak, Čl.38. genitalno sakaćenje žena, Čl.39. принудни abortus i принудна sterilizacija, Čl.40. seksualno uzinemiravanje, Čl.41. pomaganje, односно подстrekavanje i pokušaj.

S ciljem приказивања осnovних обележја krivičnih dela која ће ускоро постати део домаће krivičnopravне и pozitivноправне realnosti dalje су исказане одредбе-smernice Istanbulске конвенције у чijim granicama je definisano polje будуће inkriminacije насиљних облика ponašanja.

Čl.33. psihičko nasilje

Članice ће предузети neophodne zakonodavne, односно druge mere, kako bi obezbedile da namerno ponašanje, koje ozbiljno narušava psihički integritet nekog lica, принудом, односно pretnjama буде inkriminisano.

Čl.34. proganjanje

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да namerno ponašanje ponavljanjem pretnji upućenih drugom licu, koje uzrokuju да се личе plaši за своју bezbednost, буде inkriminisano.

Čl.35. fizičko nasilje

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да namerno počinjena dela fizičkog nasilja nad drugim licem budu inkriminisana.

Čl.36. seksualno nasilje uključujući silovanje

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да sledeći vidovi namernog ponašanja буду inkriminisani:

- vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne prirode na telu drugog lica bez njenog, odnosno njegovog pristanka, korišćenjem bilo kog dela tela, odnosno predmeta;

- druge seksualne radnje sa licem bez njenog odnosno njegovog pristanka

- navođenje drugog lica na pokušaj seksualnih radnji sa trećim licem, bez njenog odnosno njegovog pristanka.

Pristanak mora да буде доброволjan i nastao kao ishod slobodne volje lica procenjene u kontekstu datih okolnosti.

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да se odredbe из ст.1 ovog člana, takođe primenjuju na bivšim, odnosno sadašnjim supružnicima ili partnerima u skladu sa domaćim propisima.

Čl.37. prinudni brak

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да prisiljavanje odraslog lica ili deteta da stupi u brak буде inkriminisano.

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да namamljivanje odraslog lica, odnosno deteta na teritoriju strane države, која nije njeni država boravišta, u svrhu принуде tog odraslog lica ili deteta da stupi u brak буде inkriminisano.

Čl.38. genitalno sakaćenje žena

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да sledeći vidovi namernog ponašanja буду inkriminisani:

- обрезивање, infibulacija или било какво друго сакаћење целих, односно било ког дела женских малих или великих усмина или klitorisa.
- принуда или navođenje na podvrgavanje nekoj od navedenih radnji pod tačkom a. ovog člana.
- подстicanje, принуда, односно navođenje devojčice na neku od radnji pod tačkom a. ovog člana.

Čl.39. prinudni abortus i принудна sterilizacija

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да sledeći vidovi namernog ponašanja буду inkriminisani:

- abortus žene bez njenog prethodnog informativnog pristanka
- operacija u svrhu ili uz ishod onemogućavanja prirodne reprodukcije kod žene, bez njenog informativnog pristanka ili razumevanja procedure.

Čl.40. seksualno uzinemiravanje

Strane se obavezuju да предузму neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede да сваки облик неželenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja seksualne prirode u svrhu ili uz ishod povrede dostojanstva lica, posebno kada se stvara zastrašujuća, neprijateljska, degradirajuća,

1) Čl.33-čl.40.Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od 11.05.2011.godine.

ponižavajuća, odnosno uvredljiva atmosfera bude predmet krivične ili druge pravne sankcije²⁾

Čl.41. pomaganje odnosno podstrekavanje i pokušaj

Ukoliko je počinjeno namerno, strane se obavezuju da će preduzeti neophodne zakonodavne ili druge mere i ustanove, kao krivično delo pomaganja odnosno podstrekavanja izvršenja krivičnih dela (od čl.36 do čl.39 konvencije).

Ukoliko je počinjeno namerno, strane se obavezuju da preduzmu neophodne mere i radnje u slučaju pokušaja izvršenja ovih krivičnih dela.

Konvencija takođe definiše i da se izvršenje bilo kog akta nasilja obuhvaćenog njenim odredbama ne može opravdati na osnovu kulture, običaja, tradicije, religijskih shvatanja ili tzv. razloga „časti”.

Član 42. (Neprihvatljiva opravdanja za krivična dela, uključujući dela počinjena u ime takozvane „časti”):

I. Strane se obavezuju da preduzmu neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede da se u krivičnim postupcima, pokrenutim na osnovu svakog dela nasilja obuhvaćenog Konvencijom, kultura, običaji, religija, tradicija ili takozvana „čast” ne smatraju opravdanjem za takva dela. Tu posebno spadaju tvrdnje da je žrtva prekršila kulturne, verske, društvene ili tradicionalne norme ili običaje prikladnog ponašanja.

2. Strane se obavezuju da preduzmu neophodne zakonodavne ili druge mere i obezbede da se nijednom licu, koje nagovara dete da učini bilo koje delo navedeno u stavu I. ovog člana, ne umanji krivična odgovornost za počinjena dela.²⁾

Član 43. Istanbulske konvencije odnosi se na važenje krivičnih dela: Krivična dela utvrđena na osnovu ove konvencije važe nezavisno od prirode odnosa između žrtve i počinjocu.

II Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa odredbama Istanbulske konvencije

Obuhvatna analiza stepena usklađenosti domaćeg zakonodavstva u oblasti nasilja nad ženama sa odredbama Istanbulske konvencije još uvek nije izvedena u Srbiji.

Analiza prof. Nikolić-Ristanović, iz 2013.godine, fokusirana je na oblast nasilja nad ženama u porodici i ukazuje na nedostatke u domaćim zakonskim rešenjima u odnosu na najvažnije međunarodne dokumente. Zaključeno je da, zahvaljujući novijim izmenama i dopunama, zakonodavstvo Srbije spada u red onih zakonodavstava koja su u većoj meri usklađena sa zahtevima koje postavljaju najvažniji

međunarodni dokumenti, ali da još uvek postoje velike praznine, od kojih su najznačajnije sledeće :

- Nedostaju zakonska rešenja o proganjanju žrtava.
- Postoje razlike u definisanju člana porodice u Krivičnom zakoniku i Porodičnom zakonu.
- Intimni partneri koji ne žive zajedno ne smatraju se članovima porodice.
- U slučajevima nasilja u porodici ne zahteva se hitno postupanje u krivičnom postupku.
- Domaće zakonodavstvo ne poznaje programe koji bi bili usmereni ka nasilnim muškarcima.
- Ne postoje posebne odredbe u vezi uzimanja u obzir uticaja nasilja nad ženama u slučajevima kada se žene javljaju kao izvršioci krivičnih dela.
- U slučajevima nasilja nad ženama ne postoji efikasan mehanizam za zaštitu žrtava u situaciji kada državni službenik propusti da prijavi slučaj ili da preduzme odgovarajuće mere.

Konkretno u procesu implementacije Istanbulske konvencije nazire se potreba za temeljnim redefinisanjem krivičnog dela silovanja, kao i drugih oblika seksualnog nasilja u krivičnom zakonodavstvu Srbije (vezivanje sadržaja krivičnog dela za izostanak slobodno izraženog pristanka u svetlu datih okolnosti; usklađivanje definicija sa članom 36. Istanbulske konvencije, predviđanje kažnjivosti i efektivnog krivičnog gonjenja svakog nedobrovoljnog seksualnog odnosa, uključujući i gonjenje *ex officio* za delo silovanje u braku i sadašnjeg krivičnog dela „obljube nad nemoćnim licem“).

Takođe, nastoji se uvođenju posebnog krivičnog dela seksualnog uz nemiravanja na radnom mestu (posebno treba imati na umu da je Komitet CEDAW još u Zaključnim komentarima iz 2007. godine zahtevao od Srbije da kriminalizuje seksualno uz nemiravanje na radnom mestu, smatrajući da sadašnja rešenja iz radnog zakonodavstva nisu dovoljna.).

Radi potpune implementacije Istanbulske konvencije biće potrebno inkriminisati i prinudni brak sa odrasлом osobom, kao i uskladiti postojeće odredbe Krivičnog zakonika Srbije o vanbračnoj zajednici sa maloletnikom (član I90. KZ) sa članom 37. stav 2. Istanbulske konvencije (koji glasi da namerno namamljivanje odraslog lica, odnosno deteta, na teritoriju članice odnosno države koja nije njena, odnosno njegova država prebivališta sa ciljem prinude tog odraslog odnosno deteta da stupi u brak bude inkriminisano).

Genitalno sakaćenje žena nije definisano kao specifično krivično delo u Krivičnom zakoniku Srbije, te to takođe treba izmeniti.

2) čl.42.Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od 11.05.2011.godine.

Potreba za inkriminacijom važi i za dela prinudnog abortusa i prinudne sterilizacije izvan konteksta oružanog konflikta (postojeća rešenja u Krivičnom zakoniku zabranjuju ova dela u okviru ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, čl.372 KZ, odnosno, zločina protiv čovečnosti, čl. 371 Krivičnog zakonika³⁾).

Zaključno razmatranje

Uspostavljanje novih zakonskih rešenja kao svojevrsnih ko-rektiva postojeće regulative kojima će žrtvama rodno moti-visanog nasilja biti pružena prevencija i zaštita od nasilja

predstavlja pre svega ozbiljan i složen zadatak koji zahteva temeljne promene krivičnog zakonodavnog okvira.

Izmene krivičnog zakonodavstva koje su bile u fokusu autora teksta pratiće izgradnja i drugih mehanizama instituci-onalne zaštite i podrške žrtvama, kao i programa-tretmana učinilaca krivičnih dela, što sve ukazuje na sveobuhvatnu potrebu da se na nacionalom nivou temeljno sprovede proces implementacije Istanbulske konvencije zarad ostva-rivanja krajnjeg cilja - zaštite od nasilja žena u Republici Srbiji.

- 3) Čl. 371 i 372 Krivičnog zakonika, Sl. gl. RS 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14.

ZAKON O ZAŠTITI PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

*Ljubica Milutinović
sudija Vrhovnog kasacionog suda*

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku¹⁾ je usvojen na Šestoj sednici prvog redovnog zasedanja Nacionalne skupštine Republike Srbije u 2015. godini, dana 07.05.2015. godine i istog dana proglašen Ukazom Predsednika Republike.

Zakon je stupio na snagu 1.1.2016. godine²⁾ a do tada su sudovi postupali u skladu sa odredbama Zakona o uređenju sudova³⁾ i ustanovljenom praksom⁴⁾.

Na određeni broj predmeta, započetih na osnovu odredaba Zakona o uređenju sudova i posle 01.01.2016. godine primenjuje se Zakon o uređenju sudova⁵⁾.

Novi zakon se primenjuje na postupke za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku pokrenute prema ovom zakonu, a koji se odnose na neokončane sudske postupke, ako je eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala pre početka primene čl. 8a - 8v Zakona o uređenju sudova, a o njoj nije odlučivao Ustavni sud u postupku po ustavnoj žalbi⁶⁾.

Zakon se primenjuje i na sudske postupke koji još nisu okončani u vreme pokretanja postupka za zaštitu prema ovom zakonu, ako je eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku nastala posle prestanka važenja odredaba članova 8a, 8b. i 8v. Zakona o uređenju sudova⁷⁾. Ovaj stav nije morao biti unet u član 34. Zakona, jer prema odredbi člana 37. istog zakona, zakon stupa na snagu 1.1.2016. godine a prema članu 36. Zakona danom stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe odredbe članova 8a - 8v Zakona o uređenju sudova i član 82. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu, što znači da je više nego očigledno da se jedino može primenjivati Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku na slučajeve predviđene ovim stavom.

Pravo na pravično suđenje zajamčeno je članom 32. Ustava Republike Srbije⁸⁾ prema kojоj odredbi svako ima pravo da nezavistan, nepristrasan i zakonom već ustanovljeni sud, pravično i u razumnom roku javno raspravi i odluci o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega. Jedan od segmenata prava na pravično su-

1) „Službeni glasnik Republike Srbije” 40 od 7.5.2015. godine

2) Član 37. Zakona

3) „Službeni glasnik Republike Srbije” 116/2008... 101/2013

4) Praksa je formirana i vrlo ujednačena, u skladu sa smernicama i stavovima koje je usvojio Vrhovni kasacioni sud na svojim sednicama Odeljenja za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, a koji su objavljeni u Biltenu Vrhovnog kasacionog suda namenjenog godišnjem Savetovanju sudijske Srbije 2014. godine i Biltenu Vrhovnog kasacionog suda za istu svrhu 2015. godine

5) Član 34. stav 1. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

6) Član 34. stav 2. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

7) Član 34. stav 3. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

8) „Službeni glasnik RS” 98/2006

đenje jeste pravo na suđenje u razumnom roku. Član 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđa da svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom образovanim na osnovu zakona.

Evropski sud za ljudska prava u većem broju predstavki naših građana protiv Srbije doneo je odluke u kojima je istakao potrebu da se na nacionalnom nivou uspostavi delotvorni pravni lek za ubrzanje postupka i to sve do izvršenja pravnosnažne sudske odluke. Ranije postojeća pritužba Nadzornom odboru Vrhovnog suda nije postigla kvalitet delotvornosti. Zato je bilo potrebno doneti poseban zakon u smislu člana 13. Evropske konvencije, a radi ostvarenja zahteva iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana 32. Ustava Republike Srbije.

Ustavna žalba kao jedini postojeći pravni lek za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku do izmene Zakona o uređenju sudova, pokazala je svoju delotvornost tek od 7.8.2008. godine kada je doneta presuda u predmetu Vinčić protiv Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava. Pre toga nije postojao delotvorni pravni lek zbog prekomerne dužine sudskega postupka. Međutim, ustavna žalba nije bila delotvorni pravni lek u izvršnim postupcima po presudama koje su donete protiv društvenih preduzeća u stečaju, a kasnije i preduzeća u restrukturiranju, da bi tokom 2013. godine postala delotvorni pravni lek i u tim postupcima. Broj ustavnih žalbi pred Ustavnim sudom i dužina postupka pred tim sudom uz jasno izraženi stav Evropskog suda za ljudska prava u brojnim odlukama protiv Srbije kao i drugih zemalja da je potrebno da se na nacionalnom nivou uspostavi delotvorni pravni lek u vidu donošenja posebnog zakona, postavio je zahtev pred Republiku Srbiju za donošenje posebnog zakona kojim će se regulisati zaštita prava na suđenje u razumnom roku.

U cilju pronalaženja mogućeg rešenja Zakon o uređenju sudova⁹⁾ uneo je nove odredbe - članove 8a, 8b i 8v, kojima je u naš pravni poredak uneo pravno sredstvo zaštite - zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Pošto te tri odredbe nisu bile dovoljne da regulišu postupak pravne zaštite po novoustanovljenom pravnom sredstvu Vrhovni kasacioni sud je bio prinuđen da usvajanjem stavova interveniše upravo u domenu potrebe za ujednačavanjem sudske prakse, koja se u nedostatku posebnog zakona mogla razviti u više pravaca. Na taj način usvojenim stavovima i čestim sastancima Vrhovnog kasacionog suda sa apelacionim i višim sudovima u Republici Srbiji i drugim sudovima, radi razmene iskustava, formirana je praksa za dalji rad su-

dova u ovoj oblasti. Ipak, potreba za donošenjem posebnog zakona nije izostala i usledilo je njegovo usvajanje u Narodnoj skupštini.

Pošto zakon koncepcijski drugačije pristupa zaštiti prava na suđenje u razumnom roku od odredaba članova 8a, 8b. i 8v. Zakona o uređenju sudova, ustanovljena sudska praksa na osnovu postojećih zakonskih odredaba biće korisna i kod primene novog zakona.

Struktura Zakona

Zakon sadrži 37 članova raspoređenih u četiri odeljka.

U prvom odeljku su sadržane osnovne odredbe kojima se određuje predmet i svrha zakona, aktivno legitimisana lica za pokretanje postupka zaštite, pravna sredstva kojima se štiti pravo na suđenje u razumnom roku i definišu merila za ocenu ispunjenosti uslova zaštite.

Drugi odeljak sadrži odredbe o prigovoru i žalbi kao pravnim sredstvima zaštite, počev od sadržine prigovora, njegovog podnošenja sudu, načinu odlučivanja (bez ispitnog postupka ili u ispitnom postupku) kao i naložima sudiji ili javnom tužiocu koji sprovodi istragu, u situaciji kada je prigovor usvojen. U ovom odeljku regulisano je i pravo na novi prigovor.

Drugi odeljak obuhvata i odredbe o žalbi: žalbene razloge, rok za izjavljivanje, nadležnost za odlučivanje (bez ispitnog postupka ili posle ispitnog postupka), naloge javnom tužiocu koji sprovodi istragu, ostala pravila o postupku po žalbi i slučaj isključenja žalbe.

U trećem odeljku su odredbe koje se tiču zahteva za pravično zadovoljenje. Njima se regulišu pitanja: ko stiče pravo na pravično zadovoljenje, pod kojim uslovima i vrste pravičnog zadovoljenja.

Sticanje prava na pravično zadovoljenje je uslov za podnošenje tužbe za novčano obeštećenje (nematerijalna šteta u smislu člana 23. stav 1. tačka 2. Zakona), a moguće je podneti i tužbu za naknadu imovinske štete.

U ovom odeljku su sadržane odredbe o postupku pokušaja poravnanja pred pravobranilaštvom, stvarnoj i mesnoj nadležnosti suda, postupku po tužbi, sadržini presude, vinski novčanog obeštećenja i isplati kako novčanog obeštećenja tako i naknade imovinske štete (ko je isplaćuje i iz kojih sredstava).

Četvrti odeljak zakona sadrži prelazne i završne odredbe kojima se reguliše odnos između Zakona o uređenju sudova i ovog Zakona u pogledu njegove primene, prestanka važenja pojedinih odredaba drugih zakona i stupanje na snagu zakona. Tu je i odredba kojom se predviđa moguć-

9) „Službeni glasnik RS”, 116/2008... 101/2013

nost poravnjanja u slučaju kada se vodi postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava u odnosu na Srbiju.

* * *

Primena zakona u praksi pokazaće prve rezultate tek krajem 2016. godine, budući da je zakon stupio na snagu 1.1.2016. godine. Dobro je da je zakon donet, jer je bolje imati zakon nego postupati po smernicama i stavovima najvišeg suda koji nemaju pravno obavezujuću snagu (jer bi to narušavalo sudske nezavisnosti). Dosadašnja iskustva u primeni članova 8a, 8b i 8v Zakona o uređenju sudova, će biti smernice za postupanje, ali zakon sadrži nove odredbe koje se konceptualno razlikuju od ranijih rešenja, pa ih je potrebno dobro proučiti.

Zakon diferencira - jasno odvaja **pravna sredstva za ubrzanje postupka** od onih koja služe pravičnom zadovoljenju. Korišćenje prvih je procesna pretpostavka za upotrebu drugih. Tu se „instalira” i **mogućnost pokušaja poravnjanja pred pravobranilaštvo**, kao moguća faza pre obraćanja tužbom sudu. Ova mogućnost je postojala kao dužnost za tužioca u Zakonu o parničnom postupku od 2009. godine, ali se pokazala nedolotvornom i neustavnom, pa je preformulisana kao fakultativno ovlašćenje stranke, bez posledica procesne pretpostavke. Međutim, praksa i dalje ne beleži neke vidljivije rezultate. Ipak, ostavimo vremenu pred nama da pokaže ispravnost tog rešenja u ovom Zakonu.

Zaštita prava na suđenje u razumnom roku, Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku obuhvata i deo istražnog postupka koji vode javni tužioci, jer on predstavlja deo jedinstvenog krivičnog postupka. Pošto o povredi prava može da odlučuje samo sud, zakon sadrži **odredbe o sudu pred kojim se vodi postupak** (nadležnom za utvrđenje povrede u fazi tužilačke istrage) i **sudu koji vodi postupak** (ako je zaštita tražena zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku u delu postupka koji vodi sud).

Kao **imaoci prava na suđenje u razumnom roku** prema členu 2. Zakona pojavljuju se sve stranke u sudsakom postupku, uključujući i izvršni postupak, svaki učesnik po zakonu kojim se uređuje vanparnični postupak, a oštećeni u krivičnom postupku, privatni tužilac i oštećeni kao tužilac to pravo imaju samo ako su istakli imovinsko-pravni zahtev. Javni tužilac kao stranka u krivičnom postupku nema pravo na zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Isključenje javnog tužioca kao stranke od prava na zaštitu po ovom Zakonu, je neopravdano. U krivičnom postupku prema odredbama ZKP-a stranke u postupku su tužilac i okrivljeni u smislu tačke 9. člana 2. ZKP-a, a prema tački

5. istog člana pojma tužilac podrazumeva javnog tužioca, privatnog tužioca i oštećenog kao tužioca. Znači, po tom osnovu oni imaju svojstvo stranke u postupku i samim tim su ovlašćena lica za podnošenje zahteva, dok oštećeni nije stranka u postupku i on to postaje samo uz dodatni uslov - ako je istakao imovinsko-pravni zahtev. Zato se prava na suđenje u razumnom roku ne može odreći, niti to pravo treba uskratiti javnom tužiocu. Treba razlikovati situaciju kada on postupa u vođenju dela istražnog postupka, od dela u kome učestvuje kao stranka u postupku, a postupak vodi sud. Neosnovano je smatrati da javni tužilac ovim zahtevom ne može da interveniše za ubrzanje postupka koji se vodi pred sudom.

Zakon sadrži i **merila za ocenu trajanja dužine suđenja** tj. suđenja u razumnom roku. Lista navedenih merila je takšativno navedena i nije zatvorena, tako da je sudija sloboden da koristi i druga merila koja odgovaraju okolnostima konkretnog slučaja i koja su utvrđena u dugogodišnjoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, praksi Ustavnog suda i sudske prakse sudova u primeni Zakona o uređenju sudova, ali su nabrojana ona merila kojih se sudija mora pridržavati.

Van domaća ovog zakona ostao je **postupak u upravnim stvarima**, jer iz zakona se ne vidi na koji način se meri i ocenjuje dužina postupka pred organima uprave koji sledi pre sudskega postupka. Prema standardima Evropskog suda za ljudska prava i taj postupak čini celinu sa sudsakim postupkom, kao što i istražni postupak koji provodi javni tužilac jeste deo celine krivičnog postupka i ne mogu se odvojeno posmatrati. Međutim, budući da se novčano obeštećenje i imovinska šteta isplaćuju iz sredstava namenjenih pokriću tekućih rashoda sudova i javnih tužilaštava, od kojih se izuzimaju rashodi za zaposlene i tekuće održavanje objekata i opreme¹⁰⁾, neizvesno je da li će sudovi poštovati standarde Evropskog suda iz ove oblasti (obuhvatiti i period postupka pred organom uprave), ili će ocenjivati samo dužinu postupka pred sudom bez ocene dužine trajanja postupka pred organom uprave. Ovo posebno ako se ima u vidu da je Vrhovni kasacioni sud na V sednici Odjeljenja za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku održanoj 15.9.2014. godine usvojio pravni stav da se početak razumnog roka određuje od podnošenja tužbe Upravnom судu i ne uzima se u obzir vreme trajanja postupka pred organima uprave. Suprotno usvojenom stavu, prema jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava, član 6. Evropske konvencije se odnosi na sporove između privatnih lica i državnih organa ukoliko upravni postupci utiču na ostvarivanje imovinskih prava¹¹⁾.

10) Član 33. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

11) Prvo na suđenje u razumnom roku iz ugla jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava, Vida Petrović Škerlo i Dagmara Rajska, objavljeno u publikaciji „Zaštita prava na suđenje u razumnom roku u sudsakom postupku“ u Beogradu, 2015. godine u okviru projekta „Podrška sudsakvu u Srbiji u primeni Evropske konvencije o ljudskim pravima“, izdavač Savet Europe kancelarija u Beogradu, prieđivač Vrhovni kasacioni sud

Tužba za naknadu imovinske štete (član 31. Zakona) i pravila postupka po njoj su posebno delikatni, jer se primenjuju pravila Zakona o obligacionim odnosima, objektivna odgovornost države, a primenjuju se i merila za ocenu dužine trajanja postupka iz ovog Zakona, sve na osnovu procesnih pravila koja se tiču postupka u sporovima male vrednosti, a koji postupak je uređen Zakonom o parničnom postupku.

Valja napomenuti da se na postupak po prigovoru stranaka za ubrzanje postupka primenjuju odredbe Zakona o vanparničnom postupku. To znači da se ne održava rasprava, ali se sudiji ili javnom tužiocu pruža mogućnost izjašnjenja, bez prava na žalbu na odluku.

Visina novčanog obeštećenja za neimovinsku štetu je zakonom propisana u rasponu od 300 evra do 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti, što je prema obrazloženju uz predlog zakona iznos koji predstavlja srednje vrednosti naknade koju je dosuđivao Ustavni sud kada bi odlučivao po ustavnoj žalbi i usvajao zahtev stranke određujući naknadu neimovinske štete zbog povrede Ustavom garantovanog prava na suđenje u razumnom roku. Maksimalni iznos od 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti iznosi nešto više od osam prosečnih mesečnih neto zarada u Republici Srbiji za 2014. godinu¹²⁾. Ova skala se primenjuje i pred pravobranilaštвом. To može doprineti ujednačenju sudske prakse, ali može biti i veoma upitno rešenje. Posebno je delikatna odredba o naknadi imovinske štete, u kombinaciji sa objektivnom odgovornošćу Republike Srbije, u situaciji kada sud ili javno tužilaštvo nisu doprineli dužini postupka koji je objektivno trajao predugo, a naknada se isplaćuje iz sredstava namenjenih za rad sudova i tužilaštava. U tom slučaju, morao bi postojati poseban fond u budžetu Republike nezavistan od sredstava namenjenih za rad sudova i tužilaštava¹³⁾.

Dobro je što se **licima koja su podnela predstavku Evropskom суду za ljudska prava pruža mogućnost poravnjanja pred pravobranilaštвом**, u slučaju kada još nije doneta odluka o prihvatljivosti ili osnovanosti predstavke Evropskom sudu. Ovo može biti efikasnji put da se njihovi zahtevi reše pred domaćim pravosuđem, jer im se pruža mogućnost da umesto predloga za poravnanje ili pošto odustanu od pokušaja poravnanja, mogu u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu ovog Zakona **da podnesu tužbu za novčano obeštećenje protiv Republike Srbije** sudu koji je nadležan po ovom Zakonu. Naravno, pod uslovom da stranka i pravobranilaštvo nisu zaključili poravnanje. Na ovaj način bi se smanjio broj predstavki pred Evropskim sudom za ljudska prava u odnosu na Srbiju, a građanima pružila bržu i delotvornija pravna zaštita.

Pravna sredstva zaštite prava na suđenje u razumnom roku

1. Prigovor

2. Žalba

3. Zahtev za pravično zadovoljenje

Prigovor

Prigovor i žalba su pravna sredstva za ubrzanje postupka.

Podnošenjem prigovora započinje postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku.

Prigovor se podnosi sudu. Zakon terminološki razlikuje:

1. sud koji vodi postupak i

2. sud pred kojim se vodi postupak.

Ako je javni tužilac povredio pravo stranke na suđenje u razumnom roku prigovor se podnosi sudu pred kojim se vodi postupak, (jer o toj povredi ne odlučuje javni tužilac već predsednik suda) a ako je povreda nastala u postupku pred sudom, onda je to sud koji vodi postupak.

Postupak po prigovoru vodi i o njemu odlučuje predsednik suda.

Predsednik suda može godišnjim rasporedom poslova da odredi jednog ili više sudija da pored njega vode postupak i odlučuju o prigovorima, što zavisi od veličine suda i broja sudija.

Predsednik suda je dužan da odluči o prigovoru u roku **od dva meseca** od dana prijema prigovora.

Usmena rasprava se ne održava.

Shodno se primenjuje zakon kojim se uređuje vanparnični postupak.

Faze postupka po prigovoru

1. Odlučivanje o prigovoru bez ispitnog postupka

2. Ispitni postupak

Odlučivanje o prigovoru bez ispitnog postupka

U fazi bez ispitnog postupka prigovor se:

a) odbacuje ili

b) odbija.

Prigovor se **odbacuje** ako:

- ne sadrži neki obavezni element iz člana 6. Zakona koji onemogućava da se po njemu postupa,
- ako ga je podnelo neovlašćeno lice,

12) Navedeno u obrazloženju predloga Zakona za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku upućenog Narodnoj skupštini na usvajanje

13) Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku u članu 33. daje drugačije rešenje.

- ako je preuranjen.

Prigovor se **odbija** bez ispitnog postupka ako je s obzirom na trajanje postupka i navode u prigovoru, očigledno neosnovan.

Ispitni postupak

U ispitnom postupku predsednik suda od sudije ili javnog tužioca traži izveštaj u roku od 15 dana (ili kraće ako je postupak hitan)

Predsednik suda može tražiti i spise predmeta ako je to potrebno s obzirom na sadržinu prigovora.

Izveštaj sadrži:

- izjašnjenje o razvoju postupka u vremenu i
- predlog sudije ili javnog tužioca o roku u kome postupak može da se okonča.

Predsednik suda proučava izveštaj i primenom merila za ocenu razumnog roka (član 4. Zakona) predsednik suda prigovor:

a) odbija,

b) usvaja i utvrđuje povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Sudija i javni tužilac nemaju pravo žalbe na rešenje kojim se prigovor usvaja.

Nalozi sudiji

Rešenje kojim se prigovor usvaja i utvrđuje povreda prava na suđenje u razumnom roku sadrži:

- **razloge** zbog kojih je povređeno pravo stranke,
- **nalog** sudiji za preuzimanje procesnih radnji koje delotvorno ubrzavaju postupak,
- **rok** u kome je sudija dužan da preuzme naložene radnje (ne kraći od 15 dana i ne duži od 4 meseca),
- **primereni rok** u kome sudija izveštava predsednika suda o preuzetim radnjama.

U posebnom slučaju, a naročito ako je postupak hitan predsednik suda **može odrediti**:

- **prvenstvo** u odlučivanju,
- **oduzeti** predmet sudiji i dodeliti ga drugom, ako je pravo strane povređeno zbog preopterećenosti ili dužeg odsustva sudije.

Nalozi javnom tužiocu koji sprovodi istragu

Rešenje kojim je prigovor usvojen i utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, predsednik suda dostavlja neposredno višem javnom tužiocu i stranci uz izveštaj javnog tužioca.

Neposredno viši javni tužilac je dužan da u roku od osam dana od prijema rešenja doneše **obavezno uputstvo**.

Obavezno uputstvo sadrži:

- **procesne radnje** koje delotvorno ubrzavaju postupak,
- **rok** u kome je javni tužilac dužan da ih preuzme (ne kraći od 15 dana i ne duži od četiri meseca),
- **rok** u kome javni tužilac izveštava neposredno višeg javnog tužioca o preuzetim radnjama.

Obavezno uputstvo dostavlja se predsedniku suda i stranci.

Novi prigovor

Ako je prigovor stranke odbijen, a nije se žalila, novi prigovor može podneti po proteku četiri meseca od dana prijema rešenja o odbijanju.

Ako je prigovor odbijen, a stranka se žalila pravo na novi prigovor stiče po proteku roka od četiri meseca od prijema rešenja o odbijanju žalbe.

Ako je prigovor usvojen a nije bilo žalbe, pravo na žalbu stiče po proteku roka od pet meseci od dana prijema rešenja o usvajanju prigovora.

Ako je žalba usvojena ili prigovor usvojen, a žalba odbijena, pravo na novi prigovor stiče se odmah posle isteka roka u kome je sud ili javni tužilac bio dužan da preuzme delotvorne procesne radnje.

Ograničenja prava na podnošenje novog prigovora ne važe:

- u postupku u kome su predloženi ili određeni **pritvor i privremena mera**;
- u **izvršnom** postupku;
- u postupku **protiv maloletnika**.

Stranka čiji su prigovori ili žalba odbačeni, može odmah podneti novi prigovor.

Žalba

Stranka ima **pravo na žalbu**:

- ako je njen **prigovor odbijen**,
- ako **predsednik suda o prigovoru ne odluči u roku od dva meseca**

od dana prijema prigovora,

- ako je **prigovor usvojen**, ali neposredno viši javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo u roku od 8 dana od dana prijema rešenja predsednika suda,
- ako **predsednik suda ili neposredno Viši javni tužilac nije naložio sudiji ili javnom tužiocu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak**,

- ako sudija ili javni tužilac nije preuzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen.

Žalba sadrži obavezne elemente kao i prigovor u članu 6. Zakona.

Rok za žalbu

Žalba se podnosi u roku od osam dana od:

- dana kada je istekao rok od dva meseca, a predsednik suda nije odlučio o prigovoru, počev od dana prijema prigovora,
- dana kada je stranka primila rešenje o odbijanju prigovora.

Ako je prigovor usvojen, a radi se o nepostupanju javnog tužioca saglasno članu 14. stav 2. Zakona, rok od osam dana počinje da teče:

- od isteka roka u kome je neposredno Viši javni tužilac bio dužan da doneše obavezno uputstvo a nije ga doneo,
- od dana kada je stranka primila rešenje ako predsednik suda nije naložio procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak,
- od dana kada je stranka primila obavezno uputstvo a viši javni tužilac nije naložio javnom tužiocu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak,
- od dana isteka roka u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme procesne radnje, a nije ih preuzeo u roku koji mu je određen.

Žalba se podnosi predsedniku suda koji je odlučio o prigovoru.

Predsednik suda žalbu i spise **odmah** dostavlja predsedniku neposredno višeg suda.

Predsednik neposredno višeg suda vodi postupak po žalbi i odlučuje o njoj, a može godišnjim rasporedom poslova **da odredi jednog ili više sudija** da pored njega vode postupak i odlučuju o žalbi.

Ako prvostepeni postupak vodi **Vrhovni kasacioni sud**, postupak po žalbi vodi i o žalbi odlučuje **veće od tri sudije Vrhovnog kasacionog suda**.

Odlučivanje po žalbi

1. Bez ispitnog postupka

2. Posle ispitnog postupka.

Odlučivanje bez ispitnog postupka

Predsednik suda **odbacuje ili odbija** žalbu.

Žalba se odbacuje:

- ako je nepotpuna,
- ako je podneta od neovlašćenog lica,
- ako je preuranjena,

- ako je neblagovremena,
 - ako je podneta od lica koje se: odreklo prava na žalbu, povuklo žalbu, nema pravni interes za podnošenje žalbe.
- Protiv rešenja o odbacivanju žalbe nije dozvoljena žalba.

Žalba se odbija:

- Ako je s obzirom na trajanje postupka koje je navedeno u žalbi, očigledno neosnovana.

Odlučivanje posle ispitnog postupka

Predsednik neposredno višeg suda posle razmatranja spisa i primene merila za ocenu dužine trajanja postupka - razumnog roka iz člana 4. Zakona rešenjem:

- 1. odbija** žalbu i potvrđuje prvostepeno rešenje,
- 2. usvaja** žalbu i **preinačava** prvostepeno rešenje,
- 3. usvaja** žalbu i **odlučuje** o prigovoru,
- 4. usvaja** žalbu i **dostavlja** je nadležnom javnom tužiocu (član 19. Zakona).

U zavisnosti od okolnosti slučaja, a posebno **ako je postupak hitan**, predsednik neposredno višeg suda može:

1. odrediti prvenstvo u odlučivanju,

- 2. naložiti predsedniku suda** kome je podnesen prigovor **da oduzme predmet sudiji i dodeli ga drugom** ako je pravo stranke povređeno zbog preopterećenosti sudske ili dužeg odsustva sudske.

Predsednik neposredno višeg suda u odnosu na predsednika nižeg suda koji nije odlučio o prigovoru ima ista ovlašćenja kao predsednik suda kome je prigovor podnet.

Nalozi javnom tužiocu koji sprovodi istragu

Ako predsednik neposredno višeg suda **preinači** prvostepeno rešenje o odbijanju prigovora i **utvrdi povedu**, svoje **rešenje će dostaviti neposredno višem javnom tužiocu** u odnosu na javnog tužioca kome se dostavlja rešenje predsednika suda o usvajanju prigovora.

Istom javnom tužiocu predsednik neposredno višeg suda **dostavlja žalbu i rešenje o usvajanju žalbe zato:**

- što predsednik suda nije odlučio o prigovoru u roku od dva meseca od prijema prigovora,
- što javni tužilac nije doneo obavezno uputstvo,
- što neposredno viši javni tužilac nije javnom tužiocu naložio procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak, i
- što javni tužilac nije preuzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen.

Javni tužilac kome je predsednik neposredno višeg suda dostavio svoje rešenje, ima ista prava i obaveze kao javni

tužilac kome je predsednik suda dostavio rešenje o usvajanju prigovora.

Ostala pravila postupka po žalbi:

- Žalba se ne dostavlja na odgovor,
- Usmena rasprava se ne održava,
- Na ostala pitanja shodno se primenjuju pravila zakona koji reguliše vanparnični postupak,
- **Predsednik neposredno višeg suda dužan je da odluci o žalbi u roku od 30 dana od dana prijema žalbe,**
- Nadležni javni tužilac dužan je da doneše obavezno uputstvo u roku od osam dana od dana kada mu je predsednik neposredno višeg suda dostavio rešenje o preinačenju ili usvajanju žalbe,
- **Protiv rešenja predsednika neposredno višeg suda** kojim odlučuje o žalbi, nije dozvoljena žalba.

Zahtev za pravično zadovoljenje

Ko ima pravo na pravično zadovoljenje?

Pravo na pravično zadovoljenje imaju:

- 1) stranka čiji je prigovor usvojen, a koja nije podnela žalbu,
- 2) stranka čija je žalba odbijena uz potvrđivanje prvostepenog rešenja o usvajanju prigovora i
- 3) stranka čija je žalba usvojena.

Kada se to pravo stiče?

Stranke navedene pod 1) i 2) pravo na pravično zadovoljenje stiču kada istekne rok u kome je sudija ili javni tužilac bio dužan da preduzme naložene procesne radnje.

Stranka navedena pod 3) to pravo stiče kada primi rešenje o usvajanju žalbe.

Vrste pravičnog zadovoljenja

Vrste pravičnog zadovoljenja su:

- 1) pravo na **isplatu novčanog obeštećenja za neimovinsku štetu**,
- 2) pravo na **objavljivanje pismene izjave državnog pravobranilaštva** kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku,
- 3) pravo na **objavljivanje presude** kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Pri odlučivanju o pravičnom zadovoljenju, **pravobranilaštvo i sudovi su vezani rešenjima predsednika sudova** kojima je utvrđena povreda prava stranke na suđenje u razumnom roku. Odgovornost Republike Srbije za neimovinsku štetu izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku je objektivna.

Kome se podnosi zahtev za pravično zadovoljenje?

Za stranku koja je stekla pravo na podnošenje zahteva za pravično zadovoljenje zakon predviđa dve mogućnosti:

1) podnošenje predloga za poravnanje državnom pravobranilaštву

2) podnošenje tužbe suda protiv Republike Srbije.

Pokušaj poravnjanja s pravobranilaštvom

Predlog za poravnanje stranka može da podnese državnom pravobranilaštvu u roku od šest meseci od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje.

U predlogu za poravnanje stranka ima mogućnost da traži:

a) isplatu **novčanog obeštećenja**,

b) **izdavanje ili objavljivanje pismene izjave pravobranilaštva** kojom se utvrđuje da je bilo povređeno njeno pravo na suđenje u razumnom roku i

v) i jedno i drugo.

U roku od **dva meseca** od dana prijema **predloga za poravnanje** pravobranilaštvu pokušava da postigne sporazum sa strankom, te ako sporazum bude postignut pravobranilaštvu zaključuje sa strankom **vansudsko poravnanje** koje predstavlja **izvršnu ispravu**. U postupku poravnjanja pravobranilaštvu se kreće u visini novčanog obeštećenja određenog ovim zakonom (član 30. stav 1.), a stranka je slobodna da u svako doba pismeno odustane od pokušaja poravnjanja.

Pismena izjava pravobranilaštva kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo

Pravobranilaštvu može predložiti stranci da joj umešto isplate novčanog obeštećenja, **izda i objavi pismenu izjavu** kojom se utvrđuje da joj je bilo povređeno pravo. Ovaj predlog će uslediti posle procene pravobranilaštva da li je pravično zadovoljenje za neimovinsku štetu moguće i ako se samo objavi pismena izjava kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Kada se radi o težoj povredi prava na suđenje u razumnom roku, pravobranilaštvu može **na zahtev stranke**, da **izda i objavi pismenu izjavu**, kao i da stranci **isplati novčano obeštećenje**.

Pismenu izjavu u obliku vansudskog poravnjanja pravobranilaštvu izdaje stranci i **objavljuje u „Službenom glasniku Republike Srbije“**.

Tužba za novčano obeštećenje

U roku od **jedne godine** od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje, stranka može **da podnese tužbu** protiv Republike Srbije za novčano obeštećenje.

Dok traje pokušaj poravnjanja s pravobranilaštvom, tužba se ne može podneti, tačnije tužba nije dozvoljena, kao i u slučaju ako su stranka i pravobranilaštvo zaključili poravnjanje.

Stvarna i mesna nadležnost suda

U ovom postupku predviđena je **stvarna nadležnost** osnovnog suda.

Mesno nadležan je osnovni sud na čijem području tužilac ima prebivalište, boravište ili sedište. Ako tužilac nema prebivalište, boravište ili sedište u Republici Srbiji, mesno je nadležan osnovni sud koji ima sedište u mestu sedišta suda koji je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Pravila postupka

U postupku pred sudom shodno se primenjuju **odredbe o sporovima male vrednosti iz zakona kojim se uređuje parnični postupak**.

Sud **ne može** da dosudi **novčano obeštećenje u visini većoj** od one koja je **predviđena ovim zakonom** (član 30. stav 1.).

Revizija nije dozvoljena.

Presuda kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo

Kada se radi o **težoj povredi** prava na suđenje u razumnom roku, stranka ima pravo da pored zahteva za novčano obeštećenje postavi **zahtev za donošenje i objavljivanje presude** kojom će se **utvrditi da je stranci bilo povređeno pravo**.

Tu presudu **sud ili javno tužilaštvo** koji su povredili pravo stranke **objavljaju u „Službenom glasniku Republike Srbije“ o svom trošku**.

Visina novčanog obeštećenja zakonom je predviđena u rasponu **od 300 evra do 3.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema srednjem kursu Narodne banke Srbije po predmetu** a u konkretnom slučaju se odmerava **primenom merila** za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku (član 4.) imajući u vidu:

- a) složenost predmeta suđenja ili istrage,
- b) postupanje nadležnog državnog organa,
- v) ponašanje stranke tokom postupka i
- g) značaj predmeta suđenja ili istrage po stranku.

Dosadašnja sudska praksa dala je odgovore na pitanja primene merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku, pa će stavovi izraženi u dosadašnjim odlukama biti od velike koristi, kao i sentence objavljene u publikaciji¹⁴⁾ koja je dostavljena svim sudijama.

Isplata novčanog obeštećenja i naknada imovinske štete kao i obezbeđenje sredstava za isplatu

Novčano obeštećenje i naknadu imovinske štete isplaćuje sud ili javno tužilaštvo koji su povredili pravo na suđenje u razumnom roku, iz sredstava obezbeđenih u budžetu Republike Srbije, u okviru sredstava namenjenih pokriću tekućih rashoda sudova i javnih tužilaštava od kojih se izuzimaju rashodi za zaposlene i tekuće održavanje objekata i opreme¹⁵⁾.

Mogućnost poravnjanja i tužbe ako se vodi postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava

Za lica koja su Evropskom sudu za ljudska prava **već podnela predstavku** jer smatraju da im je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku, a o kojoj predstavci **još nije doneta odluka** o njenoj prihvatljivosti ili osnovanosti, zakon **predviđa mogućnost** da u roku od **šest meseci** od dana stupanja na snagu zakona podnesu pravobranilaštvo **predlog za poravnanje** o novčanom obeštećenju. U predlogu će navesti datum predaje predstavke Evropskom суду за ljudska prava i broj predstavke. Zaključeno poravnanje predstavlja **izvršnu ispravu**.

Stranka u navedenom slučaju **umesto predloga za poravnanje, ili nakon što odustane od pokušaja poravnjanja, može** u roku od **jedne godine** od dana stupanja na snagu ovog zakona da **podnese tužbu za novčano obeštećenje** protiv Republike Srbije, sudu koji je nadležan po ovom zakonu. **Tužba nije dozvoljena ako stranka i pravobranilaštvo zaključe poravnanje.**

Nezavisno od vrste i visine tužbenog zahteva u postupku pred sudom, shodno se primenjuju odredbe o sporovima male vrednosti iz zakona kojim se uređuje parnični postupak kao i odredbe ovog zakona.

Umesto zaključka

Postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku ovim zakonom drugačije je uređen od postupka predviđenog Zakonom o uređenju sudova.

Novu nadležnost su dobili predsednici sudova, sudije koje su godišnjim rasporedom poslova određene da postupaju u ovim predmetima, javni tužioци, državno pravobranilaštvo i sudije svih osnovnih sudova.

14) „Zaštita prava na suđenje u razumnom roku u sudsakom postupku“ Beograd 2015. godine u okviru projekta „Podrška sudstvu u Srbiji primeni Evropske konvencije o ljudskim pravima“ izdavač Savet Evrope - Kancelarija u Beogradu, pripredavač Vrhovni kasacioni sud

15) Član 33. Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

Predsednici sudova su dužni da blagovremeno organizuju način postupanja po ovim predmetima i godišnjim rasporedom poslova u суду odrede sudije koje će postupati po prigovorima stranaka kao i da urede ostala pitanja od značaja u ovoj oblasti¹⁶⁾.

Sistem zaštite je podeljen na postupak pred predsednikom suda radi utvrđenja povrede prava, a potom, ako su za to ispunjeni uslovi, na postupak radi pravičnog zadovoljenja, bilo pred državnim pravobranilaštvom u cilju postizanja

poravnanja, bilo tužbom pred mesno nadležnim osnovnim sudom.

Potrebu za usavršavanjem radi primene Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku imaju svi predsednici sudova, javni tužioci, sudije određene godišnjim rasporedom poslova da postupaju u ovim predmetima, državno pravobranilaštvo i sudije svih osnovnih sudova, sve u cilju postizanja delotvorne pravne zaštite pred sudovima u Republici Srbiji.

16) U vezi sa ovim biće potrebna i odgovarajuća dopuna u Sudskom poslovniku.

ZABRANA IZMIRIVANJA NOVČANIH OBAVEZA DUŽNIKA U BLOKADI ALTERNATIVNIM OBLCIMA PLAĆANJA

Gordan Joksimović,
Master pravnik,
specijalista za poresko savetovanje

Zakonom o obavljanju plaćanja pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica koja ne obavljaju delatnost (u daljem tekstu: ZOPPL), predviđena je zabrana pravnim licima i preduzetnicima, čiji su računi u trenutku plaćanja u blokadi radi izvršenja prinudne naplate, da izmiruju međusobne novčane obaveze tzv. alternativnim oblicima plaćanja, osim ako je drugačije utvrđeno zakonom kojim se uređuje poreski postupak.¹⁾ Alternativni oblici plaćanja navedeni su *exempli causa: ugovaranje promene poverilaca, odnosno dužnika u određenom obligacionom odnosu (asignacija, cesija, pristupanje dugu, preuzimanje duga, ustupanje duga i dr.), prebijanje (kompenzacija) i na drugi način u skladu sa zakonom.* Kršenje ove zabrane sankcionisano je kao prekršaj.

U daljem tekstu biće analiziran domaćaj ove zabrane, izuzeci od primene, pravne dileme koje se mogu pojavit u

primeni, kao i građanskopravne i prekršajne posledice kršenja zabrane.²⁾

Domašaj zabrane alternativnih oblika plaćanja dužnika u blokadi

Zabrana se odnosi na *pravna lica i preduzetnike* čiji su računi u blokadi radi izvršenja prinudne naplate, kojima je zabranjeno da izmiruju *međusobne novčane obaveze* alternativnim oblicima plaćanja. Određenu nejasnoću unosi pojam „međusobne novčane obaveze”, pa iako je opšteprihvaćeno stav i ne zahteva dodatna pojašnjenja, naglasićemo da se ova norma odnosi na novčane transakcije u kojima je jedan od učesnika pravno lice ili preduzetnik u blokadi, dok drugi učesnik (ili učesnici ako je više njih) ne mora biti i najčešće nije u blokadi. Cilj norme je da se ne ugrozi prioritetni redosled naplate od lica u blokadi i da se ne smanjuju novčana sredstva na računu dužnika u blokadi. Lica koja nisu u blokadi mogu sa trećim licima zaključivati ugovore kojima ispunjavaju svoje obaveze prema

- 1) Čl. 5 Zakona o obavljanju plaćanja pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica koja ne obavljaju delatnost, «Službeni glasnik RS», br. 68/2015: «Pravna lica i preduzetnici mogu međusobne novčane obaveze izmirivati i ugovaranjem promene poverilaca, odnosno dužnika u određenom obligacionom odnosu (asignacija, cesija, pristupanje dugu, preuzimanje duga, ustupanje duga i dr.), prebijanjem (kompenzacija) i na drugi način u skladu sa zakonom. Pravna lica i preduzetnici ne mogu izmirivati međusobne novčane obaveze na način iz stava 1. ovog člana, ukoliko su njihovi računi u trenutku plaćanja blokirani radi izvršenja prinudne naplate, osim ako drugačije nije utvrđeno zakonom kojim se uređuje poreski postupak. Obaveze izmirene na način iz stava 1. ovog člana, osim ako su izmirene prebijanjem (kompenzacija), evidentiraju se preko računa kod pružaoca platnih usluga, najmanje jedanput mesečno, po pravilu krajem meseca. Plaćanje međusobnih obaveza i potraživanja iz stava 1. ovog člana vrši se kao platna transakcija između učesnika.»
- 2) U analizi dostupne sudske prakse i relevantnih mišljenja Ministarstva finansija (u daljem tekstu: MF), uzeta je u obzir i praksa koja se odnosi na primenu zabrane predviđene čl. 5 ZOPPL, ali i na primenu identične zabrane predviđene čl. 46 Zakona o platnom prometu, "Službeni list SRJ", br. 3/2002 i 5/2003 i "Službeni glasnik RS", br. 43/2004, 62/2006, 111/2009 - dr. zakon, 31/2011 i 139/2014 - dr. zakon, čije su relevantne odredbe prestale da važe 1. oktobra 2015.

licima u blokadi (npr. dužnici lica u blokadi mogu zaključiti ugovor o preuzimanju ispunjenja sa trećim licima, koja će ispuniti njihovu obavezu prema dužniku u blokadi), a i sama lica u blokadi mogu zaključivati pravne poslove koji ne predstavljaju ispunjavanje njihovih novčanih obaveza (npr. pravno lice u blokadi kao poverilac može zaključiti sa trećim licem ugovor o preuzimanju ispunjenja, ali ne može zauzvrat na ovaj način ispuniti neke svoje novčane obaveze ako ih ima prema ovom ili nekom drugom licu).

Moglo bi se postaviti pitanje da li se ova zabrana odnosi na izmirenje međusobnih novčanih obaveza fizičkih lica, odnosno pravnih lica i preduzetnika sa jedne i fizičkih lica sa druge strane. S obzirom na to da se ZOPPL odnosi na prava i obaveze u vezi sa otvaranjem platnih računa i obavljanje platnih transakcija preko tih računa, iz čl. 5 ZOPPL proizilazi da fizičkim licima nije dozvoljeno da novčane obaveze prema drugim fizičkim licima, pravnim licima i preduzetnicima, izmiruju alternativnim načinima preko svojih platnih računa. Sa druge strane, kako pravna lica i preduzetnici imaju obavezu da platne transakcije, osim u izuzetnim propisanim slučajevima, vrše preko platnih računa, praktično je onemogućeno izmirenje novčanih obaveza između pravnih lica i preduzetnika, sa jedne, i fizičkih lica sa druge strane, alternativnim načinima plaćanja, ne zadirući pri tome u mogućnost da fizička lica međusobne novčane obaveze izmiruju i alternativnim načinima, ali to ne mogu vršiti preko platnih računa.

Kako se zabrana odnosi samo na izmirenje novčanih obaveza, potrebno je imati u vidu da *nije zabranjeno izvršenje novčanih obaveza*. Takođe, *nije zabranjeno ni da dužnik u blokadi preuzima nove obaveze, niti raspolažanje pravima dužnika u blokadi*, kao što je otpis potraživanja, oprost duga i sl. naravno, vodeći računa da postoji mogućnost pobijanja pravnih radnji dužnika koje su na štetu poverilaca.³⁾ Čak nije zabranjeno ni samo zaključivanje ugovora koji predstavljaju alternativne oblike plaćanja od strane dužnika u blokadi, ukoliko ne dolazi do njihove realizacije u toku blokade (što npr. nije slučaj sa kompenzacijom, čijim zaključenjem se gase međusobna potraživanja, bez evidentiranja preko računa kod pružaoca platnih usluga). U osnovi ovakvog tumačenja je to da se ZOPPL primenjuje samo na platne transakcije, a ne pruža generalnu zaštitu poverilaca, koja se obezbeđuje drugim propisima kao što je Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO).⁴⁾ U tom smislu, kada ZOPPL zabranjuje određene načine izmirava-

nja obaveza dužnika u blokadi, on to čini samo u odnosu na novčane obaveze kada njihovo izmirivanje predstavlja platno-prometnu transakciju, dok će isti načini izmirivanja obaveze biti dozvoljeni sa stanovišta ZOPPL kada se odnose na ne-novčane obaveze. Budući da se ZOPPL odnosi samo na platne transakcije, *nije zabranjena ni tzv. zamena ispunjenja*, odnosno moguće je i dozvoljeno da dužnik u blokadi i njegov poverilac ugovore da umesto izmirenja novčane obaveze dužnik u blokadi izmiri svoju obavezu predajom kakve pokretne ili nepokretne stvari, s obzirom na to da se ZOPPL na ovakve vidove ponašanja i ne odnosi.⁵⁾ Naravno, i u ovom slučaju postoji mogućnost osporavanja od strane drugih poverilaca, na osnovu pravila o zabrani oštećenja poverilaca, ali sama transakcija neće biti zabranjena *per se* na osnovu ZOPPL.

Dozvoljena je i realizacija ugovora o jemstvu, ukoliko računi jemca nisu u blokadi, čak i kada su računi dužnika blokirani. S obzirom na to da je jemstvo obligacioni odnos između poverilaca i jemca, dok se zabrana iz ZOPPL odnosi samo na dužnika u blokadi, realizacija jemstva nije u suprotnosti ZOPPL.⁶⁾ Moglo bi se postaviti pitanje da li ugovor o jemstvu koji zaključuje jemac sa poveriocem čiji je račun već u blokadi, suštinski predstavlja simulovani pravni posao, pri čemu bi disimulovan posao bio pristupanje dugu. Međutim, pogrešno bi bilo smatrati kao zabranjeno jemstvo za dug dužnika koji je već u blokadi, a uostalom ni samo pristupanje dugu dužnika u blokadi nije zabranjeno. Nai-me, zabrana ZOPPL se odnosi samo na dužnika u blokadi, te jemstvo trećeg lica prema poveriocu, kao i pristupanje dugu koji je takođe ugovor između poverilaca i trećeg lica, ili kupovina potraživanja prema licu u blokadi, su pravni odnosi u kojima ne učestvuje dužnik u blokadi te na ovaj način ne izmiruje dužnik svoje obaveze suprotno ZOPPL. Konačno, moguće je da treće lice ispunii obaveze umesto dužnika u blokadi, što je izričito dozvoljeno ZOO a nije zabranjeno ZOPPL.⁷⁾ Međutim, u ovom slučaju potrebno je voditi računa o mogućnosti subrogacije u pravo poverilaca prema kome je treće lice ispunilo obavezu, s obzirom na to da samo na treća lica koja imaju pravni interes prelaze poverilčeva prava na osnovu samog zakona, dok je u drugim slučajevima neophodan ugovor poverilaca odnosno dužnika i trećeg lica, da bi došlo do subrogacije.⁸⁾ U suprotnom neće postojati pravo regresa od dužnika, mada je moguće da dužnik prizna potraživanje trećeg lica na ime regresa (iako neće moći da ga isplati dok traje blokada). Intencija zakonodavca je u svakom od navedenih primera ostvare-

3) Zlatko Stefanović, Instruktor za finansijsko tržište 2016/102

4) Zakon o obligacionim odnosima, „Sl. list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ”, br. 31/93 i „Sl. list SCG”, br. 1/2003 - Ustavna povelja

5) Presuda Privrednog apelacionog suda Pž.2204/2015 od 25. novembra 2015. godine - Sudska praksa privrednih sudova - Bilten br. 1/2016.

6) Mišljenje Ministarstva finansija br. 011-00-213/2011-16 od 5. oktobra 2011. godine

7) Čl. 296 ZOO

8) Čl. 299 i 300 ZOO

na, jer ne dolazi do smanjenja imovine odnosno novčanog odliva sa računa dužnika u blokadi, niti se ugrožava redosled prioritetne naplate iz novčanih sredstava dužnika u blokadi. Moglo bi se postaviti pitanje šta je u pozadini namere trećeg lica da ispunji obaveze dužnika u blokadi, te je moguće da se tu radi o pravnom poslu koji može biti zabranjen kao suprotan ZOPPL, protivan načelima savesnosti i poštenja, ili se može pobijati zbog oštećenja poverilaca.

Specifična situacija je i sa kompenzacijom, kao načinom izmirenja obaveze dužnika. Do kompenzacije dolazi jednostranom izjavom volje jedne strane u pravnom odnosu između lica koja imaju međusobna dugovanja i potraživanja, uz ispunjenje zakonskih uslova. Lice u blokadi ne može svoje obaveze ispunjavati na ovaj način, niti bi mogao u sudskom postupku da istakne kompenzacioni prigovor. Međutim, *lice koje nije u blokadi i ima dugovanja i potraživanja prema licu u blokadi, ukoliko su ispunjeni zakonski uslovi, može vršiti kompenzaciju svojom izjavom volje prema dužniku u blokadi*, kao i isticati kompenzacioni prigovor u sudskom postupku.

Izuzeća od zabrane

U pogledu izuzetaka od zabrane, ZOPPL upućuje na primenu zakona koji uređuje poreski postupak, a to je Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji (u daljem tekstu: ZPPP). Poreski propisi načelno potvrđuju zabranu iz ZOPPL pravnim licima i preduzetnicima, čiji su računi u trenutku plaćanja blokirani radi izvršenja prinudne naplate, da izmiruju međusobne novčane obaveze alternativnim oblicima plaćanja, propisujući izuzetak *isključivo radi ispunjenja obaveza po osnovu javnih prihoda*.⁹⁾ Primetimo da se ovaj izuzetak odnosi na sve javne prihode koje naplaćuje Poreska uprava (dakle, i doprinose za obavezno socijalno osiguranje, takse i naknade koje naplaćuje Poreska uprava, u daljem tekstu: porez), ako drugim poreskim zakonom nije drugačije određeno.

Drugi izuzetak predviđen ZPPP je uslovan - dozvoljen je samo ako je nakon početka postupka prinudne naplate poreza iz novčanih sredstava na računima poreskog obveznika, radi obezbeđenja naplate, Poreska uprava ustanovila privremenu meru obezbeđenja naplate poreskog potraživanja. Ukoliko privremena mera nije ustanovljena, a račun poreskog obveznika je blokiran radi sprovođenja naplate poreza, neće biti dozvoljena primena ovog izuzetka.¹⁰⁾ Pri-

vremena mera je zabrana poreskom obvezniku da novčane obaveze prema treći licima izvršava tzv. alternativnim oblicima plaćanja, ustanovljava se rešenjem koje postaje izvršno danom dostavljanja poreskom obvezniku. Rešenje o privremenoj meri se, zajedno sa rešenjem o prinudnoj naplati poreza, dostavlja organizaciji nadležnoj za prinudnu naplatu, koja odmah po prijemu vrši njegov upis u registar blokiranih računa i izdaje nalog bankama da obustave izmirenje novčanih obaveza poreskog obveznika prema trećim licima alternativnim načinima plaćanja.¹¹⁾

Kada je ustanovljena privremena mera, dozvoljen je ovaj izuzetak koji se odnosi na taksativno nabrojana primanja zaposlenih¹²⁾:

- plaćanja po osnovu isplata zarada i naknada troškova (za dolazak i odlazak sa rada i za vreme provedeno na službenom putu u zemlji i inostranstvu),
- plaćanja po osnovu drugih primanja zaposlenih (otpremnine pri odlasku u penziju, solidarna pomoć i pomoć u slučaju smrti zaposlenog ili člana njegove uže porodice) i
- plaćanja novčanih naknada iz socijalnog programa za zaposlene kojima prestaje radni odnos u procesu restrukturiranja preduzeća i pripreme za privatizaciju, stečaja i likvidacije.

Jedno od čestih pitanja koje se pojavljuje prilikom isplata prethodno nabrojanih prihoda zaposlenima dužnika - pravnog lica u blokadi, od strane trećeg lica, jeste da li je isplatilac koji vrši plaćanje umesto poslodavca (koji je u blokadi) u obavezi da plati i pripadajuće poreze i doprinose. Postoji mišljenje MF koji se odnosi na asignaciju, u kome je izričito navedeno da se treće lice - isplatilac (asignat) ne smatra isplatiocem prihoda i da nije obveznik uplate pripadajućih poreza i doprinosa.¹³⁾ Sporno pitanje je nastalo zbog formulacije u Zakonu o porezu na dohodak građana i Zakonu o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, prema kojima se isplatilac prihoda - pravno lice smatra obveznikom poreza na zarade (i druge zakonom predviđene prihode) i doprinose. Međutim, ovim mišljenjem je pojašnjeno da je isplatilac prihoda u poreskopravnom smislu lice sa kojim su zaposleni (poreski obveznici poreza na zaradu i doprinosa) u radnopravnom ili nekom drugom pravnom odnosu iz kog nastaje obaveza obračuna poreza i doprinos-a. Treće lice - asignat koji vrši plaćanje zaposlenim, na ovaj način samo izmiruje neku svoju obavezu prema poslodav-

9) Čl. 19 st. 3 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, „Sl. glasnik RS”, br. 80/2002, 84/2002
- ispr., 23/2003 - ispr., 70/2003, 55/2004, 61/2005, 85/2005 - dr. zakon, 62/2006 - dr. zakon, 63/2006
- ispr. dr. zakona, 61/2007, 20/2009, 72/2009 - dr. zakon, 53/2010, 101/2011, 2/2012 - ispr., 93/2012,
47/2013, 108/2013, 68/2014, 105/2014, 91/2015 - autentično tumačenje, 112/2015 i 15/2016

10) Takođe nije dozvoljena primena ovog izuzetka, ako postoji blokada računa na osnovu sudske rešenje ili po nekom drugom osnovu (menica i sl.).

11) Čl. 87a ZPPP.

12) Vid.: Mišljenja MF br. 413-00-00056/2012-04 od 2. februara 2012. godine, br. 413-00-01091/2011-04 od 9. januara 2012. godine, br. 011-00-545/2011-16 od 1. jula 2011. godine

13) Mišljenje MF br. 414-00-164/2009-04 od 16.12.2009. godine

cu (dužniku u blokadi), dok se poslodavac i dalje smatra isplatiocem koji je u obavezi da podnese poreske prijave i obračuna i plati porez kao poreski placac.

Moglo bi se postaviti pitanje da li je ovo mišljenje primenjivo i u slučaju pristupanja dugu, preuzimanju duga ili preuzimanju ispunjenja od strane trećeg lica, za dug po osnovu zarada (i drugih prihoda zaposlenih) dužnika u blokadi. Pošto je MF u svom mišljenju za asignaciju već odustalo od krutog tumačenja pojma isplatalac, kao bilo kog isplatioca, onda bi i u ovim slučajevima odgovor trebalo da je potvrđan odnosno da obveznik isplate poreza i doprinoса ostaje poslodavac. Pravno objašnjenje bi bilo logično i jednostavno: poslodavac je obveznik iz pravnog odnosa u kome je nastala obaveza isplate prihoda, iz ovog (radno-pravnog) odnosa proistekla su dva pravna odnosa sa dva poverioca - za isplatu neto zarade (prema zaposlenom) i za isplatu pripadajućih poreza i doprinosa (prema Poreskoj upravi), te svaki od njih nastavlja zaseban pravni život, odnosno moguće je obavezu isplate neto zarade prebaciti na treće lice ne dirajući u obavezu poslodavca prema Poreskoj upravi. Međutim, mišljenje MF daje osnov i za drugaćiji zaključak, jer se navodi da kod asignacije treće lice isplatom zaposlenom ispunjava obavezu prema poslodavcu, *a contrario* ukoliko bi ispunjavao obavezu prema zaposlenom smatraće se isplatiocem. U tom smislu, dok nije sporno u slučaju preuzimanja ispunjenja da treće lice ispunjava svoju obavezu prema poslodavcu te nije obveznik obračuna i plaćanja poreza i doprinosa, u slučaju pristupanja dugu i preuzimanju duga treće lice ima pravnu obavezu prema zaposlenom koji može od njega tražiti ispunjenje, te postoji osnov i za tumačenje da se treće lice smatra isplatiocem i obveznikom uplate poreza i doprinosa. Iako se čini da je više argumenata za prvo stanovište - da poslodavac ostaje obveznik isplate poreza i doprinosa (a što je podržano i samim načinom podnošenja prijave za poreze i doprinose koje nije moguće od strane trećeg lica izuzev na osnovu ovlašćenja poslodavca), rizik od drugaćijeg postupanja Poreske uprave se ne može isključiti dok se navedeno stanovište ne potvrdi tumačenjem nadležnih organa.

Sankcije u slučaju kršenja zabrane

Prekršaj

Kako je pomenuto u uvodnom delu, lice čiji su računi blokirani radi prinudne naplate, a izmiruje svoje novčane obaveze suprotno ZOPPL, biće kažnjeno za prekršaj novčanom kaznom, i to: pravno lice koje vrši izmirivanje svojih novčanih obaveza suprotno ZOPPL od 50.000 do 2.000.000 dinara, odgovorno lice u pravnom licu od 5.000 do 150.000 dinara, a preduzetnika od 10.000 do 500.000 dinara.

Važno je napomenuti da je prema zakonskoj definiciji, a što je potvrđeno i u sudske praksi, za prekršaj odgovara samo lice koje izmiruje svoje novčane obaveze suprotno ZOPPL, dok neće odgovarati lice prema kome dužnik u blokadi izmiruje svoje obaveze. Prekršajna odgovornost ovog drugog lica može postojati shodno pravilima Zakona o prekršajima, o odgovornosti saučesnika (saizvršioca, podstrekča i pomagača), ukoliko ova lica zaključujući nedozvoljeni pravni posao znajući da je druga strana u blokadi ili nekim drugim svojim radnjama podstreknu ili pomognu ili bitno doprinesu izvršenju prekršaja.¹⁴⁾

U vezi sa prekršajnom odgovornosti, interesantno je pomenuti stav Prekršajnog apelacionog suda da sama blokada računa pravnog lica ili preduzetnika nije dovoljan osnov za isključenje prekršajne odgovornosti (u konkretnom slučaju zbog neizvršenja rešenja Inspekcije rada o isplati dospele zarade), već se mora utvrditi da li je postojala mogućnost i da li je pokušana isplata alternativnim oblicima plaćanja, u skladu sa zakonom.¹⁵⁾

Ništavost ugovora

Postavlja se pitanje koje su građanskopravne sankcije, u slučaju da dužnik u blokadi ipak ispuni svoje obaveze alternativnim oblicima plaćanja. Pretežno stanovište sudske prakse je da su ovi ugovori ništavi, kao suprotni osnovnim načelima obligacionog prava (načelima savesnosti i poštovanja, zabrane zloupotrebe prava, zabrani prouzrokovanja štete, dužnosti ispunjenja obaveze primene dobrih poslovnih običaja), ali i protivni prinudnim propisima (imperativna norma ZOPPL) i dobrim običajima iz čl. 103 ZOO (za čiju povredu je predviđena samo ništavost kao sankcija).¹⁶⁾ Međutim, u većini sudske odluke se navodi i da je razlog ništavosti nedopušten osnov, koji je suprotan prinudnim propisima ZOPPL, te nedopuštene pobude koje su bitno uticale na odluku o zaključenju ugovora jedno ugovarača i koje su bile poznate drugoj ugovornoj strani.¹⁶⁾ O ništavosti ugovora sud vodi računa po službenoj dužnosti.¹⁷⁾

Sa druge strane, sudska praksa privrednih sudova je čini se pomalo neusklađena, postavljajući pitanje imperativnosti zabrane alternativnih oblika plaćanja dužniku u blokadi. Nedoumice proizilaze iz odredbe čl. 103 ZOO koja predviđa da je ništav ugovor protivan prinudnim propisima, javnom poretku ili dobrim običajima, osim ako cilj povredog pravila ne upućuje na neku drugu sankciju ili ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo, dok ako je zaključenje određenog ugovora zabranjeno samo jednoj strani, ugovor će ostati na snazi ako u zakonu nije što drugo predviđeno za određeni slučaj, a strana koja je povredila zakonsku zabranu snosiće odgovarajuće posledi-

14) Čl. 23 - 26 Zakona o prekršajima, „Sl. glasnik RS”, br. 65/2013 i 13/2016

15) Presuda Prekršajnog apelacionog suda, Prž. 14402/2014 od 12. avgusta 2014. godine

16) Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Prev 51/2013 od 13. juna 2013. godine

16) Čl. 51 - 53 ZOO

17) Čl. 109 ZOO

ce. Odredbe ZOPPL o zabrani alternativnih oblika plaćanja dužniku u blokadi jesu imperativne prirode, ali je istovremeno ZOPPL predviđao nešto drugo - prekršajnu kaznu u slučaju kršenja ove zabrane. Privredni apelacioni sud je zauzeo stanovište da ugovor o ustupanju potraživanja koji je zaključio dužnik u blokadi nije ništav, iako je nedozvoljena odredba ovog ugovora kojom se ustupanje vrši radi namerenja obaveza ustupioca koji je u blokadi.¹⁸⁾ S obzirom da je zakonom predviđena druga sankcija za povredu zabrane (kaznena odgovornost u vidu novčane kazne), pravne radnje strana ugovornica su punovažne, pa tako i ustupanje potraživanja i izmirenje obaveze, te je preinačena odluka

prvostepenog suda kojom je utvrđena ništavost ugovora o ustupanju potraživanja.

Navedena odluka Privrednog apelacionog suda je u skladu sa stanovištem da ZOPPL zabranjuje radnje izmirenja novčanih obaveza, ali ne i samo raspolažanje pravima i imovinom dužnika u blokadi. Međutim, kako sud vodi računa o ništavosti po službenoj dužnosti, mora utvrditi i da nisu osnov ili pobude za zaključenje ugovora nedopušteni. U tom smislu, ukoliko je ugovor zaključen prevashodno da bi se izigrali propisi o zabrani plaćanja dužnika u blokadi, ovakav ugovor bi bio ništav.

18) Presuda Privrednog apelacionog suda, Pž. 6521/14 od 16. avgusta 2016. godine. Upor.: Rešenje Višeg trgovinskog suda, Iz. 2551/2008 od 30. decembra 2008. godine

NEKOLIKO RAZMIŠLJANJA O PREDLOGU ZAKONA O STANOVANJU I ODRŽAVANJU STAMBENIH ZGRADA

Miloš Veselinović
Diplomirani pravnik
Udruženje PRO BONO

Predlog Zakona o stanovanju i održavanju stambenih zgrada, koji je pripremilo Ministarstvo građevinarstva saobraćaja i infrastrukture (u daljem tekstu: Predlagač), pored toga što po prvi put proglašava razvoj stanovanja, održavanje i upravljanje zgradama javnim interesom, nudi i niz interesantnih, ali latentno problematičnih rešenja, koja se tiču sfere stanovanja.

Krenimo redom. Kako u našem zakonodavstvu ne postoji definicija javnog interesa, morali bismo, u cilju koncipiranja istog, da napravimo paralelu sa pojmom instituta javnog poretku, kome je u pravnoj teoriji i praksi, posvećeno znatno više prostora. Naime, predviđeno je da javni porek sadrži osnovne vrednosti društva u okviru koga funkcioniše i pravni sistem (kao i ostali, nepravni segment društvene zajednice) kojim se, između ostalog, ostvaruje zaštita privatnog i javnog interesa.

Sledi da bi svaki interes države mogao biti proglašen javnim interesom ukoliko tako odluči parlament. To ne znači da predlagač zakona ne treba oprezno da pristupi proglašavanju određenog interesa javnim interesom i da kao takav interes proglaši samo onaj kojim se štite osnovne vrednosti društva, jer bi učestalo i preširoko korišćenje ovog instituta isti dovelo u ravan floskule, koja se upotrebljava u svakom slučaju kada je potrebno obrazložiti neke promene ili institute u pravnom sistemu.

Da li je tako (da kažemo neoprezno) postupio zakonodavac kada je članom 2. stav 2. Predloga Zakona o stanovanju i održavanju stambenih zgrada predviđeo da se javnim interesom proglašava održavanje i upravljanje u zgradama

pod sintagmom „sprečavanja ili otklanjanja opasnosti po život i zdravlje ljudi, obezbeđivanja sigurnosti zgrade i njenе okoline“. Ako izolovano posmatramo ovu odredbu onda zaključujemo da bi se moglo pronaći opravdanje za takvo definisanje. Međutim, u kasnijem tekstu Predloga zakona po strani su ostavljeni svi objekti koji se u smislu Nacrtu ne smatraju stambenom zgradom, kao da opasnost po život i zdravlje ljudi ne može nastupiti od objekata koji nisu stambene zgrade, te čitajući Predlog više puta, nismo uspeli da razlučimo zašto je to predviđeno na takav način.

Nadalje, potpuno je nejasno zašto predlagač ne uređuje način upravljanja i održavanja poslovnih, zgrada za porodično stanovanje, zgrada javne namene, ako je već to proglašio javnim interesom. Da li je moguće da do ograničavanja prava svojine propisanih ovim zakonom dolazi samo u slučaju kada se radi o pravu svojine na stanovima, a ne i kada je reč o svojini nad poslovnim objektima i objektima u kojima delatnost obavljaju državne uprave, javna preduzeća i ustanove čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave. Ne možemo naći racionalnije obrazloženje, za napred navedeno, od toga da predlagač očigledno smatra da su nosioci prava svojine na stanovima neuki i neodgovorni, pa je potrebno da interveniše i propiše do detalja način održavanja i upravljanja njihovom privatnom svojinom, kao i posledice u vidu pri-nudne uprave ukoliko oni to ne čine, za razliku od vlasnika poslovnih, porodičnih i zgrada javne namene kojima se ne uvode bilo kakve obaveze ili nametni. Takođe, predlagač je nametnuo obavezu osiguranja isključivo vlasnicima stanova. Naše zakonodavstvo propisuje obavezno osiguranje samo u nekoliko slučajeva, od kojih je najpoznatije obavezno osiguranje od auto odgovornosti za štete učinjene trećim

licima. Svedoci smo da se eventualne štete od zgrada ne događaju često, kao što je to slučaj kod napred navedenih (opasnih) stvari, da bi postojala realna potreba za osiguranjem zgrada, odnosno vlasnicima stanova.

Postavlja se pitanje loji je ratio legis ovakvog rešenja? Zašto zakonodavac na prvom mestu smatra da je neophodno da se zgrade uopšte osiguravaju kada broj pričinjenih šteta od zgrada do sada nije bio brojan, barem ne u tolikoj meri da bi bilo neophodno uvoditi obavezno osiguranje. Na drugom mestu se postavlja pitanje zašto zakonodavac smatra da štete mogu nastupiti samo od stambenih zgrada. Ako bismo čak i prihvatali neophodnost osiguranja zgrada, onda smatramo da šteta može nastupiti od svih objekata, koji bi takvom logikom morali da budu osigurani.

Potrebno je osvrnuti se i na pitanje da li, ukoliko je zakonodavac u vremenu kada prihodi velike većine građana ne pokrivaju potrošačku korpu, posrednim nametanjem upravnika zgrade, koga će faktički građani plaćati, dalje voditi osiromašenju građana, te da li je takvo rešenje celishodno i potrebno. Zar se na ovaj način ne ugrožava javni interes? Ukoliko uzmemo u obzir da će već ionako osiromašenim građanima računi za infostan biti prošireni još jednom stavkom - plaćanjem nadoknade za angažovanje upravnika, mišljenja smo da hoće.

Naime, bez obzira da li će upravnik zgrade biti „domaći“ tj. rezident zgrade ili što je još problematičnije rešenje - ne-rezident, građani će morati da plate njegovo angažovanje. Problematičnost Nacrt-a sastoji se u tome što je obaveza

plaćanja nadoknade upravniku zgrade obavezna, te smatramo da bi bilo celishodno ostaviti prostor za obavljanje ove funkcije i iz altruističkih pobuda. Takođe, nejasno je zašto funkcija upravnika zgrade nije propisana za sve zgrade. Istini za volju, činjenica je da su naše zgrade u lošem stanju i veoma loše održavane, ali nisu u takvom stanju samo stambene zgrade. U posebno lošem stanju su zgrade javne namene. Ako predlagač smatra da se takvo stanje može popraviti uvođenjem funkcije upravnika, onda bi takva funkcija morala biti propisana i za zgrade javne namene, kao i za sve ostale zgrade. Zašto predlagač smatra da će se loše stanje po pitanju stanja i održavanja zgrada popraviti uvođenjem profesionalne uprave kada su i zgrade u svojini države ili koje koriste državni organi u lošem stanju i godinama su neodržavane.

Činjenica je da su zgrade neodržavane usled lošeg opštег materijalnog stanja u kom se nalazi naše društvo, a ne usled neznanja vlasnika kojima treba nametnuti tutora. Takođe, ukoliko sledimo takvu logiku, onda bi profesionalni upravnici morali da na prvom mestu budu uvedeni u državne objekte, bolnice, škole, domove zdravlja, sudove, ministarstva, s obzirom da su te zgrade u upadljivo lošem stanju.

Zaključujemo da se ne može problem lošeg održavanja zgrada, koji je posledica opšte nemaštine, rešiti budućim zakonskim rešenjem ma kakvo ono bilo, a posebno ukoliko suštinski nameće, bez obzira na formulaciju, izdvajanje sredstava od osiromašenih građana.

PRISTUPANJE EU EVROPSKOJ KONVENCIJI O LJUDSKIM PRAVIMA - OSVRT IZ PERSPEKTIVE PRAKSE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Slobodan Radovanović
Kuća Pravde Strazbur
saradnik

Uvod

Cilj ovog teksta je da uzimajući u obzir nekoliko slučajeva sudske prakse ESLJP, ukaže na praktične probleme, koje u praksi zaštite ljudskih prava proizvodi činjenica da EU i dalje nije formalno pristupila Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, te da afirmiše delotvornost jednog takvog akta. Pravni okvir za ovaj akt na nivou legislative EU postavljen je *Lisabonskim ugovorom*¹⁾ dok je na strani SE ovo pitanje regulisano u okviru Protokola 14 uz Konvenciju, kao i u Brajtonskoj Deklaraciji gde je upućen poziv što bržem okončanju tog procesa uz obrazloženje da će „pridruživanje EU poboljšati doslednu primenu u vezi sa ljudskim pravima u Evropi.”²⁾ U nastavku prikazujemo tri slučaja iz pravne prakse koji će nam poslužiti da oslikamo neke nedorečenosti u okviru važećeg modela, u kome *oštećeni nije u mogućnosti da neposredno podnosi predstavke protiv EU kao pravnog entiteta, već je primoran da pribegne kollektivnom utuženju država članica koje čine ovu međunarodnu organizaciju.* Čak i ova mogućnost, videćemo, nije dostupna u svim slučajevima - područje Kosova i Metohije je usled jedne odluke Suda dugo vremena bilo u nekoj vr-

sti „pravnog vakuma” kada je zaštita Konvencijskih prava u pitanju. S druge strane, problemi u zaštiti Konvencije koji se reflektuju na sve države potpisnice prisutni su u oblasti *preklapanja Komunitarnog prava i Evropskog prava ljudskih prava*, odakle i započinjemo analizu razmatranog pravnog pitanja.

Stapleton v. Irski

Iz prakse ESLJP izdvojićemo prvo slučaj *Stapleton v. Ireland*³⁾, koji se tiče ocene delotvornosti sprovođenja jedne ustanove Komunitarnog prava (Evropskog naloga za hapšenje - *European Arrest Warrant Act*) sa pozicije Evropskog prava ljudskih prava. Podnositelj predstavke je tokom 2005. uhapšen u Irskoj na osnovu evropskog naloga za hapšenje, koji je izdat tokom 2004. u Velikoj Britaniji. Ceo postupak ekstradicije je završio pred konačno Vrhovnim sudom Irski, koji je doneo odluku o izručenju Ujedinjenom Kraljevstvu, posle čega je podnositelj predstavke iskoristio svoje pravo da se obrati ESLJP. Suštinska primedbi koju je izneo bazirana je na argumentu da bi sprovođenje odluke Vrhovnog suda, imajući u vidu vreme koje je proteklo do podizanja optužnog akta protiv njega - predstavljalo kršenje prava na suđenje u razumnom roku iz čl.6 Konvencije⁴⁾. Nalog je na ime izdat za dela (30 tački optužbe za prevaru), koja je podnositelj predstavke navodno učinio u periodu od 1979. do 1982. na teritoriji Ujedinjenog Kraljevstva. Vlasti

1) Lisabonski Sporazum je stupio na snagu 1. decembra 2009, u pogledu pristupanja EU Konvenciji vid. čl.6 Sporazuma. Tokom 2010.u ovu svrhu formirano je posebno radno telo (Informal Group on Accession of the EU to the Convention). Uprkos očekivanjima, čini se da pristupanje EU Konvenciji za sada još uvek nije na vidiku.

2) Brajtonska Deklaracija, 2012, konačne odredbe, paragraf 36

3) Stapleton v. Ireland, predstavka br.56588/07, odluka o prihvatljivosti, 2010.

4) Vid. par 21 odluke o prihvatljivosti.

Ujedinjenog Kraljevstva su istakle kako je *kašnjenje u izdavanju naloga za hapšenje* prouzrokovano nemogućnošću vlasti da utvrde njegovo boravište sve do 2001. (okrivljeni je od 1985. Godine živeo van teritorije Ujedinjenog Kraljevstva)⁵⁾. U svakom slučaju, *ESLJP je u nastaloj situaciji zapravo postavljen u poziciju arbitra u slučaju potencijalnog kršenja prava iz Konvencije - a povodom hapšenja i izručenja zasnovanog na jednoj ustanovi Komunitarnog prava EU*. Premda je u slučaju *Stapleton* predstavka konačno proglašena neosnovanom⁶⁾ širi kontekst ovog pravnog pitanja ukazuje na potrebu uključivanja EU u postupak njegovog rešavanja. Ovo treba naglasiti posebno imajući u vidu da je u skladu sa jednom odredbom European Arrest Warrant Act - a⁷⁾, koja zabranjuje izručenje ukoliko ono ne bi bilo *kompatibilno sa obavezama koje je država od koje je zatražena ekstradicija preuzela u skladu sa Konvencijom i protokolima*, odluka ESLJP u ovom slučaju direktno uticala na legalnost odluke o izručenju.

Senator Lines GmbH v. 15 država članica Evropske unije

U slučaju *Stapleton* mogli smo da vidimo dejstvo koje u pogledu zaštite ljudskih prava pred ESLJP može imati preklapanje pravnih poredaka Evropskog prava ljudskih prava i Komunitarnog prava. Slučaj *Senator Lines GmbH v. 15 Member states of the European Union*⁸⁾, koji ukazuje na isti problem na još izrazitiji način, ticao se predstavke nemачke kompanije sa sedištem u Bremenu. Evropska Komisija je pomenutoj kompaniji, zajedno sa grupom od još 13 kompanija izrekla novčanu kaznu (13.750.000 evra) zbog *povrede pravila o konkurenциji*. Predstavka koja je upućena ESLJP pozivala se na kršenje čl. 6 Konvencije u smislu *povrede prava na pristup sudu*, sa obrazloženjem da je Evropska Komisija novčanu kaznu izrekla pre nego što je nadležni sud doneo odluku u meritumu. U kontekstu pitanja o pristupu EU Konvenciji, ovaj slučaj je zanimljiv iz razloga

što počiva na zahtevu da se države potpisnice Konvencije učine odgovornima za akte institucija EU (u ovom slučaju Evropske Komisije) koji su navodno doveli do predmetnih kršenja garantovanih ljudskih prava.

Podnositelj predstavke pokušava da zasnuje nadležnost ESLJP u navedenom pitanju optirajući za jedno *ekstenzivno tumačenje nadležnosti država članica iz čl. 1 Konvencije* - tako što iz individualne odgovornosti država potpisnica za kršenja Konvencijskih prava izvodi njihovu *odgovornost za akte Evropske Komisije kao nadnacionalnog tela* koje je formirano njihovom voljom (sve države EU su potpisnice Konvencije). U odnosu na ovako formulisan zahtev države su istakle da se „iznete pritužbe ne mogu povezati sa suverenim aktima bilo koje od država respondata, tako da akti na koje se žali ne mogu predstavljati sprovođenje od strane individualnih država njihove nadležnosti u smislu čl. 1 Konvencije“⁹⁾. Podnosioci predstavke su sa druge strane izneli kako „državama članicama EK ne može biti dozvoljeno da delegirajući nadležnosti institucijama EK, izbegnu sudsку kontrolu sistema Konvencije.“¹⁰⁾ Da je u ovom slučaju došlo do usvajanja razmotrenog zahteva podnosioca predstavke, to bi u sudskej praksi na posredan način dovele do posledica koje bi bile veoma bliske onima koje bi izazvalo formalno pristupanje EU Konvenciji. Međutim, kako je predstavka proglašena neprihvatljivom, odluka ESLJP u ovom zanimljivom pravnom pitanju je - izostala¹¹⁾.

Behrami and Behrami v. Francuske i Sarmati v. Francuske, Nemačke i Norveške - problem primene Konvencije na KiM

U predmetu *Behrami and Behrami v. Francuske i Sarmati v. Francuske, Nemačke i Norveške*¹²⁾, pred ESLJP je postavljeno pitanje odgovornosti država-potpisnica Konvencije za akte koje su te države počinile u okviru mandata UN-a, delujući putem misija UNMIK-a i KFOR-a na Kosovu i Metohiji. Podnositelj predstavke u prvom slučaju je otac deča-

-
- 5) Ibid, vid. paragraf 3.
 - 6) Ibid. par 32-33 odluke o prihvatljivosti.
 - 7) European Arrest Warrant Act, akt Komunitarnog prava EU, koji reguliše pitanje izručenja između država članica, 2003. - vid. paragraf 37(1).
 - 8) Senator Lines GmbH v. 15 Member states of the European Union, Odluka o prihvatljivosti-Veliko veće ESLJP, 2004.
 - 9) Ibid, vid. predstavke država respondata.
 - 10) Ibid, vid. predstavke kompanije podnosioca.
 - 11) Razlog za ovaku odluku ESLJP leži u činjenici da je po shvatanju suda ukidanjem izrečene novčane kazne od strane Suda opšte nadležnosti (CFI) pošto novčani iznos nikad nije isplaćen kompanija izgubila status žrtve u smislu čl. 34 Konvencije.
 - 12) Behrami and Behrami v. France and Sarmati v. France, Germany and Norway, odluka o prihvatljivosti, predstavka br.71412/01.
 - 13) Opširnije o okolnostima ova slučaja Ibid. paragraf 5-17, 61-62. U prvom slučaju, istaknute su povrede prava na život iz čl.2 Konvencije, a u drugom slučaju povrede prava na slobodu i bezbednost iz čl. 5 koje su se odnosile na okolnosti vezane za izricanje mere pritvora. Pomenute povrede čl. 5 su istaknute samostalno, kao i zajedno sa čl 13. Takođe, drugi podnositelj predstavke je istakao povredu čl. 6 u smislu uskraćivanja prava na pristup sudu. vid. paragraf 61-62; Drugi podnositelj predstavke je naknadno povukao svoje pritužbe koje je inicijalno istakao protiv Nemačke, tako da je sudu preostalo da razmotri pritužbe upućene protiv Francuske i Norveške.

ka, koji je izgubio život od kasetne bombe (zaostale posle NATO bombardovanja 1999 - kritični događaj se odigrao u opštini Mitrovica, koja je u francuskoj zoni odgovornosti);), kao i dečakov brat, koji je istom prilikom ozbiljno povređen. U drugom slučaju, podnositelj predstavke je major „Kosovskog zaštitnog korpusa”, koji je uhapšen od strane UNMIK policije zbog pokušaja ubistva i nelegalnog držanja oružja.¹³⁾ Odluka ESLJP u ovom slučaju zavisila je od odgovora na jedno ključno pitanje: *Kome mogu biti pripisani akti povezani sa navodnim kršenjima ljudskih prava koje su tužene države potpisnice počinile delujući u okviru mandata UN-a?* Sud je opsežno istražio ovo pitanje, zaključujući konačno da pomenuti akti moraju biti pripisani isključivo UN-u kao međunarodnoj organizaciji, odbijajući istovremeno da razmotri odgovornost dve tužene države u kontekstu istaknutih povreda Konvencijskih prava.¹⁴⁾ Problem sa ovako zauzetim stanovištem ESLJP jeste što se teritorija Kosova i Metohije u odnosu na zaštitu Konvencijskih prava stavljena u svojevrsni „pravni vakum”. ESLJP je, međutim, nekim kasnijim odlukama postavio solidne osnove za napuštanje ovog izričitog stava. Odlukom u *Al Jedda v. The United Kingdom*¹⁵⁾ ESLJP je u slučaju koji se ticao odgovornosti Britanske uprave u Iraku za navodne povrede čl. 5 Konvencije (nezakonito određen pritvor) izričito odstupio od linije rezonovanja iskazane u *Behrami and Behrami v France and Sarmati v France, Germany and Norway*. U okolnostima gotovo identičnim slučaju *Behrami and Sarmati* (pitanje ekstra-teritorijalne primene Konvencije, delovanje države potpisnice u okviru mandata UN) Sud je predstavku proglašio prihvatljivom i ustvrdio postojanje povrede čl 5.1. Konvencije. Implikacije su očigledne: ova odluka otvara prostor za eventualne individualne i/ili kolektivne predstavke ESLJP povezane sa povredama konvencijskih prava na KiM - a prema državama koje trenutno učestvuju u sprovođenju međunarodne uprave u okviru

mandata *Eulex-a*. Naravno, pristupanje EU Konvenciji kao nosioca ove misije doprinelo bi da se zaštita Konvencijskih prava na KiM i u formalnom smislu zaokruži.

Zaključak

Slučajevi *Stapleton v Ireland* i *Senator Lines GmbH v 15 Member states of the European Union* poslužili su nam da ukažemo na problem u zaštiti ljudskih prava iz Konvencije koji nastaje u oblasti sučeljavanja poredaka Evropskog prava ljudskih prava i Komunitarnog prava EU. S druge strane, odluka suda u *Behrami and Behrami v. Francuske i Sarmati v. Francuske, Nemačke i Norveške* uputila nas je u problem zaštite ljudskih prava na Kosovu i Metohiji, gde je jedno vreme postojao „vakum nadležnosti“. Sva tri razmotrena slučaja iskoristili smo kako bismo, osvetljavajući praksu ESLJP sa različitim pozicijama, ukazali na potrebu pristupanja EU Konvenciji. Razmotreni problem se konačno svodi na potrebu da EU, egzistirajući kao pravni entitet, preuzme direktnu formalnu odgovornost za svoje akte. To bi svakako doprinelo harmonizaciji u oblasti zaštite ljudskih prava na području EU, u kome dolazi do preklapanja Komunitarnog i Evropskog prava ljudskih prava. Do trenutka formalnog pristupanja EU u predmetima u kojima postoji određeno „preklapanje“ ovih pravnih sistema, zaštita prava iz Konvencije odvijaće se u okviru neformalnog „dijaloga“ prakse ESLJP i ESP¹⁶⁾. Premda sudska praksa ESLJP i ESP pokazuje da između ove dve instance postoji jasna podela nadležnosti, pristupanje EU Konvenciji bi predstavljalo značajan korak ka delotvornijoj zaštiti ljudskih prava na Evropskom kontinentu. Takođe, to bi omogućilo izgradnju doslednog režima zaštite ljudskih prava iz Konvencije u našoj južnoj pokrajini, koja se trenutno nalazi pod međunarodnom upravom, uspostavljajući formalni normativni osnov za odgovornost pripadnika misije EULEX-a.

- (13) Opširnije o okolnostima oba slučaja Ibid. paragraf 5-17, 61-62. U prvom slučaju, istaknute su povrede prava na život iz čl.2 Konvencije, a u drugom slučaju povrede prava na slobodu i bezbednost iz čl. 5 koje su se odnosile na okolnosti vezane za izicanje mere pritvora. Pomenute povrede čl. 5 su istaknute samostalno, kao i zajedno sa čl 13. Takođe, drugi podnositelj predstavke je istakao povredu čl. 6 u smislu uskraćivanja prava na pristup sudu. vid. paragraf 61-62; Drugi podnositelj predstavke je naknadno povukao svoje prituže koje je inicijalno istakao protiv Nemačke, tako da je sudu preostalo da razmotri prituže upućene protiv Francuske i Norveške.
- (14) Ibid. paragraf 121-152. Sud je konačno, u skladu sa usvojenom linijom misli proglašio predstavke nekompatibilnim rationae personae - opširnije vid. paragraf 144-152 odluke.
- (15) Al Jedda v. The United Kingdom, predstavka br. 27021/08, presuda. Vid. takođe odluku u *Al Skeini and others v. The United Kingdom* (predstavka br. 55721/07, presuda) koja je povezana sa jednim važnim aspektom razmatranog pravnog pitanja - problemom tzv. ekstra-teritorijalne primene Konvencije.
- (16) Za jedan praktičan primer funkcionisanja ovog neformalnog dijaloga vid. odluku ESP u predmetu *Hoechst AG v. Commission, Joined Cases 46/87 & 227/88, 1989 E.C.R. 2859*, u kome je od strane ESP primenjena praksa ESLJP po pitanju tumačenja domaća čl. 8 Konvencije u odnosu na pretres poslovnih prostorija.

PRIMENA ODREDBE ČLANA 78 STAV 4 PORODIČNOG ZAKONA REPUBLIKE SRBIJE U SUDSKOJ PRAKSI

Dušanka Milaš Marković

sudijski pomoćnik

Viši sud u Beogradu

Utrenutku kada nacrt Građanskog zakonika RS ulazi u fazu javne rasprave i kada se celokupna stručna javnost poziva na učešće u izradi njegove finalne i konačne verzije, pojedina pitanja iz oblasti porodičnog prava se posebno aktuelizuju: šta sve predstavlja bitna pitanja za život deteta i kako razrešiti situaciju kada među roditeljima ne postoji saglasnost u pogledu odlučivanja o tim, tako bitnim za život deteta, pitanjima.

Roditeljsko pravo se u porodičnopravnoj književnosti definiše kao subjektivno, lično i apsolutno pravo roditelja prema detetu, kao skup posebnih dužnosti i prava koja su normama objektivnog prava poverena roditeljima da ih vrše zajednički, sporazumno i ravnopravno u prvenstvenom interesu deteta, staranjem o ličnosti, pravima, interesima i imovini deteta.* („*Porodično pravo*“ *Slobodan Panov, Službeni glasnik 2008.*) Porodični zakon RS u centar definicije roditeljskog prava stavlja najbolji interes maloletnog deteta, obzirom da roditeljsko pravo izvodi iz dužnosti roditelja i definiše njegovo postojanje samo u meri koja je potrebna za zaštitu ličnosti, prava i interesa deteta.

Naše pozitivno zakonodavstvo predviđa da se roditeljsko pravo može vršiti samostalno ili zajednički. U slučaju zajednice života roditelja, način vršenja roditeljskog prava nije upitan - roditelji se zajednički staraju o svom maloletnom detetu. Zajedničko vršenje roditeljskog prava predstavlja najpoželjniji model brige i staranja o detetu, kako sa aspekta interesa deteta tako i interesa samih roditelja. Međutim kada se roditelji razdvoje i njihova zajednica života prestane, praksa je pokazala da se roditelji u malom broju slučajeva opredеле za zajedničko vršenje roditeljskog prava. Samostalno vršenje roditeljstva je najčešći način vršenja

roditeljskog prava nakon prestanka zajednice života roditelja, bilo da je određeno odlukom suda ili sporazumom samih roditelja koji je sud prihvatio.

Učesnici porodično-pravnih odnosa često pogrešno smatraju da samostalno vršenje roditeljskog prava jednog roditelja, podrazumeva prestanak svih prava i obaveza drugog roditelja prema maloletnom detetu. Kada je utvrđeno ili sporazumom dogovoreno da jedan roditelj samostalno vrši roditeljsko pravo, to ne znači da drugi roditelj prestaje da se stara i brine o svom detetu, naprotiv, on i dalje ima obavezu izdržavanja deteta, pravo i obavezu održavanja ličnih odnosa sa detetom, kao i da sporazumno, sa drugim roditeljem odlučuje o pitanjima koja bitno utiču na život deteta.

Porodični zakon RS u čl.78 stav 4 regulišući pitanja koja bitno utiču na život deteta nije usvojio sistem enumeracije, već navedena pitanja definiše kroz navođenje pojedinih, karakterističnih i najvažnijih situacija koje se svakako moraju smatrati bitnim za život deteta: pitanje obrazovanja, preduzimanja većih medicinskih zahvata, raspolažanje imovinom velike vrednosti, promena prebivališta deteta i slično. Odluke o navedenim pitanjima, tako značajnim i bitnim za život jednog maloletnog deteta, donose roditelji, sporazumno i u najboljem interesu maloletnog deteta.

U slučaju da roditelji ne postignu saglasnost o nekom od bitnih pitanja za život maloletnog deteta, zakonodavac nije predviđao odgovarajuće rešenje, a sudska praksa je stala na stanovište da sud nije ovlašćen da umesto roditelja odlučuje o prebivalištu maloletnog deteta, njegovom obrazovanju, većem medicinskom zahvatu, raspolažanju imovinom deteta velike vrednosti i drugim bitnim pitanjima.

ma (*rešenje VSS Rev. br. 2557/06 od 01.03.2007.godine; Bilten sudske prakse VSS 2/07*). Istovremeno je čitav niz predmeta u sudskej praksi pokazao da roditelj kome dete nije povereno, usled nerazrešenih partnerskih i emotivnih konflikata, onemogućava sporazumno donošenje odluke o nekom pitanju bitnom za život deteta iako je to u njegovom najboljem interesu, zbog čega se roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo mora obratiti sudu radi donošenja odgovarajuće odluke.

Sud je ovlašćen da, postupajući po tužbi u parničnom postupku, roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo delimično liši istog i to u delu koji se odnosi na odlučivanje o pitanjima koja bitno utiču na život deteta ako nesavesno vrši prava ili dužnosti iz sadržine roditeljskog prava, koje činjenice se cene u svakom pojedinačnom slučaju, rukovodeći se pre svega najboljim interesom maloletnog deteta.

Građanski zakonik RS, koji je od strane ovlašćene Komisije ponuđen u prednacrtu, u članu 98 (koji odgovara članu 78 PZ RS) predviđa tri moguća rešenja u slučaju nesaglasnosti roditelja o bitnim pitanjima za život deteta. Prvo rešenje podrazumeva da u slučaju nesaglasnosti roditelja odluku doneše sud, drugo rešenje predviđa da odluku doneše organ starateljstva (što su rešenja predviđena u hrvatskom zakonodavstvu i zakonodavstvu Republike Srpske). Mišljenje autora ovog rada je da odluku treba poveriti nadležnom sudu, uz obavezno pribavljanje mišljenja ustanove specijalizovane za porodične odnose-odnosno od strane nadležnog organa starateljstva, što je u duhu sadašnjeg Porodičnog zakona RS. Višegodišnja porodično-pravna praksa u sudovima, kao i potreba da se zaštiti najboljii interes maloletne dece koji je iznad pojedinačnih interesa roditelja i međusobnih konflikata, pokazuje svu neophodnost i potrebu za navedenim zakonskim rešenjem koje nikako ne sme biti eliminisano iz nacrta kako je to ponuđeno trećim rešenjem za ovu, životno i pravno, čestu situaciju.

Interesantno je da su pojedina Odeljenja Gradskog centra za socijalni rad kao nadležni organi starateljstva u okviru poslova preventivnog nadzora primenom odredbe čl. 79 i 341 stav 2 Porodičnog zakona RS davali saglasnost jednom od roditelja za pribavljanje putnih isprava ili izvođenja iz zemlje bez saglasnosti drugog roditelja navodeći da je to u cilju omogućavanja vršenja roditeljskog prava jednom roditelju a što je u najboljem interesu maloletnog deteta.

Istovremeno, trenutna situacija u svakodnevnoj praksi sudova zahteva da zakonodavac u Građanskom zakoniku RS precizira i konkretizuje da li se pojedina pitanja mogu smatrati bitnim za život deteta jer bi time otklonio izvesne nedoumice koje se javljaju u postupanju, ne samo sudova, već i drugih državnih organa. Naime, početkom letnjih meseci sud zaprili značajan broj tužbi u kojima se istaknutim zahtevom traži davanje saglasnosti umesto drugog roditelja radi kratkotrajnog izvođenja deteta iz zemlje radi letovanja, zimovanja, edukativnih raspusta, letnjih škola

jezika i slično, odnosno radi izdavanja putne isprave maloletnom detetu. Obzirom da je postupak izdavanja putne isprave upravni postupak koji se sprovodi pred nadležnim organom uprave shodno Zakonu o putnim ispravama i Zakonu o opštem upravnom postupku tužbe sa zahtevom za izdavanje putne isprave od strane suda se odbacuje zbog nenasležnosti, s tim da Zakon o putnim ispravama u čl. 29 predviđa da se putna isprava maloletnom licu izdaje na zahtev jednog roditelja uz pismenu saglasnost drugog roditelja, s tim da su propisani i slučajevi kada se na zahtev jednog roditelja bez potrebne saglasnosti može izdati putna isprava maloletnog deteta - u slučaju da je jednom roditelju odlukom suda dodeljeno vršenje roditeljskog prava. Na taj način, Zakon o putnim ispravama implicitno definiše izdavanje putne isprave kao pitanje koje nije bitno za život deteta jer zahtev za izdavanje isprave može podneti samo jedan roditelj kome je povereno samostalno vršenje roditeljskog prava. Nastavak citirane odredbe donekle unosi nedoumice i kontradiktorna je odredbama važećeg Porodičnog zakona RS - putna isprava maloletnog deteta može se izdati bez saglasnosti jednog roditelja ako je odlukom suda dozvoljeno izdavanje putne isprave, osim u slučaju da je istom odlukom izdavanje putne isprave i putovanje maloletnog lica nije uslovljeno saglasnošću oba roditelja. Sud nije organ uprave i ne odlučuje u upravnom postupku o izdavanju putne isprave, u skladu sa važećom praksom nije ovlašćen umesto roditelja dati saglasnost za izdavanje putne isprave ili za putovanje maloletnog lica. Ova neusaglašenost propisa i izvesna kontradiktornost daje prostora različitom odlučivanju u situacijama izuzetno važnim po život maloletnog deteta.

U pogledu vremenski ograničenog odlaska maloletnog deteta u inostranstvo postoje različita shvatanja da li odluka o takvom izlasku iz zemlje predstavlja bitno pitanje za život deteta, jer *exempli causa* zakonodavac navedeno nije naveo kao pitanje bitno za život deteta. Na zvaničnom sajtu MUP RS (<http://www.mup.gov.rs>) je istaknuto da, sa aspekta nadležnosti Uprave granične policije, nema smetnji da dete koje poseduje biometrijsku putnu ispravu Republike Srbije putuje sa jednim od roditelja ili trećom osobom jer ne postoji zakonska obaveza posedovanja pisane saglasnosti roditelja prilikom putovanja u inostranstvo. Međutim pismena saglasnost može biti potrebna prilikom kontrole graničnih organa države u koju se putuje ili preko čije teritorije se tranzitira pa se preporučuje da pre odlaska roditelj izvrši odgovarajuće provere u diplomatsko-konzularnim predstavništvima tih zemalja.

Da bismo govorili o nezakonitom prekograničnom odvođenju deteta iz Republike Srbije u drugu državu, shodno Haškoj konvenciji o građanskopravnim aspektima otmice dece („Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, broj 7/91) moraju se steći određeni uslovi:

- da je dete imalo redovno boravište u državi različitoj od one u koju je dete odvedeno. Pod redovnim boravištem se podrazumeva mesto gde dete živi duže vreme, bez obzira na nameru deteta ili lica sa kojima živi da se tu nastani i nezavisno od upisa u evidenciju nadležnog organa ili dozvole boravka ili nastanjenja. Posebno se uzimaju u obzir porodične okolnosti i obaveze lične prirode lica sa kojima dete živi, kao i obaveze deteta koje ukazuju na trajne veze sa određenim mestom.
- da odvođenje deteta predstavlja povredu prava na staranje u državi iz koje je dete odvedeno.
- da je podnositelj zahteva faktički vršio pravo na staranje, odnosno pravo na viđanje nad detetom u trenutku odvođenja ili zadržavanja.
- da dete nije navršilo 16. godinu života

U navedenom kontekstu, stav autora je da odlazak na letovanje sa detetom ne može predstavljati povredu prava na staranje koje je dobilo lice, institucija ili bilo koje drugo telo, kolektivno ili pojedinačno po zakonu države u kojoj je dete bilo stalno nastanjeno pre odvođenja ili zadržavanja, da bi se isto tretiralo kao nezakonito.

Imajući u vidu sve navedeno, jasna je potreba da zakonodavac, u trenutku kada se prilika ukazuje, razreši značajne nedoumice koje se javljaju pred sudovima u svakodnevnom radu, konkretizuje i precizira postojeća zakonska rešenja što će biti u interesu pravne sigurnosti, kvalitetnog i ujednačenog rada sudova a pre svega u najboljem interesu maloletne dece koji je u porodično pravnoj praksi jedan od osnovnih rukovodilaca za postupanje i odlučivanje.

Porodično pravo prof. Slobodan Panov, Bgd 2008.,

RAZVOJ EKOLOŠKOG PRAVA U SRBIJI

Milan Todorović
Sudijski pomoćnik
Viši sud u Smederevu

Interesovanje čoveka za prirodu i okruženje staro je koliko i čovek. U nastojanju da sebi stvori što bolje uslove za život, čovek je menjao prirodu oko sebe, prilagođavao je sebi i svojim potrebama. Krčio je šume, lovio radi ishrane i bezbednosti, a kasnije i iz zabave. Postepeno je svoje stanište promenio toliko da se prvobitni cilj pretvorio u svoju suprotnost. Šume su se smanjivale, a o pojedinim životinjskim vrstama se samo zna da su nekada postojale.

Tako se kod čoveka javila potreba da zaštiti okolinu, a time i sebe od opasnosti biološkog nestanka. Različiti propisi o zaštiti životne sredine menjali su se kroz vekove, a svaki od njih u sebi nosi pečat vremena i društvenih prilika u kojima je nastajao i svedoče o potrebi čoveka da svet oko sebe zaštiti od sopstvenih razornih uticaja.

Prve ekološke propise na ovim prostorima nalazimo u statutima primorskih gradova. Tako je članom 123. Statutom grada Budve, bilo zabranjeno bacanje smeća na ulice, kao i prosipanje otpadnih voda.¹⁾ Razlog ovakve zabrane pre svega leži u strahu od kuge, koja je zbog nehigijene u to vreme harala Evropom. Dušanov zakonik, najpoznatiji izvor srednjovekovnog prava u Srbiji, nije sadržao nijednu odredbu koja bi se mogla podvesti pod ekološku.²⁾

Nakon obnove srpske i jugoslovenske državnosti, zakoni su tek usputno doticali ekološke probleme. U Kneževini Srbiji je 1837. godine donet Ukaz o ušoravanju, koji je na posre-

dan način regulisao oblast zaštite životne sredine. Nastanak Kraljevine SHS, kasnije Kraljevine Jugoslavije, doveo je do ubrzane urbanizacije do tada pretežno agrarne zemlje, a to je dovelo do potrebe da se reguliše pravni položaj građevinskog zemljišta i javnih dobara. Zakoni koji su se bavili tom materijom su se, posredno, odnosili na zaštitu životne sredine - Zakon o šumama iz 1929. i Građevinski zakon iz 1931. godine.³⁾

Propisi koji se posebno bave zaštitom životne sredine nastaju tek u periodu posle Drugog svetskog rata, prateći na taj način proces industrijalizacije i obnove zemlje. Opštim zakonom o šumama iz 1947. godine predviđena je obaveza zaštite šumskih predela, kao i da se oni šumski predeli koji imaju određeni istorijski i nacionalni značaj, mogu proglašiti za nacionalne parkove. Odredbe ovog zakona konkretizovane su donošenjem Uredbe o upravljanju nacionalnim parkovima iz 1948. godine, a na nivou NR Srbije donet je 1961. godine Zakon o zaštiti prirode, na mesto do tada važećeg Zakona o zaštiti i prirodnom proučavanju prirodnih retkosti. Nove mere zaštite šuma predviđao je Zakon o zaštiti šuma iz 1963. godine.⁴⁾

Od posebnog je značaja Zakon o šumama iz 1974. godine. On je propisivao da se šume moraju „održavati, obnavljati i koristiti tako da se očuva njihova vrednost, obezbede trajnost i stalno povećavanje prirasta i prinosa, kao i njihove opštekorisne funkcije“. Ovaj zakon zabranjuje pustošenje

1) Dejan Milenković: Zbirka propisa iz oblasti zaštite životne sredine, Službeni glasnik, Beograd, 2006 strana 55

2) Dragoš Jevtić, Dragoljub Popović: Narodna pravna istorija, Savremena administracija, Beograd; 2003, strana 38

3) Milenković, strana 55

4) Milenković, strana 55

i krčenje šuma, seču koja nije odobrena kao redovan vid obnavljanja šuma, pašu i brst koza i druge stoke, sakupljanje šušnja i mahovine, seču semenskih stabala. Posebno se zabranjuje seča Pančićeve omorike, bresta, deverastog javora i drugih vrsta zaštićenih posebnim propisima, a predviđeno je da pojedine šume budu proglašene za šume sa posebnom namenom.⁵⁾

Osnovnim zakonom o vodama iz 1963. godine bio je propisan niz mera za zaštitu voda od zagađenja. Međutim, usvajanjem ustavnih amandmana, veći broj odredaba ovog zakona prestao je da važi. Od odredaba koje se odnose na zaštitu voda od zagađenja ostale su da važe samo one norme koje se odnose na donošenje Pravilnika o opasnim materijama koje se ne smeju unositi u vode i Pravilnika o vrstama i načinu osmatranja i ispitivanja kvalitativnih i kvantitativnih promena voda.⁶⁾

omena nadležnosti je rezultirala donošenjem republičkog Zakona o vodama 1967. godine, a ubrzo je značajan broj odredaba ovog zakona derogiran donošenjem pokrajinskih propisa koji su regulisali ovu materiju, tj. donošenjem zakona SAP Kosovo i SAP Vojvodine. Zakon o vodama Srbije zabranio je unošenje otpada i otrovnih materija u vode iznad maksimalno određenih količina, odlaganje industrijskog otpada u površinske vode i na njihove obale, ali i izvođenje bilo kakvih radova koji mogu ugroziti biološki minimum u vodotoku, režim podzemnih voda ili kvalitet i izdašnost resursa mineralne, termalne i tekuće vode. Republički i pokrajinski administrativni organi nadležni za vodoprivredu dužni su da nadgledaju izvršenje ovog zakona. Ovim zakonom je određena obaveza za sve organizacije udruženog rada da do kraja 1975. godine moraju izgraditi odgovarajuće uređaje za prečišćavanje otpadnih voda, te da onim organizacijama rada koje ne ispunе ovaj uslov bude zabranjeno izdavanje vodoprivredne saglasnosti za izgradnju i rekonstrukciju njihovih objekata. Ovaj zakon je omogućio donošenje raznih uredaba kojima su neki aspekti ove materije podrobno regulisani, te tako i Uredbe o klasifikaciji voda kojom su sve vode podeljene u četiri kategorije.⁷⁾

Osnovnim zakonom o rudarstvu iz 1966. godine bilo je regulisano pitanje mineralnih sirovina i njihova eksploracija. Članom 41. ovog zakona je propisano da na prostoru na kome se nalaze gradska naselja, saobraćajnice, vodogradnje, vodovodi, električni vodovi visokog napona, područje izvora mineralnih i termalnih voda, spomenici kulture, prirodne retkosti, vojni objekti, groblja i drugi objekti od opštег značaja u skladu sa propisima Republike, kao i na

području koje je proglašeno zaštićenim nije dozvoljeno istraživanje mineralnih sirovina. Na ovaj član nadovezuje se član 72. kojim se naglašava da se eksploracija mineralnih bogatstava može vršiti i na zaštićenom području uz pribavljanje posebne dozvole nadležnog državnog organa, uz preduzimanje odgovarajućih mera da se pomenuto područje zaštiti.⁸⁾

Osnovnim zakonom o lovstvu iz 1965. godine u praksi je prvi put uvedena podela divljači na zaštićenu i nezaštićenu. Zaštićena divljač se može loviti samo u određeno doba tj. kada nije lovostaj, dok se nezaštićena divljač može loviti uvek. Naredne godine donet je Zakon o lovstvu na republičkom nivou, kojim su konkretizovane odredbe saveznog zakona. Kuriozitet je da ovaj zakon sadrži i jednu neobičnu i pravno i etički nedopustivu odredbu, da se broj nezaštićenih vrsta može smanjiti trovanjem (!!).⁹⁾

Osnovni zakon o zaštiti vazduha od zagađivanja iz 1965. definisao je zagađen vazduh kao vazduh u kome količina štetnih materija prelazi dopuštenu granicu. Utvrđena je obaveza društveno - političkih zajednica i svih drugih organizacija, ali i građana uopšte da u skladu sa svojim mogućnostima vode računa o zaštiti vazduha od zagađenja. Propisano je da se ne može pristupiti izgradnji industrijskih i drugih objekata i postrojenja koji ispuštaju gas, dim, prašinu i druge štetne materije koje mogu zagaditi vazduh, ako nisu obezbeđeni tehnički i drugi uslovi za zaštitu vazduha od zagađivanja iznad dozvoljene granice, te obaveza preduzeća cija postrojenja ispuštaju u vazduh štetne materije da izgrade u svojim pogonima zaštitne uređaje. Karakteristika ovog zakona je da su sankcije za prekršioce navedenih propisa nesrazmerno blage u odnosu na štetu koja nastaje njihovim nepoštovanjem. Na nivou SR Srbije donet je Zakon o zaštiti od zagađivanja vazduha. Njime su precizirane odredbe saveznog zakona. Ovaj zakon označio je da zagađivanje vazduha ubacivanje u vazduh gasa, pare, dima, prašine i drugih materija iz pojedinih izvora u količinama koje mogu štetno uticati na zdravlje stanovništva. Za razliku od saveznog, ovaj zakon predviđa strože kazne za prekršioce. Nadzor nad primenom ovog zakona poveren je sanitarnoj inspekciji.¹⁰⁾

U Planu društveno - ekonomskog razvoja za period 1971 - 1975. godine je propisano i sledeće: „Za životni standard stanovništva od posebnog je značaja svesno delovanje u smislu poboljšanja čovekovog životnog i radnog ambijenta, posebno sprečavanje pogoršanja životnih uslova usled zagađivanja vode, zemlje i vazduha. Aspekt životnog standarda mora se ozbiljno uzeti u obzir prilikom donošenja

5) Čovek i zaštita životne okoline u Srbiji, materijali sa naučnog skupa, Glas, Beograd. 1977, strana 110

6) Milenković, strana 55

7) Čovek i zaštita životne okoline u Srbiji, strana 110

8) Milenković, strana 56

9) Čovek i zaštita životne okoline u Srbiji, strana 413

10) Navedeno delo, strana 413

privrednih, urbanih i drugih planova razvoja radi sprečavanja degradacije čovekove prirodne sredine".¹¹⁾

Evidentno je da su propisi doneti u posleratnom periodu u mnogome doprineli razvoju ekološkog prava na ovim prostorima. Neki od njih se odlikuju zaista naprednim shvatanjima u pogledu ove materije, dok drugi, predviđaju nesrazmerno blage kazne za prekršioce, što dokazuje da u to vreme ova problematika ipak nije bila dovoljno ozbiljno shvaćena.

Član 74. Ustava Republike Srbije iz 2006. godine propisuje: „Svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju. Svako, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina, odgovoran je za zaštitu životne sredine. Svako je dužan da čuva i poboljšava životnu sredinu”.¹²⁾ Isto kao i kod prethodnog ustava, i ovde su odredbe koje se odnose na zaštitu životne sredine smeštane među odredbe kojima se uređuju ljudska prava i slobode, što znači da ustavotvorac zaštitu životne sredine svrstava među osnovna prava, a samim tim i obaveze pojedinca.

Sistemski zakon koji u Srbiji reguliše materiju zaštite životne sredine je Zakon o zaštiti životne sredine. Zakon propisuje širok krug lica koja su dužna da se staraju o zaštiti životne sredine (Republika Srbija, autonomne pokrajine, opštine, odnosno gradovi, preduzeća, druga domaća i strana pravna lica i preduzetnici koji u obavljanju privredne i druge delatnosti koriste prirodne vrednosti, ugrožavaju ili zagađuju životnu sredinu, naučne i stručne organizacije i druge javne službe, građani, grupe građana, njihova udruženja, profesionalne ili druge organizacije) te da preduzimaju mere koje su im zakonom poverene, ali da deluju i preventivno, u cilju podizanja svesti građana o značaju ovog problema. Pitanje konkretnog delovanja u cilju zaštite životne sredine preneto je, u organizacionom smislu, na najviše državne organe, a akcenat je pre svega stavljen na konkretnost u preduzimanju mera, ekonomsku sankciju prema zagađivaču i trajnost i dugoročnost u planiranju. Načela kojima se ovaj zakon vodi jesu: načelo integralnosti, načelo prevencije i predostrožnosti, načelo očuvanja prirodnih vrednosti, načelo održivog razvoja, načelo odgovornosti zagađivača i njegovog pravnog sledbenika, načelo „zagađivač plaća”, načelo „korisnik plaća”, načelo supsidijarne odgovornosti, načelo primene podsticajnih mera, načelo informisanja i učešća javnosti, načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu i pristupa pravosuđu (član 9). Članom 53. zakon propisuje postojanje tzv. ekološkog značka i mehanizam, čije je postojanje obavezno za proizvode

namenjene opštoj potrošnji, izuzev proizvoda za ishranu, poljoprivrednih i drugih proizvoda dobijenih u skladu sa propisima kojima se reguliše organska proizvodnja, proizvodnja pića, proizvodnja farmaceutskih proizvoda i medicinske opreme koji u poređenju sa sličnim proizvodima manje zagađuju životnu sredinu pri proizvodnji, plasmanu, prometu, potrošnji i odlaganju ili su dobijeni reciklažom otpada. Posebne odredbe, koje su ovim zakonom detaljno obrađene, odnose se na donošenje i realizaciju Nacionalnog programa zaštite životne sredine koji donosi Vlada na period od najmanje deset godina, te akcionog i sanacionog plana.¹³⁾

Od zakona koji aktuelno regulišu materiju ekološkog prava, valja još izdvojiti: Zakon o upravljanju otpadom, Zakon o ambalaži i ambalažnom otpadu, Zakon o zaštiti vazduha, Zakon o hemikalijama, Zakon o biocidnim proizvodima, Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon o zaštiti prirode, Zakon o zaštiti od ionizujućeg zračenja i o nuklearnoj sigurnosti, Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja, Zakon o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju, Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini. Od konvencija koje je Republika Srbija ratifikovala, te su sada deo njenog unutrašnjeg prava, može se izdvojiti Konvencija o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine (Arhuska konvencija).¹⁴⁾

Krivični zakonik u glavi 24. propisuje krivična dela protiv životne sredine. Najznačajnija od njih su: zagađenje životne sredine (član 260), nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (član 261), protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (član 262), nezakonit lov (član 276), nezakonit ribolov (član 277) i dr.¹⁵⁾ Takođe, krivična dela koja se odnose na zaštitu životne sredine su raznovrsna, te je ovom glavom Krivičnog zakonika obuhvaćen problem skladištenja opasnih materija, problem ilegalne gradnje nuklearnih postrojenja, zaštita voda, zaštita životinjskog sveta od nezakonitog lova, čak uvođenje potpuno novih krivičnih dela, kao što je krivično delo ubijanje i zlostavljanje životinja (član 269). Zajedničko za većinu ovih krivičnih dela jeste propisivanje obaveze za učinioca, da ukoliko mu bude izrečena uslovna, osuda, presudom bude obavezan da otkloni štetne posledice koje su nastupile izvršenjem krivičnog dela, koje variraju u zavisnosti od samog krivičnog dela. Kroz institut uslovne osude, zakonodavac sudu poverava mogućnost vršenja korektnog nadzora uz pretnju krivičnom sankcijom,

11) Navedeno delo, strana 413

12) Ustav Republike Srbije „Sl. glasnik RS”, br. 98/2006

13) Zakon o zaštiti životne sredine „Sl. glasnik RS”, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016

14) www.kombeg.org.rs

15) Krivični zakonik „Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014

te uspostavljanje pređašnjeg stanja, čime klasičnu svrhu krivično - pravne zaštite zamenjuje reparatorna funkcija.

Od svojih prapočetaka, preko prvih propisa kojima je regulisana materija ekološkog prava, pa do današnjice u kojoj su pravo pojedinca da živi u zdravoj sredini i njegova obaveza da tome aktivno doprinosi, ekološko pravo u Srbiji je prolazilo kroz različite etape razvoja. U periodu nakon Drugog svetskog rata, kod zakonodavca nije manjkala svest o potrebi da se čovekova okolina zaštiti od njega samog, jer je to garant opstanka čoveka i sveta oko njega. Danas je zaštita životne sredine, stvaranje i jačanje subjekata zaštite

i procesa kroz koje se ta zaštita ostvaruje jedan od društvenih prioriteta, što se sa lakoćom zaključuje iz brojnosti zakona koji tretiraju ovu tematiku i kroz brojnost krivično - pravnih odredbi koje imaju za funkciju da se čovekovoj životnoj sredini pruži dodatna zaštita. U tu svrhu, osnivaju se i nevladine organizacije koje se bave zaštitom životne sredine, kakva je i Ekološki pokret Novog Sada.¹⁶⁾ Posebno ohrabruje svest zakonodavca da je potrebno da se ojačaju zakonski mehanizmi kojima bi se podsticalo stvaranje i unapređenje svesti građana o značaju ovih pitanja.

16) www.ekopokret.org.rs

JEZIČKE NEDOUMICE

Dragan Đokić
Profesor književnosti

Poštovani čitaoci,

Pred nama su nove nedoumice i objašnjenja iz sveta gramatike i pravopisa. Nadamo se da Vam je ova rubrika zanimljiva i korisna, kao i da Vam pomaže u okviru svakodnevne pisane i usmene komunikacije.

Nije: **Odmorili smo se. A onda smo krenuli dalje.**

Nego: **Odmorili smo se. Onda smo krenuli dalje.** (ili) **Odmorili smo se, a onda smo krenuli dalje.**

Veznici povezuju dve reči, dve sintagme ili dve rečenice. To im je glavna funkcija u jeziku. Prema tome, suvišni su kada se upotrebljavaju na početku nezavisne rečenice, kao u primeru: **A onda smo krenuli dalje; Pa smo krenuli dalje; Ali onda nismo krenuli dalje...** Dakle, ovakve rečenice treba pisati kao dve proste nezavisne rečenice: **Odmorili smo se. Onda smo krenuli dalje** ili kao nezavisno složenu rečenicu (**Odmorili smo se, a onda smo krenuli dalje.**), a nikako: **Odmorili smo se. A onda smo krenuli dalje.** Zavisno složene rečenice su već nešto drugo. Kod njih, kada su iskazane u inverziji, tj. kada je iskazana prvo zavisna, pa nezavisna rečenica, veznik može stajati na početku zavisne rečenice, npr: **Kad smo se odmorili, krenuli smo dalje. Iako smo se odmorili, nismo krenuli dalje. Ako se dobro odmorimo, krenućemo dalje** itd.

Nije: **Milan se izvinuo Nataši.** Nego: **Milan se izvinio Nataši.**

Ovde je reč o dva sasvim različita glagola, koja imaju drugačije značenje i nemaju dodirnih tačaka jedan sa drugim. Glagol **vinuti se** znači lansirati se, poleteti, krenuti, pokrenuti se, lebdati... Dakle, njegovo značenje i smisao su pogrešno upotrebljeni u rečenici: **Milan se izvinuo Nataši.** Glagol **izviniti** ima značenje iskazivanja žaljenja ili oprosta

zbog nečega, te je on ispravno i pravilno upotrebljen u smislu rečenice: **Milan se izvinio Nataši.**

Odstupanja od palatalizacije i sibilizacije:

Često dolazimo u nedoumicu kada ne treba da dođe do određene glasovne promene, iako postoje svi uslovi da se ona izvrši.

Palatalizacija glasovna promena u kojoj se zadnjonepčani suglasnici **K G H** ispred vokala **E, I, A**, menjaju u prednjonepčane **Č Ž Š** (**vojnik-vojniče, krug-kružić, duh-duše..**). Takođe, kod vlastitih i zajedničkih imenica koje imaju nastavak **-ica**, dolazi do palatalizacije, pa **C** prelazi u **Č** (**Milica-Miličin, optuženica-optuženičin, drugarica-drugaričin...**). Međutim, do ove glasovne promene neće doći u nekim slučajevima: 1) kod prisvojnih prideva izvedenih od vlastitih imenica sa nastavkom **-KA i-GA** (**Luka-Lukin, Nevenka-Nevenkin, Draga-Drugin...**), 2) u tvorbi prisvojnih prideva izvedenih od imenica sa nastavkom **-ČICA** (**devojčica-devojčicin, pevačica-pevačicin**), 3) u tvorbi nekih prideva sa nastavnikom **-IN** (**baka-bakin, kolega-kolegin, snaha-snahnin**), 4) u oblicima imenica ispred nastavka **-E** (**grade pruge, prate vojnike...**), 5) kod reči u kojima bi se izgubila veza sa osnovnim značenjem (**mačka-mačkica, kolega-koleginica, pega-pega..**)

Sibilizacija se nekada zvala i palatalizacija dva. U njoj se zadnjonepčani suglasnici **K G H**, kada se nađu ispred vokala **I**, menjaju u Zubne suglasnike **C Z S** (**opanak-opanci, pruga-pruzi, orah-orasi...**) Kao i palatalizacija, i sibilizacija ima svoja odstupanja: 1) kod pojedinih ličnih imena u dativu i lokativu (**Olga-Olgi, Lenka-Lenki, Fridrih-Fridrihu...**), 2) kod nekih zajedničkih imenica gde bi se izgubila veza sa osnovnim značenjem reči, te bi došlo do zabune (**baka-baki, baštovanka-baštovanki, liga-ligi, vladika-vladiki, zaliha-zalihi, psiha-psih...**), 3) kada se **K** nađe u grupama **CKA, ČKA, ČKA** (**kocka-kocki, mačka-mački, praćka-praćki, voćka-voćki, zvečka-zvečki...**), 4) kod reči koje se završavaju na **-NKA, -SKA, -TKA** (**crnka-crnki, guska-guski, motka-motki...**), 5) u nekim primerima reči sa suglasničkim grupama **ZG i SH** (**mazga-mazgi, tezga-tezgi, pasha-pashi**)

Treba dodati i da, kod nekih primera nabrojanih grupa, mogu se javiti dubletni (dupli) oblici, tj. ispravni su oblici bez glasovne promene, ali i sa njom: **bitka-bitki-bici, kćerka-kćerki-kćerci, maska-maski-masci, vojska-vojski-vojsci, Požega-Požegi-Požezi, daska-daski-dasci...**

ISTORIJSKI RAZVOJ ANTIKURUPTIVNIH KRIVIČNIH NORMI U SRBIJI

Aleksandar Gavrić

Sekretar tužilaštva, samostalni savetnik

Više javno tužilaštvo u Pančevu

**„Zloupotreba nije upotreba, nego pokvarenost“
(Abusus non est usus, sed corruptela; Ulpianus - D.7,8,12,1).**

Uvod

Termin „korupcija“ potiče od latinske reči *corruptio* koja, u prevodu na srpski jezik, označava kvarnost, izopačenost, kvarenje, truljenje, podmićivanje, potkupljivanje i sl., odnosno termin koji je zajednički za mnoge jezike i koji označava opštepoznati sociološki fenomen - štetnu pojavu koja ugrožava vrednosti modernog društva i u bitnoj meri narušava temelje ideje pravne države, vladavine prava te osnovna ljudska prava i slobode. U krivičnopravnom smislu fenomen korupcije može se najšire definisati kao *zloupotreba dodeljenih ovlašćenja u cilju sticanja lične koristi*, uz konstataciju postojanja navedenog negativnog fakulteta od samog postanka čovečanstva. Značaj opasnosti koju koruptivno delovanje povlači za sobom ogleda se u činjenici da su državni sistemi, istorijski posmatrano, pokušavali da na razne načine suzbiju uzroke, štetno delovanje i posledice ove destruktivne pojave, pri čemu je jedan od osnovnih vidova reakcije države na korupciju - reagovanje primenom krivičnopravnih normi propisanih krivičnim zakonodavstvom. Posmatrano kroz istoriju Srbije kao pravne države, norme krivičnog zakonodavstva usmerene ka suzbijanju korupcije su se razvijale kroz različite vremenske faze, počev od perioda feudalizma preko perioda događanja Prvog i Drugog srpskog ustanka i perioda između dva

svetska rata, pa do perioda nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a zatim raspada Savezne Republike Jugoslavije.

Antikoruptivno zakonodavstvo Srbije u srednjem veku

Prve pisane dokumente o istoriji srpskog prava i krivičnih dela protiv službenih dužnosti, koja su većinom po svojoj prirodi koruptivna krivična dela, nalazimo u periodu vladavine dinastije Nemanjića odnosno u periodu stvaranja prve srpske države u 12. veku. U prve zakonike koje sadrže kaznene norme spadaju *Savin nomokanon iz 1219. god.* tzv. „*Krmčija*“ a potom i najbitniji pisani pravni akt toga doba - *Zakonik Cara Stefana Dušana, proglašen u Skoplju 1349. godine*.¹⁾ „Dušanov zakonik“ predviđa određena korupcijska dela karakteristična za tadašnje društveno uređenje i period. U članu 24 ovaj zakonik inkriminiše krivično delo primanje mita od strane verskog starešine („vladaoca crkvenog“) te za izvršenje istog predviđa smrtnu kaznu raspinjanjem.²⁾ Nadalje je odredbom čl. 110 „Dušanovog zakonika“ predviđeno drugo korupcijsko delo kojim se nameće zabrana sudijama koje sude širom kraljevstva da za obavljeni sudijski posao nešto traže silom ili pak zahtevaju poklone, ne isključujući mogućnost da iste prime ukoliko su im dobrovoljno dati.³⁾ Navedene odredbe jasan su pokazatelj da su korupcijske aktivnosti bile prepoznatljive i u društvenim odnosima tog perioda te pokazatelj razvijene

1) www.istorijskabiblioteka.com/art: zakonski-spomenici-srpskih-drzava-srednjeg-veka/ [15.11.2012. god.]

2) Nikola Selaković, Dušanov zakonik i pravni transplanti, Pravni Fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2004, str. 38

3) Nikola Selaković, Dušanov zakonik...op.cit. str. 61-62.

svesti zakonodavca o stepenu opasnosti takvog društvenog ponašanja.

Period Prvog i Drugog srpskog ustanka

O postojanju korupcije u navedenom razdoblju svedoči i zapis Vuka Karadžića u kome se pominje slučaj iz 1810. god. kada je izvesni Veljko Petrović, kako bi dobio odobrenje da se po drugi put venča, „.....dao Vladici hiljadu groša a toliko i Karađorđinim pisarima, te mu oni dopuste da se venča sa Stanom.....“.⁴⁾ Na početku 19. veka, u vreme Prvog srpskog ustanka (Orašac, 1804. god.), posebno mesto u zakonodavstvu zauzima *Karađorđev kriminalni zakonik*, poznat kao „Pravila vojena i naroda“ donet 1807. god. od strane vožda Đorđa Petrovića. Pored političkih, imovinskih i vojnih krivičnih dela ovaj zakon je poznavao i više „službenih krivičnih dela“ kod kojih se kao izvršioc mogu javiti starešine, kmetovi, sudije, činovnici i druga službena lica.⁵⁾ Tako je u članu 9. navedenog zakonika predviđena kazna za starešinu, vojvodu, kapetana, kneza ili sudiju koji bi delili pravdu na nezakonit način (po srodstvu, kumstvu, prijateljstvu i za mito) koja se manifestovala proglašenjem učinjocu za razoritelja narodne pravde i njegovog lišenja zvanja. Slično krivično delo je predviđeno i član 22. zakonika u kome je inkriminisana odgovornost starešine, kapetana ili kaplara koji primi mito da bi iz vojske pustio vojnika da ide kući te istaknuto da će se učinjocu ovog dela izreći novčana kazna i mera lišenja vlasti odnosno mogućnosti da obavlja posao zanimanje i profesiju koju je na ovaj način zloupotrebio (navedena mera se može okarakterisati kao preteča mere bezbednosti zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti iz čl. 85 važećeg Krivičnog zakonika). Na kraju, članom 28. zakonika, inkriminisano je i podmićivanje sveštenika koji, uz primanje koristi, pristane da venča otetu devojku.⁶⁾

Period nakon Drugog srpskog ustanka karakteriše zakonodavna aktivnost Kneza Miloša Obrenovića koji, dana 03.maja 1829. godine, donosi *Uputstvo* koje je imalo karakter uredbe o regulisanju političke vlasti u Srbiji i koje u svom čl. 25. propisuje pravila vršenja službe državnih činovnika a u čl. 20. izričito predviđa zabranu primanja mita i globljenja drugog lica te kao sankciju za navedene delikte predviđa lišenje čina i obeštećenja pred narodom. Potom se borba protiv zloupotreba izvršenih od strane državnih činovnika nastavlja donošenjem *Zakona o komisijama*, donetog 15.aprila 1859 godine, kojim su osnovane četiri komisije koje su imale zadatku da utvrde sve zloupotrebe

nastale širom države. Isti zakon predviđao je i osnivanje specijalnog suda za suđenje činovnicima za učinjene zloupotrebe.⁷⁾

Kao najznačajniji krivičnopravni akt ovog doba ističe se *Kaznitelni zakonik za Knjaževstvo Srbiju*, donet 29. marta 1860 godine, koji je karakterisala okolnost da su u jednoj posebnoj glavi zakonika, po prvi put, bila inkriminsana krivična dela protiv službene dužnosti.⁸⁾ Članom 105. zakonika inkriminisano je primanje ili zahtevanje poklona od strane činovnika ili primanje obećanja poklona ili koristi kako bi učinio delo koje spada u krug njegove zvanične dužnosti a koje nije protivno zakonu ili da nešto ne učini što inače nije dužan da čini. Članom 106. zakonika ustanovljava se krivična odgovornost činovnika koji zahteva ili primi mito ili drugu korist odnosno primi obećanje mita ili kakve druge koristi kako bi u okviru svoje službene dužnosti izvršio kakvo protivzakonito delo, dok član 107. zakonika propisuje odgovornost sudije koji prilikom suđenja primi mito da postupi u korist ili na štetu okrivljenog lica. Za dela iz čl. 106. i čl. 107. zakonika predviđena je, pored propisane kazne, i mera oduzimanja primljenog poklona ili koristi u korist državne kase. (što se predstavlja preteču mere bezbednosti oduzimanja predmeta iz čl. 87 Krivičnog zakonika).⁹⁾ Na posletku, članom 108. *Kaznitelnog zakonika* inkriminisano je podnošenje mita ili njegovog obećanja kako bi se činovnik ili sudija privoleo da učini kakvo delo u okviru dužnosti koje je protivno zakonu ili da ne učini nešto što je inače, prema pravilima službe, bio dužan da učini. Prema izričitoj zakonskoj odredbi inkriminisano je i kažnjavanje pokušaja izvršenja ovog krivičnog dela.¹⁰⁾ Ukoliko se sagleda postavljena radnja izvršenja krivičnog dela iz člana 105. i člana 106 *Kaznitelnog zakonika* može se uočiti sličnost sa radnjom izvršenja nepravog pasivnog podmićivanja predviđenog čl. 367. st.2 Krivičnog zakonika RS odnosno radnjom izvršenja krivičnog dela pravog pasivnog podmićivanja predviđenog st.1 citirane odredbe važećeg Krivičnog zakonika. Takođe se da uvideti analogija između radnje izvršenja iz čl. 108. Kaznitelnog zakonika sa radnjom izvršenja pravog aktivnog podmićivanja iz čl. 368. st.1 važećeg Krivičnog zakonika. Ukoliko se navedenom dodati činjenica da je u čl. 106. i čl. 107. Kaznitelnog zakonika predviđena mera oduzimanja primljene koristi u korist države te da je identična mera, kao obavezna, predviđena članom 367. st.7 Krivičnog zakonika, može se kao nesporan ustanoviti zaključak da Kaznitelni zakonik predstavlja koren savremenog antikorupcijskog krivičnog zakonodav-

4) Gordana Božilović Petrović : Primanje i davanje mita, Projuris, Beograd, 2007, str. 31.

5) Dragan Jovašević, Krivična dela korupcije , Službeni Glasnik, Beograd, 2009, str. 186.

6) Dragan Jovašević, Krivična dela korupcije, op. cit. str. 187-188.

7) Gordana Božilović Petrović, Primanje i davanje mita, op. cit. str. 32-33.

8) Dragan Jovašević : Krivična dela korupcije, op. cit. str. 188., preuzeto od D. Nikolić: Krivični zakonik Kneževine Srbije, Giordano Bruno, Niš, str. 219-221.

9) Ibidem.

10) Dragan Jovašević : Krivična dela korupcije,op.cit. str. 189.

stva Republike Srbije, što je potkrepljeno i činjenicom da su se krivičnopravni postulati postavljeni u istom zadržali u domaćem zakonodavstvu do današnjih dana uz, podrazumeva se, određene izmene uslovljene društvenim promenama. U prilog iznetoj tezi govori i to da se Kaznitelni zakonik za Knjaževstvo Srbiju, sa određenim modifikacijama u vidu izmena i dopuna, primenjivao u Srbiji bezmalo oko 70 godina odnosno do donošenja jedinstvenog Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije koji je donet 1929. godine a stupio na snagu dana 01.januara 1930. godine.¹¹⁾

Razvoj antikoruptivnih krivičnih normi u periodu nakon Prvog svetskog rata

Po okončanju Prvog svetskog rata i stvaranja najpre *Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* a potom i *Kraljevine Jugoslavije*, promene nastale u državnom i društvenom uređenju bile su praćene i promenama u sferi zakonodavstva a kao posledica tih promena javlja se *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju*, donet 1929. god. a stupio na snagu dana 01.januara 1930. godine. Poseban značaj ovog pravnog akta ogleda se u tome što prvi daje definiciju službenih krivičnih dela tretirajući ih delima čije bitno obeležje čini svojstvo izvršioca i kao izvršilac se ovde može javiti samo državni činovnik što i jeste karakteristika koja izdvaja ova krivična dela u posebno poglavlje. U svojim članovima 384 - 389 Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju inkriminiše krivična dela korupcije. Zanimljivost zakonika predstavlja krivično delo teško podmićivanje iz člana 385 čime ovaj zakonik ide korak napred, u odnosu na do tog perioda ustanovljene kaznene norme, predviđajući kvalifikovani oblik krivičnog dela pasivnog podmićivanja. Novitet predstavlja i delo iz člana 386 zakonika gde je kao kažnjivo predviđeno ponašanje državnog službenika koji bi, u vršenju svoje službe, u nameri da izvesnom licu pribavi korist ili da ga ošteti, svesno pogazio zakonik. Na kraju, bitno je ukazati da ovaj zakonik, kao i Kaznitelni zakonik, u svom članu 388 predviđa obavezno oduzimanje koristi stečene izvršenjem službenih krivičnih dela.¹²⁾

Krivičnopravno suzbijanje korupcije u Srbiji u periodu komunizma i socijalizma

Kraj Drugog svetskog rata i raspad Kraljevine Jugoslavije doveli su do formiranja komunističkog a potom i socijalističkog društvenog uređenja na našim prostorima. Društvene i državne promene koje su se dogodile i tom periodu dovele su do bitnih promena u zakonodavstvu novoformirane države čiji je prvi korak bilo donošenje najpre Odluke, 1945. godine, a zatim i *Zakona o nevažnosti pravnih pro-*

pisa donetih pre 06.aprila 1946 godine i za vreme okupacije iz 1946. godine, te je Krivični zakonik iz 1929 godine poprimio karakter pravnih pravila koja su se primenjivala ukoliko nisu u suprotnosti sa socijalističkim moralom. Srž antikoruptivnog krivičnog zakonodavstva Jugoslavije, a sammim tim i Srbije, u ovom periodu činili su Zakon o krivičnim delima protiv službene dužnosti FNRJ iz 1948. god., Krivični zakonik FNRJ iz 1951. god. i Krivični zakonik SFRJ iz 1976. god. sa pratećim republičkim i pokrajinskim zakonima kojima je ovaj pravni akt bio osnov donošenja. Prezidijum Narodne skupštine FNRJ je na svojoj sednici od 29.septembra 1948. god. proglašio *Zakon o krivičnim delima protiv službene dužnosti*.¹³⁾ Ovaj zakon sadržao je 30 članova u kojima su bila inkriminisana dvadeset i šest službenih krivičnih dela. Značaj ovog zakona ogleda se u tome što isti predstavlja prvi akt u istorijskom razvoju našeg zakonodavstva koji u posebnom članu definiše pojam službenog lica (član 2 zakona.) te što kao posebna krivična dela predviđa teške oblike krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja ili ovlašćenja i krivičnog dela primanje mita. Sem navedenih specifičnosti veoma bitan segment predstavlja i odredba člana 15 zakona u kome je inkriminirano krivično delo protivzakonito posredovanje koje se, uz određene modifikacije i izmenu naziva, zadržalo i u današnjem krivičnom zakonodavstvu kao krivično delo trgovina uticajem iz čl. 366 Krivičnog zakonika Republike Srbije.

Jedinstvenim *Krivičnim zakonikom Federativne Narodne Republike Jugoslavije*,¹⁴⁾ proglašenim na sednici Prezidijuma Narodne Skupštine FNRJ dana 27.februara 1951. godine, izvršena je unifikacija krivičnih dela ranije inkriminiranih u blankentnom krivičnom zakonodavstvu. U Glavi 24 Krivičnog zakonika FNRJ inkriminisana su krivična dela protiv službene dužnosti kojih je ukupno bilo dvanaest, dakle znatno manje nego u pomenutom „lex specialis“ iz 1948. godine. Među službenim krivičnim delima ovde dominiraju koruptivna krivična dela u užem smislu - zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja iz člana 314, protivzakonito posredovanje iz člana 324, primanje mita iz člana 325 i davanje mita iz člana 326 zakonika te novouvedeno krivično delo koje poznaje i današnje zakonodavstvo - krivično delo kršenje zakona od strane sudske komisije iz člana 315. zakonika. Za razliku od Zakona o krivičnim delima protiv službenih dužnosti, kvalifikovani oblici krivičnih dela zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja i primanja mita nisu inkriminirani kao posebna krivična dela već kao teži oblici navedenih krivičnih dela za koje zakonik, logično, predviđa strožije kažnjavanje. Drugi značajan novitet predstavlja dekriminalizacija krivičnog dela prekoračenje

11) Gordana Božilović Petrović, Primanje i davanje mita, op. cit. str. 34.

12) www.books.google.rs/books/krivični-zakonik-kraljevine-Jugoslavije.html?Id [13.11.2012.god.]

13) Službeni list Fedreativne Narodne Republike Jugoslavije br. 88 od 16.oktobra 1948. god., putem www.propisi.net. [14.11.2012.god.]

14) Ibidem

službenog ovlašćenja koje je poznavao zakon iz 1948. godine i podvođenje radnje izvršenja istog pod jednu od više alternativno propisanih radnji izvršenja krivičnog dela zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja iz člana 314 zakonika. Činjenica da je zakonodavstvo tadašnje Jugoslavije, u kratkom periodu od završetka Drugog svetskog rata bilo snabdeveno sa dva značajna akta u kojima su bila inkrimisana korupcijska krivična dela jasno ukazuje da je suzbijanje korupcije bilo jedan od prioriteta tadašnje vlasti te da je koruptivno ponašanje i tada tretirano kao veoma opasna društvena pojava.

Ustavom SFRJ iz 1974. godine prihvaćena je koncepcija podeljene zakonodavne nadležnosti između federacije, sa jedne strane, i republika i autonomnih pokrajina, sa druge strane, usled čega dolazi do toga da su u *Krivičnom zakoniku Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1976. god.* (sa primenom od 01.jula 1977 god.) u Glavi 19 inkriminsana krivična dela protiv službene dužnosti, sa posebnom naznakom na izvršioca - službenog lica u saveznim organima. Sa druge strane, u republičkim i pokrajinskim krivičnim zakonima su, takođe u posebnim glavama, inkrimisana službena krivična dela koja će postojati ukoliko izvršioci istih nisu službena lica u saveznim organima ili saveznim organizacijama.¹⁵⁾ Iz navedenog proizlazi da su bitna obeležja službenih krivičnih dela predviđena na isti način u saveznom, republičkim i pokrajinskim zakonima te da ih jedino svojstvo izvršioca dela čini različitim. Kod saveznom zakonika to je, kao što je već pomenuto, službeno lice u saveznom organu i organizaciji a kod republičkih i pokrajinskih zakona je to službeno lice u republičkom odnosno pokrajinskom organu i organizaciji. Krivični zakonik SFRJ¹⁶⁾ je usvojen na sednici Saveznog veća Skupštine SFRJ, održanoj dana 28.septembra 1976. godine. Glava 19 Krivičnog zakonika, u svojim članovima 174-199, sadrži dvadeset i pet krivičnih dela protiv službene dužnosti u kom korpusu možemo uvideti zanimljivost kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz čl. 174 zakonika gde je najteži oblik citiranog dela po prvi put uslovljen visinom imovinske koristi ostvarene izvršenjem istog. Takođe, nužno je ukazati i na zakonsko rešenje iz člana 200 zakonika gde je za izvršenje pojedinih krivičnih dela iz ove glave predviđena fakultativna mogućnost izricanja posebne kazne - konfiskacije imovine učinioца. Posmatrano u širem smislu, slično rešenje predviđa i važeći Zakon o oduzimanju imovine poistekle iz krivičnog dela („Sl. glasnik RS“ br. 32/2013).

Na temelju Krivičnog zakonika SFRJ iz 1976 god. donet je i *Krivični zakon Srbije* (takođe donet 1976. god. sa prime-

nom od 01.jula 1977. god.) koji se paralelno sa krivičnim zakonima autonomnih pokrajina primenjivao na teritoriji naše države. Od 15.oktobra 1989. god. ovaj zakon je postao jedinstven za teritoriju cele Republike Srbije s obzirom da su od datog momenta prestali da važe krivični zakoni autonomnih pokrajina. U svojoj Glavi 21 ovaj zakon inkriminiše krivična dela protiv službene dužnosti među kojima se, podrazumevano, nalaze krivična dela koja nas najviše zanimaju - zloupotreba službenog položaja (čl. 242), protivzakonito posredovanje (čl. 253), primanje mita (čl. 254) i davanje mita (čl. 255). Navedena krivična dela imaju suštinsko slična obeležja koja predviđa i važeći Krivični zakon Republike Srbije te će stoga ovde biti ukazano samo na pojedine institute karakteristične za period socijalističkog samoupravljanja, kao društvenog uređenja tog doba.¹⁷⁾ Tako odredbe navedenih krivičnih dela predviđaju, poređ odgovornosti službenog lica, i odgovornost odgovornog lica u organizaciji udruženog rada, drugom društvenom pravnom licu ili organu društvene organizacije dok je pojam odgovornog lica dat u članu 46 st.4 zakona. Novitet izmena i dopuna Krivičnog zakona Srbije od 11.decembra 1990. god. predstavlja činjenica da je ukinut institut izricanja kazne konfiskacije imovine zbog izvršenja navedenih krivičnih dela koji je ranije bio predviđen članom 256 zakona.

Period nakon raspada SFRJ i SRJ

Nakon ratnih dešavanja na prostoru SFRJ i prestanka postojanja države te po formiranju Savezne Republike Jugoslavije i donošenja Ustava SRJ od 27.aprila 1992. god., jugoslovensko krivično zakonodavstvo su činili Krivični zakon SRJ i krivični zakoni Republike Srbije i Republike Crne Gore¹⁸⁾. Krivični zakon SRJ iz 1992. god. u svojoj Glavi 19 inkriminiše krivična dela protiv službene dužnosti izvršena od strane službenih lica u saveznim organima ili saveznim organizacijama stavljajući akcenat na svojstvo izvršioca ovih krivičnih dela. Tako su u ovoj glavi inkriminirane protivpravne radnje čiji izvršilac isključivo može biti službeno lice u saveznim organima ili organizacijama uključujući i vojno lice, dok je republičkim krivičnim zakonima predviđena odgovornost službenih lica u republičkim organima i organizacijama.¹⁹⁾ Po donošenju Ustavne povelje, 4. februara 2003. god., i formiranja državne zajednice Srbije i Crne Gore, dolazi do reforme krivičnog zakonodavstva u zajednici država koja se u sferi borbe protiv korupcije, ukoliko posmatramo zajedničko zakonodavstvo dve države, ne može smatrati suštinskom. Naziv „Krivični zakon SRJ“ je 2003. godine zamenjen nazivom „Osnovni Krivični zakon“ pri čemu nije došlo do bitnih promena u sferi regulisanja krivičnih dela sa ele-

15) Ljubiša Lazarević, Krivično pravo-posebni deo, Savremena Administracija, Beograd, 1988, str. 6

16) Službeni list Socijalističke Federeativne Republike Jugoslavije br. 44 od 8.oktobra 1976. god, putem www.propisi.net. [14.11.2012.god.]

17) www.smrtnakazna.rs/sr-ltn-rs/bazapropisa/jugoslavija-srbija/zakoni/krivicnizakon1976.aspx [16.11.2012.god.]

18) Zoran Stojanović, Komentar Krivičnog zakona SRJ, Službeni list SCG, Beograd, 2003, str. 17 .

19) Zoran Stojanović, Komentar Krivičnog zakona SRJ, op.cit. str. 233.

mentima korupcije odnosno „službenih krivičnih dela”. Pre donošenja Osnovnog Krivičnog zakona došlo je do reformi i u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, te tako u izmenama i dopunama KZRS („Sl. glasnik RS“ br. 10/2002), po prvi put dolazi do formiranja jedne posebne oblasti u zakonu usmerene na suzbijanje korupcije u najužem smislu. Navedenim izmenama i dopunama KZRS u Glavi 21A koja nosi nedvosmislen naziv inkriminisana su „Krivična dela protiv korupcije“ gde je predviđeno kažnjavanje za korupciju u organima uprave, javnim nabavkama, postupku privatizacije, pravosuđu, zdravstvu, prosveti kao i jedno krivično delo korupcije karakteristično za oblast sporta - ugovaranje ishoda takmičenja. Inkriminisanje devet novih krivičnih dela korupcije u posebnu glavu argumentovano je činjenicom da u zakonodavstvu Republike Srbije nije na adekvatan način regulisano pitanje sankcionisanja korupcije u pravom smislu te reči, međutim uzmemu li u obzir da

i sama reč „korupcija“, između ostalog, podrazumeva i radnju podmićivanja, dolazimo do zaključka da je ovakvo zakonsko rešenje suvišno s obzirom da se sve inkriminisanje radnje mogu podvesti pod radnje izvršenja krivičnog dela primanje mita i krivičnog dela zloupotreba službenog položaja, inkriminisanih u grupu krivičnih dela protiv službene dužnosti.²⁰⁾ Iz navedenih razloga ova grupa krivičnih dela je dekriminalizovala donošenjem važećeg Krivičnog zakonika Republike Srbije („Sl. glasnik RS“ br. 85/05) čija je primena otpočela dana 01.01.2006. godine i koji se, u oblasti koja reguliše koruptivna krivična dela, a pod uticajem društvenih, političkih i socijalno-ekonomskih promena, u više navrata menja i prilagođavao standardima evropskog krivičnog zakonodavstva, pri čemu se nesumnjivo može zaključiti da će, prateći postupak pristupnih pregovora Republike Srbije članstvu zemalja Evropske Unije, ova krivičnopravna oblast nastaviti kontinuitet znatnih promena.

20) Bora Čejović, Uloga i značaj krivičnog zakonodavstva sa posebnim osvrtom na način njegovog regulisanja u suzbijanju kriminaliteta na prostoru državne zajednice Srbija i Crna Gora, tekst u zborniku „Kazneno zakonodavstvo, organizacija i funkcionisanje pravosuđa u Državnoj zajednici Srbija i Crna Gora“, Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Beograd, 2003, str. 42.

IZAZOVI MIGRANTSKE KRIZE SA ASPEKTA NADLEŽNOSTI PREKRŠAJNIH SUDOVA

Marko Meničanin

Sudijski pomoćnik

Prekršajni sud u Novom Sadu

Pod migracijom (*lat. migratio* - seoba, seljenje) se podrazumeva kretanje osobe ili grupe osoba ili preko državnih granica ili unutar teritorije jedne zemlje, bez obzira na dužinu i razloge kretanja, koje uključuje migraciju izbeglica, raseljenih lica, kao i ekonomski migrante.

Od 01. januara 2015. godine do 31. decembra 2015. godine, državnu granicu Republike Srbije, prešlo je 579.518 migranata¹⁾, a zakључno sa 31.08.2016. godine, ukupno njih oko 700.000. Konačno odredište migranata su države poput Nemačke, Austrije i Švedske, a Republika Srbija se nalazi na njihovom putu i u pitanju je tzv. „Balkanska ruta”.

Pitanje uzroka migracionih kretanja, najčešće se sagledava uz uvažavanje sadejstva različitih društvenih, ekonomskih i političkih odnosa na određenom prostoru i u određenom periodu. Najveći broj migranata dolazi iz oblasti koje odlikuju visoka stopa nezaposlenosti, nizak životni standard, visoka stopa kriminaliteta i osećaj nesigurnosti. Migracije naročito podstiču različiti oblici društvenih konfliktova i sukoba širih razmera na verskoj, rasnoj i nacionalnoj osnovi, manifestovanih kroz oružane borbe.

U aktuelnoj priči oko migrantske krize, može da se uoči veoma važna uloga prekršajnih sudova, nadležnih za pokretanje i vođenje prekršajnih postupaka za nezakonit ulazak i/ili boravak na teritoriji Republike Srbije. Shodno odredbi člana 10. Zakona o strancima²⁾, nezakonitim ulaskom u Republiku Srbiju, smatra se ulazak: van mesta ili vremena

određenog za prelazak državne granice; izbegavanjem granične kontrole; upotreboru tuđe, nevažeće, odnosno lažne putne ili druge isprave; davanjem neistinitih podataka graničnoj policiji; za vreme trajanja zaštitne mere udaljenje stranaca sa teritorije Republike Srbije, mere bezbednosti proterivanja stranca iz zemlje ili mere otkaza boravka.

U toku prekršajnog postupka, sudija ima mogućnost da doneće naredbu za zadržavanje migranta u trajanju najduže do 24 časa od momenta saopštavanja okriviljenom sadržine naredbe. U navedenom roku, sudija mora da sasluša okriviljenog i da doneše odluku, jer bi svako dalje zadržavanje predstavljalo protivpravno lišenje slobode. Sudija je u toku prekršajnog postupka dužan da obezbedi doslednu primenu načela prekršajnog postupka, naročito: da se stara da neznanje i neukost okriviljenog ne budu na štetu prava okriviljenog; da obezbedi okriviljenom da putem tumača upotrebljava svoj jezik u postupku; da okriviljenom pruži mogućnost da se izjasni o svim činjenicama i okolnostima koje se okriviljenom stavljaju na teret, kao i da iznese sve činjenice i okolnosti, koje okriviljenom idu u korist; da poštuje zabranu vraćanja i načelo nekažnjavanja za nezakonit ulazak ili boravak, ukoliko kod okriviljenog prepozna namenu da zatraži azil, odnosno potrebu za azilom.

Tokom 2014. godine, pokrenuto je 3650 postupaka, čiji predmet su bili prekršaji iz Zakona o zaštiti državne granice, dok je u istom periodu pokrenuto 2530 postupaka

1) Informator o radu Ministarstva unutrašnjih poslova, 04. april 2016., str.115

2) Zakon o strancima ,‘Sl. glasnik RS‘, br. 97/2008

za prekršaje iz Zakona o strancima. Postupci su vođeni pred 33 prekršajna suda na teritoriji Republike Srbije. Ukupno je izrečeno 2.604 novčanih kazni, 1.405 kazni zatvora u trajanju od 5 do 10 dana i ukupno 1.833 opomena. U 22 predmeta obustavljeni postupci, usled traženog azila. Već naredne godine, beleži se drastično povećanje broja prekršaja iz Zakona o strancima i Zakona o zaštiti državne granice, pa je u 2015. godini, pokrenuto 12.688 postupaka, čiji predmet su bili prekršaji iz Zakona o zaštiti državne granice, dok je u istom periodu pokrenuto 1014 postupaka za prekršaje iz Zakona o strancima. Postupak je vođen pred 26 prekršajnih sudova na teritoriji Republike Srbije. Ukupno je izrečeno 9.560 novčanih kazni, 913 kazni zatvora u trajanju od 3 do 23 dana, 1356 opomena i 60 ukora. U 641 predmeta obustavljeni su postupci, pošto je tražen azil. Zabrinjavajući parametar je porast broja maloletnika bez pravnje. U 2014. godini vođen je 51 prekršajni postupak protiv stranih maloletnika bez pravnje, a u 2015. godini ukupno 542 postupka. Od početka 2014. godine, zaključno sa prvih šest meseci 2016. godine, izrečeno je 4783 zaštitnih mera udaljenja stranca sa teritorije Republike Srbije.

Ilegalni ulazak na teritoriju Republike Srbije predstavlja narušavanje bezbednosti, a ozbiljan problem je i povećanje broja krivičnih dela u područjima u kojima migranti privremeno borave. Od početka 2016. godine, smanjen je broj procesuiranih, jer se migranti dobrovoljno prijavljuju nadležnim organima prilikom ulaska u Republiku Srbiju.

Udeo osoba muškog pola među migrantima i dalje je veći u odnosu na broj osoba ženskog pola (83% osuđenih su muškarci, a 17% su žene). Od ukupnog broja osuđenih, najveći broj je starosne dobi od 21 do 40 godina.

Procesni problemi

U toku prekršajnog postupka, prisutni su i određeni procesni problemi. Kao prvi problem, pojavljuju se jezik i pismo. Kao jedno od prava koje garantuje pravično suđenje, izdvaja se i pravo na upotrebu jezika, shodno članu 94. Zakona o prekršajima³⁾. Odredbama ovog člana, propisano je da stranke i drugi učešnici u postupku, koji nisu državljeni Republike Srbije imaju pravo da tok postupka prate preko prevodioca i da u tom postupku upotrebljavaju svoj (maternji) jezik, da prevođenje obavlja prevodilac koga odredi sud sa liste sudskega prevodilaca, a ukoliko to nije moguće, prevođenje će izvršiti drugo lice uz pristanak stranke. Takođe je propisano da se stranka može odreći prava na upotrebu jezika ukoliko razume jezik na kome se vodi postupak. Analiza citirane odredbe člana 94. Zakona o prekršajima nameće zaključak da je primarna obaveza suda da strancu omogući praćenje postupka uz angažovanje prevodioca za maternji jezik. Međutim, u praksi se pojavljuju određeni problemi, kada se sud suoči sa nemogućnošću da pronađe prevodioca za jezik sa određenog govornog pod-

ručja. U tom slučaju, eventualno angažovanje prevodioca za neki drugi jezik, moguće je samo ako se na osnovu ličnih podataka, stepena obrazovanja ili profesije, zaključuje da okriviljeni može jasno da prati tok postupka i na tom drugom jeziku, a postupajući sudija je dužan da navedenu konstataciju unese u zapisnik o saslušanju okriviljenog.

Sledeći problem sa kojim se sudovi suočavaju je brojnost grupe i nedostatak prostorija za njihov prijem. Ovaj problem je naročito bio izražen, tokom 2015. godine, kada je migrantska kriza poprimila ozbiljne razmere, pa je došlo do znatnog priliva migranata u Republiku Srbiju. Imajući u vidu da mnogi prekršajni sudovi nemaju adekvatno rešena infrastrukturna pitanja, pa često istu zgradu koriste i drugi sudovi ili opštinske uprave, neminovno je da prilikom dovođenja većeg broja migranata kod sudije postoji problem usled nedostatka prostorija za njihov prijem i boravak, dok čekaju da budu saslušani.

U toku prekršajnog postupka, dešavalo se da sudija ne može precizno da utvrdi starost migranata, koja se u nedostatu ličnih isprava, utvrđuje na osnovu izjave migranta. U situaciji, kada maloletnik prikrije činjenicu vezanu za tačan broj godina i pred sudom saopšti da je punoletan, izostaje uloga Centra za socijalni rad.

Bez obzira na okolnost da izrečene novčane kazne u prekršajnim postupcima, nisu visoke, svi migranti nemaju mogućnost da plate izrečenu novčanu kaznu, jer su do ulaska u Republiku Srbiju potrošili značajan deo novčanih sredstava. U takvim slučajevima, izrečena novčana kazna se rešenjem zamenjuje u kaznu zatvora, a to implicira novi problem, pošto dolazi do razdvajanja članova porodice.

Zaključna razmatranja

Od početka migrantske krize, vođen je veliki broj prekršajnih postupaka, pri čemu je 2015. godina bila svojevrsni izazov za prekršajne sudove u Republici Srbiji. Tokom ove godine, smanjen je broj prekršajnih postupaka, zbog povreda odredaba Zakona o strancima i Zakona o zaštiti državne granice, obzirom da je regulisana procedura ulaska migranata u Republiku Srbiju. Na prвостепене odluke, izjavljen je neznatan broj žalbi, što se može objasniti činjenicom da je migrantima cilj da u najkraćem mogućem roku pređu državnu granicu na putu ka zemljama Evropske unije. Iako veoma važna, često se zanemaruje uloga Centra za socijalni rad, koja ne sme da izostane, kada se prekršajni postupak vodi protiv maloletnika, ali to opet nameće pitanje da li je u svakom konkretnom slučaju moguće precizno utvrditi starost migranta, naročito u nedostatu ličnih dokumenata. Takođe, potrebna je kontinuirana edukacija sudija prekršajnih sudova i sticanje posebnih znanja iz oblasti međunarodne zaštite izbeglica, jer migrantska kriza je problem, koji će biti prisutan i u narednom periodu.

3) Zakon o prekršajima „Sl. glasnik RS“, br. 65/2013 i 13/2016

PORUČITE NAŠA IZDANJA

PRIRUČNICI • KOMENTARI • ZBIRKE
NA AKTUELNE TEME

DETALJNIJE INFORMACIJE I PORUČIVANJE NA
WWW.PARAGRAF.RS

ZAKON O IZVRŠENJU I OBEZBEDENJU
KOMPLET OD 3 KNJIGE

3500 DIN

KOMPLET LITERATURE
ZA BUDŽETSKO RAČUNOVODSTVO

3500 DIN

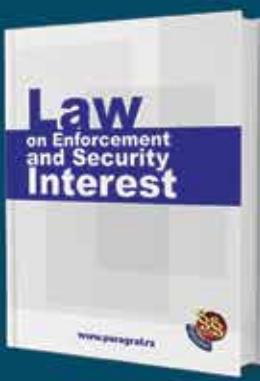
ROKOVNIK
ZA SUDIJE
I ADVOKATE
ZA 2017. GODINU

690 DIN

ROKOVNIK
ZA 2017. GODINU

590 DIN

LAW ON ENFORCEMENT
AND SECURITY INTEREST
Prevod Zakona o izvršenju
i obezbeđenju na engleski jezik

3500 DIN

VODIĆ
ZA PRIMENU
ZAKONA O RADU

1980 DIN

KONTAKT: 011/2750-024 • 011/2750-025 • 021/457-421

BUDŽETSKI inSTRUKTOR
ČASOPIS ZA BUDŽETSKI SISTEM I
BUDŽETSKO RAČUNOVODSTVO

PRAVNIK U JAVNOM SEKTORU
ČASOPIS ZA BUDŽETSKO PRAVO

PORESKO-RAČUNOVODSTVENI inSTRUKTOR
Časopis za porez, računovodstvo, finansije i druge poslove

PRAVNI inSTRUKTOR
Časopis za pravnu tehniku i praksu

SPECIJALIS ZA DIREKTORE

SPECIJALIS ZA CARINE

SPECIJALIS ZA ADVOKATE

PARAGRAF

PARAGRAF

PARAGRAF

PARAGRAF